สังคมศาสตร์ปริทัศน์
องแพง :
าจะเอา
ย่างไรกัน?

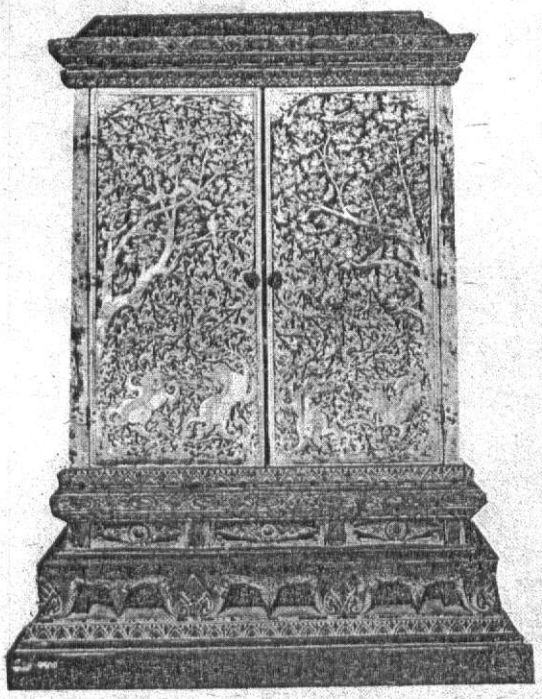

ลายรดน้ำและลายกำมะลอ

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์

หนังสือ เล่มนี้ เป็นการรวมศิลปไทยแขนง
หนึ่งไว้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความงามและ
วิธีการของช่างไทยโบราณ
อย่างละเอียดที่สุด
มีภาพประกอบ พิมพ์กระดาษอาร์ตสวยงาม
วางตลาดกลางเดือน เมษายน นี้

สั่งซื้อได้ที่ สำนักพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย จุฬา ซอย ๒
ถนนพญาไท กรุงเทพ ฯ ๕
โทร. ๕๗๖๒๒

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๖

	๔	**อ่อยเหยื่อ**
	๕	**จดหมายถึงบรรณาธิการ**
	๖	**บทนำ** : ของแพง : เราจะเอาอย่างไรกัน ?
พันศักดิ์ วิญญรัตน์	๑๒	**ปลาใหญ่กินปลาเล็ก** / การขยายความหมายแบบไทย ๆ
ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	๑๖	ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน
รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	๑๘	**เมืองไทยไม่ใช่กรุงเทพฯ** / ลดค่าเงินบาท เพื่ออะไร ทำไม ?
		บทความจากปก
ประจักษ์ วีรประเสริฐ	๒๖	ลดค่าเงินบาท ลดทำไม ?
เล่น ชาติประชา	๓๕	การพัฒนาเศรษฐกิจกับปัญหาของ เอม.ไอ.ที.
พิทักษ์ บุญสายทอ	๔๐	**โลกที่สาม** / ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ในโลกที่สาม
ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	๔๓	แนวรบด้านอินโดจีนเหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง
สถาพร ศรีสัจจัง	๕๑	**ร้อยกรอง** / ฤดูร้อน
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	๕๒	**คนกับหนัง** / มาลอน แบรนโด กับ Last Tango in Paris
อาร์ต บุ๊คห์วัลด์	๕๘	กินก่อนผ่อนที่หลัง
พิรุณ ฉัตรวนิชกุล	๖๐	จดหมายจากนิวยอร์ค
ชวลิต บุญญาลักษณ์	๖๓	**สื่อสารมวลชน** / สภาการหนังสือพิมพ์
อำพรรณ โอสระกูล	๗๐	**คนกับความคิด** / ซิมอง เดอ โบวัวร์
วิชนุ ทรัพย์สุวรรณ	๗๔	**วรรณกรรมวิจารณ์** / ไม้เมืองเดิม
สุชาติ สวัสดิ์ศรี	๘๓	**ร้อยกรอง** / ช่องว่าง
นิคม รายยวา	๘๔	**เรื่องสั้น** / ปล่อยนก
สีลัน ย้านทุ่ง	๘๘	**กวีต่างแดน** / คืนที่มีดาวของวินเซนต์
มนตร์ อาลักษณ์	๙๑	**ร้อยกรอง** / กลางไพร
วีระศักดิ์ สุนทรศรี	๙๑	**ร้อยกรอง** / นักดนตรี
กัทร พจนินพร	๙๒	**คำแพงลม** / คุยกับพระ
วิทยากร เชียงกูล	๙๔	**คนกับสิ่งแวดล้อม** / ทางรอดของมนุษยชาติ
แดงอ่อน ใจมั่นคน	๑๐๓	**ปฏิกิริยา** / เนื่องมาจาก 'สัปดาห์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น'
วรรณธร เพพฤหัย	๑๐๖	แด่ท่านกร
	๑๐๗	**วิจารณ์หนังสือ**
	๑๑๒	**ข่าวในวงการหนังสือ**
	๑๑๕	**บรรณาธิการ**
ผู้วิจารณ์หนังสือ		อุทัย ดุลยเกษม มงคล เอี่ยมสำอางค์
สันติ เล็กสุขุม		**ออกแบบปก**

วิทยากร

วรรณกรรมวิจารณ์

ไม้เมืองเดิม

วิสนุ ทรัพย์สุวรรณ

นิคม

ลดค่าเงินบาท
เพื่ออะไร
ทำไม ?

ประจักษ์ วีรประเสริฐ

ผู้เขียนของเราฉบับนี้ มีทั้งหน้าเก่าหน้าใหม่สลับกันไป **ประจักษ์ วีระประเสริฐ** สำเร็จการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิยาลัยลอนดอน เมื่อไม่กี่ปีมานี้ เขาเคยวิจารณ์หนังสือให้เรามาก่อน ปัจจุบันทำงานธนาคารอยู่กับหน่วยราชการแห่งหนึ่ง **ธเนศ อากรณ์สุวรรณ** ส่งต้นฉบับมาจากนิวยอร์ค พร้อมกับ **พิรุณ ฉัตรวนิชยกุล** ส่วน **อำพรรณ โอตระกูล** ผู้แปล 'คนนอก' ของอัลแบร์ กามู ขณะนี้กำลังศึกษาทำปริญญาเอกเกี่ยวกับงานเขียนของซิมอง เดอ โบวัวร์ อยู่ที่ปารีส **เด่น ชาติประชา** นักเขียนหน้าใหม่ที่ขอแนะนำไว้ ณ ที่นี้ **วิสนุ ทรัพย์สุวรรณ** ผู้วิจารณ์ 'ไม้เมืองเดิม' เขียนเรื่องนี้ไว้นานแล้ว ตั้งแต่ครั้งวรรณศิลป จุฬาจัดนิทรรศการเรื่องสั้นเมื่อปีก่อน ปัจจุบัน เขาทำงานด้านหนังสือและมีข้อเขียน ปรากฏอยู่ในวารสารรถไฟ เรื่องสั้นของ **นิคม รายยวา** แห่งกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวทำให้ผู้อ่านไม่ผิดหวังเสมอ นิคมเขียนเรื่องสั้นไว้หลายเรื่องที่ยังไม่ได้รวมพิมพ์เป็นเล่ม เขาสำเร็จการศึกษาจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความสนใจทางวรรณคดีร่วมสมัยเป็นพิเศษสำหรับ *Last Tango in Paris* ที่ **ชาญวิทย์ เกษตรศิริ** เขียนก็เนื่องมาจากเขามีโอกาสดูหนังเรื่องนี้ที่ปารีสก่อนบินกลับเมืองไทย ส่วน 'สภาการหนังสือพิมพ์' ของ **ชวลิต บัญญาลักษณ์** ราเสนอขึ้นเพื่อนำทางให้แก่การอภิปรายเรื่องเดียวกันนี้ที่ฝ่ายวิชาการ ของ **สมาคมนักข่าว** จะจัดให้มีขึ้นในวันที่ ๑๐ เมษายน ศกนี้ ◎

เจ้าของ: นายป่วย อึ้งภากรณ์
แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
คณะที่ปรึกษา: นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์
นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา: นายสุชาติ สวัสดิ์
สำนักงาน: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ถนนพญาไท จุฬาฯ ซ ๒ พระนคร โทร. ๕๗๖๒๒

กองบรรณาธิการ "สังคมศาสตร์ปริทัศน์" รายเดือน

นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี	บรรณาธิการ
นายชวลิต บัญญาลักษณ์	ผู้จัดการ
นายพิภพ ธงไชย	ผู้ช่วยฝ่ายบรรณาธิ
นายนิวัติ กองเพียร	ผู้ช่วยฝ่ายศิลป

นายสมพล เมนาคม	เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรก
นางสาวกนกพรรณ ชาญปรีชา	เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำหน

อ่อยเหยื่อ

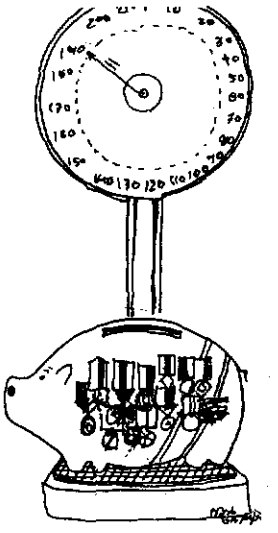

การลดค่าเงินดอลล่าร์กับวงการคอร์รัปชั่น

ในขณะที่เงินดอลล่าร์กำลังถูกลดค่า ทองคำขึ้นราคาอย่างรวดเร็ว และสินค้าในท้องตลาดเปลี่ยนราคาวันต่อวัน ประเทศในอาเซีย-อาฟริกา ที่รับความช่วยเหลือเป็นเงินตราสกุลนี้ จากพี่เบิ้มแห่งโลกเผด็จการแบบประชาธิปไตยประเทศนี้ ก็ให้เกิดความบิ่นบ่วนไปหมด โดยเฉพาะระดับผู้บริหารชั้นสูงสุดของประเทศ ปัญหาที่พวกผู้นำเหล่านี้จำต้องขบคิดกันมากเป็นพิเศษ เป็นเรื่องที่คนเดินถนนธรรมดาอย่างเรานึกไม่ถึง โดยเฉพาะตัวหัวหน้าข่าวว่าถึงกับหัวเสียเมื่อทราบเรื่องนี้ เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับเงินส่วนตัวที่แบ่งสันปันส่วนไปจากงบประมาณแผ่นดิน ที่ฝากไว้ที่แบงค์สวิส ฯ บางคนมีอยู่ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ล้าน นั้นจะทำอย่างไร เมื่อปลายปีที่แล้ว ดอลล่าร์ถูกลดค่าไป ๘% ทำให้ค่าของเงินก้อนนั้นลดลงไปถึง ๑๖๐ ล้าน มาคราวนี้ลดอีก ๑๐% เลยหดหายไปอีก ๑๘๔ ล้าน เดี๋ยวนี้ ยอดเงินจำนวนนั้นมีค่าอยู่เพียง ๑,๖๕๖ ล้านเท่านั้น นี่ถ้าดอลล่าร์นั้นไม่หยุดลดค่า เงินที่หาเศษหาเลยเก็บไว้ได้ มิกลายเป็นเศษกระดาษไปหมดหรือนี่ แล้วเรามิต้องทนอยู่ในอำนาจไปอีกนานเท่าไร จึงจะหาเงินมาได้เท่าเดิม

ครั้นจะเปลี่ยนหันไปใช้เงินตราสกุลอื่นแทน ก็ทำไม่ได้ เพราะถ้าขืนทำอย่างนั้นจริงๆ เงินช่วยจากแหล่งเดิมก็จะลดลงไปอีก ชาติอื่นก็ยังพูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่นหรือจีนแดง

วงการคอร์รัปชั่น ก็พลอยกระทบกระเทือนไปด้วย เพราะจะโกงได้น้อยลง ถ้าจะให้เท่าเดิมต้องปรับปรุงสายงานใหม่หมด ต้องเอาคนในออก ย้ายคนนอกเข้าใหม่เสียบ้าง

แต่การพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็เป็นที่ยุติลงได้ เพราะจากรายงานของวงการค้าฝืนดิบว่ายิ่งเงินดอลล่าร์ลดค่าลงไปเท่าไร ราคาฝืนก็จะแพงขึ้นเท่านั้น อาวุธที่เหลือใช้จากสงครามเวียดนาม ก็กำลังเป็นที่ต้องการของประเทศเพื่อนบ้าน เงินตราที่ใช้ซื้อขายสินค้าประเภทนี้ ก็เป็นเงินตราที่แข็งที่สุดในโลกคือ 'เงินตราสกุลฝืน' เพราะฉะนั้นไม่ต้องตกใจ ไม่ต้องตกใจ ◎

คันเบ็ด

จ.ม.บ ก

จดหมายจากญี่ปุ่น

ขณะนี้หนังสือพิมพ์นักศึกษาฝ่ายขวาของญี่ปุ่นกำลังลงข่าวว่า ทางองค์การนักศึกษาญี่ปุ่นจะส่งตัวแทนไปร่วมประชุมที่ทาง *ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย* จะจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมนี้ องค์การนักศึกษานี้เรียกตัวเองว่า *NICHI GA KUDO* อ้างตัวว่าเป็นพวกชาตินิยม แต่ผมเชื่อว่า คำว่า "ชาตินิยม" ในความคิดของพวกนี้ผิดจากพวกเรามาก สิ่งที่พวกนี้เรียกร้องก็คือการกลับไปสู่ระบบฟาสซิสม์โดยมีจักรพรรดิเป็นศูนย์กลาง (เช่นเดียวกับของมิชิมาที่ฆ่าตัวตายก็เพื่อกระตุ้น "วิญญาณ" เช่นนี้ของญี่ปุ่น) ระบบจักรพรรดิถ้าถูกเรียกกลับมาได้อีก ก็หมายความว่าญี่ปุ่น "พร้อม" สำหรับการรุกรานครั้งใหม่แล้ว เพราะสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เพียงเพื่อ "จักรพรรดิ" เด็กหนุ่มสาวชาวญี่ปุ่นจำนวนมากมายก็สามารถฆ่าชาวอาเซียตายยังกับผักปลา โดยไม่รู้สึกว่าเป็นความเลวเลย เพราะสงครามเหล่านี้เป็นไปเพื่อ "จักรพรรดิ" สงครามจึงเป็นของศักดิ์สิทธิ์ จักรพรรดิเป็นผู้ชำระล้างความผิดเหล่านี้ให้ (คิดดูเอาเองก็แล้วกันว่าบ้าสิ้นดีแค่ไหน?) ตัวเลขผู้เสียชีวิตเนื่องจากสงครามของจักรพรรดินี้ที่หามาได้ก็คือ *จีนสิบกว่าล้านคน, อินโดนีเซียกว่า ๒ ล้านคน, เวียดนามกว่า ๒ ล้านคน, อินเดียกว่า ๓ ล้าน ๕ แสนคน,* แล้วยังมีเกาหลี พม่า ไทย ฯลฯ ทั้งที่ความจริงทางประวัติศาสตร์เป็นเช่นนี้ จักรพรรดิก็ยังคงได้รับยกย่องเป็น "สัญญลักษณ์" ของประเทศอยู่อีก ดอยเวลาที่จะรับอำนาจทั้งหมดที่สูญเสียไปในสงครามโลกครั้งที่สอง การไปเยี่ยมยุโรปของจักรพรรดิคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้องบารมีของตนเองคืนกระมัง ดังนั้นองค์การนักศึกษาที่มีนโยบายเช่นนี้ ผมคิดว่าคงหวังอยากที่จะเห็นพวกนี้ตั้งใจจริงในการต่อสู้คัดค้านการรุกรานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น นอกจากจะมาเหนือเมฆและองค์การพวกนี้ส่วนใหญ่มักได้รับเงินสนับสนุนมาจากทางองค์การธุรกิจหรือไม่ก็นักการเมือง อย่างกรณีองค์การที่เชิญเลขาธิการของศูนย์นิสิตนักศึกษาไปญี่ปุ่น เมื่อต้นเดือนมกราคมนั้นก็ได้รับเงินช่วยเหลือส่วนหนึ่งมาจากนายนากาโซเน (รมต. การการพาณิชย์ญี่ปุ่น) และจาก "*เคดันเรน*" (สมาคมที่รวมบุคคลชั้นบริหารของบริษัทใหญ่ ๆ ของญี่ปุ่นไว้เกือบทั้งหมด) จึงอยากขอให้ระมัดระวัง

ผู้สื่อข่าวจากญี่ปุ่น
Yogohama, Japan

จิตว่างไม่ไหวแล้ว

จิตว่างไม่ไหวแล้ว ใช่ ประเทศย่อมประสบปัญหาเป็นธรรมดา ผมยอมรับ แต่มองกันให้ดี ปัญหาระดับชาตินั้นกว่าผู้ใหญ่จะยุติการถกเถียงหาข้อมูลและการแก้ไข มักเผลอปล่อยเนิ่นนานจนปัญหาล้นมือ การแก้ไขก็ออกจะแก้ที่ปลายเหตุเมืองไทยเป็นดังนี้จริงไหม หรือใครจะแย้ง เช่นปัญหาข้าราชการ ฉ้อราษฎร์บังหลวง อาชญากรรม ที่

เห็นตำตาคือปัญหาจราจรในกรุงฯ

นี่ของแพงอีกแล้ว หากราคาสูงขึ้นเฉพาะสินค้าที่ผลิตโดยอาศัยวัตถุจากต่างประเทศ เช่น เส้นใยทอผ้า ย่อมมีเหตุผลพอควร แต่นี่สินค้าทั่วไปถีบราคาสูงขึ้น นม ไม้ขีด น้ำตาล ข้าวสาร เมืองไทยปลูกข้าว แต่คนไทยกลับกินข้าวแพง

มันน่าเจ็บใจไหม?

การขึ้นราคาสินค้าทั่วไปโดยเอาเปรียบผู้บริโภค ความเดือดร้อนไม่เป็นธรรมย่อมเกิดแก่ประชาชนผู้หาวันกินวัน กับข้าราชการชั้นผู้น้อยครั้นจะร่วมต่อต้านเช่นเดียวกับสินค้าฟุ่มเฟือยก็ทำไม่ได้ เพราะของกินของใช้จำเป็นกับการอยู่รอด หน้าที่ป้องกันการควบคุมสินค้าขึ้นราคาจึงหนีไม่พ้นรัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ แต่กระทรวงนี้ก็ได้เคลื่อนไหวเพียงลมปากเท่านั้น เช่นพูดว่าจะออกหาสาเหตุที่ของแพง แต่แล้วก็เงียบหายเหมือนลมปาก

กระทรวงพาณิชย์ควรหามาตราการในการควบคุมป้องกันราคาสินค้าให้เป็นธรรมและมีเหตุผลพอเพียงโดยเร็วที่สุด หากปล่อยไว้สินค้าราคาปกติจะฉวยโอกาสขึ้นราคาตามมาอีกเป็นแน่ คนจนจะจิตวุ่นยิ่งขึ้น และหวังว่ารัฐบาลคงไม่ฟื้นนโยบายทำสวนครัวสมัยจอมพล ป. มาใช้ หรือขอผู้เชี่ยวชาญต่างชาติเข้ามาแก้

คุณสุชาติ ล่ะครับ แถวบ้านคุณของถูกดีอยู่หรือ

วิสุทธิ์ อุทัยรัตน์
คณะนิติศาสตร์ ม. รามคำแหง

ยิ้มจมูกหายใจ

ขอเรียนให้ทราบว่า *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ของท่านเป็นหนังสือแนวหนักที่มีเสน่ห์ที่สุดในเมืองไทยยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะกับชนชั้นกรรมกรที่เป็นนักศึกษาอย่างผม

การที่สหรัฐลดค่าเงินดอลล่าร์ลง ๑๐% ดังที่เป็นข่าวเกรียวกราวอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับอยู่ระยะนี้ คงทำให้ผู้ที่ยิ้มจมูกคนอื่นหายใจได้คิดขึ้นมาแน่ๆ อย่างน้อยค่าเงินบาทก็ต้องสะเทือนไปด้วย แต่สำหรับคนระดับมหาเศรษฐีคงไม่เป็นไร แต่ผู้ที่รับกรรมคือชนชั้นกรรมกรหาเช้ากินค่ำนั่นแหละ เพราะอยู่ๆ เงินบาทของเขากลับมีค่าเหลือเพียง ๙๐ สตางค์

เรื่องนี้ถึงจะเป็นเรื่องระดับชาติ หรือผู้มีความรู้เขาจะแก้ไข แต่ชาวบ้านร้านตลาดก็สนใจไม่น้อย เพราะมันมีผลกระทบต่อเขาด้วย

"*สังคมศาสตร์ปริทัศน์*" คงไม่วางเฉย อยากให้ท่านรวบรวมความเป็นมาของเงินตราตระกูลต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะเงินดอลล่าร์ที่ทำให้ทั่วโลกบิ่นบ๋วนอยู่ในปัจจุบัน กับความเกี่ยวพันของเงินประเทศต่างๆ เท่าที่จะทำได้

ใกล้จะถึงวันกรรมกรอีกแล้ว "*สังคมศาสตร์ปริทัศน์*" คงถือเป็นหน้าที่อีกที่จะเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวของสมาคมลูกจ้างภายใต้กฎหมายแรงงานฉบับใหม่ ว่าไปถึงไหนกัน เห็นมีข่าวแล้วเงียบไป ไม่นานมานี้ก็มีข่าวว่า ทางคณะรัฐบาลได้กำหนดค่าแรงงาน หรืออัตราแรงงานขั้นต่ำวันละ ๑๒ บาท เป็นความจริงเพียงไร เรื่องนี้เป็นผลโดยตรงกับคนไทยส่วนใหญ่มาก

และถ้าให้ดีก็ควรรวบรวมข่าวสไตร์ค์ของหมอนวดสาวเข้าไว้ด้วย คงได้สนุกกันแน่ คนไทยและเมืองไทยก็มีเรื่องขี้เล่นขี้หัวอย่างนี้เอง ระยะนี้ดูอะไรต่อมิอะไรในบ้านเมืองเราออกจะเมียๆ ไปมากทีเดียว คือหลังจาก 'ยุคเซ็ง' แล้วต่อไปก็คงเป็น

'ยุคเมีย' นี่เอง ไอ้ยุ่นมันคงหัวเราะฟันหลุดไปหลายซี่แล้ว

ประยงค์ มูลสาร
คณะรัฐศาสตร์ รามคำแหง

ติงเพื่อก่อ

ผมได้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่ ๓ ปีที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๖ แล้วข้องใจข้อเท็จจริงในบทความเรื่อง "ปัญญาชนกับอำนาจ" ของ ดร. กมล สมวิเชียร หน้า ๖๘ ที่ว่า นายวอล์ท โรสตาว ถูกอัปเปหิจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ไปอยู่มหาวิทยาลัยเท็กซัสนั้น ผมทราบว่าที่ถูกน่าจะเป็นจาก *เอ็มไอที* ไม่ใช่จากฮาร์วาร์ด ดังจะดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากคำแถลงของ พลเอกเนตร เขมะโยธิน ในหนังสือ *ความจำเริญทางเศรษฐกิจลำดับขั้น* ซึ่งสภาวิจัยแห่งชาติเป็นผู้จัดแปลและจัดพิมพ์

อย่าเห็นว่าผมเขียนถามทวงมาในสิ่งที่อาจจะเรียกได้ว่าเล็กน้อย ผมต้องการให้นักวิชาการของเราเข้มงวดและระมัดระวังในข้อเท็จจริงที่นำมาอ้างในบทความมากยิ่งขึ้น อยากให้ผู้อ่านที่ทราบเรื่องหรือสงสัยในข้อเท็จจริงหรือข้อมูลใดๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ทั้งฉบับที่เอ่ยถึงและฉบับต่อๆ ไป ช่วยกันเขียนติงๆ ท้วงๆ มา เพราะผมเข้าใจว่าเป็นการติงหรือติเพื่อก่อ

โสภณ ธรรมปาโล
ถนนท่าแพ เชียงใหม่

ผมสอบถามข้อเท็จจริงแล้วถูกต้องดังที่คุณว่ามา

บ.ก.

เสียงเงียบส่วนใหญ่

ระหว่างสองเดือนที่ผ่านมานี้ ผมไม่อยู่ ต้องไปราชการ จึงไม่มีโอกาสทราบเรื่องที่ทางกองบก. แจ้งให้ทราบ ต้องขอโทษด้วย พร้อมกันนี้ผมได้ส่งเงินค่าสมาชิกมาแล้ว ช่วยส่งหนังสือไปให้ผมด้วย

ช่วยเรียนกอง บก. ด้วยว่า หากมีเวลาว่างลองออกไปสัมผัสกลิ่นไอของชนบทบ้าง ผมอยากอ่านทัศนะ "ชนบทไทยวันนี้" บ้าง อย่านั่งทำงานแต่บนโต๊ะซิครับ เพราะกอง บก. ของคุณอาจจะไม่ได้ยิน "เสียงส่วนใหญ่" ที่กำลังถูกลืม และการปฏิบัติการกวาดล้างผู้ก่อการร้าย(?) ที่นี่ คุณไม่สนใจบ้างเลยหรือ

นับถือใน "กลุ่มปัญญาสรรหางาน" ของพวกคุณเสมอ

ป.ซ.
ร.ร. เพชรพิทยาคม เพชรบูรณ์

เรื่องใกล้ตัวดีกว่า

ผมอ่านนิตยสารของคุณสม่ำเสมอตลอดมา รวมทั้งอ่านหนังสือพิมพ์รายวันแทบทุกวันด้วย พบเห็นแต่ข่าวการรบในอินโดจีน ข่าวนักการเมืองต่างๆ รวมทั้งข่าวการปล้นจี้ จนรู้สึกเอียนเอามากๆ อยากจะให้เพลาเรื่องเหล่านี้เอาไว้บ้าง ควรจะสรรค์หาเรื่องเกี่ยวกับรอบๆ ตัวเราใกล้ๆ เป็นต้นว่าการแก้ไขเกี่ยวกับการกินอยู่ใช้สอยประจำวัน ของชาวเรา เช่นความสอาดของตลาดสดซึ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง มิใช่ปล่อยน้ำโสโครกทิ้งกันตลอดวันจนกลายเป็นน้ำเน่าให้บ่นกันอยู่ ทั้งๆ ที่ชาวบ้านไม่มีน้ำจะกิน และไม่ใช่การแก้ไขชนิดขอกู้เงินมาทำกันเรื่อย ๆ โดยไม่คิดอุดรูรั่วของน้ำประปา รวมทั้งท่อที่แตกรั่วไหลไปเปล่าประโยชน์ แล้วโทษว่าไม่มีคนทั้งๆ ที่คนไปคลักกันอยู่ในห้องแอร์จนจะต้องเอาผ้านวมไปห่มกันอยู่แล้ว นอกจากนี้เรื่องอาหารปลาผักรวมทั้งเรื่องหมูๆ แต่ไม่หมู ก็

แก้กันไม่ตก ไม่ทราบว่าจะเป็นพอลลูชั่นของสังคมมนุษย์หรือเปล่า บก. ช่วยคิดด้วย

วิวัฒนาการ สถิตย์

พระประแดง สมุทรปราการ

อุดมการไม่สมบูรณ์

อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับว่าด้วย 'อุดมการแห่งชาติแล้ว' มีความคิดว่า *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ได้พูดถึงอุดมการสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์เท่าที่ควรที่พูดถึงอยู่บ้าง เช่น ในบทความเรื่อง บัญหาอุดมการ ของ สุรพงษ์ ชัยนาม อุดมการกับสังคมไทย ของ วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ ทหาร-พลเรือนต่างกันอย่างไร ของ ไพฑูรย์ สายสว่าง ก็พูดถึงในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มิใช่แก่นหรือหลักของอุดมการสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ทั้งๆ ที่อุดมการทั้งสองนี้มีอยู่จริงในบ้านเมืองเรา ดังนั้นเราจึงต้องศึกษาวิเคราะห์กันอย่างจริงจังและเป็นธรรมว่าอุดมการทั้งสองนี้ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมไทยบัจจุบันหรือไม่ เท่าที่แล้วมาไม่ค่อยมีใครกล้านำมาพูดถึง ด้วยกลัวทางการบ้านเมือง หรือถ้ากล้าพูดก็เป็นไปในลักษณะโจมตีคัดค้าน ผมเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องพูดถึงเรื่องนี้กันเสียที เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ได้มีผู้หลักผู้ใหญ่ในแผ่นดิน พูดถึงสังคมนิยมกันบ้างแล้ว โดยเฉพาะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เคยตรัสไว้ จึงขอ เสนอให้ *ปริทัศน์* ทำฉบับว่าด้วยสังคมนิยมในเมืองไทยสักฉบับ คิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่นักคิดนักอ่านและประชาชนทั่วไปเป็นแน่

อาวุธ นำประชา

อ. เมือง น่าน

ติงที่มาของมาร์กซ์

ผมได้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับล่าสุดว่าด้วยอุดมการแล้ว รู้สึกว่าชิงชังดีพอสมควร แต่ผมมีข้อแย้งในเรื่องข้อเท็จจริงบางประการ เกี่ยวกับบทความของคุณสุรพงษ์ ชัยนาม คือที่คุณสุรพงษ์ได้สรุปความคิดของมาร์กซ์ ว่าด้วยหลักวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (historical materialism) ไว้สองข้อในบทความดังกล่าว และที่เชิงอรรถ คุณสุรพงษ์อ้างที่มาของความคิดที่ว่ามาจาก Theses on Feuerbach นั้น ผมใคร่ขอท้วงว่าเท่าที่ผมได้พิจารณา Theses ทั้ง ๑๑ ข้อแล้ว หาได้ปรากฏความคิดดังที่คุณสุรพงษ์อ้างไม่ ผมคิดว่าข้อเขียนที่มาร์กซ์พูดถึง historical materialism เป็นกิจลักษณะจนรู้กันแพร่หลายนั้น จะหาได้จาก Communist Manifesto (1848) และเองเกลส์ได้เขียนไว้ชัดแจ้งที่เดียวในส่วนที่ ๓ ของ Socialism: Utopian and Scientific ข้อเขียนของมาร์กซ์ที่มาร์กซ์ได้ใช้หลักวัตถุนิยมประวัติศาสตร์วิเคราะห์จะหาดูได้จากเรื่อง Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte และข้อเขียนของเองเกลส์ที่ไม่ควรพลาด คือ Origin of Family, private property and State

เท่าที่ผมติงมานี้ไช่ว่าผมจะอวดตัวเป็นศาสดาก็หาไม่ ผมเองก็เพียงจะก้าวเดินเกี่ยวกับเรื่องนี้ หวังว่าคุณสุรพงษ์คงไม่ถือสา ก็อย่างที่มาร์กซ์กล่าวไว้ว่า "นักการศึกษาก็จำเป็นต้องได้รับการศึกษา" (Theses ที่ ๓) และ "นักคิด นักปรัชญา มักจะตีความหรืออรรถาธิบายโลกไปต่างๆ นานา แต่จุดใหญ่นั้นอยู่ที่ การเปลี่ยนโลก" (Theses ที่ ๑๑) อันเป็นข้อที่บัญญาชนไทยควรสังวรณ์ให้มากและมากด้วย

ส. สะอาด

อ. เมือง เชียงราย

บทนำ

ของแพง : เราจะเอาอย่างไรกัน

ถ้าจะสมมุติให้เงินบาทคือพระสยามเทวาธิราช ดังที่มีผู้ชอบเอ่ยอ้างให้ได้ยินอยู่บ่อย ๆ พระสยามเทวาธิราชตอนนี้ ก็ลดอำนาจลงมาเป็นอันมาก จนแทบอยากขอลาออกจากตำแหน่งไปเลย แม้ผู้คนจะมุ่งหาพระสยามเทวาธิราชเข้ากระเป๋า แต่ก็ดูท่านจะเพิกเฉยกับราคาของที่แพงขึ้น จนทำให้ผู้เคารพนับถือที่ยากจนและมีรายได้น้อยบ่นว่าไปต่าง ๆ นานา

การที่ข้าวของเครื่องใช้ซึ่งจำเป็นในการอุปโภคแพงขึ้นในระยะนี้ ก็สืบเนื่องมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ ที่ระดับราคาสินค้าได้มีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดมา ดังจะเห็นได้จากดัชนีราคาขายส่งในเดือนธันวาคม ๒๕๑๕ ได้ขึ้นมาเป็น ๑๑๕.๒ กล่าวคือสูงขึ้นจากเดือนธันวาคม ๒๕๑๔ ร้อยละ ๑๔.๘ และในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ดัชนีราคาผู้บริโภคก็ได้สูงขึ้นจาก ๑๐๕.๖ มาเป็น ๑๑๒.๓ คือสูงขึ้นร้อยละ ๖.๓ และในระยะ ๒ เดือนแรกของปี ๒๕๑๖ นี้ ราคาสินค้าหลายชนิด ทั้งผลิตผลเกษตรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ก็มีแนวโน้มสูงขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ สินค้าที่พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วคือ ข้าว น้ำตาล เหล็กเส้น ลวด ตะปู วัสดุก่อสร้างอื่น ๆ และผ้า คาดกันว่าดัชนีราคาทั้งสองประเภทจะเคลื่อนไหวสูงขึ้นอีกภายในรอบปีนี้ ดัชนีราคาผู้บริโภคในปี ๒๕๑๕ ที่สูงขึ้น *ร้อยละ* ๖.๓ นั้น อาจถือเป็นอัตราที่สูงมากพอจนเข้าขั้นเงินเฟ้อแล้ว แต่ในระยะต่อมาพายุอีกลูกหนึ่งอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินตราสกุลต่าง ๆ ในปลายปี ๒๕๑๔ และต้นปีนี้ ก็เป็นสาเหตุทำให้เงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่สูงขึ้น ราคาสินค้าเข้าจึงพลอยสูงขึ้นตามไปด้วย ความเห็นแก่ตัวของนายทุนและการเก็งกำไรกักตุนสินค้าอันเนื่องมาจากการหยุดยิงในอินโดจีน ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำราคาสินค้าพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตัดสินรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทกับเงินดอลล่าร์ของสหรัฐไว้เท่าเดิม เมื่อกลางเดือนกุมภาพันธ์นั้น ก็มีผลเป็นการลดค่าเงินบาท

ให้ถูกลงตามเงินดอลล่าร์ ร้อยละ ๑๐ ทำให้คาดกันว่าสินค้าเข้าส่วนใหญ่จะมีราคาสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ ๑๐ และอาจเป็นที่มาของภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งจะรุนแรงมากขึ้นในปี ๒๕๑๖

ยิ่งระบบการค้าของเราไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้เพื่อครองตลาดแต่กลับปล่อยให้ตลาดมาบังคับเราอยู่ตลอดเวลานั้น การเปลี่ยนค่าเงินจึงถือได้ว่าไม่ส่งผลดีอะไรให้เลย แต่กลับจะเป็นผลเสียด้วยซ้ำเพราะภาวะการผลิตของเราในปัจจุบัน ยังต้องอาศัยการนำสินค้าเข้าอยู่มาก เมื่อค่าของเงินบาทถูกลง เราจึงต้องจ่ายมากขึ้นในการซื้อสินค้าประเภทวัตถุดิบ เป็นเหตุให้ต้นทุนสูง และทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคภายในประเทศสูงตามขึ้นไปด้วย ชาวไร่ชาวนาของเราซึ่งยากจนอยู่แล้วจึงต้องซื้อของกินของใช้แพงยิ่งขึ้นต่อไป ยิ่งเราไม่มีมาตรการเด็ดขาดที่จะป้องกันการขึ้นลงของราคาสินค้าเกษตรด้วยแล้ว ภาวะการลดค่าเงินบาทจึงเท่ากับสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับชาวนา ผู้มีรายได้น้อย และคนยากคนจนทั้งปวง

สำหรับบ้านเรา ปัญหาข้าวแพงเป็นปัญหาใหญ่เพราะเป็นปัญหาเกี่ยวพันกับปากท้องของประชาชนทุกคน แม้กระทรวงพาณิชย์จะได้ดำเนินมาตรการบางอย่าง แต่สถานการณ์อันวุ่นวายเกี่ยวกับราคาข้าวในปัจจุบันก็ยังไม่มีท่าที่ว่าจะลดลง เพราะบรรดา "ผู้มีข้าวในครอบครอง" และนักเก็งกำไรทั้งหลายที่ถือหุ้นอยู่ตามบริษัทเสือนอนกินต่างๆ มุ่งหวังในผลประโยชน์ของตนมากกว่าคำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชน ผู้นำบางคนของเราก็ยังเชื่อว่า การปล่อยให้ข้าวสารราคาแพงขึ้นนั้นเป็นผลดีแก่ชาวนา เพราะชาวนาจะได้มีรายได้สูงขึ้น ซึ่งข้อนี้ก็ยังน่าสงสัยว่าจะเป็นจริงเช่นนั้นหรือ เพราะปัจจุบันชาวนาจำนวนมากได้สูญเสียกรรมสิทธิในที่ดินของตนเองกลายเป็นผู้เช่านาไปเป็นส่วนใหญ่ ประมาณว่าชาวนาภาคกลางที่ต้องเช่านาทำมีอยู่ถึงร้อยละ ๔๐ แม้พวกเขาจะทำนาเพิ่มผลผลิตให้ได้ปีละ ๒ ครั้ง แต่พวกเขาส่วนใหญ่ก็ต้องขายข้าวเพื่อเอามาชำระหนี้สินที่กู้ยืมมาจาก

พ่อค้าคนกลาง หรือเจ้าของโรงสี ดังนั้นการจะหวังกักตุนข้าวไว้ขายเมื่อราคาแพงจึงทำไม่ได้อย่างพ่อค้าคนกลางทั้งหลาย เพราะแม้แต่ข้าวที่เก็บไว้กินในครอบครัวก็แทบเหลือไม่พอกินอยู่แล้ว บางครั้งถึงกับต้องกู้เงินเขามาซื้อข้าวตัวเองกิน และเพื่อลงทุนทำนาครั้งต่อไป เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ การปล่อยให้ข้าวแพงจึงมิได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้านทั่วไปเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบกระเทือนมาถึงชาวนาด้วย จะต้องให้บอกกันทำไมว่าฐานะความเป็นอยู่ของชาวนาที่ไม่ดีขึ้นแต่ไหนแต่ไรมานั้น เป็นเพราะระบบคนกลางที่เอารัดเอาเปรียบทั้งขึ้นทั้งล่อง ถ้ารัฐขจัดพ่อค้าคนกลางออกไปไม่ได้ แม้ราคาข้าวจะยังคงเดิมอยู่ ชาวนาก็คงสามารถอยู่ได้เป็นสุขตามปรกติและชาวกรุงก็ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะซื้อข้าวแพง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา แทบจะกล่าวได้ว่ารัฐบาลไม่ยอมแตะต้องคนรวยเลยแม้แต่น้อย การเก็บภาษีหาเงินเข้ารัฐ ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นภาษีจากการบริโภค ดังนั้นยิ่งของแพงมากขึ้นเพียงใด ประชาชนผู้บริโภคก็ยิ่งเดือดร้อนจากการผลักภาระภาษีของพ่อค้ามากขึ้นเพียงนั้นสภาพดังกล่าวนี้ ผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนจึงเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนภาษีทางตรง เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีทรัพย์สิน ภาษีมรดก จากคนรวยรัฐบาลยังหาได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรไม่ ดังนั้นเราคิดว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่รัฐบาลจะหาเงินเข้างบประมาณ โดยเปลี่ยนนโยบายเสียใหม่ โดยหันมาเก็บภาษีจากคนรวยเพิ่มขึ้น หรือว่าวิธีนี้ทำไม่ได้ เนื่องจากผู้นำที่มีผลประโยชน์อยู่ในวงการ คือผู้ที่จะต้องสูญเสียสิ่งนี้ ส่วนประชาชนจะสูญเสียอย่างไรจะเดือดร้อนแค่ไหนจะกินของแพงอย่างไร ช่างหัวมันไปก่อน เราจึงอยากขอถามว่าเรื่องนี้จะเอาอย่างไรกันแน่ ◎

การขยายความหมายแบบไทย ๆ

หากข้าพเจ้าเป็นนักข่าวต่างประเทศ หรือเป็นนายเดวิด วิลสันแล้วไซร้ ประเทศที่ข้าพเจ้าจะอยู่ทำข่าวหรือทำการวิจัยในระยะนี้ เห็นจะไม่ใช่จีนแดงหรือเวียดนามเหนือ แต่จะเป็นประเทศไทยนี่แหละ ทั้ง ๆ ที่ประเทศนี้เป็นประเทศที่มองกันเผิน ๆ แล้วไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ กำลังวิ่งหาตำแหน่งแห่งที่ใหม่ของตนในระบบการเมืองระหว่างประเทศ แต่ก็นั่นแหละหากใครเป็นรัฐบาล ก็น่าเห็นใจเหมือนกัน อะไรอะไรในโลกนี้ดูมันยุ่งเหยิงเต็มทีหาหลักการมิได้ แม้แต่ผู้เขียนเองก็งง ๆ อยู่

แต่มาเมื่อเร็ว ๆ นี้ การเดินแต้มต่างประเทศรัฐบาลไทยดูเข้มข้นขึ้นผิดสังเกต ดูไปแล้วชักเห็นทางลาง ๆ อยู่บ้าง จึงอยากขอสาธยายด้วยคน

หากท่านได้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับต้อนรับปีใหม่ของกองบรรณาธิการ ตอนเกี่ยวกับการต่างประเทศของไทยนั้น ได้พูดไว้ว่านโยบายหลักของไทยนับจากนายนิกสันไปบุกกึ่งก็คือทำอย่างไรจะหมุนไปกับกระแสลมทางการเมืองระหว่างประเทศ *"ชนิดใหม่แบบเก่า"* ได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนฐานของความคิดเดิมของตน มาบัดนี้เข้าเดือนเมษาแล้ว เราจึงพอมองเห็นการขยับขยายท่าทีของรัฐบาลไทยในทางต่างประเทศบ้าง กล่าวคือ ผู้เขียนมีความเชื่อว่าสหรัฐจะไม่ถอนตัวออกจากอาเซียอาคเนย์นี้เป็นอันขาด อย่างน้อยก็อีก ๑๐ ปีข้างหน้า และหากท่านผู้อ่านเป็นสหรัฐ ท่านเองก็จะยังไม่ถอนตัวเพราะว่าท่านยังมีความคิดทางด้านยุทธศาสตร์เหมือนเดิมมิได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นการเปลี่ยนแปลงในการเพิ่มส่วนประกอบของความคิดเข้ามาเท่านั้น อ่านมาแค่นี้คงงงพิลึก แต่ก็นั่นแล มันไม่ยากนักที่จะแกะความหมายการปฏิบัติการต่าง ๆ ของสหรัฐเมื่อเร็ว ๆ นี้ ว่าเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคเท่านั้น กล่าวคือสหรัฐสามารถปรับความเข้าใจบางขั้นกับจีนได้ ทั้งนี้เพราะว่าจีนต้องการสหรัฐให้เป็นส่วนประกอบในการถ่วงอิทธิพลของรัสเซีย แต่ขณะเดียวกันทั้งจีนและสหรัฐก็ยังไม่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นดังที่สหรัฐมีกับประเทศค่ายตะวันตกในยุโรปบางประเทศ ถึงขนาดที่จะมีสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน จะว่ากันอีกทีก็คือทั้งจีนและสหรัฐในขณะนี้ต่างใช้ซึ่งกันและกันเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปพลาง ๆ ก่อน ความหวาดระแวงยังมีอยู่ แม้แต่นายนิกสันเองก็ย้ำแล้วย้ำอีกว่าความสัมพันธ์กับจีนนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งทั้งหลายจะ

หายไปในชั่วพริบตาเดียว หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ต้องการให้มีการเจรจากัน เพื่อหาทางตกลงหรือทำความเข้าใจในความขัดแย้งนั้น ๆ การที่สหรัฐยังคงทิ้งกำลังรบของตนอยู่ในอาเซียอาคเนย์ต่อไปถือเป็นการประกันความขัดแย้งที่ยังมีอยู่ และขณะเดียวกันการคงอยู่ของสหรัฐในขณะนี้ จีนก็ได้ประโยชน์ที่จะสกัดกั้นการแผ่อิทธิพลของรัสเซียลงมาทางตอนใต้ ดูเหมือนว่าจีนได้ให้เหตุผลนี้อย่างตรงไปตรงมา โดยนายจูเอนไหลได้ให้สัมภาษณ์กับชาวต่างประเทศคนหนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่าทีของจีนต่อการมีกำลังรบของสหรัฐในแถบนี้ต่อไป เมื่อดูในระยะแรกๆ จะดูเหมือนว่าขัดกับความเห็นที่แล้ว ๆ มาของจีนต่อสหรัฐ แต่ถ้าดูให้ลึกลงไปแล้วก็หาได้มีอะไรผิดแผกแตกต่างมากนัก กล่าวคือตลอดเวลาที่สหรัฐมาบิ่วนเปี้ยนอยู่ในแถบอาเซีย สหรัฐได้แสดงออกตลอดเวลาถึงท่าทีที่จะคุกคามอำนาจและอิทธิพลของจีนมิหนำซ้ำยังรับรองและสนับสนุนจีนคณะชาติอีกด้วย ข้อกล่าวหาของจีนต่อประเทศไทยและองค์การ สปอ. นั้น ถ้าเอามาอ่านกันอีกก็แสดงให้เห็นว่าจีนเห็นว่า "*สหรัฐใช้ไทยและองค์การ สปอ. เป็นเครื่องมือคุกคามจีน*" หาใช่เรื่องอื่นใดไม่ ดังนั้นเมื่อจีนกับสหรัฐสามารถทำความเข้าใจกันได้เช่นนี้ และในระดับนี้ ข้อกล่าวหาเก่าจึงย่อมหมดไป อันที่จริงแล้วการที่ประเทศในอาเซียอาคเนย์แตกแยกกันไม่สามารถผนึกกำลังร่วมกันได้ ก็นับเป็นผลประโยชน์ต่อจีนอยู่ เพราะถ้าประเทศในอาเซียเกิดผนึกกำลังกันได้และผนึกกำลังกันโดยมีมหาอำนาจหนึ่งมหาอำนาจใด อยู่เบื้องหลังแล้วไซร้ จีนย่อมหนาว ๆ ร้อน ๆ เป็นแน่ หากจะมองนโยบายยุทธศาสตร์ของจีนในแง่นี้เราย่อมเข้าใจกันได้ว่า หนึ่งในความเข้าใจระหว่างสหรัฐกับจีนในการแถลงการณ์ร่วมกันเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็คือทั้งจีนและสหรัฐย้ำให้โลก (โดยเฉพาะรัสเซีย) ได้ยินว่าทั้งสองมหาอำนาจจะไม่ทำการแผ่อำนาจของตนในอาเซียแต่ผู้เดียว นี่เป็นการแสดงความตกลงของทั้งสองฝ่ายที่ต้องการให้รัสเซียได้ยินว่าทั้งสหรัฐและจีนจะขัดขวางการขยายอิทธิพลของรัสเซียในแถบนี้ของโลก

ท่าทีของจีนต่อการบังคับเวียดนามเหนือโดยนายนิกสัน ตลอดมาจนถึงการลงนามในสัญญาหยุดยิงเมื่อเร็ว ๆ นี้ แสดงให้เห็นอย่างแน่ชัดแล้วว่าผลประโยชน์ของจีนนั้นย่อมมาก่อนผลประโยชน์ของเวียดนามเหนือ และไม่อยู่ในวิสัยที่จีนจะยินยอมให้การรวมเวียดนามเป็นความจริงขึ้นมา ถึงแม้ว่าโดยทางโฆษณาชวนเชื่อจีนจะมีความเห็นตรงกันข้ามกับที่กล่าวไว้นี้

แต่ก็นั่นแหละ ดังกล่าวแต่แรกแล้วว่าความเข้าใจกันระหว่างสหรัฐกับจีนนั้นเป็นการทำความเข้าใจในบางเรื่อง ซึ่งจะให้ผลประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ได้หมายความว่าในระบบการเมืองระหว่างประเทศที่กำลังหมุนอย่างรวดเร็วนี้จะไม่มีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จะมากระทบระบบ

ใหม่ให้พังทลายลง ส่วนประกอบนั้นก็คือพลังทางการเมืองของประเทศในอาเซียอาคเนย์เอง พร้อมกับความไม่ไว้วางใจที่ยังมีอยู่ (ความหลงลืมของคนส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับจีนก็คือ ลืมไปว่าการเปิดการเจรจากัน หรือการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกันนั้น ไม่ได้หมายความว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่มีข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงมาก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับสหรัฐน่าจะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นเรื่องนี้อยู่แล้ว) เป็นที่น่าเข้าใจได้ว่าเพราะทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะสหรัฐยังไม่แน่ใจว่าเหตุการณ์ทางการเมืองในอาเซียอาคเนย์จะปะทุขึ้นมาอีกและทำให้ทั้งจีนและสหรัฐต้องถลำตัวเข้าข้างหนึ่งข้างใดโดยเปิดเผย โดยทำลายความสัมพันธ์ใหม่นี้ลงไปกระมังที่เป็นส่วนหนึ่งทำให้จีนยอมรับการคงอยู่ของกำลังรบของอเมริกาบนผืนแผ่นดินใหญ่อาเซียอาคเนย์ การย้ายกองบัญชาการทหารอากาศสหรัฐมายังไทย การโยกย้ายและเพิ่มจำนวนเครื่องบินรบและเครื่องบินประจันบานอเมริกันเข้าสู่ *ฐานทัพอเมริกันของไทย* ก่อนสิ้นปีที่แล้วและเมื่อต้นปีนี้ เป็นการชี้ให้เห็นอย่างแน่ชัดว่ารัฐบาลอเมริกันเข้าใจสถานการณ์ดีว่าถึงแม้จะมีการลงนามหยุดยิงแต่นั่นไม่ได้หมายความว่าการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองในเวียดนาม ลาว และเขมรจะคลี่คลายไปในรูปที่สหรัฐยินดียินยอมรับได้ นายคิสซิงเกอร์เองได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า สหรัฐได้ให้โอกาสที่ประธานาธิบดีเทียวจะต่อสู้กับฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมืองมาแล้ว ดังนั้นถ้าหากสถานการณ์ทางการเมืองจะทำให้มีรัฐบาลฝ่ายซ้ายเกิดขึ้น สหรัฐก็ต้องยอมรับความจริงทางการเมืองเช่นนั้น

บทบาทของประเทศไทยในนโยบายดังกล่าวของสหรัฐ จะดูชัดขึ้นหากเราเข้าใจความมุ่งหวังของสหรัฐต่ออินโดจีนดังที่กล่าวมานี้ และโดยเฉพาะบทบาทของไทยซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในภารที่จะทำให้สหรัฐไม่เสียหน้า และช่วยประคองความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างสหรัฐกับจีน

ที่ว่าไทยมีบทบาทกับเขาด้วยนั้นก็คือ หนึ่งในจำนวนประเทศที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่อาเซียอาคเนย์นี้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเห็นทางยุทธศาสตร์เหมือนสหรัฐอย่างที่สุด และสอง ประเทศไทยมีความสงบเรียบร้อยทางการเมืองพอที่จะยอมให้มหาอำนาจต่างประเทศมาตั้งฐานทัพในดินแดนของตนโดยไม่มีการเดินขบวนเรียกร้องต่อต้านใด ๆ ทั้งสิ้น *สาม* เพราะเหตุผลทั้งสองบวกกับความจริงที่ว่าไทยยินดีที่จะทำตัวเป็นหน่วยหรือส่วนของกำลังถ่วง *เพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐ* นั่นคือไทยได้มีบทบาททั้งเปิดเผยและไม่เปิดเผยในการช่วยรัฐบาลลาวและรัฐบาลเขมรต่อต้านการยื้อแย่งอำนาจกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ของประเทศนั้น ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าทางไทยจะสามารถรับบทบาทดังกล่าวมานี้ไปได้นานสักแค่ไหนก่อนที่สหรัฐจะประสพผลสำเร็จในการทำให้สถานการณ์ทางอินโดจีนคลี่คลายใน

รูปที่ตนต้องการ

ปัญหาของรัฐบาลไทยในระยะ ๒ เดือนที่แล้วมาก็คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถให้คำอธิบายการคงอยู่ของกำลังรบอเมริกันบนผืนแผ่นดินของไทย ซึ่งไม่มีท่าทีว่าจะถอนตัวกลับเลย ทางเลือกของรัฐบาลไทยมีอยู่ ๒ ทางด้วยกันคือ หนึ่งชี้ให้เห็นว่าเวียดนามเหนือหรือประเทศลาวมีส่วนช่วยเหลือผู้ก่อการร้าย และสองชี้ให้เห็นว่าจีนยังให้ความสนับสนุนผู้ก่อการร้ายอยู่ หากท่านสังเกตข่าวที่รัฐบาลปล่อยออกมาภายในระยะเวลาสองเดือนที่ผ่านมานี้ จะสังเกตได้ว่ารัฐบาลใช้ทางเลือกทั้งสองทาง เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงถนนในลาวติด ๆ กันหลายครั้ง การค้นพบลูกกระสุนบีนใหญ่ของฝ่ายตรงกันข้ามซึ่งเป็นลูกกระสุนบีนที่มีลักษณะการยิงไกลขนาดข้ามแม่น้ำโขงได้ (คำพูดของรัฐบาล) ตามด้วยการจับตัวผู้ลักลอบข้ามประเทศ ซึ่งทางรัฐบาลอ้างว่าเป็นทหารจีนแดงในเขตแดนไทย และตบท้ายด้วยการประกาศร่วมกับนายลีกวนยูว่า ทั้งไทยและสิงคโปร์เห็นว่าสหรัฐควรจะยังอยู่ในไทยต่อไป (ทางผู้แทนรัฐบาลไทยเปิดเผยอีกว่าอันที่จริงแล้วไทยกับสหรัฐมีข้อตกลงกันมานานแล้วว่า จะให้ทหารสหรัฐอยู่ในประเทศไทยต่อไป) หลังจากการแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทยกับสิงคโปร์ไม่นานนักทางรัฐบาลไทยก็แถลงว่า ทางกองบัญชาการกำลังรบทางอากาศของสหรัฐจะย้ายมาอยู่ที่จังหวัดนครพนม ทั้ง ๆ ที่กำลังรบทั้งหมดอยู่ที่นครพนมและฐานทัพอื่น ๆ มาก่อนการประกาศอย่างเป็นทางการ

จนกระทั่งถึงเวลาที่เขียนนี้ ดูเหมือนว่าการปล่อยข่าวของรัฐบาลจะได้ผลดี เพราะปรากฏว่าไม่มีปฏิกิริยาอย่างใดเกิดจากประชาชน อย่างไรก็ตาม หากจะสังเกตจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะสามเดือนที่ผ่านมานี้ จะสังเกตได้ว่า แทนที่ไทยจะเดินทั้งซ้ายและขวาเพื่อหาทางเลือกให้กับตัวเอง ไทยกลับเดินไปทางขวามากกว่าซ้าย นั่นคือนับตั้งแต่ไทยส่งนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ไปจีนแดงสองครั้งแล้ว แต่ก็ยังหาได้มีผลอะไรเป็นเนื้อเป็นหนังไม่ แม้ว่าทางกระทรวงพาณิชย์จะเร่งเร้าให้พ่อค้าส่งออกมาหาที่กระทรวง เพื่อขอใบอนุญาตส่งสินค้าออก แต่ทางรัฐบาลก็หาได้เปลี่ยนแปลงกฎหมายห้ามการค้าระหว่างประเทศทั้งสองไม่ การเดินทางขวาของไทยนั้นก็คือถึงแม้สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศจะได้เปลี่ยนไป แทนที่ไทยจะขอร้องหรือเรียกร้องให้สหรัฐถอนทหารของตนออกจากไทย รัฐบาลไทยกลับขยายความหมายของความจำเป็นที่จะต้องมีฐานทัพเพื่อให้มีกองทัพอเมริกันอยู่ต่อไป นอกจากนี้ความพัวพันของไทยในลาวและเขมรก็ยังหาได้สิ้นสุดลงไม่ แม้แต่การยอมรับความจริงซึ่งทาง *เอกสารลับเพนตากอน* ก็ได้เปิดเผยออกมาอย่างชัดแจ้งแล้ว รวมทั้งกรณีเชลยนักบินไทยสองคนที่เวียดนามเหนือปล่อยตัวเมื่อต้นเดือนมีนาคมเป็นต้น สิ่ง

เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าไทยยังต้องการใช้สหรัฐเป็นหลักประกันในการต่อรองทางทหารและทางการเมืองกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ โดยเหตุผลดังกล่าวจีนจึงยังไม่สามารถที่จะมีส่วนในการต่อรองอนาคตความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศรอบ ๆ บ้านเรา และความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงย่อมไม่มีเมื่อฐานทัพอเมริกันยังอยู่บนผืนแผ่นดินไทยดุจมีดจ่อคอหอยของเราอยู่

แปลกแต่จริงที่ว่าในเมื่อประเทศแม้แต่เวียดนามใต้เองก็เปิดทางเลือกของตนเพิ่มขึ้น โดยการลงนามสัญญาหยุดยิง และมีท่าทีว่าจะมีความสัมพันธ์บางประการเพิ่มขึ้นกับสหรัฐ นอกเหนือจากรบราฆ่าฟันกันอย่างเดียว แต่ไทยก็ยังคงนโยบายเดิมของตนอย่างแข็งขัน ทั้ง ๆ ที่กองทัพอากาศของสหรัฐสามารถจะให้ความคุ้มครองแก่ไทยได้นอกเขตแดนไทย นั่นคือกองทัพเรือที่เจ็ดของสหรัฐมีประสิทธิภาพเพียงที่จะให้ความคุ้มครองทางยุทธศาสตร์ต่อไทยได้ จากบริเวณ *อ่าวไทย* โดยไม่ต้องยกกองทัพอากาศมาตั้งบนแผ่นดินไทย เพื่อกำจัดอำนาจการต่อรองของไทยลงอย่างน่าเสียดาย การมีฐานทัพของสหรัฐจึงเป็นการเพิ่มความบาดหมางและก่อความเจ็บช้ำน้ำใจให้กับฝ่ายซึ่งไทยควรจะหาทางเจรจาตกลง ◎

พันศักดิ์ วิญญรัตน์

ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์

ผมได้มีโอกาสพบปะบุคคลชั้นผู้ใหญ่ของจีนหลายท่าน จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับท่านเหล่านั้น พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. ทุกท่านได้กล่าวสอดคล้องต้องกันว่า ในการที่ไทยเราจะปลูกความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนั้น จีนไม่มีเงื่อนไขหรือตั้งข้อเรียกร้องใด ๆ ไทยประสงค์จะปลูกความสัมพันธ์แค่ไหนอย่างไรกับจีน จีนก็ยินดีสนองให้ไทยด้วยความเห็นใจ และเต็มใจทุกอย่าง ไม่ว่าในด้านการเมือง การทูต การค้า และอื่น ๆ แม้ในเรื่องไต้หวัน จีนก็ไม่ตั้งเงื่อนไขว่า ไทยต้องตัดความสัมพันธ์กับไต้หวันก่อนจึงจะคบกับเขาได้ เขากลับพูดว่า เขาเห็นใจไทย และเข้าใจได้

๒. จีนยืนยันว่า ต้องการจะอยู่ร่วมกันโดยสันติกับทุกประเทศที่มีระบอบสังคมต่างกัน ตามหลัก ๕ ประการ จีนจะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวแทรกแซงกิจการภายในของประเทศใด ๆ อย่างเด็ดขาด แต่โดยหลักการของลัทธิสังคมนิยมนั้น ต้องการปลดเปลื้องการกดขี่ขูดรีดระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ จีนจึงสนับสนุนต่อต้านการกดขี่ขูดรีดของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ที่เป็นเมืองขึ้นของต่างประเทศและระบอบจักรวรรดินิยมต่างประเทศ จีนถือว่าการปฏิวัติของประชาชนแต่ละประเทศ

เป็นกิจการภายในของประเทศนั้น ๆ และการปฏิวัติไม่ใช่สินค้าที่จะส่งออกหรือนำเข้าได้ ถ้าประชาชนในประเทศไม่ลุกขึ้นปฏิวัติ ถึงใครจะยุแหย่สักเท่าใดก็ไม่ขึ้น ถ้าประชาชนถูกกดขี่จะต่อสู้จะปฏิวัติเพื่อตัวของเขาเองแล้ว ใครจะยุหรือไม่ยุเขาก็ลุกขึ้นอยู่วันยังค่ำ

๓. ในด้านการค้า จีนถือหลักเสมอภาคไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ถ้าไทยต้องการเปิดการค้ากับจีน จะค้าระหว่างรัฐต่อรัฐก็ได้ หรือระหว่างรัฐกับเอกชนก็ได้ สุดแต่ไทยจะเห็นว่าอย่างไหนจะสะดวกเป็นประโยชน์ และเงินตราต่างประเทศนั้น ไทยต้องการเงินตราสกุลใดก็ได้ จีนยินดีสนองให้

๔. ในขั้นนี้ถ้าไทยยังไม่สะดวกที่จะติดต่อสัมพันธ์ทางการทูต ต้องการจะติดต่อกับจีนทางการค้า การกีฬา การแพทย์ การวิทยาศาสตร์ และด้านอื่น ๆ ไปก่อน จีนก็พร้อมที่จะติดต่อด้วยทุกกรณี

๕. จีนได้บอกให้ทราบว่า จีนได้เลิกคณะกรรมการปฏิบัติงานด้านชาวจีนโพ้นทะเลแล้ว เพราะต้องการให้จีนโพ้นทะเลเคารพต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศที่ตนตั้งหลักแหล่งทำกินอยู่ และต้องการให้ถือสัญชาติของประเทศนั้น ไม่ให้ถือสองสัญชาติ หรือทำตนเป็นภัยต่อประเทศที่ตนอาศัยอยู่ โดยเอาประเทศจีนไปข่มเจ้าของประเทศ ประเทศจีนไม่ต้องการให้จีนโพ้นทะเลส่งเงินไปให้ประเทศจีน แต่ต้องการให้จีนโพ้นทะเลใช้เงินที่หาได้จากประเทศใด ๆ ก็ช่วยกันพัฒนาประเทศนั้น ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ปัญหาหนึ่งที่ นายกรัฐมนตรี จูเอนไหล หยิบยกมาสนทนาด้วย คือปัญหาการขุดคอคอดกระ จู ฯ ถามผมว่ามีประเทศไหนจะมาลงทุนช่วยขุด ผมตอบว่ายังไม่แน่ เพราะยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเลย จู ฯ ย้ำถามอีกว่ายังไม่มีประเทศไหนอาสาเข้ามาช่วยขุดหรือ ผมก็ตอบยืนยันว่ายัง ขณะนี้ยังอยู่ในขั้นการสำรวจขั้นต้นเท่านั้น จู ฯ จึงพูดขึ้นว่า รู้สึกว่าญี่ปุ่นสนใจมาก เพราะจะทำให้การขนส่งน้ำมันของญี่ปุ่นง่ายเข้า และว่ารัสเซียก็คงสนใจ เพราะต้องการจะเอาเป็นฐานทัพ.... ◎

คัดจาก *รัฏฐาภิรักษ์* ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เล่ม ๑๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๖ หน้า ๑๕๔-๕-๖
โดยได้รับอนุญาตจาก บรรณาธิการ พล ต. ประเสริฐ พูนเกษม

หนุ่มสาวที่มีกิจเกี่ยวกับการพิมพ์ เขาแวะไปหา โรงพิมพ์พิฆเนศ
กันทั้งนั้น เพราะฝีมือเขาวิเศษจริง ๆ

ลดค่าเงินบาท เพื่ออะไร ทำไม?

ชั่วระยะเวลาเพียง ๑๔ เดือน หลังจากการลดค่าเงินดอลล่าร์ครั้งแรก สหรัฐอเมริกาก็ประกาศลดค่าเงินดอลล่าร์เป็นครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ ก่อนเดือนธันวาคม ๒๕๑๔ เงินดอลลาร์มีค่าคิดเทียบกับทองคำในอัตรา ๓๕ ดอลล่าร์ ต่อทองคำน้ำหนักหนึ่งออนซ์ วิกฤตการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศ ในปี ๒๕๑๔ ยังผลให้สหรัฐ ฯ ตัดสินใจประกาศลดค่าเงินดอลล่าร์เป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม ศกนั้น โดยกำหนดค่าเงินดอลล่าร์ เทียบกับทองคำในอัตราใหม่ คือ ๓๘ ดอลล่าร์ต่อทองคำน้ำหนักหนึ่งออนซ์ ทั้งนี้ตามข้อตกลง ณ สถาบันสมิธโซเนียน กรุงวอชิงตัน ภายหลังที่เสียเวลาเจรจาทำข้อตกลงในการนี้ถึง ๔ เดือนเศษ อย่างไรก็ตามวิกฤตการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศในต้นศักราชใหม่นี้ นายพอล โฟล์กเกอร์ แห่งกระทรวงการคลังอเมริกัน ใช้เวลาเพียงอาทิตย์เศษในการเจรจากับประเทศมหาอำนาจทางการเงินต่าง ๆ และในที่สุด รัฐบาลอเมริกันก็ตัดสินใจประกาศลดค่าเงินดอลล่าร์ลงอีก ๑๐% โดยกำหนดให้ทองคำน้ำหนักหนึ่งออนซ์มีค่าเท่ากับ ๔๒.๒๒ ดอลล่าร์ ทางด้านประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ตัดสินใจรักษาค่าเงินบาทตามเงินดอลล่าร์ในอัตราเดิม คือ ๒๐.๘๐ บาทต่อหนึ่งดอลล่าร์ ซึ่งเท่ากับมีการลดค่าเงินบาทเมื่อเทียบกับทองคำในอัตรา ๑๐% การลดค่าเงินบาทตาม

เงินดอลล่าร์ในอัตราเดียวกันเช่นนี้ จะก่อให้เกิดผลดีและผลเสียอย่างไร เป็นสิ่งที่จะกล่าวถึงในบทความนี้

ทำไมจึงต้องมีการลดค่าเงินบาท คำตอบแบบกำปั้นทุบดิน ก็คือ เราควรจะลดค่าเงินบาทก็ต่อเมื่อค่าเงินบาทตามอัตราทางการสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริง (over-valuation) ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ค่าเงินบาทตามอัตราทางการสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริง ดัชนีที่จะชี้ให้เห็นว่า เงินตราสกุลหนึ่งสกุลใดตามอัตราทางการ มีค่าสูงกว่าที่เป็นจริงหรือไม่นั้น มีอยู่หลายดัชนีด้วยกัน วิถีทางหนึ่งก็โดยดูจากดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ถ้าหากดุลการชำระเงินเกินดุล เงินตราต่างประเทศจะไหลเข้าสู่ประเทศ ราคาของเงินตราต่างประเทศ ภายในประเทศจะลดต่ำลง ทั้งนี้กำหนดให้สิ่งอื่นๆ คงที่ (ceteris paribus) หรืออีกนัยหนึ่งค่าของเงินสกุลท้องถิ่นตามอัตราตลาด เมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศจะสูงขึ้น ค่าของเงินสกุลท้องถิ่นตามอัตราทางการก็จะต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง (under-valuation) ในทางกลับกัน หากดุลการชำระเงินขาดดุล เงินตราต่างประเทศก็จะไหลออกนอกประเทศ ผลก็คือ ราคาของเงินตราต่างประเทศภายในประเทศจะสูงขึ้น และค่าของเงินสกุลท้องถิ่นตามอัตราตลาด เมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศก็จะลดลง หรืออีกนัยหนึ่ง ค่าของเงินสกุลท้องถิ่นตามอัตราทางการสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริง (over-valuation) ทางออกทางหนึ่ง ก็คือ การลดค่าเงินสกุลท้องถิ่น เมื่อพิจารณากรณีของประเทศไทยตามสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย ระหว่างปี ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๔ ดุลการชำระเงินของเราขาดดุลตลอดระยะเวลานั้น แต่กลับมาเกินดุลอีกในปี ๒๕๑๕ ถ้าหากเราพิจารณาเฉพาะสถิติดุลการชำระเงินในปี ๒๕๑๕ *เพียงปีเดียว* เราอาจหลงผิดสรุปว่า สถานการณ์ทางด้านดุลการชำระเงินมิได้ชี้ให้เห็นว่า เงินบาทมีค่าสูงกว่าที่เป็นจริง เพราะฉะนั้นไทยไม่ควรลดค่าเงินบาทในกรณีของประเทศเรา เราไม่อาจใช้ดุลการชำระเงินเป็นดัชนีชี้ให้เห็นว่า เงินบาทมีค่าสูงกว่าที่เป็นจริงหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพราะเงินช่วยเหลือทางทหารมีมากเกินกว่ากรณีปกติสามัญในนานาประเทศ ฉะนั้น เราจึงควรหันมาพิจารณาดัชนีตัวที่สอง คือ ดุลการค้าระหว่างประเทศ ตลอดช่วงระยะเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมานี้ ดุลการค้าของเราขาดดุลโดยตลอด เมื่อพิจารณาในแง่นี้ เราอาจสรุปได้ว่า เงินบาทมีค่าสูงกว่าที่เป็นจริง ซึ่งมีผลทำให้ราคาสินค้าออกสูงกว่าที่ควรจะเป็น และราคาสินค้าเข้าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เพราะฉะนั้นหากพิจารณาจากด้านดุลการค้าระหว่างประเทศ ก็มีเหตุผลที่จะสนับสนุนการลดค่าเงินบาทตามเงินดอลล่าร์ในครั้งนี้ แต่ถ้าหากเราหันมาพิจารณา ดัชนีตัวที่สาม คือ เงินสำรองระหว่างประเทศเมื่อปลายปี ๒๕๑๔ เงินสำรองระหว่างประเทศของเรามีมูลค่า ๗๖๕.๘ ล้าน

เหรียญอเมริกัน เทียบเป็นเงินไทย ๑๕,๙๓๕.๖๔ ล้านบาทเศษ แต่ในปีเดียวกันนั้น รายจ่ายซื้อสินค้าขาเข้าเท่ากับ ๒๖,๖๐๖.๑ บาท ซึ่งหมายความว่า เงินสำรองระหว่างประเทศของเรามีมูลค่าเท่ากับมูลค่าสินค้าออกประมาณ ๗ เดือน หรืออีกนัยหนึ่ง แม้เราจะไม่มีรายรับจากสินค้าออก เราก็มีเงินสำรองระหว่างประเทศมากพอแก่การซื้อสินค้าเข้าถึง ๗ เดือน อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างที่ยกมาอ้างข้างต้นนี้ แม้จะเป็นเพียงสถิติของปีเดียว แต่สถิติของปีอื่น ๆ ก็ไม่ต่างไปจากนี้มากนัก นักเศรษฐศาสตร์เป็นอันมาก มีความเห็นว่า ในกรณีปกติของประเทศเกษตรกรรม เงินสำรองระหว่างประเทศที่ถือไว้ควรมีมูลค่าเท่ากับรายจ่ายในการซื้อสินค้าเข้าประมาณ ๖-๗ เดือน ถ้าหากเรายอมรับความข้อนี้ (ซึ่งปราศจากกฎเกณฑ์ใด ๆ) เราก็อาจกล่าวได้ว่า หากพิจารณาจากด้านเงินสำรองระหว่างประเทศแล้ว ไม่มีเหตุผลที่จะเชื่อว่าเงินบาทมีค่าสูงกว่าที่เป็นจริง อย่างไรก็ตามในเวลานี้ ยังไม่มีดัชนีที่เป็นบรรทัดฐาน ที่จะชี้ให้เห็นแน่นอนได้ว่า เงินสกุลหนึ่งสกุลใดมีค่าสูงกว่าที่เป็นจริงหรือไม่ เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการในเรื่องเช่นนี้ โดยอาศัยประสบการณ์จากอดีต (rules of thumb) เป็นหลัก แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ออกเป็นที่น่าสงสัยว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยอาศัยหลักเกณฑ์อะไรในการลดค่าเงินบาทตามเงินดอลล่าร์ในอัตราเดียวกัน

การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ ก่อให้เกิดผลดีและผลเสียอย่างไรบ้าง หากพิจารณาเฉพาะข้อดีอาจจำแนกออกได้หลายประการ ดังนี้

ประการแรก การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ มีผลให้เงินสำรองระหว่างประเทศ *เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาท* มีมูลค่าสูงขึ้นตามสถิติเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ศกนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยถือเงินสำรองระหว่างประเทศรวมทั้งสิ้น ๑,๑๙๔.๖ ล้านเหรียญอเมริกันซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ทองคำ	๘๘.๙	ล้านดอลล่าร์
เงินสำรองในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ	๓๔.๐	,,
สิทธิถอนเงินพิเศษ (SDR)	๓๑.๐	,,
เงินตราต่างประเทศ	๑,๐๔๐.๗	,,

การลดค่าเงินบาทในครั้งนี้ ทำให้มูลค่าของทองคำ เงินสำรองในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และสิทธิถอนเงินพิเศษ เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาทเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๐% ซึ่งเท่ากับ ๓๐๐ ล้านบาทเศษ ส่วนในรายการเงินตราต่างประเทศ เฉพาะส่วนที่เป็นเงินดอลล่าร์ ซึ่งมีอยู่ ๖๘๔.๑ ล้านเหรียญอเมริกัน (คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๒ ของเงินสำรองระหว่างประเทศทั้งหมด หรือร้อยละ ๖๕.๗ ของเงินสำรองที่เป็นเงินตราต่างประเทศ) นั้น เมื่อคิดเป็นเงินบาทจะยังคงมีมูลค่าเท่าเดิม เนื่องจากเงินบาทลดค่าตาม

ดอลล่าร์ในอัตราเดียวกัน ส่วนเงินสำรองที่เป็นเงินตราต่างประเทศนั้น เฉพาะที่เป็นเงินมาร์คจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ๔๐๐ ล้านบาทเศษ (ทั้งนี้ตามแถลงการณ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย) กล่าวโดยสรุป การลดค่าเงินบาทครั้งนี้มีผลให้มูลค่าเงินสำรองระหว่างประเทศ เมื่อคิดเป็นเงินบาท เพิ่มขึ้นประมาณ ๗๐๐ ล้านบาทเศษ ทั้งนี้ไม่รวมมูลค่าเงินสำรองที่เป็นเงินตราสกุลอื่นนอกเหนือจากดอลล่าร์และมาร์ค ที่เพิ่มขึ้น (เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ยอมเปิดเผยรายละเอียด) อย่างไรก็ตาม มูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้จะมีก็แต่เพียงในกระดาษเท่านั้น เพราะฉะนั้นข้อดีประการนี้ จึงไม่สู้มีความสำคัญมากนัก

ประการที่สอง การลดค่าเงินบาทครั้งนี้อาจมีผลทำให้ฐานะทางด้านดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศมั่นคงขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะการลดค่าของเงิน มีผลให้ราคาสินค้าเข้าแพงขึ้นและราคาสินค้าออกถูกลง ข้อดีประการนี้ ถ้าหากจะมี จะมีเฉพาะแต่กรณีการซื้อขายสินค้าและบริการกับประเทศอื่น ที่มิใช่สหรัฐอเมริกาและประเทศที่ลดค่าเงินของตนลงตาม กล่าวโดยทั่วไป การที่ราคาสินค้าเข้าแพงขึ้น อันเป็นผลจากการลดค่าเงินบาท ย่อมทำให้ *ปริมาณ*การสั่งซื้อสินค้าเข้าลดลง *แต่รายจ่าย* ในรูปเงินบาทในการซื้อสินค้าเข้าจะลดลงหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของดีมานด์ (elasticity of demand) ที่มีต่อสินค้าเข้า ถ้าหากดีมานด์มีความยืดหยุ่นต่ำ (inelastic) การที่ราคาสินค้า

เข้าแพงขึ้น ย่อมทำให้รายจ่ายซื้อสินค้าเข้าในรูปเงินบาทเพิ่มขึ้นจากเดิม แต่ถ้าหากดีมานด์สินค้าเข้ามีความยืดหยุ่นสูง (elastic) การที่ราคาสินค้าเข้าสูงขึ้นจะทำให้รายจ่ายซื้อสินค้าเข้าในรูปเงินบาทลดลงจากเดิม ในแง่นี้ การลดค่าเงินบาท จะทำให้ฐานะทางดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้น ก็ต่อเมื่อความยืดหยุ่นของดีมานด์ที่มีต่อสินค้าเข้ามีค่าสูง ธนาคารแห่งประเทศไทยได้คำนวณตัวเลขของเมืองไทย พบว่าความยืดหยุ่นของดีมานด์ที่มีต่อสินค้าเข้า มีค่าเท่ากับ ๑.๒ แสดงว่าดีมานด์มีความยืดหยุ่นสูง ในกรณีเช่นนี้ การลดค่าเงินบาทย่อมช่วยให้ฐานะทางดุลการค้า และดุลการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้น อย่างไรก็ตาม โดยที่ยังไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการคำนวณ (methodology) ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ จึงยากที่จะด่วนสรุปตามความเห็น

ของธนาคารแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของสินค้าเข้า ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีวิตและอีกส่วนหนึ่งเป็นสินค้าประเภททุน และวัตถุดิบสำคัญในการประกอบอุตสาหกรรม และแม้ในกรณีของสินค้าฟุ่มเฟือย ซึ่งในกรณีทั่วไปดีมานด์มีความยืดหยุ่นของเงินได้ (income elasticity) สูง แต่สำหรับในประเทศด้อยพัฒนา เฉกเช่นประเทศไทย *ผลของการเอาอย่าง* (demonstration effect) ซึ่งมีอิทธิพลค่อนข้างสูง ประกอบกับแรงโหมกระพือของการโฆษณาภายในประเทศ ซึ่งทำให้ดีมานด์สินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ก็ยากจะเชื่อว่า การลดค่าเงินบาทในครั้งนี้ จะทำให้รายจ่ายในการซื้อสินค้าเข้าลดลงจากเดิมอย่างไรก็ตาม ถ้าหากพิจารณามูลค่าสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศ การลดค่าเงินบาทมีผลทำให้ราคาสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศลดลง ทั้งนี้ก็เพราะการลดราคาเงินบาทมีผลทำให้ราคาสินค้าเข้าในรูปเงินบาทสูงขึ้น ดีมานด์ของไทยที่มีต่อสินค้าเข้าจากต่างประเทศ ย่อมเคลื่อนไปทางซ้ายน้อยกว่าเดิม ในขณะที่ซัพพลายสินค้าเข้าจากต่างประเทศคงที่ ปริมาณการนำเข้าย่อมลดน้อยลง และในกรณีทั่วไปราคาสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศก็จะลดลงด้วย เว้นแต่ว่า เส้นซัพพลายสินค้าเข้าจากต่างประเทศมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (perfectly elastic) ส่วนรายจ่ายซื้อสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศก็จะลดลงตาม เนื่องจากปริมาณการสั่งเข้าลดลง และราคาสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศลดลงหรือไม่ก็คงเดิม ทั้งนี้เว้นแต่ว่าดีมานด์สินค้าเข้าจะมีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ รายจ่ายซื้อสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศจึงจะคงเดิม เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าหากพิจารณามูลค่าสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศ การลดค่าเงินบาทย่อมทำให้รายจ่ายในการซื้อสินค้าเข้าในรูปเงินตราต่างประเทศลดน้อยลง หรืออย่างเลวที่สุดก็คงเดิม

ในด้านสินค้าออก การลดค่าเงินบาทย่อมทำให้ราคาสินค้าออก เมื่อคิดเทียบเป็นเงินตราต่างประเทศ (ที่มิใช่ดอลล่าร์) ลดลง หากพิจารณามูลค่าสินค้าออกในรูปเงินบาท การที่ราคาสินค้าออกในรูปเงินตราต่างประเทศลดลง มีผลทำให้ดีมานด์ของต่างประเทศที่มีต่อสินค้าออกของเราเคลื่อนไปข้างมาก หากซัพพลายของสินค้าออกยังคงเดิมราคาสินค้าออกในรูปเงินบาทย่อมสูงขึ้น เว้นแต่ซัพพลายมีความยืดหยุ่นเท่ากับอสงไขย และปริมาณสินค้าออกก็จะเพิ่มขึ้น ยังผลให้รายรับจากสินค้าออกในรูปเงินบาทเพิ่มขึ้นในกรณีทั่วไป หรืออย่างเลวที่สุดก็คงเดิม หากดีมานด์ของต่างประเทศที่มีต่อสินค้าออกของเรามีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ หากพิจารณามูลค่าสินค้าออกในรูปเงินตราต่างประเทศ การที่ราคาสินค้าออกในรูปเงินตราต่างประเทศลดลง อันเป็นผลจากการลดค่าเงินบาท ย่อมทำให้*ปริมาณ*

การส่งออกเพิ่มขึ้น แต่รายรับจากการส่งสินค้า

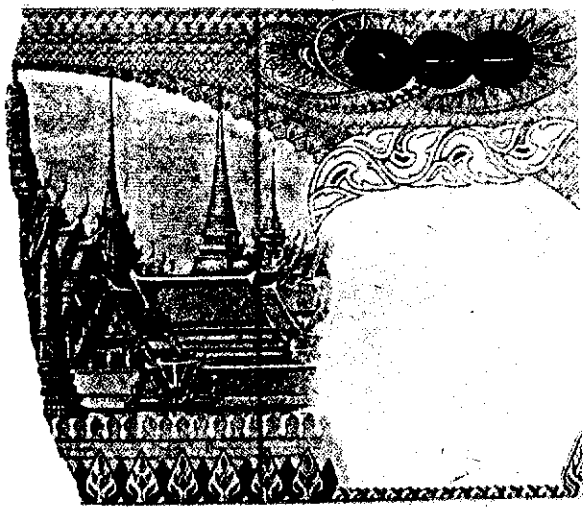

ออก (**export revenue**) จะเพิ่มขึ้นหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของดีมานด์ในต่างประเทศที่มีต่อสินค้าออกของเรา หากพิจารณาเฉพาะในแง่ของสินค้าออก การลดค่าเงินบาทจะทำให้ฐานะทางดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้นก็ต่อเมื่อดีมานด์ในต่างประเทศที่มีต่อสินค้าออกของเรามีความยืดหยุ่นสูง เพราะในกรณีเช่นนี้เท่านั้นราคาสินค้าออกที่ลดลงจึงจะทำให้รายรับในรูปเงินตราต่างประเทศ จากการส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่สินค้าออกที่สำคัญของเราส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร จึงน่าเชื่อว่าความยืดหยุ่นของดีมานด์จะมีค่าต่ำ ถ้าความข้อนี้เป็นจริง การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ จะไม่มีผลทำให้รายรับจากการส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้หากพิจารณาถึงความยืดหยุ่นของซัพพลาย (**elasticity of supply**) ของการผลิตภายในประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในเวลานี้ มีเหตุผลที่จะสนับสนุนว่ารายรับจากการส่งสินค้าออกจะไม่เพิ่มขึ้น เพราะเหตุว่าสินค้าเกษตรนั้นมักจะมีความยืดหยุ่นของซัพพลายต่ำ ถึงแม้ราคาสินค้าออกจะลดลง อันเป็นผลจากการลดค่าเงินบาททำให้ฐานะการแข่งขันในทางการค้าระหว่างประเทศของเราดีขึ้น แต่ปัญหาที่เผชิญหน้าเราอยู่นี้ ก็คือ เราไม่มีสินค้าที่จะส่งออกไปขายต่างประเทศ บัดนี้ เรากำลังประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว ราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้นมากในระยะ ๕–๖ เดือนที่ผ่านมานี้ กระทรวงการพาณิชย์เองก็ประมาณการไว้ว่า ในปีนี้เราจะส่งข้าวไปขายต่างประเทศได้เพียง ๘๐๐,๐๐๐ ตันเศษเท่านั้น กล่าวโดยสรุป ข้ออ้างที่ว่าการลดค่าเงินบาทครั้งนี้ จะมี dynamic effect ทำให้ฐานะทางดุลการค้า และดุลการชำระเงินระหว่างประเทศกระเตื้องขึ้นนั้นเป็นข้ออ้างที่ปราศจากเหตุผลอันชัดแจ้ง ไม่แต่เท่านั้น หากพิจารณาถึงสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ การลดค่าเงินบาท *เพียงเพื่อ* ทำให้ดุลการค้า และดุลการชำระเงินระหว่างประเทศกระเตื้องขึ้นนั้น อาจจะไม่สู้จำเป็น *มากนัก* การตกลงหยุดยิงในเวียดนามประกอบกับแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของไทย ทำให้ไทยมีอำนาจต่อรองกับสหรัฐมากขึ้น ในข้อที่ว่าไทยอาจเรียกร้องให้สหรัฐฯ ซื้อสินค้าและบริการจากไทยไปช่วยเวียดนาม แลกเปลี่ยนกับการยินยอมให้สหรัฐฯ

ตั้งฐานทัพในสยามประเทศต่อไป หากการต่อรองเช่นที่กล่าวนั้นสัมฤทธิผล ย่อมช่วยให้ฐานะทางดุลการค้า และดุลการชำระเงินของเราดีขึ้นไม่มากก็น้อย

ประการที่สาม การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ มีส่วนช่วยเกื้อหนุนพ่อค้าส่งออกมิให้ได้รับรายได้จากการส่งสินค้าออกในรูปเงินบาทน้อยลงกว่าเดิม ในกรณีที่ไม่มีการลดค่าเงินบาท การที่สหรัฐฯ ลดค่าเงินดอลล่าร์ในขั้นแรก ย่อมทำให้พ่อค้าส่งออกของไทย แม้จะได้รับค่าสินค้าและบริการในรูปเงินดอลล่าร์ปริมาณเท่าเดิม แต่เมื่อนำไปแลกเป็นเงินบาท จะได้เงินบาทน้อยลงกว่าเดิม เพราะฉะนั้นการลดค่าเงินบาทตามเงินดอลล่าร์ในอัตราเดียวกันเช่นนี้ จึงช่วยให้พ่อค้าส่งออกได้ค่าสินค้าและบริการเป็นเงินบาทเท่าเดิม

ประการที่สี่ การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ทำให้รายได้ของรัฐจากการเก็บภาษีอากรไม่ลดต่ำลงกว่าระดับที่ควรจะเป็น ในเวลานี้ รายได้ของรัฐจากการเก็บภาษีอากรจากสินค้าเข้ามีประมาณ ๓๐ % ของภาษีอากรทั้งหมด ถ้าหากเราไม่ลดค่าเงินบาท การที่สหรัฐฯ ลดค่าเงินดอลล่าร์ย่อมทำให้มูลค่าสินค้าเข้าในปริมาณและราคา (เป็นเงินดอลล่าร์) เท่าเดิม เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาท ลดลงจากเดิม ภาษีขาเข้าซึ่งจัดเก็บตามราคา (**ad valorem tax**) ย่อมลดน้อยลงตาม เพราะฉะนั้นการลดค่าเงินบาท จึงช่วยให้รายได้ของรัฐจากการภาษีอากรไม่ลดต่ำลงกว่าระดับที่ควรจะเป็น

ประการที่ห้า การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ช่วยระงับให้มีการเก็งกำไร (**speculation**) ซื้อขายเงินตราต่างประเทศน้อยลง ยังผลให้ความบิ่นบ่วนใด ๆ ทางเศรษฐกิจอันอาจเกิดจากการเก็งกำไรสลายตัวลง ขณะเดียวกัน การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ อาจมีผลทางจิตวิทยา (**psychological effect**) ในข้อที่ว่าการลดค่าเงินบาทยังผลทำให้สินค้าญี่ปุ่นมีราคาสูงกว่าเดิม ถ้าหากความพยายามที่จะหลุดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น กำลังเริ่มก่อตัวการลดค่าเงินบาทครั้งนี้ เป็นแรงหนุนเนื่องอีกแรงหนึ่งที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายเร็วขึ้น

การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ ก่อผลเสียอะไรบ้าง ข้อเสียสำคัญ ที่พอจะประมวลได้ มีอย่างน้อย ๒ ประการ

ประการแรก การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ มีผลให้หนี้สินต่างประเทศ เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาท มีมูลค่าสูงขึ้น ในขณะนี้ เรามีหนี้สินต่างประเทศรวมทั้งสิ้น ๘๔๐ ล้านเหรียญอเมริกัน สำหรับหนี้สินที่ต้องชำระเป็นเงินดอลล่าร์ ยังคงมีมูลค่าเท่าเดิม เนื่องจากเราลดค่าเงินบาทตามเงินดอลล่าร์ในอัตราเดียวกัน แต่สำหรับหนี้สินที่ต้องชำระเป็นเงินเยน ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๑,๔๙๐ ล้านบาท (เท่ากับ ๗๑.๑ ล้านเหรียญอเมริกัน) กับที่ต้องชำระเป็นเงินมาร์ค ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๑,๔๒๕ ล้านบาท (เท่ากับ ๖๘.๕ ล้านเหรียญ

อเมริกัน) นั้น การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ มีผลทำให้หนี้สินเหล่านี้ เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาทมีมูลค่าสูงขึ้นถึง ๒๓๐ ล้านบาทเศษ ตัวเลขทั้งหมดนี้ เป็นหนี้สินของรัฐ มิได้รวมหนี้สินต่างประเทศของเอกชน

ประการที่สอง การลดค่าเงินบาท มีผลทำให้ราคาสินค้าเข้าซึ่งแม้จะคงที่ในรูปเงินตราต่างประเทศ แต่เมื่อคิดเทียบเป็นเงินบาทแล้วมีระดับสูงขึ้น (ทั้งนี้ยกเว้นสินค้าและบริการที่ตกลงซื้อขายในรูปเงินดอลล่าร์) โดยเหตุที่สินค้าเข้าส่วนหนึ่งเป็นสินค้าจำเป็น การที่สินค้าเข้าประเภทนี้มีราคาสูงขึ้น ย่อมชักนำให้ระดับราคาภายในประเทศสูงขึ้นตามไม่มากก็น้อย ไม่แต่เท่านั้น การลดค่าเงินบาทครั้งนี้ จะมีผลให้ราคาน้ำมันสูงขึ้นในอนาคต — แม้รัฐบาลจะพยายามควบคุมระดับราคาน้ำมัน ก็คงทำได้แต่เพียงระยะสั้นในระยะยาว หากราคาน้ำมันสูงขึ้นจริง ต้นทุนการขนส่งสินค้าและบริการย่อมสูงขึ้นตาม ยังผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้นตามโดยมิพักต้องสงสัย เพราะฉะนั้นเราอาจกล่าวได้โดยทั่วไปว่า การลดค่าเงินบาทมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ (inflationary tendency) และเร่งให้อัตราเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว เพิ่มสูงขึ้นไปอีก ในแง่นี้มีผู้ให้ความเห็นว่า หากการลดค่าเงินบาทมีผลทำให้ราคาข้าวภายในประเทศสูงขึ้น จะมีผลดีในการกระจายรายได้ให้เป็นธรรมมากขึ้น ความเห็นเช่นนี้อาศัยสมมติฐานที่ว่า ราคาข้าวส่วนที่สูงขึ้นนั้นจะตกถึงมือชาวนา และอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ชาวนาสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ของผู้ที่มิได้ประกอบการทางเกษตรกรรม แม้สมมติฐานข้อแรกจะยังพอรับฟังได้ แต่สมมติฐานประการที่สองมีข้อชวนสงสัยอยู่มาก ◎

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ผู้เขียนขอขอบคุณนายสมศักดิ์ แต้มบุญเลิศชัย ในการแสดงความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับบทความเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบย่อมเป็นของผู้เขียนแต่ผู้เดียว

ลดค่าเงินบาท ลดทำไม

ประจักษ์ วีรประเสริฐ

เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศลดค่าเงินดอลล่าร์ลงร้อยละ ๑๐ การลดค่าของเงินดอลล่าร์ครั้งนี้ห่างจากครั้งก่อนซึ่งลดลงร้อยละ ๘ เพียง ๑๔ เดือนเท่านั้น ก่อนหน้านี้เงินดอลล่าร์เคยเป็นเงินสกุลแข็งที่สุดสกุลหนึ่ง เพราะเหตุว่าค่าของเงินดอลล่าร์ยืนอยู่อย่างมั่นคงตลอดเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมาจนถึงระยะ ๒ ปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะได้มีการลดค่าลงมาสองครั้งติด ๆ กันก็ตาม เงินดอลล่าร์กลับกลายเป็นเงินที่อ่อนปวกเปียก ถูกนักเก็งกำไรกลุ้มรุมจนประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตก และญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะรักษาค่าแลกเปลี่ยนของเงินแต่ละประเทศกับเงินดอลล่าร์ได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องลดค่าเงินของตนมีอยู่หลายประการด้วยกัน

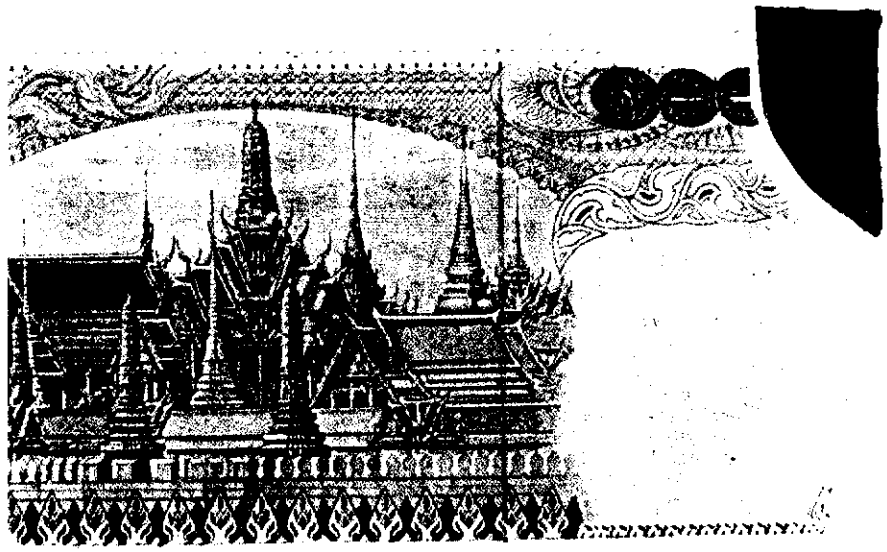

ประการแรก ฐานะดุลชำระเงินระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้เลวลงตลอดเวลา เป็นระยะเวลา ๑๐ กว่าปีติดต่อกัน ปกติสหรัฐอเมริกาส่งสินค้าออกไปขายทั่วโลกมากกว่าสั่งสินค้าเข้ามาขายในประเทศ แต่ดุลชำระเงินกลับเสียเปรียบ เพราะ รัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางทหาร และเศรษฐกิจแก่ประเทศด้อยพัฒนาเป็นจำนวนมาก ประกอบกับนักธุรกิจชาวอเมริกาก็ไปลงทุนในต่างประเทศเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ดังนั้น ดุลการค้าสุทธิ หรือเงินตราต่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาได้จากการค้าระหว่างประเทศจึงไม่พอเพียงแก่การใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือทางทหารหรือทางเศรษฐกิจ ในระยะหลังดุลการชำระเงินของสหรัฐอเมริกาเลวลงมากตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ซึ่งเป็นปีแรกที่ดุลการค้าเริ่มเสียเปรียบและต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ การขาดดุลทางดุลการค้าของสหรัฐได้เพิ่มขึ้นถึง ๖.๔ พันล้านดอลล่าร์

ประเทศญี่ปุ่นมีส่วนสำคัญในการที่ดุลการค้าของสหรัฐได้เลวลงอย่างผิดสังเกตในปีพ.ศ.๒๕๑๕ ญี่ปุ่นได้เปรียบทางดุลการค้ากับสหรัฐ ๆ ถึง ๔ พันล้านดอลล่าร์หรือประมาณ ๒ ใน ๓ ของจำนวนที่ขาดดุลของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้นายกรัฐมนตรีทานากะพยายามที่จะลดดุลการค้าที่เกินดุลถึงสิบกว่าล้านดอลล่าร์ แต่ก็ไม่ประสบกับความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะว่านายทานากะไม่อาจจะใช้มาตรการที่นำมาซึ่งผลร้าย แก่ผู้สนับสนุนสำคัญ ๆ ของเขา (นักอุตสาหกรรมใหญ่ในญี่ปุ่น) ส่วนประเทศเยอรมันตะวันตกก็ประสบกับปัญหาเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ ดลการค้าได้เปรียบเป็นจำนวนเงิน ๖.๓ พันล้านในปี ๒๕๑๕ ยิ่งกว่านั้นเนื่องจากรัฐบาลเยอรมันตะวันตกไม่

สามารถที่จะใช้มาตรการควบคุมการนำเงินเข้าประเทศอย่างเข้มงวดเหมือนญี่ปุ่น จึงปรากฏว่าได้มีนักเก็งกำไรแลกเงินดอลล่าร์เป็นเงินมาร์คเพื่อนำไปลงทุนในประเทศเยอรมนีเป็นจำนวนมากถึงหลายพันล้านดอลล่าร์ในระยะ ๒ เดือนที่ผ่านมา

การที่สหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหาเรื่องดุลชำระเงินเป็นเวลาหลายสิบปีโดยไม่มีวิกฤติการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศ ก็เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ บริษัทอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ และธนาคารกลางในประเทศต่างๆยอมถือเงินดอลล่าร์ที่ได้จากการค้าขายหรือการลงทุนของสหรัฐอเมริกาเมื่อใดที่ผู้ถือเงินดอลล่าร์หมดความไว้วางใจในความมั่นคงของเงินที่มีอยู่ เมื่อนั้นเงินดอลล่าร์จะต้องลดค่าลง เงินดอลล่าร์ที่อยู่ในมือของชาวต่างชาติโดยเฉพาะในทวีปยุโรปตะวันตกมีมูลค่าถึง ๑๐๐,๐๐๐ ล้านเหรียญ หากคนส่วนมากแลกเงินดอลล่าร์ที่มีอยู่เป็นเงินตราสกุลอื่นที่ค่อนข้างมั่นคง เงินสกุลนั้นก็จะขึ้นค่าหรือเท่ากับเงินดอลล่าร์ลดค่านั่นเอง ทั้งนี้คงไม่มีรัฐบาลในประเทศใดที่จะทนต่อการไหลเข้ามาของเงินดอลล่าร์จำนวนมหาศาลขนาดนั้น เหตุการณ์ทำนองนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์โดยนักเก็งกำไร รวมทั้งธนาคารกลางของประเทศด้อยพัฒนาบางประเทศที่พากันไปแลกเงินดอลล่าร์ที่มีอยู่หรือไปกู้ยืมมาเป็นเงินมาร์ค เงินฟรังค์ฝรั่งเศส เงินเยน และเงินสกุลอื่นในยุโรปตะวันตก แม้แต่เงินปอนด์สเตอร์ลิงที่นับว่าเป็นเงินสกุลอ่อนแอก็พลอยถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าภายหลังที่วิกฤติการณ์เงินระหว่างประเทศดังกล่าวได้เกิดขึ้นเพียง ๓–๔ วันเท่านั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ประกาศลดค่าเงินดอลล่าร์ลงร้อยละ ๑๐ การลดค่าเงินดอลล่าร์ครั้งก่อนเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๔ นั้น รัฐบาลต้องใช้เวลาถึง ๓–๔ เดือนกว่าจะตัดสินใจได้ หนังสือพิมพ์ *เลอมองด์* (Le Monde) ของฝรั่งเศสได้กล่าวไว้ว่า "เมื่อระยะสองสัปดาห์ก่อน* ผู้นำอเมริกาไม่ได้แสดงความลังเลใจในการดำเนินแผนการเก็งกำไรที่ใหญ่โตมโหฬารเพื่อที่จะบังคับให้ยุโรปและญี่ปุ่นยอมรับการลดค่าของเงินดอลล่าร์ นับว่าเป็นชัยชนะอีกครั้งหนึ่งของนักเก็งกำไรทางการเงินต่างประเทศ และนักเก็งกำไรพวกนี้ก็ไม่ต้องเสี่ยงต่อภัยใด ๆ เพราะว่ามีคนในตำแหน่งสูงสมรู้ร่วมคิดด้วย"

สำหรับในประเทศไทยนั้น เราต้องรอศอยฟังว่าวิกฤติการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศของไทยจะคลี่คลายไปในทางใดบ้าง เพราะเราไม่มีทางเลือกได้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินตราต่างประเทศสกุลสำคัญอยู่นอกเหนืออำนาจของประเทศไทย ดังนั้นจึงเป็นการสมควรแล้วที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ไว้ว่า เราต้องรอดูเหตุการณ์คืบหน้าต่อไป แต่ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกลับตัดสินใจอย่างรวดเร็วไว้ก่อนแล้วว่า หากเงิน

* ก่อนหน้าที่เงินดอลล่าร์จะลดค่า ช.ล.

ดุลการค้า ดุลการชำระเงิน และ ทุนสำรองระหว่างประเทศของประเทศไทย

(ล้านดอลล่าร์)

ปี (พ.ศ.)	การค้า		ดุลการค้า	ดุลการชำระเงิน	ทุนสำรองระหว่างประเทศ
	สินค้าออก	สินค้าเข้า			
๒๔๘๕	๔๓.๕	๕๖.๕	-๑๓.๔	๑๕.๑	—
๒๔๕๐	๕๑.๐	๑๑๗.๒	-๒๖.๒	-๔.๒	—
๒๔๕๑	๒๒๒.๗	๑๔๓.๖	๗๕.๑	๖๒.๘	๒๑๕.๐
๒๔๕๒	๒๗๓.๕	๑๕๓.๓	๘๐.๖	๑๕.๘	๒๒๑.๐
๒๔๕๓	๓๐๕.๘	๒๐๕.๒	๕๖.๖	๗๓.๘	๒๕๑.๑
๒๔๕๔	๓๗๓.๒	๒๗๒.๓	๑๐๐.๕	๔๘.๖	๓๖๑.๑
๒๔๕๕	๓๗๓.๑	๒๕๕.๖	๓๓.๕	-๒๒.๑	๓๕๑.๑
๒๔๕๖	๓๒๑.๕	๓๓๖.๓	-๑๔.๔	-๔๒.๗	๓๐๗.๑
๒๔๕๗	๓๘๑.๑	๓๑๑.๕	-๓๐.๘	-๒๑.๕	๒๘๒.๑
๒๔๕๘	๓๓๑.๗	๓๒๐.๕	๑๐.๘	๒๘.๕	๓๑๔.๖
๒๔๕๕	๓๖๐.๐	๓๕๗.๒	๒.๘	๑๔.๕	๓๒๘.๖
๒๕๐๐	๓๘๘.๔	๔๐๒.๘	-๑๔.๔	๗.๗	๓๒๔.๖
๒๕๐๑	๓๐๗.๖	๓๕๓.๖	-๘๖.๐	-๑๕.๒	๓๐๕.๖
๒๕๐๒	๓๕๕.๐	๔๑๘.๖	-๕๕.๖	๖.๒	๓๑๕.๘
๒๕๐๓	๔๐๓.๓	๔๔๓.๓	-๔๐.๐	๔๔.๘	๓๗๑.๖
๒๕๐๔	๔๖๖.๑	๔๗๗.๒	-๑๑.๑	๗๘.๒	๔๕๔.๔
๒๕๐๕	๔๕๖.๐	๕๓๘.๔	-๘๒.๔	๖๒.๐	๕๒๓.๔
๒๕๐๖	๔๖๓.๘	๖๐๒.๑	-๑๓๘.๓	๔๕.๕	๕๗๖.๑
๒๕๐๗	๕๘๕.๑	๖๗๒.๕	-๘๓.๔	๖๘.๖	๖๖๐.๓
๒๕๐๘	๖๑๓.๒	๗๒๔.๕	-๑๑๑.๓	๕๕.๓	๗๓๕.๓
๒๕๐๕	๖๗๐.๒	๘๗๓.๗	-๒๐๓.๖	๑๕๘.๕	๕๒๓.๖
๒๕๑๐	๖๔๓.๑	๑,๑๓๕.๖	-๔๕๖.๕	๖๓.๓	๑,๐๐๘.๕
๒๕๑๑	๖๔๐.๕	๑,๑๓๕.๗	-๔๕๔.๘	๒๑.๖	๑,๐๒๑.๐
๒๕๑๒	๖๘๗.๖	๑,๒๑๔.๗	-๕๒๗.๑	-๔๓.๗	๕๘๔.๕
๒๕๑๓	๖๘๔.๔	๑,๒๕๗.๕	-๕๗๓.๑	-๑๒๖.๓	๕๐๕.๗
๒๕๑๔	๗๕๕.๐	๑,๒๖๗.๐	-๔๗๒.๐	-๑๖.๐	๘๖๕.๘

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ส่วนประกอบของทุนสำรองระหว่างประเทศของไทย

(ล้านดอลล่าร์)

ปี	รวม	ทองคำ	ทองคำที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ	เงินตราต่างประเทศ	สิทธิถอนเงินพิเศษ
๒๔๘๕	—	—	—	—	—
๒๔๕๐	—	—	—	—	—
๒๔๕๑	๒๑๕.๐	๗๗.๐	—	๑๓๘.๐	—
๒๔๕๒	๒๒๑.๐	๕๘.๐	๓.๑	๑๒๐.๐	—
๒๔๕๓	๒๕๑.๑	๑๑๘.๐	๓.๑	๑๗๐.๐	—
๒๔๕๔	๓๖๑.๑	๑๑๓.๐	๓.๑	๒๔๕.๐	—
๒๔๕๕	๓๕๑.๑	๑๑๓.๐	๓.๑	๒๓๕.๐	—
๒๔๕๖	๓๐๗.๑	๑๑๓.๐	๓.๑	๑๕๑.๐	—
๒๔๕๗	๒๘๒.๑	๑๑๓.๐	๓.๑	๑๖๖.๐	—
๒๔๕๘	๓๑๔.๖	๑๑๒.๕	๓.๑	๑๘๕.๐	—
๒๔๕๙	๓๒๘.๖	๑๑๒.๕	๓.๑	๒๐๓.๐	—
๒๕๐๐	๓๒๔.๖	๑๑๒.๕	๓.๑	๒๐๕.๐	—
๒๕๐๑	๓๐๕.๖	๑๑๒.๕	๓.๑	๑๕๔.๐	—
๒๕๐๒	๓๑๕.๘	๑๐๔.๓	๑๑.๓	๒๐๔.๒	—
๒๕๐๓	๓๓๑.๖	๑๐๔.๓	๑๑.๓	๒๕๖.๐	—
๒๕๐๔	๔๕๔.๔	๑๐๔.๒	๑๑.๓	๓๓๘.๕	—
๒๕๐๕	๕๒๓.๔	๑๐๔.๒	๑๑.๓	๔๐๗.๕	—
๒๕๐๖	๕๗๖.๑	๑๐๔.๒	๑๑.๓	๔๖๐.๖	—
๒๕๐๗	๖๖๐.๓	๑๐๔.๒	๑๑.๓	๕๔๔.๘	—
๒๕๐๘	๗๓๕.๓	๕๖.๔	๑๕.๐	๖๒๓.๕	—
๒๕๐๙	๕๒๓.๖	๕๑.๗	๒๓.๘	๘๐๘.๑	—
๒๕๑๐	๑,๐๐๘.๕	๕๑.๗	๒๓.๘	๕๐๕.๕	—
๒๕๑๑	๑,๐๒๑.๐	๕๑.๗	๒๓.๘	๘๖๕.๔	—
๒๕๑๒	๕๘๔.๕	๕๑.๗	๒๓.๘	๘๖๕.๔	—
๒๕๑๓	๕๐๕.๗	๘๒.๐	๓๓.๕	๗๕๐.๒	—
๒๕๑๔	๘๖๕.๘	๘๑.๕	๓๓.๕	๗๓๖.๑	๑๔.๓

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดอลล่าร์ลดค่าลง ก็จะลดเงินบาทลงตามไปด้วย การตัดสินใจอย่างรวดเร็วและไม่รอบคอบจะยังผลกระทบกระเทือนต่อฐานะเศรษฐกิจของประเทศอย่างมากมาย รัฐบาลควรจะรอฟังข่าวว่าประเทศที่มีความสำคัญทางการค้ากับประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงค่าของเงินอย่างใดบ้าง ซึ่งตามข้อเท็จจริงปรากฏว่าประเทศส่วนมากมิได้ลดค่าเงินของตนตามเงินดอลล่าร์ ถ้าลดค่าลงก็ลดลงน้อยกว่า การลดค่าของเงินบาทในคราวนี้จึงมีผลกระทบกระเทือนมากกว่าคราวก่อน

อย่างไรก็ดี การที่ประเทศไทยจะเปลี่ยน-แปลงค่าของเงินบาทตามค่าของเงินดอลล่าร์ หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับฐานะทางดุลชำระเงิน และเศรษฐกิจของประเทศไทย หากเงินดอลล่าร์อ่อนแอลง เงินบาทอาจจะแข็งแกร่งก็ได้ ทั้งนี้เพราะว่าค่าของเงินดอลล่าร์ขึ้นอยู่กับดุลชำระเงินของสหรัฐอเมริกา แต่เงินบาทขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาฐานะทางด้านดุลชำระเงินต่างประเทศของประเทศไทยในระยะ ๙ ปี ที่ผ่านมา ก็ปรากฏว่าดุลชำระเงินเกินดุลทุกปี ยกเว้น ปี พ.ศ. ๒๕๑๒, ๒๕๑๓ และ ๒๕๑๔ ในปี ๒๕๑๕ ดุลชำระเงินเกินดุลถึง ๓,๙๗๐ ล้านบาท หรือมากกว่าจำนวนที่ขาดดุลเมื่อ ๓ ปี ก่อนหน้านั้น ดังนั้น ฐานะต่างประเทศ ของประเทศไทย ในปัจจุบันจึงนับว่ามั่นคงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทุนสำรองเงินตราต่างประเทศก็มีจำนวนสูงเป็นประวัติการณ์ คือ ตามอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบันมีมูลค่าประมาณ ๑,๑๐๐ ล้านดอลล่าร์

ในปี ๒๕๑๖ นี้ ดุลชำระเงินของประเทศไทยคงจะเลวลงบ้างเพราะว่าปริมาณสินค้าเกษตรที่ส่งออกลดลง โดยเฉพาะข้าวและข้าวโพด เนื่องจากดินฟ้าอากาศไม่อำนวยต่อการผลิต สินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นมาก แต่ก็ไม่สามารถที่จะชดเชยปริมาณ ที่ลดลงของสินค้าเกษตรได้ หากเงินบาทลดค่าลงตามเงินดอลล่าร์ ราคาสินค้าไทยเมื่อคิดเป็นเงินบาทก็จะเพิ่มขึ้น เพราะราคาสินค้าออกของประเทศขึ้นอยู่กับราคาในตลาดโลก ซึ่งเมื่อคิดเป็นเงินตราต่างประเทศยังอยู่ในระดับเดิม ผู้ผลิตสินค้าออกจะพยายามเพิ่มผลิตภัณฑ์การส่งออกไปขาย ในต่างประเทศ เพราะได้ราคาสูงและกำไรดี แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ปริมาณสินค้าออกจะเพิ่มขึ้นไม่ได้ เนื่องจากฤดูเก็บเกี่ยวของสินค้าเกษตรส่วนมากได้ผ่านพ้นไปแล้ว และนักอุตสาหกรรมส่วนมาก โดยเฉพาะพวกที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าได้ทำสัญญาขายสินค้าแก่ต่างประเทศล่วงหน้าจนเกิดการขาดแคลนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในประเทศอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การลดค่าของเงินบาทจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อปริมาณสินค้าเข้าเช่นเดียวกัน ประมาณร้อยละ ๘๐ กว่า ของมูลค่าสินค้าเข้าเป็นสินค้าที่จำเป็น เช่นเครื่องจักร วัตถุดิบ และน้ำมันเชื้อเพลิง ราคาสินค้าเข้าในประเทศจะแพงขึ้น แต่ปริมาณการนำเข้าคงลดลงเพียงเล็กน้อย ดังนั้นดุลการค้าของประเทศไทยคงเลวลงเพียงเล็กน้อย หากเงินบาทมิได้ลดค่าลงตามเงินดอลล่าร์

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว การรักษาค่าของเงินบาทโดยไม่มีการลดค่าตามเงินดอลล่าร์จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อดุลการค้ามากนัก ในด้านการลงทุนจากต่างประเทศ ก็คงจะเป็นไปในระดับเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะเหตุการณ์ทางด้านค่าของเงินบาท ดังนั้นหากดุลชำระเงินของประเทศไทยจะเลวลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินบาท ก็จะเลวลงบ้างเล็กน้อยเท่านั้น ยิ่งกว่านั้น โดยที่ฐานะทางด้านทุนสำรองเงินตราต่างประเทศอยู่ในเกณฑ์ดีมากอยู่แล้ว ประเทศไทยยังสามารถที่จะประสบกับปัญหาขาดดุลการชำระเงินโดยไม่มีความห่วงใยในเรื่องเสถียรภาพของเงินบาทแต่อย่างใด ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินบาทจึงมิได้อยู่กับฐานะดุลการชำระเงิน แต่ขึ้นอยู่กับผลกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจในด้านอื่น

ตามแถลงการณ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยกับกระทรวงการคลังเมื่อกลางเดือนกุมภาพันธ์ปรากฏว่าทั้งสองสถาบันต่างแสดงความวิตกในเรื่องค่าของทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเมื่อคิดเป็นเงินบาท ซึ่งเรื่องนี้เป็นเพียงกำไรหรือขาดทุนทางบัญชีเท่านั้น ในกรณีที่เงินบาทเพิ่มค่าขึ้นเมื่อเทียบกับเงินดอลล่าร์ ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเมื่อคิดเป็นเงินบาทจะลดค่าลง แต่เมื่อคิดเป็นเงินดอลล่าร์หรือเงินตราต่างประเทศสกุลใดก็คงอยู่ในระดับเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใด เรายังสามารถจะใช้ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเมื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการอื่น ๆ จากต่างประเทศในอัตราเดิม

เท่าที่ผ่านมา การลดค่าของเงินบาทเกี่ยวข้องกับสภาวะเงินเฟ้ออย่างแน่นอน เพราะราคาสินค้าเข้าเมื่อคิดเป็นเงินบาทจะเพิ่มขึ้น และราคาสินค้าออกเมื่อคิดเป็นเงินบาทก็จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน พ่อค้าผู้ฉวยโอกาสกักตุนสินค้าก็ทำให้ราคาสินค้ายิ่งเพิ่มขึ้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมา รัฐบาลไทยยังไม่สามารถควบคุมราคาสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยอำนาจกฎหมายแต่อย่างเดียว หากสินค้าที่ถูกควบคุมเกิดการขาดแคลนมาก ตลาดมืดก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นมีหนทางเดียวที่เป็นธรรมแก่ประชาชนผู้บริโภค ก็คือรัฐบาลต้องไม่ลดค่าเงินบาทลงไปเท่ากับที่เงินดอลล่าร์ได้ลดค่าลงไป ซึ่งราคาสินค้าออกและสินค้าเข้าก็จะลดลงโดยไม่มีผลกระทบกระเทือนดุลการชำระเงินมากนัก เราคงยังจำกันได้ว่าเมื่อ ๕—๖ ปีที่แล้วมา ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวแก่ปัญหา

คำว่า "ลดค่าเงินบาท" มีความหมายต่อท่านอย่างไร

ผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากการลดค่าเงินบาทลงอีก ๑๐ % ก็คือทำให้สินค้าที่จำหน่ายทั่วไปมีราคาสูงขึ้น อีกทั้งค่าเดินทางและค่าครองชีพโดยทั่วไป ก็จะพลอยสูงขึ้นอย่างแพร่หลาย และท่านจะต้องจ่ายเงินสูงกว่าเดิมในการซื้อธนบัตรต่างชาติ

การลดค่าเงินตรา หมายความว่าค่าของเงินบาทจะมีค่าลดน้อยลง เมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศ ถึงจะมิได้หมายความว่า คนงานจะได้รับจำนวนเงินค่าจ้างน้อยลง แต่ทว่าแม่บ้านคนไทยก็จะต้องจ่ายเงินสูงขึ้นสำหรับการซื้อสินค้าที่จำเป็นภายในบ้าน

อย่างไรก็ตาม ผลผลิตของต่างชาติที่รับเข้ามาขายบางอย่าง ราคาได้สูงขึ้น เพราะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประกาศลดค่าเงินตรา ซึ่งแต่เดิมได้มีการประกาศลดไปครั้งหนึ่งเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๕ เป็นจำนวน ๘%

ตัวอย่างเช่น รถโฟกล์สวาเกน ราคาได้สูงขึ้นอีก ๑๐ % แม้ว่าราคาต้นทุนของรถยี่ห้อนี้ในเยอรมันจะยังมีราคาเท่าเดิมเมื่อคิดเป็นเงิน *มาร์ค* แต่เมื่อมาคิดเทียบกับเงินบาทแล้วราคาจะสูงขึ้นอีก ๑๐ % ถึงแม้ว่าเยอรมันจะยอมตกลงที่จะลดกำไรสินค้าให้น้อยลงอีก แต่เหตุที่ยอมทำเช่นนี้ ก็เพราะเกรงว่าจำนวนสินค้าที่ขายจะลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วถ้าให้มีการขึ้นราคาสินค้าในประเทศที่มีการประกาศลดค่าเงิน

คงจะอีกนานที่เราจะต้องซื้อสินค้าที่จำเป็นภายในบ้านในราคาที่สูงกว่าเดิม แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับราคาวัสดุจากต่างประเทศที่สั่งเข้ามาเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตสินค้าไทย อย่างไรก็ตาม ราคาสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศ อย่างเช่นส่วนประกอบสำหรับเครื่องอีเล็คโทนิค ราคาต้นทุนจะเพิ่มขึ้นอีก อันจะทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศจำต้องหันมาขึ้นราคาสินค้าต่อผู้ซื้อให้มากขึ้นตามไปด้วย ◎

กองบรรณาธิการ

เงินเพื่ออย่างไรบ้าง ในสมัยนั้นการใช้จ่ายทางการทหารของสหรัฐเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากภารกิจของสงครามเวียดนาม ทำให้เกิดปัญหาเรื่องเงินเพื่อเพราะราคาสินค้าโดยเฉพาะวัสดุก่อสร้างเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ดุลการค้าได้เริ่มเลวลง แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ตัดสินใจไม่ลดค่าเงินบาท แต่กลับสนับสนุนการนำสินค้าเข้าเพื่อลดภาวะเงินเพื่อ ในขณะเดียวกันก็ได้ดำเนินนโยบายเงินผืด เพื่อป้องกันมิให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นมากนัก ปัญหาเรื่องราคาสินค้าจึงค่อย ๆ คลี่คลายไป

ในขณะนี้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีสภาพคล่องสูงมาก เงินฝากได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเหมือนเดิมแต่เงินกู้เพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าที่แล้วมา ทั้งนี้ก็เพราะว่าการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมการค้าและบริการได้เพลาลงไปมาก นักเก็งกำไรจึงสามารถที่จะกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ เพื่อดำเนินการกักตุนสินค้าได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นหากธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินมาตรการเงินผืด เช่น บังคับให้ธนาคารพาณิชย์เพิ่มเงินฝากไว้กับธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งเพิ่มค่าเงินบาท ปัญหาเงินเพื่อ และการเก็งกำไรก็จะค่อย ๆ คลี่คลายไปเอง ◎

นี่แหละไทยแลนด์

ก.ต.ป. 'ดึง' ข้าวสารจากพ่อค้า ๑๕,๐๐๐ กระสอบมาขายถูก

พันเอกณรงค์ กิตติขจร เปิดเผยว่า ข้าวสารที่จะนำมาจำหน่ายนี้ได้มาจาก บริษัทกิตติค้าข้าว ที่ถนนสาธุประดิษฐ ซึ่งเป็นบริษัทที่มีข้าวสารครอบครองมากที่สุดในกรุงเทพ คือมีกักตุนไว้ในโกดังถึง ๑ แสน ๕ หมื่นกระสอบ ทาง ก.ต.ป.จึงขอให้บริษัทดังกล่าวนั้นแบ่งข้าวสารมาให้เพื่อขายในราคาถูก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ในจำนวนที่มีอยู่ในความครอบครองทั้งหมดคือ ๑ หมื่น ๕ พันกระสอบ ทางบริษัทก็ยินยอม ข้าวสารจำนวน ๑ หมื่น ๕ พันกระสอบนี้ ทาง ก.ต.ป. จะจัดให้ขายในราคาถังละ ๓๕ บาท.....พันเอกณรงค์ กิตติขจร กล่าวต่อไปว่า ได้มีพ่อค้าข้าวได้ให้ความร่วมมืออีก ๒-๓ ราย ที่จะจัดข้าวสารจากโกดังที่เก็บกักตุนไว้ออกมาจำหน่ายในราคาถูกบางส่วน.....

(ในภาพ...) รถบรรทุกข้าวสารกำลังจอดเพื่อรอการขนข้าวขึ้นโกดังของ บริษัทกิตติค้าข้าว ที่ถนนสาธุประดิษฐ ซึ่งเป็นโกดังเก็บข้าวใหญ่ที่สุดในกรุงเทพ บริษัทนี้ได้ยอมร่วมมือกับ ก.ต.ป. แบ่งข้าวสาร ๑๕,๐๐๐ กระสอบ ให้ขายในราคาถูก

(ภาพและข่าวจาก นสพ. สยามรัฐ ๒๐ มีนาคม ๒๕๑๖)

ผมไม่เชื่อคุณ! การพัฒนาเศรษฐกิจกับปัญหาของ เอม.ไอ.ที.*

โดยการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนา ทำให้เกิดปัญหาชนิดใหม่ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมที่แก้ไม่ตก นั่นคือปัญหาความอึดอัดหมดกำลังใจที่จะรอผลของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ผลของความอึดอัดนี้ก็คือการใช้พลังทำร้ายหรือเรียกร้องตอบสนองที่โครงการพัฒนาเศรษฐกิจยังไม่สามารถตอบสนองได้ พลังนั้นมุ่งไปยังสถาบันหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนหรือให้ความหวังต่อการพัฒนาดังกล่าว ส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์นี้ในประเทศด้อยพัฒนาได้แก่ การเดินขบวน และบางครั้งการทำลายบุคคลหรือสิ่งของที่เป็น

* เอม.ไอ.ที. คือ สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซต(Massachusetts Institution of Technology)

สัญญลักษณ์ของกลุ่มบุคคลหรือสถาบันที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทันทีทันใด ตัวอย่างของความรุนแรงเช่นนี้ก็เช่น ขบวนการต่อต้านรัฐบาลในญี่ปุ่น ลาตินอเมริกา และขบวนการที่ไม่ค่อยจะมีการจัดการดีนักในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เป็นต้น

ที่ว่ามายาวเหยียดนั้นเป็นความเห็น (อย่างที่ข้าพเจ้าเข้าใจ) ของศาสตราจารย์แดลเนียล เลอเนอ (Danial Lerner) จากมหาวิทยาลัย เอม. ไอ. ที. ซึ่งมาปรากฏตัวที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยเมื่อเร็ว ๆ นี้

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า การมาปรากฏตัวครั้งนี้เป็นโอกาสอันดีที่ท่านผู้นี้จะมาสังเกตการณ์สิ่งที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ ข้าพเจ้าอยากจะรู้ว่าท่านผู้นี้จะมีทฤษฎีใหม่ ๆ หรือว่ายาแก้โรคร้ายที่ว่ากำลังปรากฏขึ้นในประเทศด้อยพัฒนานั้นมากมายกี่ขนานแน่

ความคิดความอ่านของเขา ข้าพเจ้าเก็บมาคิดอยู่พักหนึ่งก็ชักเอะใจว่า เอ แปลกดี โปรเฟซเซ่ออเมริกันช่างมีเรื่องคิดเรื่องทำอยู่เรื่อย และที่สำคัญก็คือมีสตางค์ที่จะทำการวิจัยห่างไกลจากฐานเดิมของตนอย่างสบาย ที่ว่าเอะใจนั้นไม่ใช่แต่เพียงเรื่องนี้ แต่เอะใจว่าทำไมเขาถึงคิดเช่นนั้น เขาคิดว่าประชาชนควรจะรอ ไม่ควรก่อปัญหาให้รัฐบาล มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงอย่าง *เอม ไอ ที* จึงกำลังคิดว่าจะแก้ปัญหานี้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม เมื่อเขาว่ามาอย่างนี้ เราต้องลองคิดดูก่อนว่าเรามีปัญหาอย่างที่เขาว่าหรือเปล่า ความเข้าใจของผู้พัฒนาต่อการพัฒนาประเทศในอาเซียอาคเนย์นั้นไม่ได้มีปัญหาอย่างที่เขากล่าว คงจำกันได้ว่าหลังสงครามโลกกล่าวคือหลังจากที่สหรัฐแตกคอกับโซเวียตรัสเซียและหลังจากจีนกลายเป็นจีนคอมมิวนิสต์ขึ้นมา สหรัฐมีแผนการที่จะดึงประเทศในอาเซียอาคเนย์เข้ามาเป็นพวกของตน โดยให้ความช่วยเหลือทางการทหาร การโฆษณาชวนเชื่อและที่สำคัญที่สุดก็คือการให้ความช่วยเหลือทางด้านพัฒนาเศรษฐกิจ เช่นให้ความช่วยเหลือโดยตรงผ่านองค์การของรัฐบาลอเมริกันเอง หรือโดยอ้อม ผ่านธนาคารโลกธนาคารที่สหรัฐเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ที่สุด *

โดยการให้ความช่วยเหลือทางการทหารและทางเศรษฐกิจนี้ สหรัฐหวังว่านอกจากประเทศในอาเซียอาคเนย์เหล่านี้จะไม่ถูกรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว ก็จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจนกระทั่งสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลืออีกต่อไป

ส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือที่มีผลยาวนานต่อประเทศด้อยพัฒนานั้นก็คือ ความช่วยเหลือทางเทคนิค เช่นความช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องผู้ชำนาญในการวางแผนเศรษฐกิจ และการส่งคนจากประเทศด้อยพัฒนาไปศึกษาวิชาต่าง ๆ เพื่อเมื่อสำเร็จจะได้กลับมาทำการวางแผนพัฒนาประเทศโดยใช้ความรู้และค่านิยมตามแบบชีวิตที่สถาบัน

* อ่าน *Pentagon Paper* หน้า ๒๘

อเมริกันเป็นผู้ให้ ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าอิทธิพลของสังคมและค่านิยมของสังคมอเมริกันเป็นส่วนหนึ่งที่บุคคลเหล่านี้ใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศของตน ออกจะเป็นการยากอยู่สักหน่อยที่เราจะสามารถบอกได้อย่างละเอียดว่าส่วนไหนของอิทธิพลของสหรัฐที่เป็นส่วนมีอิทธิพลที่สุดต่อการปฏิบัติการของนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับการศึกษาจากสหรัฐ แต่มันก็ไม่ยากเกินกว่าจะสังเกตได้ว่า คุณค่าแห่งความเจริญของบ้านเมืองในประเทศด้อยพัฒนานั้น เป็นที่ยอมรับในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ อย่างน้อยก็กลุ่มไทยที่เห็นว่าจะต้องวัดกันด้วยผลผลิตประเทศชาติ และรายได้รายหัวต่อปี เครื่องวัดเช่นนี้เป็นที่ยอมรับของธนาคารโลกและสถาบันการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในสหรัฐ สำหรับธนาคารโลกนั้นมีหลักอยู่ว่าการอนุมัติเงินกู้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเงินกู้นั้นจะไปช่วยให้ประเทศมีรายได้ต่อหัวต่อปีเท่าใด และจะก่อให้เกิดผลผลิตประชาชาติเท่าใด

ในการต่อสู้กับประเทศคอมมิวนิสต์ของสหรัฐนั้น ในสมัยของเคนเนดีและจอนสันได้มีการใช้นโยบายเศรษฐกิจพิลึกกึกกือชนิดหนึ่ง ซึ่งประเทศไทยได้รับมาใช้โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตามที นโยบายนั้นนายวอล์ท รอสตาว ที่ปรึกษาทั่วไปของอดีตประธานาธิบดีดังกล่าวเป็นผู้เสนอแนะ หลักการของนโยบายนั้นมีอยู่ว่า สหรัฐจะให้ความช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยที่ความช่วยเหลือนั้นมุ่งจะให้เกิดการพัฒนาชนิดซึ่งจะทำให้ประเทศในอาเซียอาคเนย์สามารถมีความเจริญทางเศรษฐกิจด้วยตัวเอง โดยถือเอาความเจริญทางเศรษฐกิจที่คิดจากความเติบโตของรายได้ต่อหัวและผลผลิตประชาชาติ *

ที่ว่าพิลึกกึกกือนั้นเพราะว่านโยบายทั้งหมดที่กล่าวมานี้ไม่มีนโยบายไหนใช้หลักการการแจกจ่ายรายได้และความยุติธรรมของระบบเศรษฐกิจต่อประชาชนประเทศนั้น ๆ มาเป็นรากฐานทางความคิดของนโยบาย ทั้ง ๆ ที่หลักการสำคัญของสหรัฐในการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศทั้งโดยตนเองและโดยผ่านธนาคารโลกและองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่สหรัฐมีเสียงสนับสนุนโดยดึงให้ประเทศด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจมาเข้าข้างตน และสามารถให้หรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ได้ดีกว่าคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจไทยเห็นจะเป็นตัวอย่างดีที่สุดในผลของนโยบายดังกล่าวทั้งนี้รวมทั้งความช่วยเหลือในการปั้นความคิดเห็นทางเศรษฐกิจและความช่วยเหลือโดยการให้ทุนเงินกู้ผ่านทางธนาคารโลกด้วย

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วไม่ใช่หรือว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่แล้ว ๆ มานั้น จริงอยู่ถ้ามองกันแบบรวบ ๆ แล้วจะปรากฏว่ารายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น อัตราการเติบตัวของผลผลิตประชาชาติเพิ่มขึ้น แต่ประเทศไทยก็ยังมีปัญหาที่ว่ารายได้ระหว่างภาคนั้นยัง

* อ่าน *The Diffusion of Power* ของ W. W. Rostow หน้า ๘๖ – ๘๘

แตกต่างกันลิบโลก และดูจะห่างออกไปเรื่อย ๆ ถ้าเราจะมองการพัฒนาเศรษฐกิจที่แล้วๆ มาของเราว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ เราจะต้องถามตัวเองว่า ถ้าการพัฒนาเศรษฐกิจที่แล้ว ๆ มานั้นมุ่งจะให้รายได้ถัวเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นและเล็งผลผลิตประชาชาติให้เพิ่มขึ้นแล้ว ก็ต้องนับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จ แต่ถ้ามองจากแง่ที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการกระทำทางการเมืองเพื่อเหตุผลทางการเมือง กล่าวคือหมายถึงการซื้อความจงรักภักดีของประชาชนทั้งประเทศ โดยการให้โอกาสแก่เขามีรายได้พอที่จะมีชีวิตประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง หากจะมองกันแง่นี้แล้วการพัฒนาเศรษฐกิจเท่าที่ผ่านมาก็เป็นเพียงประโยชน์ต่อคนส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของทุนหรือกลุ่มคนที่อยู่ในอุตสาหกรรมบริการเท่านั้น นั่นคือการพัฒนาเศรษฐกิจเท่าที่ผ่านมาไม่เป็นประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่เลย

มองจากแง่นี้ ทฤษฎีที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและการเมืองขึ้น เพราะประชาชนอัดอั้นเห็นผลของการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ไหว ในความเห็นของข้าพเจ้า การตั้งทฤษฎีดังกล่าวหาตรงกับความเป็นจริงไม่ ความอัดอั้นของประชาชนนั้นเห็นจะไม่ได้เกิดจากการรอไม่ไหว หากเกิดจากความจริงที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเท่าที่ผ่านมาไม่ได้ก่อผลประโยชน์ให้พวกเขาเท่าไหร่ แต่กลับก่อประโยชน์ให้กับผู้มีทุนมากกว่าชาวนา ชาวไร่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเก่าของตนเช่นเรื่องหนี้เก่า เรื่องที่ดินซึ่งเป็นของตัวเองแต่ปัจจุบันเป็นของเศรษฐีที่ดิน เรื่องการกว้านซื้อที่ดินของผู้มีทุนเพื่อนำที่ดินนั้นไปผลิตสินค้าทางการเกษตรแบบใช้ทุนมากแต่ใช้แรงงานน้อย ฯลฯ

ประเทศไทยไม่ใช่เวียดนามก็จริง แต่มีอะไรหลายอย่างที่กำลังกดดันให้ไทยมีส่วนประกอบของปัญหาอย่างเวียดนาม เช่นปัญหาที่ดิน ปัญหานี้ถึงแม้ว่าจะไม่เคยเป็นปัญหากับไทยมาก่อน แต่ปัจจุบันนี้ ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวในขณะที่ประเทศกำลังเร่งส่งสินค้าออกเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายการขยายกิจการอุตสาหกรรมและการตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมญี่ปุ่นบางชนิดโดยเฉพาะอุตสาหกรรมถลุงเหล็ก ได้ทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินในแหล่งซึ่งมีแร่ธาตุสำคัญที่ใช้ในการถลุงเหล็ก ชาวนาที่เคยมีที่ดินแต่ต้องขายที่ดินของตนเพื่อนำไปใช้หนี้นั้น เมื่อก่อนนี้เคยแก้ปัญหาโดยการถอยลึกเข้าไปบุกเบิกป่า แต่ปัจจุบันรัฐบาลต้องสงวนที่โดยควบคุมการบุกเบิกของชาวนาชาวไร่ ดังนั้นถ้าคนพวกนี้หาทางออกไม่ได้ พวกเขาจะไปทำอะไรต่อไป พวกเขาจะเข้าทำงานโรงงานอุตสาหกรรมหรือว่าไปไหน

สหรัฐฯ มีเอกลักษณ์อยู่อย่างหนึ่งที่เราควรสังเกตไว้ให้ดีก็คือมีความคิดที่จะช่วยคนประเทศอื่น ๆ ดังผู้มาโปรดสัตว์ และต้องการให้ประเทศนั้น ๆ เหมือนตนให้ได้ สหรัฐมีความหวังดี

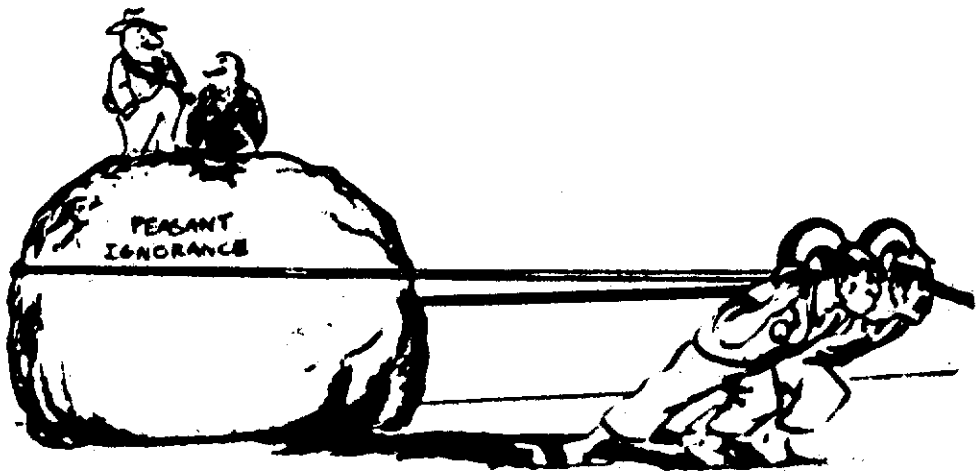

(อย่างน้อยเขาก็ว่าเขาหวังดี) และน่าที่งขึ้นไปอีก เขายังเอาเงินมาให้ถลุงกันถ้าหากว่าหลังจากถลุงเงินกันแล้วยังแก้ปัญหาไม่ได้เขาก็จะส่งคนมาช่วยแก้ปัญหาให้อีก แต่ก็นั่นแหละความน่าสมเพชอย่างสุดซึ้งก็คือว่าคนที่เขาส่งเข้ามาแก้ปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหานั้นมักเป็นคนที่เก่งทฤษฎี แต่ไม่รู้ถึงสภาพอันแท้จริงของประเทศที่เขามาช่วยเหลือ

บางครั้งเราเองก็คิดกันว่าคงเป็นไปไม่ได้ที่เขาจะไม่รู้สถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงของประเทศนี้เพราะเขาได้เสียเงินจำนวนมหาศาลไปในการวิจัยปัญหาและหาทางแก้ให้จำนวนไม่น้อย บรรดาผู้ซึ่งทรงคุณวุฒิทั้งหลาย บางครั้งเราอยากคิดว่า อันที่จริงเขารู้ปัญหาดีว่ามันอยู่ที่ไหนและควรจะแก้ไขอย่างไร แต่ก็นั่นแหละถ้ามันไม่อยู่ในผลประโยชน์ของเขา เขาจะแก้ปัญหาให้ทำไม

ปัญหาของไทยไม่ใช่ปัญหาของการไม่สามารถรอผลผลิตในการพัฒนาประเทศของประชาชนได้ เพราะนั่นมันปัญหาของคนมีสตางค์เขาคิดกันเล่น ๆ ขออย่าไปเสียเวลาขบกันให้ปวดหัวเลย ปัญหาของไทยที่แท้จริงมันอยู่ที่ว่าการพัฒนาที่แล้ว ๆ มามันไม่ได้ก่อประโยชน์เท่าที่ควรแก่คนส่วนใหญ่ต่างหาก อันที่จริงแล้วข้าพเจ้าอยากให้มาคิดกันว่าเป็นไปได้ไหมที่เราจะเลิกคิดถึงการเพิ่มผลผลิตประชาชาติ ว่าเป็นฐานแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจ เราควรมาคิดถึงการกระจายโอกาสให้กับประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ดีกว่าหรือหากว่าประเทศไทยจะถูกลดตำแหน่งจากประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจขั้นงามในอาเซียอาคเนย์ มาเป็นประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจเพียง ๑—๒% ต่อปี เราก็ควรจะยอม ถ้าหากสิ่งนั้นคือการประวิงเวลาไม่ให้ประเทศไทยเป็นเวียดนามหรือหลุมระเบิดดังดวงจันทร์ ◎

เด่น ชาติประชา

ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงภายในโลกที่สาม :กรณีของประเทศไทย

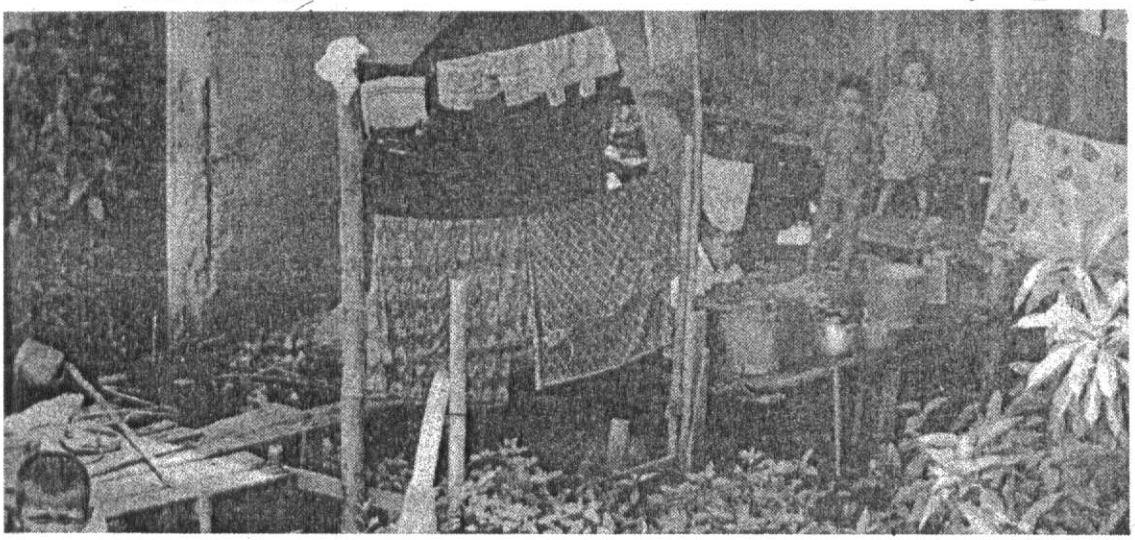

ลักษณะด้อยพัฒนาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของประเทศในโลกที่สาม (โดยเฉพาะประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม) คือ การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมอย่างมหาศาล เพราะขณะที่คนรวยซึ่งมีอยู่เพียงกลุ่มน้อย รวยอย่างชนิดไม่รู้เรื่อง คนจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ก็จนอย่างชนิดหายห่วง ที่น่าขมขื่นคือ ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงดังกล่าวนี้มีมากกว่าประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งอยู่ในระบบทุนนิยมอย่างเต็มขั้นเสียอีก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่น ขณะที่ครอบครัวซึ่งมีรายได้สูงสุด ๕ % แรกของสหรัฐมีส่วนในรายได้ของทั้งประเทศ ๒๐.๔ % คนที่รวยที่สุด ๕ % แรกของไทย มีส่วนในรายได้ของทั้งประเทศถึง ๒๗% (ขณะที่คนไทยที่จนที่สุด ๖๐ % มีส่วนในรายได้ของทั้งประเทศเพียง ๒๕.๕% คิดจากการสำรวจปี ๒๕๐๖)

ปรากฏการณ์เช่นนี้อาจจะอธิบายได้ในแง่ของขั้นแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่างกัน การที่ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในประเทศพัฒนาทุนนิยม แม้จะมีมาก แต่ก็ยังไม่มากเท่าประเทศด้อยพัฒนาทุนนิยมอย่างเรานั้น มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการที่ระบบเศรษฐกิจของเขาได้พัฒนาไปในทางอุตสาหกรรม ที่ต้องพึ่งแรงงานคนมีฝีมือมากขึ้น ๆ การศึกษาและค่าแรงงานของคนจึงได้เขยิบสูงขึ้นไปด้วย ทำให้มีคนชั้นกลางที่ค่อนข้างมีความตื่นตัวทางการเมืองเกิดขึ้นมาก ในขณะที่สังคมด้อยพัฒนาอย่างเรา เพิ่งพัฒนามาจากสังคมศักดินาที่ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพไม่ต้อง

อาศัยผีมือหรือการศึกษาอบรมอะไรมากนัก ความแตกต่าง (ซึ่งรวมทั้งอำนาจต่อรอง) ระหว่างเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่กับชาวนาธรรมดาหรือชาวนารับจ้างจึงมีมาก และทวีขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่สามารถเพิ่มพูนทรัพย์สินฐานะของตัวได้ในอัตราที่เร็วกว่า แม้ระบบเศรษฐกิจจะเปลี่ยนไปสู่ทุนนิยมมากขึ้น บรรดาชนชั้นผู้มีทรัพย์สินก็สามารถปรับฐานะของตัวให้เป็นพ่อค้าหรือเจ้าของบริษัทโรงงานได้โดยไม่ยาก ขณะที่ชาวนายังคงคือชาวนา ขายข้าวได้ในราคาที่คิดในแง่ของการซื้อของอื่นได้ (real term) ไม่ต่างจากเมื่อศตวรรษที่แล้วมากนัก

อย่างไรก็ตาม ขั้นของการพัฒนาเศรษฐกิจหาได้เป็นเหตุผลทั้งหมดของความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในการกระจายรายได้แต่อย่างใด เพราะการมองแต่ในแง่ดังกล่าวอาจจะทำให้เข้าใจผิดไปได้ว่าเมื่อเศรษฐกิจไทยพัฒนามากขึ้นแล้ว การกระจายรายได้ก็จะค่อยยุติธรรมขึ้นเอง ซึ่งความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะมันยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมืองสังคมอื่น ๆ อีก ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากมีการประกาศใช้แผนพัฒนามา ๒ ฉบับ เป็นเวลา ๑๐ ปีแล้ว (๒๕๐๔—๒๕๑๔) ก็ไม่ปรากฏว่าการกระจายรายได้จะเสมอภาคขึ้นแต่อย่างใด แต่กลับส่อให้เห็นว่าจะยิ่งเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันมากขึ้น เพราะแม้จะไม่มีการสำรวจกันโดยละเอียดนับตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ อีก แต่ตัวเลขการกระจายรายได้ระหว่างภาค และอัตราการเพิ่มที่แตกต่างกันก็คงชี้ให้เห็นว่า การกระจายรายได้โดยทั่วไปคงเป็นไปในทางส่งเสริมความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทำนองเดียวกัน ดังจะเห็นได้คือ ระหว่างการใช้แผนพัฒนาฉบับแรก (๒๕๐๔—๒๕๐๙) รายได้ต่อหัวของภาคต่าง ๆ ได้เพิ่มอย่างแตกต่างกันมาก ดังนี้คือ ภาคกลาง ๓๙.๖ % ภาคเหนือ ๒๙.๐ % ภาคใต้ ๑๙.๒ % ภาคอิสาน ๑๔.๒ % (คิดรวมทั้ง ๕ ปี) ดังนั้นหลังจากแผนพัฒนาผ่านไปแล้วหนึ่งแผน ประชาชนในภาคต่าง ๆ ก็ยังมีรายได้เฉลี่ยต่างกันไปดังนี้คือ ภาคกลาง ๔,๖๒๐ บาท ภาคเหนือ ๒,๐๙๐ บาท ภาคใต้ ๓,๑๑๓ บาท ภาคอิสาน ๑,๔๔๐ บาท สถานการณ์ไม่ได้ดีขึ้นเลยในอีก ๕ ปีต่อมา ภายหลังแผนพัฒนาฉบับที่สองได้สิ้นสุดลง รายได้ของภาคกลางคงมีอัตราเพิ่มสูงสุดคือ คิดเฉลี่ยต่อปี ๔.๖% มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น ๖,๙๗๐ บาท ขณะที่ภาคใต้มีอัตราเพิ่มขึ้นต่อปี ๔.๒ % มีรายได้ต่อหัวเพิ่มเป็น ๓,๖๒๒ บาท ภาคเหนือมีอัตราเพิ่มต่อปี ๓.๓ % มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น ๒,๖๒๐ บาท และภาคอิสานมีอัตราเพิ่มต่อปีเพียง ๒.๘ % มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๘๔๐ บาท ต่ำกว่ารายได้ต่อหัวคิดเฉลี่ยทั้งประเทศกว่าเท่าตัว (รายได้ต่อหัวของไทยในปี ๒๕๑๔ เท่ากับ ๓,๘๔๐ บาท)

ความจริงแล้วเราอาจจะเห็นความเหลื่อมล้ำต่ำสูงได้มากกว่านี้ หากแยกกรุงเทพ ฯ ออกมาต่างหาก แทนที่จะไปถัวเฉลี่ยกับรายได้ของชาวนาในภาคกลาง เพราะกรุงเทพ ฯ เป็นทั้งศูนย์

กลางการค้าอุตสาหกรรม และกิจกรรมของเสือมอนกิน (พวกเจ้าของที่ดิน เจ้าของหุ้น ผู้มีรายได้จากทรัพย์สินต่าง ๆ) สินค้าเกษตรจากภาคชนบทจะส่งออกนอกได้ก็ต้องผ่านกรุงเทพ ฯ สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับภาคชนบทก็ไปจากกรุงเทพ ฯ จึงเป็นธรรมดาที่คนกรุงเทพฯ (ส่วนที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ) จะต้องรวยไวกว่าคนในหัวเมืองและชนบทไปตามลำดับ

ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่อัปลักษณ์นี้คงจะต่างกว้างออกไปเรื่อย ๆ หากรัฐบาลไม่มีนโยบายและความตั้งใจที่จะแก้ไขอย่างจริงจังมากไปกว่าการประกาศไว้โก้ ๆ ในแผนพัฒนา ฯ ความจริงน้ำหนักของบั่ญหาก็ได้เพิ่มขึ้นมากพอที่จะทำให้คนที่มีตาและหูเบิดกว้างทั้งหลายได้เห็นได้ยินกันบ้างแล้ว ทั้งในชนบทและเมืองใหญ่ (ในรูปที่นับวันแต่จะรุนแรงขึ้น) แต่การที่คนที่มีอำนาจซึ่งเป็นคนร่ำรวยด้วยยังคงทำเป็นทองไม่รู้ร้อนอยู่นั้นออกจะเป็นเรื่องที่น่าสมเพชอยู่บ้าง เพราะการเกิดมาเป็นประเทศจนก็จัดเป็นเคราะห์ร้ายอยู่มากพอแล้ว แต่การที่ประเทศซึ่งมีทรัพยากรจำกัดดังกล่าวยังปล่อยให้คนส่วนน้อยซึ่งรวยมหาศาลรวยขึ้นไปอยู่เรื่อย ๆ ควรต้องถือว่าเป็นความซวยโดยแท้ ◎

พิทักษ์ บัญญายุทธ

บริษัท สยาม ปริทัศน์ จำกัด

เลขที่ ๑๔ – ๑๖ ตรอกนคร ท่าพระจันทร์ ถนนมหาราช กรุงเทพฯ ๒

ร้านขายหนังสือไทยและต่างประเทศ ร้านขายหนังสือไทยและต่างประเทศ

แนวรบด้านอินโดจีน เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง

ธเนศ อาภรณสุวรรณ

๑

การเซ็นสัญญาหยุดยิงเมื่อเดือนมกราคม ระหว่างอเมริกากับเวียดนามเหนือและเวียดกง ช่วยทำให้คำพูดของนายคิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาทางด้านความมั่นคงแห่งชาติของประธานาธิบดีนิกสันที่กล่าวไว้ก่อนวันเลือกตั้งประธานาธิบดีว่า "สันติภาพอยู่แค่เอื้อม" ดูเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น ความหวังของสันติภาพยิ่งดูมีมากขึ้น เมื่อนายคิสซิงเจอร์เดินทางไปฮานอยเพื่อเจรจาถึงรายละเอียดของการสถาปนาสันติภาพ ฟื้นฟูบูรณะประเทศและหาลู่ทางสำหรับเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเหนือต่อไป

พิจารณาจากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ซึ่งเริ่ม

แสดงให้เห็นลางดี ก็น่าจะสรุปได้ว่า "แนวรบด้านอินโดจีน เหตุการณ์ (ใกล้จะ) สงบเรียบร้อยลง"

ข้อสรุปดังกล่าว มีโอกาสที่จะเป็นจริงได้เสมอ ตราบเท่าที่ทุก ๆ ฝ่ายมีความเข้าใจและความเชื่อในความหมายของข้อความดังกล่าวสอดคล้องต้องกัน (ไม่จำต้องถึงขนาดเหมือนกัน)

สงครามอินโดจีน ตามตัวอักษรแล้วหมายถึงสงครามในประเทศเวียดนามเหนือและใต้ เขมร และลาว แต่ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น *สงครามอินโดจีน* ครอบคลุมไปถึงอเมริกา จีน รัสเซีย และไทยด้วย ในฐานะผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสงครามครั้งนี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น เมื่อพูดถึง 'สันติภาพ' ประเทศดังกล่าวนอกเหนือจากอินโดจีน จึงนับได้ว่าเป็นตัวจักรสำคัญที่จะช่วยสร้างหรือสลาย 'สันติภาพ' (ซึ่งอยู่แค่เอื้อม)

ข้อสงสัยอันหนึ่งที่น่าจะเกิดขึ้น เมื่อได้อ่านข่าวการสู้รบของสงครามอินโดจีนในหน้าหนังสือพิมพ์หรือรับฟังจากวิทยุ (ไม่ต้องคำนึงว่าข่าวนั้นจะบิดเบือนหรือลำเอียงจากความเป็นจริงเท่าใด) ว่าสงครามที่ยืดเยื้อและไร้มนุษยธรรมมากขึ้นนี้ เป็นอุบัติเหตุและความบังเอิญจริงหรือ

คำตอบสำหรับคำถามนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงของเหตุการณ์ และที่สำคัญที่สุดคือจะแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจและความเชื่อในความหมายของคำว่า 'สันติภาพ' 'เสรีภาพ' 'ความชอบธรรม' ฯลฯ ที่แต่ละประเทศยึดถือเป็นเหตุผลในการเข้าร่วมสงครามช่วงหลังนี้มากว่าสิบปี

๒

โดยความเป็นจริงแล้ว ประเทศเล็ก ๆ ในอินโดจีนและประเทศข้างเคียงไม่อยู่ในฐานะที่จะก่อสงครามกันเองได้เลย เพราะส่วนใหญ่เพิ่งจะบอบช้ำมาจากการต่อสู้ปลดแอกจากฝรั่งเศส สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ก็ยังไม่มั่นคง ก่อนที่แต่ละประเทศจะได้มีเวลาสำรวจดูความต้องการ ความสามารถและทรัพยากร เพื่อจะก่อร่างสร้างตัวในอนาคต ก็กลับต้องถูกดึงเข้าไปในสงครามเย็นของมหาอำนาจ และตั้งแต่นั้นมา ประเทศเหล่านี้ก็หมดสิ้นความเป็นตัวของตัวเอง เอกลักษณ์และศักดิ์ศรี ไม่มีเหลืออยู่เลย คนอเมริกันจึงกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า "ประเทศด้อยพัฒนา (ในอาเซียอาคเนย์) พูดได้แต่เพียงว่า —เงิน—เงิน และเงิน"

แต่จะป้ายความผิดมาที่คนอาเซียเสียหมดก็ไม่ถูกต้องนัก สงครามอินโดจีนช่วงหลังตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๔ - ๑๙๗๓ ถือว่าเป็นผลงานอันสำคัญยิ่งของอเมริกา จุดประสงค์ใหญ่ของ (ผู้นำทางการเมือง) อเมริกา ได้แก่การสกัดกั้นและ (ถ้าทำได้) ก็ทำลายอำนาจและอิทธิพลของคอมมูนิสต์ลงไปเสีย สำหรับในอาเซียนี้ เป้าหมายสำคัญได้แก่จีนแดง

อเมริกาเริ่มเข้าพัวพันในเวียดนามใต้ โดยสนับสนุนประธานาธิบดีโงดินเดียม ล้มเลิกการ

เลือกตั้งทั่วไป ซึ่งกำหนดจะให้มีขึ้นภายหลัง สัญญาเจนีวา โดยคาดว่าคงแพ้ไอจิมินห์แน่ รัฐบาลเดียม จึงได้เข้ากวาดล้างพวกเวียดมิน และผู้ที่มีทัศนะไม่ตรงกับรัฐบาล ระบบการปกครองที่เริ่มต้นด้วยการกดขี่ ดังนั้นจึงได้รับการต่อต้านอย่างมาก จากกลุ่มประชาชน นักศึกษาและพระภิกษุ กลุ่มพวกขบวนการกู้ชาติเก่าจึงก่อตั้ง '*แนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ*' (นปช.) ขึ้นในเวลาเพียงปีเดียวสมาชิกได้เพิ่มขึ้นถึงสามแสนคน สมาชิกคนหนึ่งกล่าวว่า มันไม่ใช่ความเก่งกล้าสามารถพิเศษอะไรของผู้นำ นปช. หรอก แต่รัฐบาลเดียมต่างหากที่เป็นผู้ผลักไสให้ชาวบ้านหันเข้ามาเป็นสมาชิก เมื่ออเมริกาเห็นว่าเดียมไม่อาจจะปกครองอย่างมีประสิทธิภาพได้ จึงหันไปสนับสนุนนายพลเหงียนคานกับคณะให้ยึดอำนาจจากเดียมเสีย

ในกรณีลาวก็เช่นกัน อเมริกาเป็นผู้กำหนดว่า ใครควรเป็นผู้นำรัฐบาล และควรมีนโยบายอย่างไร ถ้าเห็นว่าเอียงไปทางซ้ายหรืออยู่ตรงกลางเกินไป ก็จะเข้ามาจัดการให้เอียงไปทางขวาเสีย ดังนั้นเมื่อผลการเลือกตั้งในปี ค.ศ. ๑๙๕๘ ปรากฏว่าขบวนการประเทศลาวกับฝ่ายเป็นกลางได้รับเลือกเข้ามาเป็นเสียงส่วนมาก อเมริกาก็สนับสนุนท้าวผุยชนะนิกรให้ยึดอำนาจจากเจ้าสุวรรณภูมาเสีย แม้ต่อมาเมื่อ ร.อ. กองแลยึดอำนาจกลับคืนมา โดยหวังจะให้ลาวมีรัฐบาลฝ่ายเป็นกลาง อเมริกาก็ไม่ยอม กลับหนุนให้นายพลภูมีหน่อสวรรค์ยึดอำนาจ จนในที่สุดขบวนการประเทศลาว ซึ่งเห็นว่าไม่มีทางจะตกลงกันได้อย่างสันติวิธีแน่ จึงออกไปตั้งหลักที่ชำเหนือในบริเวณทุ่งไหหิน เพื่อสู้รบกับรัฐบาลเวียงจันทน์ในขั้นแตกหักต่อไป เจ้าสุวรรณภูมาอยู่ในอำนาจได้ ก็โดยการยึดถือนโยบายเป็นกลางแบบเอียงขวา

ทางด้านเขมรนั้น เจ้าสีหนุประกาศตัวเป็นกลางจริงๆ *ตามหลักปัญจศีล* ในที่ประชุมบันดง (คือ ๑. เคารพในอธิปไตยและเอกสิทธิในดินแดนของแต่ละประเทศ ๒. ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ๓. ไม่เข้าแทรกแซงในกิจภายในของประเทศอื่น ๔. ยึดถือความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน ๕. อยู่ร่วมกันอย่างสันติ) จากนั้นเขมรก็เปิดความสัมพันธ์กับปักกิ่ง ซึ่งอเมริกาเห็นว่าก้าวหน้าเกินตัวจึงระงับความช่วยเหลือ พร้อมกับชักชวนให้ไทยและเวียดนามใต้ปิดกั้นเศรษฐกิจเขมร เสีย ผลของการเป็นกลาง เขมรต้องเผชิญกับความไม่พอใจจากเวียดนามใต้และไทย ถูกแทรกซึมและก่อการร้ายจากพวก 'เขมรเสรี' ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกา เวียดนามใต้และไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงนี้เอง (ค.ศ. ๑๙๕๗—๑๙๖๐) ที่ไทยก็พยายามสร้างนโยบายเป็นศัตรูกับเขมร จนถึงกับมีผู้อ้างในเวลาต่อมาว่า ไทยกับเขมรเป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาแต่ในประวัติศาสตร์แล้ว (น่าสงสัยว่ากรณีเขาพระวิหารจะมีส่วนพัวพันกับสายใยของการเมือง

ระหว่างประเทศอันนั้นด้วยหรือเปล่า) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ เขมรถอนทูตออกจากวอชิงตัน เมื่ออเมริกาไม่ยอมรับรองความเป็นกลางของเขมร และตอนนั้นเองที่เขมรยินยอมให้กองกำลังเวียดนามเหนือใช้เส้นทางผ่านเขมรเพื่อลำเลียงสัมภาระและอาวุธไปยังสามเหลี่ยมแม่น้ำโขงลงไปเวียดนามใต้

สำหรับไทยนั้น นับแต่เข้าร่วมอยู่ในองค์การ สปอ.แล้ว ก็มีความสัมพันธ์กับอเมริกาแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น มีการเซ็น*สัญญาถนัด - รัสก์* ว่าอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือไทยต่อต้านคอมมูนิสต์ โดยไม่จำต้องได้รับความเห็นชอบจากประเทศสมาชิก สปอ. ก่อน จนปี ค.ศ.๑๙๖๔ อเมริกาก็เริ่มก่อสร้างฐานทัพอากาศในประเทศไทยอย่างเงียบ ๆ

เหตุการณ์ในช่วงสิบปีแรกนี้ (ค.ศ. ๑๙๕๔-๑๙๖๔) กล่าวได้ว่า เป็นการปูพื้นฐานก่อนถึงการขยายสงครามในอินโดจีน จึงสังเกตได้ว่า อเมริกาพยายามทุกวิถีทางที่จะให้รัฐบาลใน ๔ ประเทศดังกล่าวมาแล้ว ยอมรับนโยบายและจุดหมายของอเมริกา ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลตามความประสงค์ แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความแตกแยกในประเทศเหล่านั้นกันเอง เวียดนามใต้และลาวต่างก็แบ่งเป็นสองรัฐบาลตรงกันข้าม ส่วนไทยและเขมรก็ประสบปัญหาผู้ก่อการร้ายที่คล้ายกันแต่ไม่เหมือนกัน ผู้ก่อการร้ายของไทยเป็นฝ่ายซ้าย ของเขมรเป็นฝ่ายขวา

จีนเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอินโดจีนน้อยมากเมื่อเทียบกับอเมริกา รัสเซียแทบจะไม่สนใจเวียดนามเหนือเลย ต่อเมื่อเกิดสงครามเกาหลีแล้ว จึงหันมาช่วยเหลือ กับเห็นว่าจีนกำลังแผ่ขยายอิทธิพลอยู่ จึงหวังจะตัดหน้าจีนเสีย โดยอาศัยเวียดนามเหนือเป็นหลัก รัสเซียหวังอยู่เสมอว่าจะให้เวียดนามเหนือเจรจาตกลงกับอเมริกาโดยตรง เหตุหนึ่งเพราะดินแดนแถบอินโดจีน ไม่ได้อยู่ในเขตอิทธิพลหรือมีผลกระทบโดยตรงต่อรัสเซียเท่ากับยุโรปตะวันออก

ตรงกันข้ามกับจีนแดง ระยะเวลาตั้งแต่ประกาศตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๙ เป็นต้นมา จีนต้องวุ่นอยู่กับการสะสางปัญหาภายในประเทศ นับแต่เปลี่ยนโครงสร้างและฐานพลังทางเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นแบบสังคมนิยม ไปจนถึงการเปลี่ยนโครงสร้างส่วนบน ซึ่งควบคุมและกำหนดความคิดอ่านและพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งทางสังคมและการเมือง เช่น โรงเรียน กลุ่มชาวนา โรงละคร โรงพิมพ์ ฯลฯ กล่าวได้ว่าเป็นการพลิกแผ่นดินครั้งใหญ่ จึงทำให้จีนต้องประสบปัญหาเฉพาะหน้ามากพอที่จะไม่คิดพะวงถึงการแผ่ขยายอิทธิพลในระยะแรก นโยบายต่างประเทศในระยะแรกจึงเป็นการป้องกันตัว เช่นในที่*ประชุมบันดุง* เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันนโยบายป้องกันตัวเองซึ่งถือว่าเป็นนโยบาย*รับ*นั้น ก็มีโอกาสจะเปลี่ยนเป็นนโยบาย*รุก*ได้ทันที ถ้าเหตุการณ์ไม่เป็นไปตามที่วางไว้ เช่นกรณีสงครามเกาหลี

๓

ตลอดระยะเวลาสิบปีแรกนี้ ทั้งรัสเซียและ

กรณีปะทะกับอินเดียและรัสเซียในเวลาต่อมา

ในระหว่างการเจรจาสัญญาเจนีวาในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ นาย*ฮวงหัว* ให้สัมภาษณ์แก่นายซีมอร์ เทปปิง (Seymor Tepping) ผู้สื่อข่าว*นิวยอร์คไทมส์*เมื่อพูดถึงแนวโน้มที่อเมริกาจะตั้งฐานทัพในอินโดจีน กับจัดตั้งองค์การต่อต้านคอมมูนิสต์ นายฮวงหัวแสดงความไม่พอใจอย่างมาก นายเทปปิงกล่าวว่านายฮวงหัวไม่พอใจถึงขนาดเน้นตัวสั่นภาษาอังกฤษที่พูดได้อย่างดีก็ขาดหายตะกุกตะกักจนล่ามต้องเข้ามาช่วยแทน และเขาฝากนายเทปปิงให้ไปชี้แจงแก่ที่ประชุมเจนีวาด้วย

เมื่อเหตุการณ์ในอินโดจีนแปรเปลี่ยนไปจากที่ตกลงในสัญญาเจนีวา จีนก็มีทางเดียวคือสนับสนุนเวียดนามเหนือ เพราะจีนถือว่า อาเซียอาคเนย์ เป็นเสมือนประตูมาสู่จีน การที่อเมริกาตั้งฐานทัพบีดล้อมก็เท่ากับเป็นการคุกคามสวัสดิภาพของจีน ปฏิกิริยาของจีนอันนี้จะดูได้จากท่าทีที่มีต่อไทย ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ปั๋กกิ่งออกแถลงการณ์ตอบโต้กรณีไทยยอมให้กองทหาร สปอ. และอเมริกาเข้ามาประจำในประเทศได้ว่า "อเมริกาเตรียมแผนจะรุกรานในอาเซียอาคเนย์ ในขณะที่กำลังเจรจาสัญญาเจนีวาในลาวเป็นครั้งที่สอง" จากนั้นก็เริ่มมีบทความโจมตีรัฐบาลไทยว่าเป็นฐานทัพสำคัญของจักรวรรดินิยมอเมริกาในอาเซียอาคเนย์ เมื่ออเมริกาเริ่มสร้างฐานทัพในไทย ในปี ค.ศ.๑๙๖๔ ปั๋กกิ่งก็ประกาศสนับสนุน '*ขบวนการไทยเสรี*' โดยมี '*วิทยุเสียงแห่งประชาชนไทย*' เป็นกระบอกเสียงสำคัญ ในปีรุ่งขึ้นก็สนับสนุนอีกขบวนการหนึ่งคือ '*แนวร่วมรักชาติไทย*' ซึ่งต่อมาทั้งสองขบวนการได้รวมกันเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน

ปัญหาการแทรกซึมและก่อการร้ายจึงกลายเป็นวัวพันหลักไป ทางฝ่ายไทยกล่าวว่า คอมมูนิสต์เป็นฝ่าย '*คิดร้ายทำลายชาติ*' ส่วนปั๋กกิ่งก็กล่าวหาว่าไทยคบคิดกับอเมริกาทำร้ายคน

ผิวเหลืองด้วยกันเอง บทเรียน (ที่กำลังจะผ่านไป) อันนี้ เป็นข้อคิดอันสำคัญสำหรับประเทศเล็ก ๆ ซึ่งจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต กล่าวคือ การดำเนินนโยบายอย่างไรในการรักษาเอกราช สันติภาพ และความชอบธรรมไว้ ในขณะที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของมหาอำนาจ ในกรณีสงครามอินโดจีนเท่าที่ผ่านมา ไทย ลาว เขมร เวียดนาม ไม่มีประเทศไหนที่จะเอาตัวออกไปจากการขัดแย้ง ซึ่งอเมริกาเป็นผู้กำหนดจุดหมายเอาไว้ได้เลย ความเป็นกลางของเขมรและลาวก็กลายเป็นหอกที่มแทงตนเอง ถ้าสมมติว่าไทยเกิดถือนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ไม่ยอมร่วมมือกับอเมริกาในทางทหาร อะไรจะเกิดขึ้น จะมีการรัฐประหารแบบลาวและเขมรหรือไม่

๔

สงครามอินโดจีนในระยะแรก กล่าวได้ว่าอเมริกาเป็นฝ่ายชนะในทางยุทธศาสตร์ เพราะสามารถกำหนดจุดยุทธศาสตร์แนวรบ เอาไว้ได้หมด ในขณะนี้ ถ้าถือว่ารัฐเชีย— จีนแดงเป็นคู่ต่อสู้ ก็ต้องกล่าวว่าทั้งสองฝ่ายแพ้อย่างหมดประตู การที่อเมริกาสามารถกำหนดยุทธวิธีได้ก่อนนี้ เป็นผลสำคัญมาก เพราะทำให้สามารถตัดสินใจในการรบแต่ละขั้นตอนได้ ไม่ว่าจะเป็นการรุก การเปลี่ยนแบบและอาวุธยุทโธปกรณ์ในการรบ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ เมื่อเกิด *วิกฤติการณ์อ่าวตังเกี๋ย* โดยอเมริกาอ้างว่า เวียดนามเหนือโจมตีเรือรบอเมริกัน (จนบัดนี้ก็ยังเป็นที่สงสัยกันอยู่ว่าจริงหรือไม่) จึงประกาศตอบโต้โดยการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ อเมริกามีความเชื่อมั่นว่าทั้งจีนและรัสเซียจะไม่ออกมาตอบโต้โดยตรงแน่ ๆ ทางด้านรัสเซียอาจกล่าวได้ว่าเพราะอเมริกามีการเจรจาอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับรัสเซียมาแล้ว แต่สำหรับจีนแดง อเมริกาน่าจะห่วงบ้าง เพราะกรณีสงครามเกาหลี จีนยังส่งกองกำลังเข้าไปต่อต้านเมื่อเห็นว่าเข้ามาอยู่ใกล้ชายแดนจีน แต่ในสงครามอินโดจีนอเมริกาเป็นฝ่ายคุมการเล่นเอาไว้ทั้งหมด โดยเป็นฝ่ายประกาศข่มและแสดงให้เห็นว่า จะทำตามคำขู่ทุกประการ ฝ่ายที่รับคำขู่ เป็นฝ่ายเสียเปรียบตลอดเวลา และจะตอบโต้ได้ก็ในเขตจำกัด จึงเห็นได้ว่า จีนกับรัสเซียไม่อยู่ในฐานะที่จะส่งเครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิดในเวียดนามได้ได้ เพราะมันหมายถึงการระเบิดของสงครามโลกแน่ การได้เปรียบแบบเอาเปรียบของอเมริกานี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อนิกสันขยายการรบเข้าไปในเขมรทั้งทุ่นระเบิด บีดล้อมท่าเรือไฮฟอง และบอมบ์ฮานอยไปจนถึงเส้นทางรถไฟจากชายแดนจีนลงมา จนกระทั่งหลังการเลือกตั้งแล้ว นิกสันก็ยังสั่งบอมบ์ฮานอยอีก เมื่อการเจรจาสันติภาพหยุดชะงักลง จนถูกประท้วงจากผู้นำประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

๕

การคลี่คลายของสงครามอินโดจีน ด้านหนึ่ง

อาจจะเนื่องมาจากการเปลี่ยนท่าทีของอเมริกาต่อจีนและรัสเซียการเปลี่ยนจากสงครามเย็น มาเป็นการเจรจาโดยตรง แต่จุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้แก่การยอมรับฐานะและวิถีชีวิตตลอดจนอุดมการของจีนและรัสเซีย การกล่าวหาฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นผู้รุกรานและทำลายชาติอื่นนั้น อเมริกาก็มีบทบาทแบบนี้อยู่ไม่น้อย ทั้งในประเทศเล็กประเทศใหญ่ทั่วโลกทีเดียว โดยที่อเมริกาประกาศว่าจะสนับสนุนรัฐบาลและคนในประเทศเหล่านั้นให้ตัดสินวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งก็เป็นสำนวนปรัชญาแบบนายทุน ในขณะที่จีนประกาศว่าชาติต้องการเอกราช ประชาชนต้องการการปฏิวัติ ได้สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์และอุดมการของผู้ถูกกดขี่มาก่อน แต่แล้วสำนวนทั้งสองก็หาได้มีผลดลบันดาลให้ประเทศอื่น ๆ มีอันเป็นไปตามนั้นไม่

แม้กระทั่งเวียดนามเหนือเอง ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับจีนและยอมรับฟังนโยบายทุกอย่าง ก็ยังไม่อาจปฏิบัติตามได้ อย่างน้อยก็ในการรบในอินโดจีนช่วงหลังนี้ *เลอดวน* เลขาธิการพรรค*ลาวดอง* ของเวียดนามเหนือประกาศไม่ยอมรับนโยบาย *สงครามประชาชน*ของ*หลินเปียว* และนโยบายอื่น ๆ อีก ซึ่งเขากล่าวว่าอาจจะเหมาะสำหรับการปฏิวัติในเมืองจีน แต่ไม่ใช่ในอินโดจีน

เวียดนามเหนือและเวียดกงพยายามแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่า ตนเป็นผู้กำหนดการสู้รบในสงครามนี้ รัสเซียกับจีนมีหน้าที่สั่งอาวุธและสัมภาระมาให้ก็พอแล้ว การรุกใหญ่ในเทศกาลตรุษญวน (ค.ศ. ๑๙๖๘) ก็แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของเวียดนามเหนือและเวียดกงว่าสามารถจะควบคุมการรบการรุกได้ กับจะทำลายความเชื่อของอเมริกาที่ว่าสามารถสร้างกองทัพเวียดนามใต้ใหม่ได้ การรุกอีกครั้งในต้นปี ค.ศ. ๑๙๗๒ ก็เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่านโยบาย ***Vietnamization*** ของนิกสันล้มเหลวลงอีก

จึงอาจกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งของเวียดนามเหนือและเวียดกง ซึ่งเรียกร้องความเห็นใจและชนะใจผู้คนค่อนโลก ก็เป็นเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยยุติสงครามครั้งนี้ลงได้ โดยที่เวียดนามเหนือและเวียดกง สามารถกำหนดหลักการใหญ่ ๆ ในการเจรจาสงบศึก ซึ่งอเมริกาจำต้องยอมตาม เป็นการยอมรับฐานะของรัฐบาลชั่วคราวของเวียดกงเป็นต้น การที่อเมริกาผูกมิตรกับจีนและรัสเซีย จึงไม่ใช่เหตุใหญ่ที่บังคับให้เวียดนามเหนือและเวียดกงต้องยอมเซ็นสัญญาสงบศึก หากแต่เป็นเพราะอเมริกายอมโอนอ่อนผ่อนตาม และยอมรับ*ศักดิ์ศรี* ของเวียดนามเหนือและเวียดกงว่าทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจทีเดียว

๖

เหตุการณ์ในอินโดจีนจะสงบเรียบร้อยเพียงไหนนั้น จงขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละรัฐบาลในบริเวณนี้ ที่จะหาทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้มากน้อยเพียงไร ความเป็นอิสระในการปกครอง

ตนเองดูจะมีมากกว่าเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว เพราะอเมริกาก็เริ่มตระหนักถึงความเป็นจริงของโลกมากขึ้น คนอเมริกันเลิกเชื่อเหมือนเมื่อสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ว่าตนจะต้องออกไปจุดแสงสว่างให้แก่ประเทศด้อยพัฒนาทั่วโลกอีกต่อไป การฆาตกรรมผู้คนในสงครามอินโดจีน เป็นผลมาจากการที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ สร้างประเด็นของดุลย์อำนาจการปกครองขึ้นในสภาคองเกรส และคาดว่าคงหาทางจำกัดการใช้อำนาจของประธานาธิบดีลงได้บ้าง อย่างน้อยก็ไม่ให้ไปประกาศทิ้งระเบิดหรือบุกประเทศใดก่อนได้รับความเห็นชอบจากสภาคองเกรสทางด้านจีนนั้น การฟื้นตัวจากความแตกแยกภายในพรรคคอมมูนิสต์ ซึ่งระเบิดออกมาใน 'การปฏิวัติวัฒนธรรม' นั้น ก็พึ่งสงบเรียบร้อยลง โดยที่ฝ่ายนิยมเมา สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ต่อไป กำจัดกลุ่มนิยมรัสเซียและพวกปฏิกิริยาออกไปได้ ความมั่นคงภายในจึงทำให้จีนเลิกหวาดระแวงผู้คนภายนอกลงไปบ้างได้สำหรับรัสเซียในระยะหลังนี้ดูจะพอใจการเจรจาและอยู่ร่วมกันแบบนายทุนมากกว่านโยบาย 'สงครามประชาชน' หรือ 'สงครามปลดแอก' อะไรทำนองนั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศในแถบอาเซียอาคเนย์ด้วยกันต่างรู้จักเข้าใจกันน้อยมาก คนไทยจะรู้จักวอชิงตันและลอนดอนมากกว่าไซ่ง่อนหรือพนมเปญ หรือไม่ก็รู้จักแต่เฉพาะในประวัติศาสตร์ ซึ่งแสดงทัศนะชาตินิยมและบิดเบือนรูปร่างของประเทศข้างเคียงไปเสียหมด การจะอยู่รวมกันอย่างสันติ โดยที่แต่ละฝ่ายต่างมีอคติต่อกันอยู่ จึงออกจะเป็นความหวังมากเกินไป

เวียดนามใต้ และลาว สามารถเจรจาหยุดยิงได้ และเตรียมจัดตั้งรัฐบาลผสมต่อไป ซึ่งผลจะออกมาในรูปใดนั้นยังคงมืดมนอยู่ แต่ข้อสำคัญคือทั้งสองประเทศต่างแสดงออกมาว่า ขออย่าให้ประเทศที่สามเข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงกิจการภายในของเขาก็แล้วกัน กรณีลาวนั้นได้ระบุไว้ในสัญญาอย่างชัดเจนเลยว่า อเมริกาและไทยจะต้องไม่ส่งทหารเข้ามาแทรกแซงอีกดังแต่ก่อน ฐานทัพอากาศอเมริกันในไทยก็เป็นเครื่องช่มขู่อันหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายขบวนการประเทศลาวและเวียดกง มีความหวาดระแวงไทยและอเมริกาอยู่ การเอาบึ้นไปจ่อหน้าบ้านใคร แล้วบอกว่าเราจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดูน่าจะเป็นเรื่องอ่านเล่น (ของ สปอ.) มากกว่าจะเป็นจริงเป็นจังไปได้

ทางด้านเขมรนั้น เจ้าสีหนุคงไม่ยอมรับฐานะของรัฐบาลลอนนอล เพราะฉะนั้น การสงบศึก เพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม จึงเป็นข้อเสนอที่เจ้าสีหนุรับไม่ได้ เขมรมิได้มีฐานะเหมือนกับลาวหรือเวียดนามตั้งแต่หลังสัญญาเจนีวา ค.ศ. ๑๙๕๔แต่มีรัฐบาลโดยชอบธรรมมาตลอด จนถูกปล้นอำนาจจากนายพลลอนนอล โดยมีอเมริกาเป็นผู้หนุนหลัง และค้ำจุนรัฐบาลมาตลอด แม้ประชาชนส่วนใหญ่ ก็มิได้สนับสนุนแต่ประการใด

ผลการลงเอยของเขมรจึงดูไม่แจ่มใสนัก

กล่าวโดยสรุป แนวรบด้านอินโดจีน เหตุการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปในทางดีหรือร้ายเพียงใดนั้น เหตุสำคัญอันหนึ่งจึงอยู่ที่ทัศนคติและนโยบายของแต่ละรัฐบาลในแดนนี้ ที่จะปฏิบัติต่อกันอย่างไร การแทรกแซงจากมหาอำนาจจะหมดความหมายลงไป ถ้าหากประเทศเหล่านี้สามารถรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วเจรจาต่อรองกับคนนอก เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาคแถบนี้ต่อไป ◎

ฤดูร้อน

กาลจักรฤดูร้อนมีนเมษ
จึงรุ่มร้อนแม้ลมหายใจ
กระทั่งกลีบใบไม้ดอกหญ้า
ทานตะวันบ่ามิได้คลี่เรณูบาน
ดินที่เหยียบบนทุ่งสดุ้งสดิผวา
จวบสัตว์เดรัจฉานละอาย
ไผฤาเรียกหน้าร้อนอ่อนหวาน
ขาดแม้อุทกธาตุดื่มกิน
บึกวาโยชาติอบอ้าวชรอับ
คลี่รับเพียงฝุ่นสายตะวัน
เป็นฤดูหนังมนุษย์กร้านหยาบหนา
ดังเสวยทุกขชาติมาตาบี
โอบกอดความกระหายไว้สิ้น
ใบไม้หญ้าแดงเหลืองท่วมนาคร
เหลียวบ่เห็นน้ำธรรมชาติบริสุทธิ์
บ่มีแห้งแล้งคือน้ำลาย
หาไป่ได้แล้วกาลจักรทิพย์ต่าง
พระตะวันจึงส่งยาพิษถึงมือ
ดังนี้จุ่งกาลจักรฤดูร้อน
ให้กาลจักรพินาศวอดวาย
เหตุพ้าพิโรธฤาไฉน
ในพื้นแผ่นดินโด่นยาวนาน
โรยกอกล้าปล่าวไว้แล้งละหาน
แม้ชีวิตลำธารดั่งหนึ่งตาย
บัดพลีบูชาบวงสรวงถวาย
กระสายฟ้าก็มิหลั่งลงมาดิน
ฤดูแห่งสุดันธมาลย์ร่วงกลีบสิ้น
รินรสชีพจักชื่นฉันใดกัน
ระบายขับทิพย์ธารผ่านผัน
หลั่นหลั่นพระลบบ่ชลอระวี
องคาพยบไร้รังสี
นี่ฤาชื่อว่าฤดูร้อน
ทั้งแผ่นดินไร้อุทกหวานอ่อน
ดั่งบ่อนปฏิกูลมูลทราย
กษณะน้ำใจมนุษย์แห้งหาย
จะระบายแผ่นดินนั้นนิรันดร์ฤา
อ้างว้างเบื่อจะครองโลกหรือ
ให้ฝูงชนถือไว้ฆ่าตัวตาย
บ่อนเดโชธาตุอย่าเหือดหาย
ก่อนอับอายเดรัจฉานชาติ เทอญ ฯ

สถาพร ศรีสัจจัง

ปี ๑๙๗๒ ของมาลอน แบรนโด

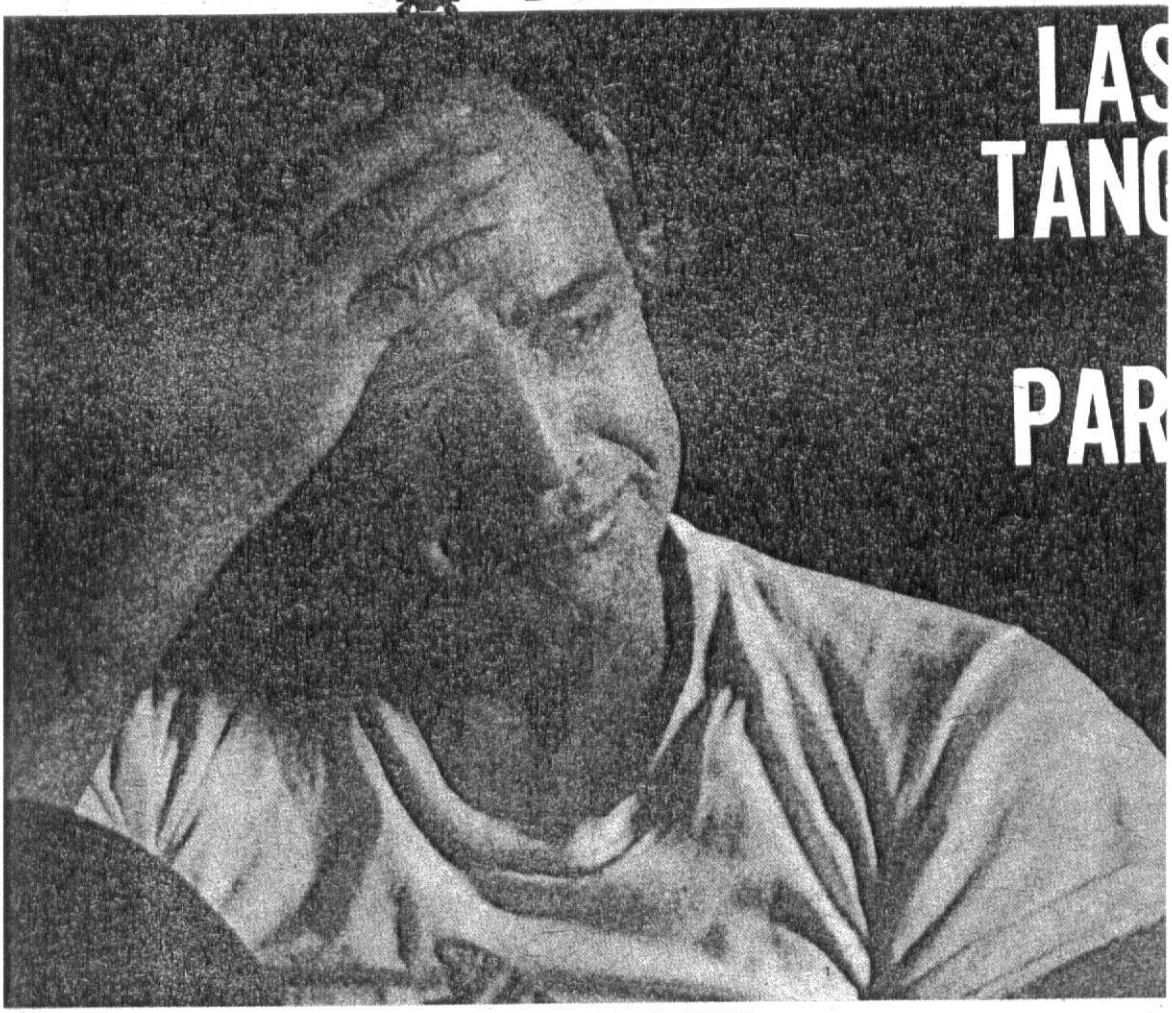

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ปี ๑๙๗๒ เป็นปีของมาลอน แบรนโด นับเป็นครั้งแรกในช่วงเวลาหลายปีที่มาลอน แบรนโดสามารถกลับมาดำรงตำแหน่งดาราหนังชั้นนำได้อีก มาลอน แบรนโดก้าวขึ้นมามีชื่อจากหนังเรื่อง *The Streetcar named Desire* (บรรดาคอหนังผู้หญิงชอบที่แกเช็กซี่) และก็มารับตุ๊กตาทองจากเรื่อง *On the Waterfront* แต่ช่วงหลังที่ว่าปี ๑๙๗๒ เป็นปีของมาลอน แบรนโดก็เนื่องมาจากหนัง ๒ เรื่อง คือ เรื่อง *The Godfather* และเรื่อง *Last Tango in Paris* (ทั้งสองเรื่องคงไม่มีโอกาสที่จะได้ฉายในเมืองไทย) ในเรื่องแรกนั้นมาลอน แบรนโดแสดงเป็นหัวหน้าแก๊งมาเฟียในอเมริกา แสดงเป็นคนแก่พูดปากเบี้ยว ๆ เหมือนอมหมากฝรั่ง

หนังของมาลอน แบรนโดตกต่ำอย่างน่าใจหาย เช่นหนังมโหฬารที่ทุ่มเงินสร้างมาก ๆ อย่างเรื่อง *Mutiny on the Bounty* หรือเรื่อง *One-Eyed Jack* ต้องประสบกับความล้มเหลว ไม่ว่าจะในด้านการเงินหรือการแสดง หนังหลายเรื่องต่อมาของมาลอน แบรนโดก็เป็นไปอย่างเซ็งๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง *The Ugly American* หรือเรื่อง *A Countess from Hong Kong* ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรือซิการ์เอาไว้ หนังเรื่องนี้เป็นเรื่องแบบแก๊งผู้ร้ายทั่ว ๆ ไป แต่บังเอิญอย่างยิ่งที่ผลงานทางเทคนิคและการกำกับอยู่ในชั้นสูง ผลประจวบเหมาะที่ว่าคนอเมริกันหรือคนที่อยู่ในวงอิทธิพลทางวัฒนธรรม (หนัง)ของอเมริกัน พากันชอบดูหนังประเภทโหดร้ายทารุณ ฆ่ากันนองเลือด ดังนั้นหนังเรื่อง *The Godfather* จึงประสบความสำเร็จครั้งยิ่งใหญ่สามารถจะเก็บเงินค่าดูได้อย่างมหาศาล และได้รับการเสนอชื่อชิงตุ๊กตา

ทองไปแล้ว น่าจะคาดได้ว่าภายในปีนี้คงมีหนังประเภท *มาเฟีย* ออกตามกันมาอีกเยอะ เพราะบรรดาผู้สร้างคงจะเก็งกำไรอย่างที่ *The God father* กำลังได้กำไรอยู่

สำหรับเรื่อง *Last Tango in Paris* นั้นเป็นหนังชีวิต เป็นเรื่องของคนเมืองหลวงที่สับสนวุ่นวาย ทุกคนพยายามจะหาความรักและมิตรภาพบางอย่างที่หาไม่ค่อยได้ ใครที่ชอบเรื่องสั้นของวิทยากร เชียงกูล เรื่อง "บทสนทนาทางโทรศัพท์ในค่ำคืนของความว้าเหว่" (*ฉันจึงมาหาความหมาย*: ๒๕๑๔) หรือเรื่องสั้นจากหนังสือ *ความเงียบ* ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี ก็อาจจะถูกใจ *Last Tango in Paris* เป็นพิเศษ หนังเรื่องนี้มีพล็อตเรื่องง่าย ๆ คือ มาลอน แบรนโดกำลังชอกช้ำและขมขื่นใจที่เมียของตนฆ่าตัวตาย ดังนั้นจึงเดินทางไปหาอพ้าตเมนต์อยู่ใหม่ ในขณะเดียวกันนางเอกก็โผล่ออกมา ตัวนางเอกกำลังจะแต่งงานกับนักสร้างหนังทีวีภายในเวลา ๓—๔ วัน เธอก็มาดูอพ้าตเมนต์เช่นกัน เมื่อคนสองคนมาบังเอิญพบกันในที่ลับเช่นนี้ก็เกิดบทอัศจรรย์ขึ้นทันที แล้วทั้งสองคนก็เสพย์สุขกันเป็นเวลา ๒—๓ วัน โดยที่ทั้งสองคนไม่รู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใคร ไม่รู้อะไรทั้งหมดแม้กระทั่งชื่อเสียงเรียงนาม

ตอนจบของหนังก็ง่ายมาก คือมาลอน แบรนโดตัดสินใจว่าตนรักผู้หญิงคนนั้นขึ้นมา และคิดว่าจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการขอแต่งงาน ทั้งพระเอก

และนางเอกจึงวิ่งไล่ตามขอความรักและความเข้าใจกัน แต่เรื่องจบลงโดยนางเอกควักปืนออกมายิงพระเอกตาย และเธอเองก็ไม่รู้ว่าทำไมถึงทำอย่างนั้น และก็ไม่รู้แม้กระทั่งชื่อเสียงของผู้ชายที่เธอร่วมรักและยิงเขาตายด้วย

ทำไมหนังเรื่อง *Last Tango in Paris* จึงเป็นหนังฮิตขึ้นมา ถ้าจะตอบง่ายๆ ก็คงเพราะหนงเรื่องนี้เป็นหนังโป๊ ความโป๊ของ *Last Tango* อาจจะเป็นความแหวกแนวหน่อย คือเป็นความโป๊อย่างตรงไปตรงมา ไม่สู้จะมีพิธีรีตองหรือเป็นการแสดง (หลอก ๆ) อย่างหนังทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่นบทอัศจรรย์บทแรกนั้นผู้กำกับก็สร้างฉากและอารมณ์ให้กับคนดูอย่างมาก อพ้าตเมนต์ที่มาลอน แบรนโดและนางเอกไปแสดงบทรักกันเป็นห้องเก่า ๆ ไม่มีเครื่องประดับแม้แต่ชั้นเดียว คงจะเป็น unfurnished apartment คือคนเช่าต้องหาตู้เตียงและเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ มาใส่เอง ผู้กำกับใช้สีน้ำตาลเป็นสีพื้นของห้อง มีแสงแดดเหลืองอ่อนผ่านเข้ามา รู้สึกให้บรรยากาศที่งดงามแบบเซ็ง ๆ ดังนั้นบทรักของพระเอกและนางเอกจึงให้อารมณ์ที่ค่อนข้างจะกดดัน คล้ายๆ กับไปหลบซ่อนแสดงความรักกันอยู่ในมุมที่อ้างว้างของโลก ความโป๊และบทรักของ *Last Tango* อาจจะทำให้คนดูรู้สึกอึดอัดใจอย่างมาก แต่ในขณะเดียวก็อาจจะชอบใจอยู่เงียบ ๆ ที่ว่าน่าอึดอัดใจนั้นก็เป็นเพราะความโจ่งแจ้งและตรงไปตรงมา มีหลายครั้งที่ผู้กำกับให้นางเอกยืนเปลือยกายประจันหน้ากล้อง ผู้ดูจะมองเห็นส่วนสัดและขุมขนอันงดงามของนางเอกได้หมด แต่ก็อาจจะอึดอัดใจหน่อยที่มานั่งดูกันในสาธารณชน ถ้าจะย้อนไปถึงดาราแบบเก่าเช่นมาริลีน มอนโร หรือบริจิต บาโดต์ เธอทั้งสองดูจะมีบทโป๊อย่างกระมิดกระเม้ียนและซ่อนเร้นอยู่มาก แต่นางเอกของ *Last Tango* ได้ก้าวข้ามขั้นหรือขีดวงที่จำกัดของหนังโป๊ออกไป และถึงแม้ว่าเธอจะเล่นหนังเรื่องนี้โดยแสดงเป็นนางเอกครั้งแรก เธอก็คว้าเอาตำแหน่งดารานำไปแล้ว นางเอกคนนี้ชื่อ ***มาเรีย ชไนเดอร์*** เป็นคนฝรั่งเศส หน้าตาสวยแปลกดีเหมาะสำหรับสมัยใหม่ คือมีหน้าตาประเภท baby face แต่รูปร่างเป็นสาวเต็มตัว เธอมีลักษณะเด่นอยู่ที่ไว้ผมทรง *Afro* คือผมยาวหยิกปล่อยรุงรังโดยไม่หวี ผมทรงนี้เป็นทรงที่ฮิตในบรรดาสาว ๆ อเมริกันที่เป็นคนผิวดำอย่างยิ่ง และเป็นทรงผมที่สร้างความเป็นตัวของตัวเองในหมู่คนผิวดำซึ่งแต่เดิมเคยแต่จะตามฝรั่งผิวขาวในการที่อยากจะมีผมยาวเหยียดถึงขนาดหาน้ำยามายืดผม

ถ้าจะพูดแต่เพียงด้านเดียวว่า *Last Tango* เป็นหนังโป๊ก็อาจจะผิดความหมายบางอย่างไปได้ คือในทัศนะของคนดูบางพวกก็มีความผิดหวังหนังเรื่องนี้อย่างมาก เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ *Last Tango* ได้ไปเปิดโรงฉายในอเมริกาที่เมืองนิวยอร์คเป็นครั้งแรก (หนังเรื่องนี้ฉายในยุโรปก่อนราว ๆ ปลายปี ๑๙๗๒ แต่ทางอเมริกาฉาย

ช้า เพราะผู้จัดจำหน่ายไม่ต้องการให้มาลอน แบรนโด ไปแข่งกับมาลอน แบรนโดเอง กล่าวคือได้เก็งกันไว้ว่า มาลอน แบรนโดจะได้รับการเสนอชื่อชิงตุ๊กตาทองจากเรื่อง *The God father* ดังนั้นจึงเก็บ *Last Tango* เอาไว้สำหรับเสนอชื่อชิงตุ๊กตาทองอีกครั้งหนึ่งในปีใหม่) มีข่าวว่าคนดูในอเมริกาผิดหวังมาก ถึงกับโวยวายในโรงหนังว่าถูกต้ม ที่ว่าโป๊นั้นโป๊ไม่จริงและผู้กำกับบทรักก็กำกับอย่างชนิดที่ไม่เข้าใจถึงวิธีการร่วมรัก กล่าวคือทั้งพระเอกและนางเอกสวมเสื้อผ้าอย่างมิดชิดในบทอัศจรรย์หลาย ๆ ตอน คนดูอเมริกันบางคนถึงกับออกไปประท้วงขอค่าตั๋วหนังคืน เรื่องนี้ดูจะเป็นเรื่องธรรมดาของบรรดาคอหนังในอเมริกา คือถ้าไม่พอใจหนังและสามารถให้เหตุผลได้ว่าถูกหลอกก็อาจทวงเงินคืนได้ ดังเช่นกรณีเรื่อง *The Green Barets* ของพระเอกเก่าจอห์น เวนย์ ซึ่งแสดงเป็นทหารอเมริกันปราบปรามเวียดกง จอห์น เวนย์เก่งมาก รบชนะทุกที เวียดกงต้องหดหายไป ผู้ดูจำนวนมากออกไปประท้วงว่าเรื่องนี้ปั้นน้ำเป็นตัว เพราะไม่เห็นว่าอเมริกันจะชนะเวียดกงสักหน่อยเลย ตกลงเจ้าของโรงหนังต้องคืนเงินค่าตั๋วให้คนดูไปหลายคน

มีเรื่องที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ *Last Tango* กล่าวคือแฟนหนังฝ่ายชายอาจจะพอใจในบทโป๊ของหนัง และก็อาจจะได้ดูสัดส่วนของนางเอกอย่างสบายตา แต่ทางฝ่ายแฟนหนังผู้หญิง (ของโลกตะวันตก) บ่นว่าเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง คือหนังเรื่องนี้ทำท่าจะแหวกแนวและคนแสดงคนสร้างก็มักจะคุยว่าเป็นคนรุ่นใหม่ มีปรัชญาใหม่ ๆ เกี่ยวกับชีวิต แต่พอสร้างออกมาก็แสดงให้เห็นความเก่าของไอเดียของตน คือทำตามแบบไอเดียเก่าที่ว่า *หญิง*เท่านั้นที่เป็น*วัตถุทางเพศ* (sex object) มีแต่นางเอกโชว์ความงามของเธอให้ชายดู แต่ไม่ยักกะมีมาลอน แบรนโดโชว์สัดส่วนของตนบ้าง ถ้าหากว่าหญิงและชายเท่าเทียมกัน (ดังที่ไอเดียสังคมสมัยใหม่ว่า) คนดูหนังฝ่ายหญิงก็มีสิทธิที่จะชมความงามของมาลอน แบรนโดได้เท่า ๆ กับที่แฟนหนังชายชมเรือนร่างของมาเรีย ชไนเดอร์

ถ้าหากไม่พูดถึงผู้กำกับ *Last Tango* สักหน่อยข้อเขียนเรื่องนี้ก็ดูจะขาด ๆ วิ่น ๆ ไป ผู้กำกับหนังเรื่องนี้ชื่อ *แบร์นาโด แบร์โตลุคชี* (Bernardo Bertolucci) เป็นชาวอิตาลีซึ่งมีพื้นเพอยู่ในวงการหนังมาตั้งแต่เด็ก ๆ แบร์โตลุคชีเคยติดตามบิดาไปดูการถ่ายทำหนังเสมอมา และเมื่อเข้าวัยทีนเอจก็เริ่มทำหนังเล็ก ๆ เอง ปัจจุบันแบร์โตลุคชีเป็นผู้กำกับหนุ่มที่สุดที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ (ตะวันตก) อายุเพิ่งจะ ๓๐ กว่า ๆ เมื่อ ๒ ปีที่แล้วหนังเรื่อง *The Conformist* (ปฏิบัติตามชน) ของเขาได้รับการต้อนรับอย่างเกรียวกราว หนังเรื่อง "ปฏิบัติตามชน" นั้นก็เป็นเรื่องง่าย ๆ คือตัวเอกของเรื่อง

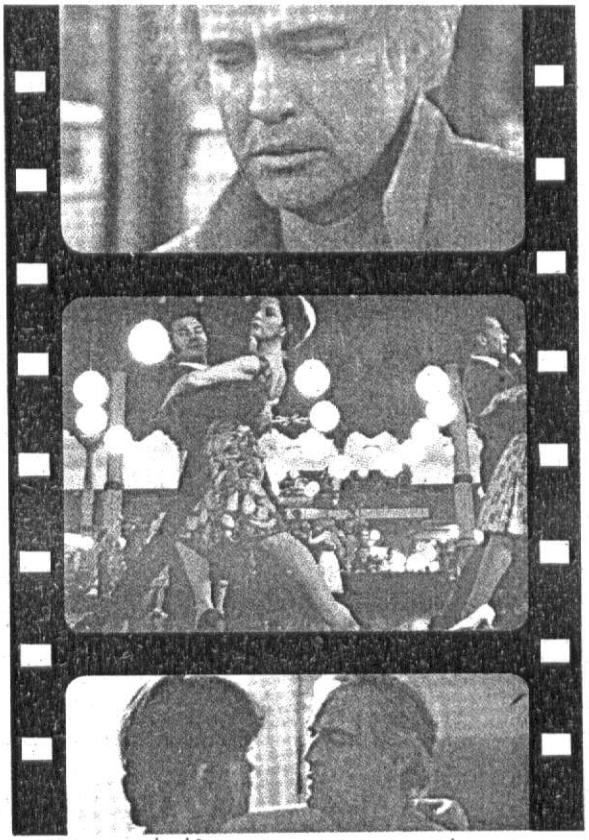

ได้รับงานจ้างจากรัฐบาลฟาสซิสต์ทหารของอิตาลี ให้ไปตามฆ่าบัญญาชนคนหนึ่งซึ่งหนีไปลี้ภัยในปารีส เนื้อเรื่องถือเอาระยะสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งระบบทหารเผด็จการกำลังรุ่งเรืองเป็นท้องเรื่อง ตัวเอกของเรื่องก็เป็น "ปฏิบัติตามชน" ตามความหมายของชื่อหนัง คือพอระบบฟาสซิสต์ของมุสโสลินีเรืองอำนาจ ปฏิบัติตามชนคนนี้ก็จะปฏิบัติตามคำสั่ง พอเรื่องจบลงโดยที่อิตาลีแพ้สงคราม มุสโสลินีถูกประหารชีวิต ปฏิบัติตามชนก็เปลี่ยนอุดมการการเมืองของตนไปตามกระแสลมที่พัดมาใหม่ ความสำเร็จของหนังเรื่องนี้น่าจะอยู่ที่ผู้มือกำกับของแบร์โตลุคชี่เป็นอย่างมาก แบร์โตลุคชี่สามารถใช้ฉากกลับไปกลับมาระหว่างอิตาลีและปารีสได้อย่างดี และแบร์โตลุคชี่เองก็คงจะเป็น *Snob* แบบยุโรปนิดหน่อย คือมีความสามารถพูดได้หลายภาษา ดังนั้นหนังของแกจึงกลับไปกลับมาใช้ภาษา ๒ ภาษาเดินเรื่องในขณะเดียวกัน ในเรื่อง "ปฏิบัติตามชน" นั้นใช้ภาษาอิตาลีและภาษาฝรั่งเศสเดินเรื่อง พอมาถึงเรื่อง *Last Tango* ก็ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเดินเรื่องแทน ดูเก๋ไก๋ดี พวกนักวิจารณ์หนังของฝรั่งมีความเห็นว่า แบร์โตลุคชี่มีความคลั่งไคล้อยู่อย่างหนึ่งคือชอบจังหวะ *แทงโก้* คล้ายกับอัลเฟรด ฮิตทช์ค็อกที่ชอบกะได เลยมักจะเอากะไดหรือความสูงใส่ไว้ในหนังเกือบทุกเรื่อง สำหรับแบร์โตลุคชี่นี้ มักจะเอาจังหวะแทงโก้ใส่ไว้ในหนัง อย่างเช่นเรื่อง "ปฏิบัติตามชน" ก็มีฉากหนึ่งที่ผู้หญิงตัวเอก ๒ คนในเรื่องออกมาเต้นแทงโก้กัน ฉากนั้นได้รับการยกย่องว่างามและเป็นจุดเด่นของหนังที่สุด ในเรื่อง *Last Tango* ก็เช่นกัน แบร์โตลุคชี่จัดฉากให้มาลอน แบรนโดและมาเรีย ชไนเดอร์ไปนั่งขอความรักกันในตอนท้ายของเรื่องในระหว่างที่การประกวดเต้นแทงโก้กำลังดำเนินไปอย่างจริงจัง ใครที่เคยเห็นมาลอน แบรนโดเอาจริงเอาจังในหนังเรื่องอื่นๆ มาก่อนต้องอดขำไม่ได้ คือมาลอน แบรนโดลากนางเอกออกไปเต้นแทงโก้ล้อคนที่เขากำลังประกวดกัน ร้อนถึงกรรมการหญิงสูงอายุต้องลุกออกไล่ แต่มาลอน แบรนโดกลับทำเย้ยโดยการถอดกางเกงหันก้นให้ดูเป็นการล้อ ฉากสุดท้ายนี่กระมังที่คงเป็นต้นเหตุของชื่อ *Last Tango in Paris* ◎

กินก่อนผ่อนทีหลัง

อาร์ต บุ๊คทวอลด์

ในขณะที่ราคาอาหารสูงขึ้นทุกที ๆ ในทุกวันนี้ จึงไม่ใช่เรื่องมหัศจรรย์อะไรที่ธนาคารได้ประกาศดำเนินนโยบายให้ประชาชนกู้เงินภายใต้แผนการ "กินก่อนผ่อนทีหลัง" เพื่อว่างานของธนาคารจักดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

คุณและคุณนายดาลานุชได้ตรงไปยังธนาคารท้องถิ่นของเขา และได้รับการแนะนำให้ไปพบกับท่านรองประธานธนาคาร

"ผมจะรับใช้อะไรคุณทั้งสองได้บ้างครับ" ท่านรองประธานธนาคารถาม

"เราต้องการจะมาขอกู้เงินครับ" คุณดาลานุชตอบ

"จะกู้ไปเพื่อจุดประสงค์ใดครับ"

"เราต้องการกู้เงินเพื่อนำไปซื้อเนื้อเสต็ก ๕ ชิ้น สำหรับงานเลี้ยงอาหารเย็นของเราที่จะจัดขึ้นตอนเย็นวันพรุ่งนี้"

"อ-า-เออ- มันค่อนข้างจะแพง สักหน่อยนะครับ" ท่านรองประธานธนาคารกล่าว "เราสามารถให้คุณทั้งสองกู้เงินสำหรับซื้อแฮมเบอเกอร์และเนื้อลูกไก่ได้โดยไม่ยุ่งยากอะไรนัก แต่เรามาพูดถึงเงินกู้เนื้อเสต็กกันใหม่เถอะครับ คุณมีรายได้ต่อปีเท่าไหร่ครับ ?"

"สามแสนหกหมื่นบาท" คุณดาลานุชตอบ "เหตุผลที่เราต้องการซื้อเนื้อเสต็ก คือ พ่อตาและแม่ยายได้มาเยี่ยมเยียนเราพร้อม ๆ กัน และเราพิจารณาแล้วว่า การเลี้ยงอาหารท่านทั้งสองนี้ เป็นการลงทุนที่ดีและคุ้มค่า"

"ผมเข้าใจแล้ว" ท่านรองประธานธนาคารกล่าวพยักหน้า "คุณมีทรัพย์สินอะไรจะมาค้ำประกันครับ"

"เรามีรถยนต์เมอคิวรี่ รุ่นปี ๑๙๗๑ ชำระเงินเรียบร้อยแล้ว"

"ท่านรองประธานธนาคารก้มหน้าลงตรวจสอบราคารถในสมุดสีน้ำเงินตรงหน้า "แต่ว่ามันมีค่าเพียงเนื้อเสต็ก ๒ ชิ้นเท่านั้นนี่ครับ"

คุณนายดาลานุชรีบพูดขึ้นว่า "ดิฉันยังมีหุ้นและพันธบัตรอยู่อีกจำนวนหนึ่งค่ะ"

ท่านรองประธานธนาคารจ้องหน้าเขาทั้งสอง "รถยนต์ หุ้นและพันธบัตร ไม่เลวเลย แต่เรามาพูดกันถึงเรื่องเนื้อเสต็กกันเถอะ ผมเกรงว่ามันจะมีค่าไม่พอเพียงสำหรับงานเลี้ยงของคุณ"

"ท่านจะกรุณาพิจารณา รถยนต์ หุ้น พันธบัตร และ เออ...บ้านของเรา คงจะเป็นหลักประกันที่พอเพียง"

"หกแสนบาท"

ท่านรองประธานธนาคาร คำนวณอย่างรวดเร็ว

"ตกลงครับ มันพอสำหรับเงินกู้เนื้อเสต็กเพียงชิ้นขนาดเท่านี้เท่านั้นนะครับ แน่นอน! ขอให้คุณกรุณาเข้าใจด้วยนะครับว่า เราไม่สามารถจะให้คุณกู้เงินจำนวนมากกว่านี้สำหรับเป็นค่ามันทอดและผักสลัด"

"เป็นพระคุณยิ่งแล้วค่ะ" คุณนายดาลานุชกล่าว "เราจะขายบ้านพักตากอากาศที่ชายทะเลสาบมาสำหรับใช้จ่ายในส่วนที่เหลือของอาหาร"

"ตอนนี้เราต้องทำอะไรอีกบ้างครับ" คุณดาลานุชถามขึ้น ท่านรองประธานธนาคารตอบว่าเราจะสั่งเจ้าพนักงานประเมินราคาเนื้อเสต็กของเราไปยังร้านขายเนื้อที่ท่านซื้อในบ่ายวันนี้ เพื่อจะตรวจสอบเนื้อเสต็กนั้นให้แน่ใจว่าตรงกับราคาที่ท่านบอกไว้กับเราหรือไม่"

"เราไม่ผิดสัญญากับท่านหรอก" คุณดาลานุชพูดขึ้น

"ธนาคารเราเสียหายอย่างมากกับเงินกู้เสต็กนี้ ประชาชนจำนวนมากมาที่นี่ และบอกว่าเขาต้องการกู้เงินเพื่อซื้อเนื้อเสต็ก และเขากลับเอาเงินนั้นไปซื้อไก่เดอร์ก็ราคาถูก เมื่อคุณมาขอกู้เงินประเภทนี้ เราจึงต้องการความมั่นใจว่าคุณได้ใช้มันสำหรับซื้อเนื้อเสต็กจริง"

"ภายใต้แผนการเงินกู้เนื้อเสต็กนี้ เราขอให้ท่านวางเงินสดไว้ล่วงหน้า ๒๕% และส่วนที่เหลือผ่อนจ่ายในเวลา ๑๐ ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๘ ต่อปี" ล่วงหน้า

"เราไม่ทราบมาก่อนว่า ท่านต้องให้เราวางเงินสดล่วงหน้าเป็นจำนวนมากถึงขนาดนั้น คุณดาลานุชท้วงขึ้น

"ถูกแล้วครับ" ท่านรองประธานธนาคารกล่าวตอบ เราเชื่อว่าวิธีเช่นนี้ เราจึงจะรู้ว่าท่านต้องการเนื้อเสต็กจริงๆ ถ้าหากว่าท่านกู้เงินสำหรับเนื้อปลานั่นซิ ท่านจึงจะไม่จำเป็นจะต้องวางเงินสดไว้"

"ไม่ได้หรอกค่ะ" คุณนายดาลานุชร้องขึ้น ในวาระพิเศษนี้ เราต้องการเนื้อเสต็กจริงๆ ค่ะ

"ดีแล้ว" ท่านรองประธานธนาคารตอบ "เมื่อเราได้รับการยืนยันจากเจ้าพนักงานประเมินราคาเนื้อเสต็กแล้ว เราจะแจ้งให้คนขายเนื้อให้ท่านทันที"

"ขอบพระคุณมากครับ"

"เรารู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเงินกู้เนื้อเสต็กนี้มากทีเดียว"

"ไม่เป็นไรหรอกครับ" ท่านรองประธานธนาคารกล่าว "ผมคิดว่า คุณทั้งสองจะได้รับประโยชน์มากมายมหาศาลทีเดียวจากการลงทุนนี้ คุณจะไม่มีวันรู้ว่า เนื้อเสต็กจะมีค่าสูงอีกมากเพียงใดในอนาคตอันใกล้นี้" ◎

กมล กมลตระกูล

แปลจากเรื่องของ *Eat First; Pay Later* ของ *Art Buehwald*

ถึง เมืองไทยที่รัก

ค่ำวันวานนี้ หลังจากเลิกเรียนจากชั้วโมง **คอมมูนิสต์และการรบแบบกองโจรในอาเซีย** ผัวเมียอเมริกันใจดีคู่หนึ่งที่ปลดระวางแล้วจากงานประจำ เพราะความชรา แต่ยังไม่ยอมปลดตัวเองจากชีวิตของการเรียนรู้ ขอเวลาผมอย่างสุภาพให้รับเลี้ยงอาหารมื้อเย็นจากเขาทั้งสองด้วย ผมอิ่มมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่ก็ยินดี เพราะอาหารมื้อนั้นเป็น น้ำใจ ไม่ใช่ข้าวอย่างเดียว

การสนทนาเริ่มและดำเนินไปอย่างตะกุกตะกักพอสมควร แต่เราก็พยายามเข้าใจกันอย่างมาก ทั้งอาการและความรู้สึก

"ทำไม คุณจึงสนใจคอมมูนิสต์และอาเซีย" ผมถาม

"เราถูกหลอกให้เชื่อมาช้านาน ถึงความน่าหวาดกลัวของคอมมูนิสต์ ถึงภาพที่เลื่อนลางน่าขยะแขยงของศัตรูในสงครามเวียตนาม บางทีรัฐบาลพยายามจะให้เราเชื่อมากเกินไป จนเราสงสัยและทำให้ผมอยากจะรู้เพื่อความมั่นใจว่า เงินหลายหมื่นล้านเหรียญที่รัฐบาลทุ่มเทลงไปในสงครามเวียตนามและชีวิตของคนหนุ่มหลายหมื่นที่ไปตายที่นั่น เป็นความเป็นธรรมแท้จริงที่คนอเมริกันจะภูมิใจได้ และเป็นความเป็นธรรมแท้จริงสำหรับประชาชาติอินโดจีนทั้งหมด คุณเป็นคนอาเซียแถบนั้นคงจะรู้ดีกว่าผมกระมัง" เขาพูดช้าๆ พยายามให้ผมเข้าใจชัดเจน แต่บางขณะก็ลืมตัวอย่างเกิดอารมณ์ พูดเร็วรัวจนผมต้องขอร้องให้พูดซ้ำ

"คุณอาจต้องผิดหวัง ถ้าคิดว่าผมจะรู้ความจริงของสงครามเวียตนามมากไปกว่าคุณ แม้ว่าประเทศของผมจะใกล้กับเหตุการณ์นั้นอย่างยิ่งก็ตาม ผมบังเอิญโชคดีที่เกิดมาในชาติที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และผู้นำของรัฐบาลทุกระดับเข้าวัดทำบุญอยู่เสมอ เขาจึงเกรงประชาชนจะไม่สบายใจ และรู้สึกเป็นบาปที่จะรับรู้ถึงความสลดใจของเพื่อนบ้านที่ต้องเสียชีวิตและล่มสลายทุกอย่าง เขากลัวว่า พวกเราจะเข้าใจไม่ได้ จึงพยายามทุกวิถีทางที่จะให้เราไม่ต้องรับรู้เรื่องอะไรของเพื่อนบ้านเลย" ผมพยายามทำใจให้ได้ว่า คำพูดเหล่านั้นไม่ได้เป็นการประชด

"อ๋อ คุณเป็นคนไทยหรือ อือ สำหรับชาวต่างชาติที่มาอยู่อเมริกาเพียง ๒ เดือน ถามจริงๆเถอะ คุณรู้สึกอย่างไรกับนิกสัน" เขาพยายามจะเปลี่ยนเรื่องสนทนา

"เขาเป็นนักแสดงที่ดี ผมอยากให้เขาได้ตุ๊กตาทองประจำปีนี้จัง"

"ใช่ คุณพูดถูก เขาแสดงเก่งพอๆ กับอิตเล่อร์น่ะแหละ"

เราเริ่มกินบ้างเมื่ออาหารมาตามที่สั่ง เขาพูดถึงโรงแรมริมน้ำเจ้าพระยาที่เขาเคยผ่านมาพัก เมื่อทราบว่าผมเป็นคนกรุงเทพฯ มากกว่าเป็นคนอาเซียเฉยๆ เขาคุยแต่เรื่องหยุมหยิมซึ่งผิดจากเมื่อเริ่มแรก

จนผมต้องถาม

"ทำไมคุณไม่พูดถึงเรื่องสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะเมื่อคุณทราบว่าผมมาจากเมืองไทย ไม่ใช่คนจีนได้หวัน ความรู้สึกเราน่าจะใกล้ชิดเป็นเพื่อนสนิทกันมากขึ้น และร่วมในปัญหาเดียวกันมากขึ้น เพราะไทย-อเมริกันไม่ใช่อื่นไกล เป็นมหามิตรด้วยกันแท้ๆ"

"ผมเกรงใจ ผมรู้สึกว่าคุณไม่สบายใจนัก เพราะไทยเป็นฐานทัพและเป็นผู้ร่วมขบวนการแห่งการล้างผลาญที่ใกล้ชิดที่สุดของเรา ซึ่งผมประณาม" ผมเพิ่งรู้ว่า คนแก่อเมริกันก็ขี้เกรงใจเหมือนกัน ผมพูดต่อ แต่หัวเราะออกมาอย่างขื่นๆ ก่อน

"ไม่เลย คุณอย่าเข้าใจผิด ผมเป็นคนในรุ่นที่ประจักษ์แล้วว่า จะมัวเอาศักดิ์ศรีและชื่อเสียงของชาติมาอยู่เหนือ หรือเพื่อลบล้างความไม่เป็นธรรมแห่งมนุษยชาติไม่ได้ มันอาจเป็นความปวดร้าวอย่างแสนสาหัส แต่ก็ต้องกัดฟัน ยอมรับการกระทำของรัฐบาลในประเทศตนว่าเป็นความบัดซบ และไม่ละเลยที่จะประณามให้ปรากฏ เพราะมิเช่นนั้นก็เท่ากับต้องยอมรับด้วยว่า ประชาชนชาวไทยทั้งหมดเห็นด้วยและร่วมในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อประชาชาติเวียดนาม ซึ่งนั่นยิ่งเป็นความผิดอย่างมหันต์ อย่างน้อยที่สุด ความจริงใจของคนไทยส่วนหนึ่งก็พร้อมที่จะเข้าใจและเห็นใจ พร้อมที่จะสวมกอดและแบ่งเบาภาระความทุกข์ยากของเขาเหล่านั้นโดยปราศจากการเสแสร้ง ในประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน **คนไทย และ คนเวียดนาม** ไม่ว่าเหนือหรือใต้ ไม่เคยเป็นศัตรูกันเลย มีก็แต่รัฐบาลต่อรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งเมื่อเวลามาถึง เขาต่างจะต้องได้รับการตัดสินจากประชาชนอย่างสาสม ฆาตกรย่อมไม่มีโอกาสสิ้นสุดชีวิต ที่หน้าประตูของสวรรค์หรอก คุณเชื่อเถิด!"

"จะให้ผมเชื่อคุณได้อย่างไร" เขาหัวเราะทั้งผัวและเมีย "ในเมื่อนิกสันกำลังจะได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในเร็วๆ นี้อยู่แล้ว ดื่มกาแฟสักแก้วเถอะ ขอให้เรานอนหลับและไม่ต้องฝันร้าย ราตรีสวัสดิ์"

คุณละครับ รู้สึกอย่างไรต่อสงครามเวียดนามและในฐานะที่เป็นคนไทย คุณคิดว่าประเทศไทยควรมีนโยบายสำหรับเป็นทางออกหลังการสงบศึกในอินโดจีนอย่างไร

ผมเข้าใจว่า ปัญหานี้ ดร. ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้เสนอไปแล้วครั้งหนึ่ง ก่อนข้างจะชัดเจน ในบทความเรื่อง **ทางออกของไทยหลังสงครามอินโดจีน** ที่เขียนเมื่อ 'วันรัฐธรรมนูญ' (๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๕) ในหนังสือ **มหิดลสาร** ทางออกซึ่งสรุปได้สั้นๆ คือ หาทางผูกมิตร อย่าชักศึกเข้าบ้าน และให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนภายในประเทศโดยเสมอกัน อย่าให้ต้องมีความเจ็บแค้นเพราะถูกรังแก จนถึงเป็นผู้ก่อการร้าย ข้อเสนอทั้งหมดนั้น ผมขอสนับสนุนอย่างที่สุด และสำหรับประการต้น การผูกมิตรและอย่าชักศึกเข้าบ้าน เป็นนโยบายที่รัฐบาลควรดำเนินทันทีที่สัญญาสงบศึกระหว่างอเมริกันกับเวียดนามเหนือได้เริ่มขึ้น และหากรัฐบาลจะจริงจัง ทางปฏิบัติก็เป็นไปได้ไม่ยากนัก

ทราบข่าวว่า หลังจากที่นิกสันปราศรัยเรื่องสงบศึกกับประชาชนชาวอเมริกันเพียงวันเดียว ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุด ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร ก็ได้ปราศรัยกับประชาชนชาวไทย

ทั่วประเทศ ผมก็รอฟังข่าวอยู่ว่าจะมีหางเสียงอย่างไรบ้าง ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์ในอเมริกาไม่มีฉบับใดลงข่าวย่อใจความที่พูดเลยสักบรรทัดเดียว จำได้แต่นั่งภาวนาอยู่ว่า คำปราศรัยตอนท้ายของท่านน่าจะมีใจความทำนองว่า "สงครามได้ทำลายสัมพันธภาพ ความเข้าใจอันดีของประชาชนทั้งสองประเทศมาแล้วเป็นเวลาช้านาน น่าเสียดาย! หากเพียงจะรำลึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ไม่มีครั้งใดเลยที่ปวงชนชาวไทยจะมีความมุ่งร้าย และปฏิเสธความช่วยเหลือเมื่อชาวเวียดนามต้องประสบชะตากรรม หรือต้องตกในสถานการณ์ความขัดแย้งของอุดมการทางการเมือง จนต้องแตกแยกออกเป็นเหนือและใต้ ถึงระดับที่ต้องใช้สงครามเป็นเครื่องตัดสินปัญหา ประเทศไทยก็เป็นห่วงและหวังอยู่เสมอว่าเหตุการณ์จะสามารถคลี่คลายไปในทางที่ดี นโยบายของรัฐบาลไทยยืนกรานอย่างมั่นคงที่จะรักษาเอกราชของชาติให้อยู่บนพื้นฐานการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิ มีเสรีภาพและความเสมอภาค มีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บททางกฎหมายที่จะยังความยุติธรรมแก่ราษฎรทั้งปวง จึงไม่ยอมที่จะให้ลัทธิคอมมูนิสต์แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในผืนแผ่นดินไทยได้ ไทยต้องยอมเข้าร่วมสงครามก็เพื่อรักษาบูรภาพอธิปไตยแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไว้ แต่เมื่อปัญหาทั้งสิ้นสามารถหันเข้าหาหนทางแห่งการประนีประนอมโดยสันติวิธีได้ โดยจะไม่มีการรุกรานกันทั้งการลับและการเปิดเผย ประชาชนชาวไทยก็ยินดีที่จะคืนสัมพันธไมตรีระหว่างชาติทั้งสอง ในขอบเขตที่ไม่เป็นภัยต่อเอกราชของประเทศสืบไป- -"

หลังจากการปราศรัยแถลงนโยบายทอดไมตรีแล้ว ก็ควรเริ่มการเจรจาทางการทูต เปิดสัมพันธไมตรีอย่างเป็นทางการ อาจมีการแลกเปลี่ยนตัวบุคคลระดับเอกอัครราชทูตกันเลยก็ได้ ซึ่งก็ไม่เป็นเรื่องแปลก เพราะประเทศออสเตรเลีย เพื่อนร่วมภาคี สปอ. ของเรา ที่เคยส่งทหารเข้าไปร่วมรบในเวียดนามเหนือเหมือนเรา ก็กำลังเจรจากับเวียดนามเหนือที่ปารีสในขั้นนี้อยู่ (ดูข่าวจากหนังสือพิมพ์นิวยอร์คไทมส์ ฉบับประจำวันที่ ๒ และ ๗ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๗๓) ในขณะเดียวกันก็เสนอให้ความช่วยเหลือทางอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค โดยผ่านองค์การและมูลนิธิต่างๆ ที่ปฏิบัติงานทางนี้โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ผิว และลัทธิการเมือง สัมพันธภาพทางการเมืองของเราก็คงจะน่าดูกว่าการมีข่าวทำนองว่า "ไทยพร้อมจะมีฐานทัพของอเมริกัน เพื่อเป็นกันชนหยุดยั้งการขยายตัวของคอมมูนิสต์ในอาเซียอาคเนย์" (นสพ. เดียวกัน ฉบับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๗๓-แอ๊กนิว รองประธานาธิบดีอเมริกัน ยืนยันกับ ลีกวนยิว ที่สิงคโปร์) หรือ "อเมริกันพร้อมจะช่วยเหลือไทยอย่างเต็มที่ทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร ส่วนจะเป็นจำนวนเงินเท่าไรนั้น จะทราบหลังจากการเจรจาของผู้แทนรัฐบาลของประเทศทั้งสอง" (นสพ. เดียวกัน ฉบับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๗๓ - แอ๊กนิวที่กรุงเทพฯ)

เมื่อโอกาสที่ไทยสามารถจะปลีกตัวออกไปยืนอยู่ในฐานะที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นไทย อย่างเป็นตัวของตัวเอง อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี อย่างเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้าน และอย่างไม่ต้องสำนึกบาปกับคนรุ่นหลังได้เปิดให้ถึงเพียงนี้แล้ว ไทยยังจะตัดสินใจยอมรับความเป็นทาสติดแผ่นดินของอเมริกายอมเสี่ยงที่จะต้องชักศึกเข้าบ้าน และยอมเป็นแพะรับบาปให้กับอเมริกาต่อไปในอนาคตอีกหรือ

ผมหวังว่า ความผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าเช่นนี้อีก หรือคุณจะคิดอย่างไร ◎

พิรุณ ฉัตรวนิชกุล

สภาการหนังสือพิมพ์
วงล้อมใหม่ของนักหนังสือพิมพ์ไทย

ตามนโยบายการสื่อสารมวลชนแห่งชาติของคณะกรรมการฝ่ายสื่อสารมวลชน ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งได้เสนอต่อรัฐบาลไทยนั้น มีอยู่ข้อหนึ่ง กล่าวว่า *ให้ดำเนินการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น เพื่อควบคุมและส่งเสริมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (มอบมหาดไทย)* ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้รับหลักการไปแล้ว ได้ก่อให้เกิดคำวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากในหมู่ผู้สนใจ ทราบว่าสมาคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ กำลังคิดตามศึกษากันอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างจริงจัง ในโอกาสต่อไป

บทความนี้ เป็นเพียงการปูพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ เท่าที่จะมีข้อมูลให้หยิบฉวยได้ใกล้มือเท่านั้น

สภาการหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์ เป็นสถาบัน ซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยความมุ่งหมายที่จะ "ส่งเสริมและควบคุม" การประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เช่นเดียวกับสถาบันวิชาชีพที่สำคัญอื่น ๆ เช่น แพทยสภา เนติบัณฑิตยสภา เป็นอาทิ

เหตุที่ได้เกิดมีสถาบันชนิดนี้ขึ้น ก็เพราะวิชาชีพดังกล่าวเหล่านี้ มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อสังคม จึงเป็นการสมควรที่จะต้องผดุงรักษาและส่งเสริมให้วิชาชีพเหล่านี้ สามารถธำรงบทบาทของตนอยู่ในสังคม อย่างเป็นอิสระเสรี พร้อมที่จะกระทำหน้าที่ตามทำนองคลองธรรม โดยปราศจากการแทรกแซง หรือก้าวก่ายจากอำนาจภายนอก

ขณะเดียวกัน วิชาชีพดังกล่าวนี้ก็มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่จะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่สังคมหรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งในสังคมนั้นๆได้เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมี "กรอบ" หรือแนวทางอย่างกว้างๆไว้ เพื่อมิให้ผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าว ก้าวล่วงออกไปนอกลู่นอกทางจนอาจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นได้ต่อส่วนรวม

เราถือกันว่า ระบบสภาการหนังสือพิมพ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบ " การควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์" ทั้งนี้เพราะเหตุว่า คณะกรรมการ

หรือสมาชิกสภาส่วนใหญ่ จะประกอบด้วยนักหนังสือพิมพ์ ฉะนั้นหลักเกณฑ์หรือ "กรอบ" ที่วางไว้จึงมีลักษณะเป็นจรรยาบรรณหรือศีลของวิชาชีพ

ลักษณะอีกอย่างหนึ่งตามแนวความคิดดั้งเดิมของสภาการหนังสือพิมพ์ ก็คือความสมัครใจของบรรดาผู้ประกอบวิชาชีพ ที่จะร่วมมือกันจัดตั้งสถาบันนี้ขึ้น และสมัครใจที่จะยอมรับนับถือความเห็นหรือข้อมติของสภาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ดี ในหลายประเทศ รัฐบาลเป็นผู้จัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น จึงมีลักษณะเป็นการบังคับหรือ "ยัดเยียด" ให้แก่วิชาชีพ ซึ่งแท้จริงก็ไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไรนัก ถ้าหากรัฐบาลจะไม่พยายามเข้าแทรกแซงในการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือการแสดงมติของสภา

อำนาจหน้าที่ของสภาการหนังสือพิมพ์

โดยเหตุที่กำเนิดของสภาการหนังสือพิมพ์นั้น มาจากแนวความคิดในการควบคุมกันเอง และเป็นการสมัครใจ สภานี้จึงมักได้ชื่อว่าเป็น "ตุลาการแห่งเกียรติยศ" (Court of Honour) ทั้งนี้เพราะไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะบังคับสมาชิก มีเพียงอำนาจที่จะลง "พรหมทัณฑ์" (?) ที่ฝรั่งเรียกว่า *moral sanctions* เท่านั้น

การลงทัณฑ์อย่างนี้ ได้แก่การตำหนิ หรือประณามเป็นลายลักษณ์อักษร เช่นที่สภาการหนังสือพิมพ์ของอังกฤษ ได้เคยกระทำมาแล้วเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ส่วนอีกแบบหนึ่ง สภามีอำนาจมาก ถึงขั้นขับออกจากสมาชิกภาพหรือแม้แต่เรียกร้องให้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ก็ได้ ดังเช่นที่สภาการหนังสือพิมพ์ในเกาหลีในชิลี เป็นตัวอย่าง

สำหรับหน้าที่ของสภาการหนังสือพิมพ์ ก็คือการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. ช่วยรักษา และส่งเสริมเสรีภาพแห่งหนังสือพิมพ์
๒. ช่วยส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพหนังสือพิมพ์
๓. ช่วยป้องกันมิให้มีการขัดขวางการเผยแพร่ข่าวสารอันมีความสำคัญ และเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของประชาชน
๔. ช่วยส่งเสริมมาตรฐานความเป็นอยู่สวัสดิภาพ และความสะดวกในการปฏิบัติงานของนักหนังสือพิมพ์
๕. ช่วยส่งเสริมการศึกษา การอบรม การวิจัยค้นคว้า เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพหนังสือพิมพ์
๖. ช่วยป้องกันสิทธิของเอกชน ซึ่งอาจถูกละเมิดจากหนังสือพิมพ์

ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะมีอำนาจตามกฎหมายมาหนุนหลังอยู่หรือไม่ก็ตาม สภาการหนังสือพิมพ์ก็จะต้องมีหน้าที่ทั้งทางบวกและทางลบอยู่ด้วยเสมอ คือการพิทักษ์รักษาและส่งเสริมวิชาชีพนั้น กับการควบคุมความประพฤติของสมาชิก

การก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์

คนเป็นอันมากเข้าใจว่าสภาการหนังสือพิมพ์ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในอังกฤษ แต่บางคนยังเชื่อว่าญี่ปุ่นน่าจะได้รับเกียรติในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มสร้างระบบควบคุมกันเองโดยสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นก่อนใคร

ต่อไปนี้ เป็นประวัติสังเขปของการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ในประเทศต่าง ๆ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ (ขณะที่ประเทศกำลังถูกสัมพันธมิตรยึดครอง) วงการหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นได้ก่อตั้งองค์การขึ้นเรียกว่า *Nihon Shimbun Kyokai* เพื่อทำหน้าที่ตรวจตราข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์ ป้องกันมิให้มีการกระทบกระเทือนต่อสาธารณชนและสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ คณะกรรมาธิการพิเศษแห่งอังกฤษ ที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สอบสวนแนวโน้มของการผูกขาดในวงการหนังสือพิมพ์อังกฤษ ได้เสนอให้ก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น มีชื่อเต็มว่า *General Cauncil of the Press* อีกสามปีต่อมา เมื่อร่างกฎหมายนี้เข้าสู่สภา ก็ได้รับการคัดค้านจากนักหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ก็ได้จัดตั้งสภาของตนขึ้นเองในปีต่อมา คือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ แต่ก็ยังไม่ยอมให้ประธานสภาเป็นคนนอกวงการหนังสือพิมพ์ดังข้อเสนอของคณะกรรมาธิการ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๖ หรือ ๒๕๐๗

อินเดียและฟิลิปปินส์ ได้ยึดเอาสภาการหนังสือพิมพ์ของอังกฤษเป็นแบบอย่าง ต่างกันแต่ว่าที่อินเดียรัฐบาลเป็นผู้จัดตั้ง แต่ที่ฟิลิปปินส์พวกหนังสือพิมพ์ตั้งกันเอง

วงการหนังสือพิมพ์เกาหลีก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เพื่อทำหน้าที่รักษากฎเกณฑ์ตามจรรยาบรรณ เมื่อรัฐสภาออกกฎหมายตั้งกรรมาธิการเกี่ยวกับจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ขึ้นมาอีกเป็นการซ้ำกัน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ หนังสือพิมพ์ได้พากันประท้วงอย่างแข็งขัน ในที่สุดรัฐบาลก็ยอมให้องค์การเดิมของพวกหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ต่อไปตามเดิม

ที่อิสราเอล ก็มีสภาการหนังสือพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ด้วยความสมัครใจของนักหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์ชิลีก่อตั้งขึ้นโดยรัฐบาลเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ สภานี้มีอำนาจถอดถอนใบอนุญาต และขับสมาชิกออกจากวงการหนังสือพิมพ์ได้

กรณีของตุรกี สภาการหนังสือพิมพ์ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ แต่ไม่นานก็มีหนังสือพิมพ์สมาชิกบางฉบับถอนตัวออก อ้างว่าปฏิบัติการไม่เป็นธรรม ภายหลัง ด้วยความร่วมมือกับองค์การถึงรัฐบาลซึ่งมีหน้าที่จัดสรรแจ้งความโฆษณาจากทางราชการ จึงได้ใช้นโยบาย "แจ้งความโฆษณา" เป็นเครื่องมือ

ส่วนปากีสถานนั้น เมื่อวงการหนังสือพิมพ์ได้ปรับปรุงหลักจรรยาบรรณของตนขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งรัฐบาลยินยอมให้ทดลองดู

ผลภายในเวลา ๑๒ เดือน แต่ในที่สุดก็ได้ประกาศใช้กฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ (อย่างมาก) ต่อไป

ที่สหรัฐฯ ได้เริ่มมีสภาการหนังสือพิมพ์สำหรับท้องถิ่นมาหลายปีแล้วแต่ในระดับชาติยังเกิดไม่ได้ นัยว่าหนังสือพิมพ์ที่สำคัญบางฉบับไม่เห็นด้วย

ดังนั้นเราจึงเห็นกันแล้วว่า สภาการหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ นั้น มีประวัติการก่อตั้ง ตลอดจนบทบาทและอำนาจหน้าที่ไม่เหมือนกัน

สำหรับประเทศไทย ความคิดที่จะจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ หาใช่เพิ่งเกิดขึ้นไม่ ได้มีผู้เสนอความหวังไว้ในโอกาสต่าง ๆ มานานแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งเกือบทุกคราวที่มีการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ มักจะมีผู้กล่าวขวัญกันเสมอ ๆ แม้ผู้เขียนเองก็ยังเคยเสนอไว้ในบทความครั้งหนึ่งเช่นกัน แต่ความคิดดังกล่าวก็ยังไม่ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติในหลักการที่จะก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น ตามข้อเสนอของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (ยูเนสโก) ฉะนั้นคราวนี้น่าที่จะได้มีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติสมกับความต้องการของบุคคลหลายฝ่ายเป็นแน่แท้

เป็นที่เชื่อมั่นว่า สภานี้จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ขึ้นแก่วงการหนังสือพิมพ์ไทย อย่างไม่ต้องสงสัย ส่วนจะเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกหรือทางลบนั้นคง ยังไม่มีใครกล้าพยากรณ์ในเวลานี้

แบบอย่างของสภาการหนังสือพิมพ์

โดยที่รูปแบบของสภาการหนังสือพิมพ์ ไม่เหมือนกันทีเดียว แต่ถ้าหากต้องการทราบลักษณะที่พอจะยึดเอาเป็นแบบอย่างแล้ว ก็น่าจะพิจารณาได้จากสภาการหนังสือพิมพ์ของอังกฤษดังนี้

General Council of the Press กำเนิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นองค์การ (สถาบัน) อิสระ ประกอบด้วยสมาชิก ๒๕ นาย ระยะแรกเป็นฝ่ายนักหนังสือพิมพ์ ๑๕ นาย เป็นฝ่ายเจ้าของหนังสือพิมพ์ ๑๐ นาย ภายหลังประกอบด้วยฝ่ายนักหนังสือพิมพ์ ๘ นาย ฝ่ายเจ้าของหนังสือพิมพ์ ๑๒ และบุคคลอาชีพอื่น ๆ อีก ๕ สำหรับประธานจะได้แก่สมาชิกที่เคยเป็นผู้พิพากษาศาลสูงมาก่อน สมาชิกเหล่านี้ได้รับเลือกมาจากสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจการหนังสือพิมพ์ สมาชิกภาพมีกำหนดคราวละ ๓ ปี ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ ครอบคลุมไปทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้โดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์เท่าที่ระบุไว้คือ

— เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

— เพื่อรักษามาตรฐานอันสูงส่งของหนังสือพิมพ์ไว้ ทั้งในแง่วิชาชีพ และในแง่วิสาหกิจ

— เพื่อคอยระมัดระวังมิให้เกิดอุปสรรคในการแพร่ข่าวสาร

— เพื่อส่งเสริม การศึกษาทางด้านหนังสือพิมพ์

— เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพนี้

— เพื่อส่งเสริมการวิจัยเพื่อประโยชน์ของวงการหนังสือพิมพ์

— เพื่อติดตามดูความเคลื่อนไหว มิให้มีแนวโน้มไปในทางผูกขาดขึ้นในวงการหนังสือพิมพ์

— เพื่อตีพิมพ์ผลงาน และรายงานการสืบสวนต่าง ๆ ออกเผยแพร่

ตามปกติสภาจะประชุมกันปีละ ๔ ครั้ง แต่จะมีคณะทำงานชุดหนึ่งเรียกว่า *General-purpose Committee* ซึ่งจะประชุมเมื่อมีเรื่องเข้ามาให้พิจารณา รายงานการประชุม และรายงานประจำปีของสภา เป็นที่ยอมรับนับถือทั้งในหมู่นักหนังสือพิมพ์เอง และในหมู่ประชาชนทั่วไป งานสำคัญอย่างหนึ่งของสภา คือการสอดส่องความประพฤติของนักหนังสือพิมพ์ และไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพนี้

ความต้องการสภาการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ความเจริญเติบโตของวงการหนังสือพิมพ์ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายหลายประการ มีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกวงการ ได้ทำให้หลายฝ่ายปรารถนาจะได้เห็นสภาการหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในประเทศไทย ชนิดที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

ทางด้านหนังสือพิมพ์ ต่างหวังกันว่าถ้าหากมีสภาการหนังสือพิมพ์แล้ว สภานี้จะช่วยปกป้องหรือเป็นปากเสียงเรียกร้องสิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ได้มากกว่าปัจจุบัน

นอกจากนั้น คงจะหวังว่า สภาจะมีมาตรการที่เหมาะสม ในการช่วยกำจัดแกะดำ หรือกาฝากในวงการให้สิ้นไปได้

ในที่สุด มาตรฐานความเป็นอยู่ สวัสดิการ และความมั่นคงปลอดภัยในหมู่นักหนังสือพิมพ์ก็น่าจะดีขึ้นด้วย จากผลงานของสภา

ทางด้านรัฐบาล เชื่อว่าจะสามารถลดการกระทบกระทั่งระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาลลงได้มาก โดยอาศัยสภานี้เป็นกันชน

ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากรัฐบาล "กุม" สภานี้ไว้ได้เมื่อใด ก็เท่ากับ "กุม" นักหนังสือพิมพ์ไว้ได้ทั้งหมดเมื่อนั้น

ทางด้านผู้อ่าน (ประชาชนทั่วไป) สภาการหนังสือพิมพ์จะเป็นผู้คอยควบคุมดูแลมิให้ประชาชนถูก "ทำร้าย" ทั้งโดยเจตนาและโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากหนังสือพิมพ์ได้

สิทธิที่จะรับรู้ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อาจได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากประสิทธิภาพของสภานี้

ก็ได้

ทั้งหมดนี้ เป็นการคาดคะเนอย่างคนมองโลกในแง่ดี โดยยึดเอาสภาการหนังสือพิมพ์ของอังกฤษเป็นหุ่นจำลอง อยู่ในจินตนาการ ดังนั้น ถ้าหากรูปแบบหรือหน้าตาของสภาการหนังสือพิมพ์ของเรา มิได้ออกมาในรูปที่วาดภาพไว้ในความหวังข้างต้นก็เห็นจะต้องแปรเปลี่ยนตามไปด้วย

ข้อสังเกตบางประการในการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์

๑. **เกี่ยวกับอำนาจของสภา** ถ้าหากสภานี้จะมีลักษณะเป็นการควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์ สภานี้ก็จะมีสภาพเป็น "ตุลาการแห่งเกียรติศักดิ์" เท่านั้น ซึ่งต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจและความยอมรับนับถือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย ซึ่งจากพฤติการณ์ที่ผ่านมา ทำให้น่าเชื่อว่าจะต้องเกิดปัญหาในภายหน้า หากจะใช้อำนาจตามกฎหมายหนุนหลัง สภานี้ก็จะแข็งแกร่งพอ แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ สภานี้อาจกลายเป็นการควบคุมจากภายนอกไปได้ ซึ่งแน่ใจได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพนี้ต้องไม่ชอบใจ เป็นธรรมดา

๒. **เกี่ยวกับตัวแทนในสภา** หลักการควบคุมกันเองนั้น ทั้งผู้ควบคุมและผู้ถูกควบคุมจะต้องเป็นพวกเดียวกัน แต่ถ้าเป็นพวกเดียวกันชนิดแมลงวัน ซึ่งย่อมไม่ตอมแมลงวันด้วยกันเองแล้ว ก็จะกลายเป็นการควบคุมกันเองเพื่อไม่ให้ตนเองเดือดร้อนแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งไม่ก่อประโยชน์ต่อสังคมแต่อย่างใด ครั้นเมื่อจะยอมให้ผู้อื่นเขามารวมควบคุมด้วย ความยุ่งยากก็อาจจะมีขึ้นได้ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากผู้ที่เข้ามามีส่วนควบคุม เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีอำนาจแล้ว สภาก็อาจจะถูกชักใยให้เรือเสียได้ง่าย ๆ

๓. **เกี่ยวกับความมุ่งหมายของสภา** จุดมุ่งหมายของสภานี้ ควรดำเนินไปทั้งทางบวก คือ สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างมีความมั่นคงและปลอดภัย กับทางลบ คือ การควบคุมและลงโทษ ในกรณีฝ่าฝืน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพราะฉะนั้นจึงต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย จึงจะสัมฤทธิผล

ข้อสรุป

วิชาชีพหนังสือพิมพ์เกี่ยวข้องและมีผลกระทบถึงฝ่ายอื่น ๆ ในสังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงต้องการความรับผิดชอบเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากสิทธิเสรีภาพซึ่งร่ำร้องกันอยู่เสมอ

มาตรฐานที่จะใช้วัดความรับผิดชอบในกรณีนี้ อาจแบ่งได้เป็นสองประเภท คือ*มาตรฐานทางกฎหมาย* (Legal standard) กับ*มาตรฐานทางศีลธรรมจรรยา* (Ethic standard)

มาตรฐานทางกฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่เห็นได้ชัด มีหลักเกณฑ์ค่อนข้างแน่นอน ทำให้

ระมัดระวังได้ง่าย แต่ขณะเดียวกันก็เป็นตะแกรงที่ห่างหรือหยาบจนเกินไป ไม่พอเพียงที่จะใช้คัดเลือกสิ่งที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบได้

ส่วนมาตรฐานทางศีลธรรมจรรยานั้นละเอียดอ่อน เปรียบเหมือนตะแกรงถี่ ซึ่งเหมาะแก่งานที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบสูง ๆ เช่นงานหนังสือพิมพ์ แต่ก็เป็นตะแกรงที่ยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับค่านิยม (value) และปทัสฐาน (norm) ของสังคมหาหลักเกณฑ์ตายตัวได้ยาก

ด้วยเหตุนี้ ลำพังมาตรฐานทางกฎหมายจึงไม่อาจควบคุมความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งบุคคลในอาชีพอื่น เช่นข้าราชการ ฯ ล ฯ ได้เลย จำต้องอาศัยมาตรการทางศีลธรรมจรรยาประกอบด้วยทุกอย่างไป ความจำเป็นที่จะต้องมีจรรยาบรรณประจำวิชาชีพต่างๆ จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ต่างกันตรงที่บุคคลในอาชีพจะจัดการควบคุมกันเอง ควบคุมตนเอง หรือจะรอให้ผู้อื่นยื่นมือเข้ามาควบคุมเท่านั้น

สำหรับกรณีวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไทย น่าจะได้มีมาตรการที่ได้ผลเพื่อการควบคุมกันเองมานานแล้ว ทั้ง ๆ ที่ได้มีผู้กล่าวอยู่เสมอ ๆ บัดนี้เมื่อองค์การยูเนสโกเสนอให้รัฐบาล (กระทรวงมหาดไทย) ก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น จึงย่อมก่อให้เกิดความวิตกทุกข์ร้อนกันเป็นธรรมดา

ผู้เขียนเห็นว่า ถึงบัดนี้ก็คงไม่ช้าเกินไปที่วงการหนังสือพิมพ์จะเร่งดำเนินในเรื่องนี้ ดังตัวอย่างที่วงการหนังสือพิมพ์ชาติอื่น ๆ ได้กระทำมาแล้วในอดีต

อย่างไรก็ตาม เมืองไทยเรามีอะไรหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนใคร เพราะฉะนั้น คงไม่มีใครกล้ารับรองว่าผลจะออกมาในรูปใด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ยังดีกว่าไม่ทำอะไรเสีย ข้อสำคัญนักหนังสือพิมพ์ของเราพร้อมหรือยัง ที่จะเดินอยู่ในวงซึ่งพวกเดียวกันขีดไว้ให้ น่าสงสัยอยู่ ๑

เอกสารประกอบ

๑. มูลนิธิวิชาการหนังสือพิมพ์ฯ การประชุมสัมนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (๒๓–๒๖ กันยายน ๐๖)

๒. สมาคมนักหนังสือพิมพ์ฯ เอกสารการสัมนาและนิทัศนการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (๑๙–๒๓ กุมภาพันธ์ ๑๑)

๓. Gerald, J. Edward, The Social Responsibility of the Press, (U. of Minnesotta Press) 1964

๔. King, Cecil, The Euture of the Press, (McGibbon & Kee, London) 1967

๕. Sommerlad, E. Lloyd, The Press in Developing Countries, (Sydney U. Press) 1966

ซิมอง เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) เป็นนักประพันธ์สตรีชาวฝรั่งเศส ผู้มีความเห็นเช่นเดียวกันกับวงการวิจารณ์วรรณคดีสมัยใหม่ที่ว่า *การจะเข้าถึงงานเขียนใด ๆ ก็ตาม ผู้อ่านจำจะต้องศึกษางานนั้น ๆ ร่วมกับสมัยของมัน* การทราบเพียงชีวประวัติของผู้สร้างสรรค์งาน หรือนักเขียนนั้นหาเป็นการเพียงพอไม่ การศึกษาจะต้องขยายขอบเขตรวมไปถึงสถานการณ์โดยทั่วๆไปประกอบ เป็นต้นว่าสภาพทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม วิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษางานของนักเขียนกลุ่มเอกซิสตองเชียลลิส ซึ่งให้ความสำคัญแก่สถานะ (situation) และเวลาในแต่ละขณะ (instant) เนื่องด้วยปัจจัยทั้งสองข้อนี้เป็นตัวการสำคัญที่มีบทบาท และอิทธิพลในการเลือกตัดสินใจ *กระทำ* หรือ *ไม่กระทำ* ของแต่ละบุคคล

สำหรับตัว ซิมอง เดอ โบวัวร์ เอง นอกจากงานเขียนทางด้านนวนิยาย บทละคร บทความ และสารคดีต่างๆ แล้ว เธอยังได้เขียนบันทึกอัตชีวประวัติไว้อีกด้วย งานชิ้นนี้นอกจากจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักตัวเธอดียิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้ได้ทราบถึงที่มาของความเปลี่ยนแปลงทางด้าน

ซิมอง เดอ โบวัวร์
ระหว่างความสุข
และความรับผิดชอ
หรือ การเลือกทาง
ดำรงชีวิต

อำพรรณ โอตระกู

ความคิดอ่านของเธอ ปัญหาของการเป็นนักเขียนโดยทั่ว ๆ ไปและโดยเฉพาะปัญหาของนักเขียนสตรี ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับ ฌาง-ปอล ซาตร์ (Jean-Paul Sartre) ตลอดจนทราบถึงความเป็นไปในประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

งานบันทึกชีวประวัติของเธอเล่มแรก ชื่อ *Mémoires d'une jeune fille rangée* หรือ *บันทึกของเด็กสาวผู้เรียบร้อย* เธอเล่าถึงชีวิตเบื้องต้นของเธอในครอบครัวชนชั้นกลาง (*la bourgeoisie*) การได้รับการศึกษาจากโรงเรียนคาธอลิก แต่กลับเลิกเชื่อถือในพระเจ้าตราบจนกระทั่งเธอได้พบกับซาตร์ ที่มหาวิทยาลัยซอร์บอน ส่วนเล่มถัดมาคือ *La Force de l'Age* หรือ *วัยผ่อง* อันเป็นระยะเริ่มแรกของการมีชีวิตอิสระจากวงล้อมครอบครัว มีอาชีพทำงานเป็นครูสอนวิชาปรัชญา และเริ่มเขียนหนังสือ *มีความสัมพันธ์แบบเสรีกับซาตร์* ในสงครามโลกครั้งที่สองและการที่ฝรั่งเศสถูกยึดครองโดยนาซีเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เปิดศักราชใหม่ในชีวิตของเธอ เพราะตราบจนกระทั่งขณะนั้นเป้าหมายในชีวิตของเธอก็คือ แสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง เดินทางท่องเที่ยว หาชื่อเสียงและความสำเร็จจากการเป็นนักเขียน เธอได้เขียนไว้ในบันทึกเล่มนี้ว่า "*ฤดูใบไม้ผลิปี ๑๙๓๙ ได้จารึกการตัดขาดจากชีวิตแบบเดิมของฉันโดยสิ้นเชิง ฉันเลิกเป็นคนเก็บตัว เลิกคัดค้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ฉันได้หัดเรียนรู้จักความสมัครสมานสามัคคี*" (หน้า ๔๑๓)

สงครามเองก็ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของมันไปจากเดิม สงครามมิใช่สนามผึกหัดชายชาตรีเช่นที่แล้ว ๆ มา หากสงครามได้แผ่อาณาเขตครอบคลุมไปทั่ว ทุกคนเสี่ยงต่อความตายเท่า ๆ กันกับทหาร ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบเท่า ๆ กัน ประสบการณ์อันนี้ทำให้ ซิมอง เดอ โบวัวร์ ตระหนักว่า เธอมิอาจแยกตัวตัดขาดออกจากสังคมได้ ถึงแม้เธอจะได้ยอมรับกฎของสังคม แต่เธอก็ผูกพันกับสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เธอมีความรับผิดชอบร่วมกันกับผู้อื่นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อสภาพของสังคม ฉะนั้นเสรีภาพส่วนตนและความสุขส่วนตนจะดำรงอยู่มิได้หากผู้อื่นมิได้มีส่วนได้รับสิทธิเช่นนั้นเช่นกัน

เมื่อก่อนหน้านี้ การเขียนหนังสือสำหรับเธอ คือหลักประกันเสรีภาพส่วนตน นอกจากเธอจะมีอิสระในด้านจินตนาการสร้างสรรค์แล้ว การเขียนยังช่วยให้เธอมีอิสระในด้านการเงิน แต่เมื่อเธอประสบกับปัญหาต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากสงคราม เช่นความทุกข์ยาก ความอดอยากขาดแคลน ความอยุติธรรม การเขียนแต่เพียงนวนิยายจึงดูไร้ความหมายตราบเท่าที่ยังมีเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหิวโหย ถูกกดขี่ข่มเหง เธอจึงหันมาเขียนบทความและทำหนังสือพิมพ์ชื่อ *Les Temps Modernes* งานเขียนหนังสือจึงเปลี่ยนคุณค่า และความหมายไป เพราะมันมิใช่เป็น

เพียงงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลป หากกลายเป็นศิลปประยุกต์เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และการเขียนประการหลังนี้เองที่ช่วยให้เธอสามารถมีความรู้สึกเป็นอิสระทางด้านจิตใจ คือช่วยให้เธอมีความสุขได้ โดยมิต้องรู้สึกผิดหรือละอายใจว่าเป็นผู้มีสิทธิพิเศษเหนือผู้อื่น

ซิมอง เดอ โบวัวร์ ได้เล่าชีวิตเมื่อเธอเป็นนักเขียนอาชีพ เลิกสอนหนังสือ และเริ่มมีบทบาทางด้านการเมืองร่วมกับซาตร์นี้ไว้ในบันทึกเล่มที่สาม ชื่อ *La Force des Choses* หรือ *เหตุการณ์บังคับ* เธอเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า "Nous souhaitons la défaite du capitalisme mais non pas l'avénement d'une société socialiste qui nous aurait privés pensions-nous, de notre liberté" (หน้า ๑๕)

("จริงอยู่ที่ว่าเราปรารถนาความพ่ายแพ้ของระบบทุนนิยม ทว่าเราก็ไม่ต้องการให้ระบบสังคมนิยมเข้ามาแทนที่ ด้วยเราคิดว่าระบอบนั้นจะทำให้เราขาดเสียซึ่งเสรีภาพ")

ความข้อนี้ให้ความกระจ่างว่าเหตุไรเมื่อสิ้นสงครามใหม่ ๆ ซาตร์จึงได้พยายามจัดตั้งพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายอิสระขึ้น (Rassemblement Démocratique Révolutionnaire) เรียกย่อว่า *R.D.R.* พรรคนี้ไม่ขึ้นกับพรรคคอมมูนิสต์สากลทั้ง ๆ ที่ ซาตร์ มีใจฝักใฝ่ไปทางค่ายนั้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นยังช่วยอธิบายว่าเหตุไร 'ปัญญาชนฝ่ายซ้าย' ในฝรั่งเศสจึงมิใช่คอมมูนิสต์ ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมูนิสต์และนักเขียนทั้งสองคนนี้ได้ทวีความตึงเครียดขึ้นเรื่อยจนกระทั่งขาดสะบั้นลงเมื่อรัสเซียเข้าแทรกแซงกรณีฮังการีในปี ค.ศ. ๑๙๕๖

เมื่อเกิดสงครามอัลยี**เรีย**กับฝรั่งเศส ทั้งซาตร์และ ซิมอง เดอ โบวัวร์ ก็ไม่ลดละในการกล่าวความจริงวิจารณ์รัฐบาลฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ระบบทรมานทารุณต่าง ๆ เพื่อให้เชลยสารภาพตลอดจนการสร้างค่ายกักกันเช่นเดียวกับสมัยที่นาซีกระทำต่อพวกยิวและเชลยสงคราม ความรู้สึกและการกระทำดนเป็นปฏิบัติการต่อประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้หากปัญญาชนผู้นั้นยึดถือความจริงเป็นสรณะ ซาตร์เองได้กล่าวไว้ในบทนำเรื่อง *Le Traître* ของ André GORZ ว่า: La prétention á l'Universel mene necessairement l'intellectuel à la trahison ("ความพยายามวางตนในระดับสากลนั้นย่อมชักนำให้ปัญญาชนกระทำการทรยศในที่สุด")

บันทึกประวัติชีวิตของ ซิมอง เดอ โบวัวร์ เล่มสุดท้ายพิมพ์ออกมาเมื่อเดือนกันยายนปีที่แล้วนี้ มีชื่อว่า *Tout compte fait* หรือ *รวมสรุปผล* ครานี้เธอมิได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับก่อนหลังดังเช่นที่แล้ว ๆ มา หากเธอจัดเข้าเป็นหัวข้อต่างๆกัน สาระส่วนใหญ่เล่าถึงการเดินทางเช่นในสหภาพโซเวียตรัฐเซีย และในประเทศญี่ปุ่น นอกจากนั้นก็มีเรื่องการจัดตั้งศาลระหว่าง

ชาติเพื่อพิจารณาการกระทำของสหรัฐในกรณีสงครามเวียดนาม ความคิดนี้ เบอทรัน รัสเซล เป็นผู้ริเริ่มและให้ทุนในการดำเนินงาน ซาตร์ และ ซิมอง เดอ โบวัวร์ ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นกรรมการอันประกอบด้วยนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ชาติต่างๆ หลังจากการประชุมที่สวีเดน ที่ประชุมลงมติเห็นชอบร่วมกันว่าสหรัฐได้ใช้อาวุธต้องห้ามในสงครามนี้ และการปฏิบัติต่อเชลยหรือพลเรือนก็เป็นไปอย่างป่าเถื่อนไร้มนุษยธรรมขัดกับกฎของสงคราม ยิ่งไปกว่านั้นสหรัฐยังได้สังหารผู้คนแบบทำลายล้างทั้งเผ่าพันธุ์ด้วย (le crime de genocide) นอกจากนั้นที่ประชุมก็ได้ประกาศถึงการแทรกแซงของสหรัฐในประเทศลาวการร่วมมือและรู้เห็นเป็นใจของประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์

ในที่สุด ซิมอง เดอ โบวัวร์ ก็ย้อนมากล่าวถึงสถานการณ์ทางด้านการเมืองในฝรั่งเศสระยะสิบปีที่แล้ว นับตั้งแต่การจลาจลของนักศึกษาปี ค.ศ. ๑๙๖๘ เป็นต้นมา ตัวเธอได้เข้าร่วมมือกับนักศึกษาและคนหนุ่มสาวมากขึ้นกว่าเดิม เช่น ยอมรับเป็นบรรณาธิการระยะหนึ่งให้กับหนังสือพิมพ์ "*L' Idiot International*" ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายจัดเพื่อที่หนังสือพิมพ์นี้จะคงพิมพ์ออกได้ต่อไป ซาตร์เองก็ช่วยเป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายจัดอีกฉบับหนึ่งชื่อ "*La Cause du peuple*" ทั้งๆ ที่นักเขียนทั้งสองคนนี้ต่างก็ย่างเข้าสู่วัยชราแล้ว แต่ทั้งสองคนยังคงดำเนินการต่อสู้เพื่อความจริง และความยุติธรรมอยู่อย่างแข็งขัน ◎

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ขอแนะนำหนังสือและวิทยสารที่น่าสนใจ

อนาคต นิตยสารเกี่ยวกับศิลปและสิ่งแวดล้อม
วารสารสังคมศาสตร์ นิตยสารทางรัฐศาสตร์และสังคม
รัฐศาสตร์สาร นิตยสารทางรัฐศาสตร์และการเมือง
ศูนย์ศึกษา นิตยสารสำหรับนักการศึกษาและปัญญาชน
วิทยาสาร นิตยสารสำหรับครูประชาบาล
เราจะไปทางไหนกัน รวมข้อคิดของ วิทยากร เชียงกูล
จุดศูนย์ถ่วง รวมข้อคิดของ พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุญฺญวณฺโณ

ไม้เมืองเดิม กับงานชุดลูกทุ่ง

วิศนุ ทรัพย์สุวรรณ

เรื่องของไม้เมืองเดิมเป็นการประพันธ์แบบ 'ฝากสถานที่' เขามักสรุปเรื่องราวหรือการดำเนินเรื่องไปในแนวใกล้เคียงกัน คือให้ตัวเอกของเรื่องเป็นคนจนเป็นทาส แต่ต่อสู้จนประสบความสำเร็จและได้นางเอกหรือนางรองของเรื่องมาอยู่กินมีสุขสมใจ...

เป็นที่ทราบกันในประวัติของไม้เมืองเดิมว่าเขาเป็นนักอ่านชนิด "หนอนหนังสือ" ผู้หนึ่งและในการอ่านนี้เอง ไม้เมืองเดิมเกิดความประทับใจในความรักชาติของวีรบุรุษสมัยก่อน ๆ ในหนังสือประเภทประวัติศาสตร์ที่เขาได้อ่านเป็นอันมาก จึงได้จำลองเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น ลงในนวนิยายของเขา อาทิเรื่อง *ศึกบางระจัน หมื่นซ่อง บึงบุญสร้าง คนละถิ่น หงษาพ่าย ลำเภาล่ม* โดยเฉพาะอมตะนิยายเรื่อง *ขุนศึก* ของเขา ที่ถือเป็นบทประพันธ์ชั้นเยี่ยมที่วงการนักอ่านหนังสือทั่วไปยอมรับว่าไม้เมืองเดิมเขียนเรื่องนี้ได้อย่างชนิดถอดหัวใจ เรื่องราวความกล้าหาญเสียสละให้แก่ชาติบ้านเมืองยุคกู้กรุงศรีอยุธยาครั้งแรกในเรื่องนั้น เป็นเครื่องบันดาลใจให้ไม้เมืองเดิมเขียนติดต่อเป็นเรื่องราวได้เกือบร้อยยก และจัดพิมพ์ครั้งแล้วครั้งเล่าในลักษณะต่าง ๆ กันไม่น้อยกว่า ๒๐ ครั้ง

อมตะนิยายชุดเกี่ยวข้องกับวีรชนของไม้เมืองเดิมนั้นเป็นนิยายกระตุ้นให้เกิดความรักชาติหวงแหนแผ่นดินด้วยใจซื่อ ๆ และด้วยถ้อยคำแบบ "*ถอดหัวใจ*" พูด ชนิดเข้าถึงใจผู้อ่านโดยใช้ถ้อยคำสำนวนแบบลูกทุ่ง ซึ่งจะหาอีกไม่ได้ในนิยายยุคปัจจุบัน ขอให้พิจารณากันจากอารัมภบทของเขาในอมตะนิยายเรื่อง "*หมื่นซ่อง*" เช่น

"สะตือสี่ต้นหมู่บ้านแขวงนี้ ตลอดไปข้างใต้ทุ่งห้วยไผ่ถึงเขตขุนโลกแลจดไปข้างเหนือจดทุ่งระจันซึ่งเห็นแต่ซาก ค่ายที่ร้างแล้วโน้นเคยเป็นย่านศึก เป็นด่านเลือดที่ไทยปู่และพ่อได้ตั้งค่ายขึ้นรับศึกพม่า เขากวักมือกันไปรบ จูงแขนกอดคอกันไปเข้าค่าย และสู้จนสิ้นชีพเขา คงเหลือแต่ซากค่ายให้เห็นกับชื่อลือว่า ชาวบางระจันผู้สละชีพออกรักษาเขตบ้านหมู่น้อยและชาติสยามเท่านั้น แต่ชั่วอายุพ่อชายเฒ่าที่เคยอาจหาญทันออกศึกและมีชีวิตรอดเหลือมาก็บอกเล่าความนี้แก่ลูกหลานผู้เติบโตขึ้นเป็นเชื้อสาย อ้ายหนุ่มและล้วนไปด้วยผู้สืบพงศ์ทหารที่ตายแต่ครั้งศึกระจันทั้งสิ้น บ้างก็พร้าพ่อเพราะศึกบางระจันและบ้างที่ร้าย แม่ต้องเสียไปเพราะถูกคร่าไปเป็นเชลย แล้วชายเชื้อทหารชาวค่ายซึ่งเป็นหลานเป็นลูกก็นึงพึ่งอยู่ด้วยน้ำตา ทุกสิ่งนั้นจำใส่ใจแม้ว่าจะนาน ๔—๕ ภว่าปีมาแล้ว และแม้ว่าจะนึงพึ่งมิได้กล่าวคำออกมา ดาบที่ผึกเอาไว้คล่องเตรียมรับศึก ก็ดูประหนึ่งมันดิ้นรนเตือนให้คิดเร่งคืนวันอยู่ และก็ตามอยู่ว่าเมื่อไหร่เล่าจะเกิดศึกอีก"

พิจารณาข้อความข้างบนจะเห็นว่าไม้เมืองเดิมผูกเรื่องจากสถานที่ตามที่เคยได้รับนิมิตมาจาก *แผลเก่า* ครั้งเหม เวชกร บอกกล่าวไว้ ***สะตือสี่ต้น ห้วยไผ่ ขุนโลก*** สามตำบลนี้อยู่ในเขตอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และที่ไม้เมืองเดิมเรียกว่าบ้านระจัน นั้นก็คือตำบลบางระจัน ในเขตจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นเขตติดต่อนั่นเอง และเป็นที่ยืนยันหลักประวัติศาสตร์อันหนึ่ง ว่าอันนาม *บางระจัน*นั้นเลือนมาจากคำว่า*บ้านระจัน* โดยแท้จะมีท่านผู้อ่านใดสังเกตหรือไม่ แต่อย่างน้อยความ

ที่ไม้เมืองเดิมเป็นนักค้นคว้าประวัติศาสตร์สำคัญคนหนึ่งจากการอ่าน จึงน่าจะมีหลักฐานอ้างอิงอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ มิได้เขียนเลื่อนลอยเอาเองแน่นอน

เรื่อง ***หมื่นช่อง*** เป็นนิยายเกี่ยวเนื่องด้วยชีวิตของทาสและคนในเรือนที่มีความกตัญญูรู้คุณ แม้ว่าผู้มีคุณนั้นจะเลวชั่วช้าปานใดก็ตาม เรื่องกตัญญูนี้ถือว่าเป็นพุทธวัจนะซึ่งสาธุชนควรจะรำลึกเสมอ ไม้เมืองเดิมได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและได้นำมาแทรกซ้อนเป็นการเตือนสติอยู่เสมอในอมตะนิยายหลายเรื่องของเขา แม้กระทั่งเรื่อง ***หมื่นช่อง*** ตอนหนึ่ง***เครื่อง*** ตัวเอกของเรื่องได้กล่าวแก่***เงินยวง*** สาวคนรัก ซึ่งเป็นทาสร่วมเรือนว่า

"พี่นี้จะยากแค้นสาหัส หรือทุกข์ร้อนสาหัสสิ่งใด แต่พระพุทธท่านก็เป็นองค์พยานอยู่ พี่สวดมนต์กล่าวพรถวายสักการะบูชาท่านอยู่เสมอทุกวันไม่ขาด ถึงจะไม่เห็นคุณทันตาในชาตินี้แต่ก็ยังอิ่มเอิบสบายใจว่า พี่นี้ได้ปรับทุกข์แก่ท่านเมื่ออธิษฐานเวลาสวดจบ บุญทานพี่ทำไปมากน้อยก็อ้างท่านเป็นพยาน เพลาตรวจน้ำแผ่บุญไปสู่แม่ เสียงบุญที่พี่ให้แก่พ่อท่านที่ตายไปแล้ว ให้แก่ค่าย เพราะรักบ้านระจัน โอย ข้าไม่อยากจะกล่าวเสียเลย ถึงเรื่องรบ ถ้ากล่าวแล้วหัวใจมันก็เดือดแทบจะไม่รู้บุญรู้บาปสิ่งไรเลย"

เมื่อไม้เมืองเดิมเริ่มงานเขียนชุด "ลูกทุ่ง" นั้น มีนักเขียนรุ่นเก่า ๆ หลายท่านทักท้วงว่าใช้ภาษาอักษรศาสตร์ผิด เขียนเป็นคำพูดไปหมด แต่ไม้เมืองเดิมก็เพียงแต่รับฟังเท่านั้น ไม่ยอมเปลี่ยน คงใช้ความมุ่งหมายเดิม โดยถือว่าการจะผิดถูกภาษาอักษรนั้นจะเป็นเฉพาะผู้เรียนน้อย รู้น้อย ตัวเขาเองถือว่าเรียนมามาก รู้มามาก การจะผิดหูผิดตาเรื่องนี้จึงเป็นเพราะประสงค์ตามใจตัวเองมากกว่า อย่างไรก็ดี "ภาษาไม้เมืองเดิม" ก็เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักอ่าน ว่าแปลกหูไปอีกอย่างหนึ่ง และติดสำนวนนี้กันงอมแงม เพื่อให้เห็นจริงว่า ไม้เมืองเดิมใช้ภาษา "พูด" อย่างไร จะขอคัดความบางตอนใน ***หมื่นช่อง*** มาให้อ่านดังนี้

"ครบสิบแปดตั้งแต่เดือนยี่ เกิดใกล้สว่าง***วันประหัศ***" (***วันประหัศ*** ในที่นี้หมายถึงวันพฤหัสนั่นเอง) และ "ไม่ต้องพึ่งมันทั้งนั้น คำกูเป็นนายสั่งใครไม่เชื่อ เมื่อพ้นหลังม้าก็เข้า ***กรวน***" (คำว่า ***กรวน*** ในที่นี้หมายถึง ***ตรวน*** เครื่องจำของทาส) อีกคำเป็นภาษาพื้นบ้านชัด ๆ "ตอแหลน่ะซี ข้ากินหมากไม่เคยอร่อยเหมือนคำนี้เลย" ประโยคนี้เห็นจะไม่ต้องอธิบาย

สำหรับคำคมนั้น ไม้เมืองเดิมมักจะนำมาใช้แทรกในเรื่องของเขาเสมอ และเป็นคำคมที่น่าคิด เพราะเป็นคำกล่าวชื่อ ๆ แบบลูกทุ่ง ซึ่งนับเป็นแนวการเขียนแฝงคติอีกแนวหนึ่งที่ควรยกย่อง จะตัดความจากเรื่อง ***หมื่นช่อง*** นี้มาให้อ่านเช่นกัน คือ "คนสิ้นหนทางมันก็เหมือนเลือดเข้าตาลืมไม่ขึ้น จะเหลียวแลก็ไม่เห็นใครอีก" และ "ข้าว

น้ำท่านขุนเราแล้ว พอมีกำลังชิกลับจะขึ้นหลังคา คูณราด" ประโยคนี้ ไม้เมืองเดิมขับความจากพังเพย "กินบนเรือน ขี้รดหลังคา" ได้สวยที่สุด และ "ข้าไม่เชื่อถืออะไรนักหรอก แต่เป็นคนชอบรักชอบเรียน เพราะคนเกิดมาอยู่นิ่งๆ กินแต่ข้าวไม่รับจะรู้อะไร มันจะโง่กว่าคนไปเสียเท่านั้นเถอะ" และ "ใครอย่าได้ขืนอำนาจเบี่ดทางให้ผิดคำสั่งข้า มึงทั้งหลายก็เป็นคน เมื่อกลัวคนก็กัมหน้าตายไปเสียเถิด เป็นเดรัจฉานให้สิ้น"

สำหรับเรื่องรักนั้น ไม้เมืองเดิม ถอดชีวิตจิตใจของ "ชาวทุ่ง" ออกมาว่ากันอย่างซื่อ ๆ ตามแบบฉบับ คือไม่มีคำหวาน จากเรื่อง***หมื่นช่อง*** นี่เหมือนกัน ในตอนหนึ่งเช่นว่า

"นี่น้ำใจเจ้าเครื่องมันวุ่น ไม่บริสุทธิ์เป็นสันโดษดังเก่าก่อนนี่เพราะอะไร เพราะอะไรหนอน้ำใจที่เคยสะอาดดังทางฝน ใสสดสมเป็นน้ำควรดื่ม ไม่เคยทีจะเกิดขี้ขุ่น ก็มาคิดให้ขุ่นวุ่นอยู่เอง เพราะตัวจะยื่นมือหวงไม้สอยเขาอื่นเพราะเห็นแก่ดอกไม้ใกล้ทาง แต่เมื่อมาคิดได้ว่าจะดอกไม้พันธุ์ใดก็ช่างเถิด เมื่อบานอยู่ติดต้นหรือจะโรยหายหอมไปบ้างก็ยังจำเริญตายยู่ จะทิ้งให้หนุ่มจ้าวบ่าวมือบอนที่เด็ดดอกไม้มาแล้วตลอดทาง และจงใจจะเด็ดอีกด้วยอำนาจใคร่ในใจ หาคิดเห็นแก่อื่นมันก็ไม่บังควร"

และ "พี่โกหกใครฮึ" ชายหัวเราะจ้องเขม็ง "รึว่าไม่รักก็จนใจละ เพราะข้าจะจูบเจ้าเดี๋ยวนี้ อ้ายแลและคนอื่น ๆ มันกำลังเพ่งแลอยู่ข้างหลัง เจ้าจะอายแย่ไป" เงินเจ้าปล้ำไปชั่วขณะค้อนให้เป็นเชิง แล้วกระซิบยื่นหน้า "อย่าถึงได้จูบแก้มเลย มือซ้ายของเงินยวงก็จะไม่ได้พบ ไปหาแก้มเอาที่แสวงหาทุ่งโน้นเถอะ เพราะทุ่งโน้นเขากำลังแสวงหาเจ้าคนผีมือดี ชายใดเป็นชาตรีชาติทหารเขาก็จะเอียงแก้มไว้รับเชิญเถอะ" และอีกตอน

"ไม่มีหรอกหมากเจียน" เงินยวงเจ้าสั่นหัวตอบยิ้ม ๆ "เมื่ออยู่สะตือสี่ต้น ถึงยากแค้นอีเงินใจชั่วก็ยังอุตส่าห์ขโมยซ่อนหมากสดเขามาเจียนประจบแจกชายได้ แต่นี่อยู่ใคบึงกระท่อมน้อยมันก็มีแต่หมากแห้ง ถ้าจะแสวงสดก็ต้องขึ้นแสวงหา"

"แต่หมากแห้งมันกินทน" ชู้ผีมือดีมันเริ่มผีปากดี กล่าวอีกไม่แพ้ "อันหมากแห้งนั้นถึงว่าจะเคี้ยวจะเศกก็ชวนให้มนต์พิชลัง จะเก็บกินทนนานก็ขอให้พี่ได้หมากแห้งเถิด เมื่อธุระเราได้มั่งมีศรีสุขแล้วพี่จะซื้อไว้สักสวนหนึ่ง ไว้ให้เจ้าเลือกเจียนเลือกตากไม่ต้องทำอะไรเลย"

เป็นถ้อยคำเหน็บแนมตอบแบบลูกทุ่งแท้ ๆ และเท่ากับเป็นหลักฐานว่า ๆ อันหนุ่มสาวสมัยก่อนนั้นมักจะให้ของขวัญด้วย "หมากคำ" มากกว่าเสื้อผ้า น้ำหอมเหมือนสมัยนี้ และหมากที่เจียนให้คู่รักนั้นก็รู้กันว่าต้องประจงทำอย่างสุดผีมือ ซึ่งจะไม่พบเห็นอีกแล้วในสมัยนี้

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าจะหยิบขึ้นมาพิจารณา คือในเรื่อง ***หมื่นช่อง*** นี้ ได้นำเอาประเพณีบุญ

กลางบ้านเพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้มีคุณเอาไว้ด้วย นับว่าเป็นประเพณีที่น่าจะสงวนไว้เพราะบัดนี้ได้เลือนหายไปหมดแล้ว ประเพณีทำบุญกลางบ้านนี้ เป็นลักษณะประชาสมาคมอันหนึ่งที่ถือเป็นธรรมเนียมในโบราณ ว่าถึงปีทุกหมู่บ้านในตำบลจะต้องมาร่วมทำบุญในที่กลาง โดยมีพระเทศน์ทำบุญ แบ่งกันออกค่าใช้จ่าย ในการพบปะกันทั่วหน้าครั้งนี้ ก็ถือโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข่าวคราวหรือเหตุเกี่ยวข้องกันไปด้วย พวกที่โกรธเคืองกันก็อโหสิดีกันเวลานั้น ประเพณีนี้มีนิยมทำกันในภาคกลางทั่วไปและในที่มีคนเวลาปะปนอยู่ด้วยจำนวนมาก ๆ สำหรับคนลาวนั้นการทำบุญกลางบ้านนั้นตั้งใจทำเพราะต้องการจะได้มีการพบปะพี่น้องกันปีหนึ่งครั้งหนึ่ง เนื่องจากลาวนั้น เหตุเดิมเป็นเชลยถูกกวาดต้อนมาต้องพลัดพรากพ่อแม่พี่น้อง การทำบุญเรียกขวัญนี้จึงถือเป็นกิจกรรมทำกันเป็นประเพณี สืบดู ๆ ไปแล้วเดี๋ยวนี้คนลาวจะเคร่งประเพณีอะไรเนื่อง ๆ และที่ดีกว่าคนไทยแท้ ๆ ในที่นี้จะขอตัดตอนถึงเนื้อหานั้นมาให้พิจารณากันดูและจะเห็นว่า ไม้เมืองเดิมได้สอดใส่เรื่องราวของวีรชนชาวบ้านบางระจันไว้อย่างคมคาย ดังนี้

"บ้านระจันทุ่งและหมู่บ้านน้อยร้างคนมานาน แต่ระจันเดี๋ยวนี้เหมือนหมู่บ้านอันมีผีนดินศักดิ์สิทธิ์ทุกแห่ง ทุกหย่อมหญ้า ทุกก้าวหน้าหลังหรือจะขึ้นเหนือลงใต้ เมื่อผู้จะย่างสู่ระจันแล้วก็แทบจะกราบเคารพผืนดิน ขอขมาโทษต่อผีตาย เพราะเสมือนจะเดินเหยียบย่ำหลุมศพ ต้องเหยียบชายทั้งชาติที่เป็นศพนอนตากกายรักษาบ้านระจันไว้เมื่อนั้น ผู้หนุ่มที่ฟังเล่านิยายกล้าของบ้านระจันแล้ว เขาเจ้าก็ร้องไห้ไม่อับอายกัน เพราะยามยุคเข็ญของระจันนั้นพ่อเขาปู่เขาแม้หญิงอยู่เรือนเคยแต่แด่งโฉมโอ่ก็เอาศพประดับพื้นดินระจันไว้แล้ว แขวงนี้ก็ควรจะเป็นที่สถานศักดิ์สิทธิ์นัก ที่ควรกราบเคารพบูชาบุญ และพลีกุศลสนองท่านเพราะแดนระจันนั้นน้อยนี้เป็นป่าช้าหาร

และก็เพิ่งจะปีแรกครั้งนี้เองที่บ้านระจันเหมือนถูกปลุกเสกให้คึกคักด้วยบุญญาของนายบ้านแขวงต่าง ๆ ที่อยู่ในแคว้นซึ่งหัวหน้าพ่อค่าย เมื่อครั้งโน้นเคยอยู่มาก่อน ร่วมคิดกันขึ้น จึงชาวบ้านแขวงศรีบัวทองก็พากันหลั่งไหลมา เพราะพ่อแท่นเอย นายอินและนายเมืองกับนายโชติ ทั้งสี่ชายนี้คนสีบัวทองแขวงเมืองสิงห์พลีชีพให้แก่บ้านระจันแล้ว คงจะตั้งใจดูบุตรหลานและเพื่อนเมืองสิงห์ทั้งหลายบูชาเขาด้วยยิ้มย่อง

ชายวิเศษไชยชาญถึงจะอยู่ห่าง มาได้ต้องรอนแรม แต่สองทหารนายดอกไม้ ชาวบ้านกลับและนายทองแก้วชาวบ้านโพธิ์ทะเล ก็รบแล้วจนสิ้นชีวิตกลางศึก และยังมีชาวเมืองสรรกับเดิมบางร่วมอีก ก็เพราะขุนสรรค์กรรมการเมือง และเป็นชาวเดิมบางก็สู้ตายไม่ทิ้งค่าย สมเป็นเจ้าของบ้านแต่บ้านระจันเองนั้น

แหลกเหลวหมด ทั้งหญิงชายตายร่วงจากเรือนมานอนดินเรียงศพดังต้อนรับแขกเยี่ยงเจ้าของบ้าน และพ่อค่ายพื้นระจันแท้คือพันเรืองกำนันผู้อาวุโสสูงเบ็นที่เคารพ นายทองเหม็นผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งคุมคนนั่งหลังควายเผือกเผ่นเข้าร้อค่ายแล้วชีวิตก็ศูนย์กลางตะลุมบอน นายทองแสงใหญ่และนายจันหนวดเข้ยวชาตินักเลงก็ถูกศึกเข้าล้อมประจัญบ้านสมชาย หากจะสิ้นแรงก็ฝากผีมือไว้ เขาทั้งหลายฝากชื่อไว้แม่นติดใจแก่ลูกหลาน ถึงจะเห็นแต่ทรากค่ายเหลือแต่ทุกข์หัวใจ ผู้มาร่วมบุญก็ระแวงว่าเขาทั้งหลายก็คงจะโห่ร้องให้พรเอิกเกริกอยู่ครบแล้วทั้งจำนวนพันที่ตายไป

ค่ายปีกกาทั้งสอง ถึงจะเหลือแต่ทรากเบ็นไม้แก่น เหลือเหินดินและลานใหญ่โอบวัดโพธิ์เก้าต้นได้ บัดนี้ จำนวนสงฆ์หลายสำนักก็มาประชุมพร้อม ราษฎรชายหญิงก็พร้อมอยู่ประดูค่าย และเคลิบเคลิ้มไปราวกับเบ็นชาวค่ายเชิงเหินเมื่อโน้น แต่ทุกคนถึงจะไม่ได้รบก็หามีใครจะยกตนข่มผู้อื่นก้าเกินกันไม่ได้ เพราะล้วนแต่อยู่ร่วมเมืองกับพ่อค่ายทั้งสิ้น บ้างยังเบ็นลูกชายสืบสายเลือดเชื้อทหารก็ยังมีอีกมากหลาย และใจกลางบ้านค่ายนั้นก็วัดโพธิ์เก้าต้นที่เนืองแน่นไปด้วยผู้มาทำบุญแผ่กุศล เพราะเบ็นปีแรกซึ่งนานหนักหนาที่ไม่เคยมีอย่างนี้"

ไม้เมืองเดิมมักจะนำเกร็ดประวัติศาสตร์ตอนเสียกรุงครั้งที่ ๑ และ ๒ มาเบ็นโครงเรื่องของเขาอยู่เสมอ อาทิ ตอนหนึ่งในเรื่อง *สำเภาล่ม* อมตะนิยายของเขาอีกเรื่องหนึ่งก็อ้างอิงเหตุการณ์ตอนเสียกรุงครั้งที่ ๑ เอาไว้ ทั้งยังได้ใช้สำนวนเขียนปลุกใจแทรกไว้ในเรื่องเบ็นตอน ๆ ด้วย ซึ่งหากได้อ่านก็จะเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ นับว่าไม้เมืองเดิมได้ใช้ความสามารถของเขาเขียนให้ผู้อ่านเกิด"อารมณ์ร่วม"ได้

ในเรื่อง *สำเภาล่ม* นี้ ไม้เมืองเดิมได้เอาประวัติเรือสำเภาบื่นชื่อ "*แม่นางไอ่*" ซึ่งพระท้ายน้ำและพระรามเดโช ยกกำลังทางน้ำไปขัดตาทัพพม่า ณ ทุ่งวัดสามพิหาร (สามวิหาร) เรือสำเภาบื่น "*แม่นางไอ่*" นี้. มีบื่นใหญ่ชื่อ "*พระนารายณ์สังหาร*" ซึ่งยกลงเรือมาแต่กรุงศรีอยุธยาหวังจะเอาขึ้นไปถล่มค่ายพระเจ้าหงสาวดี แต่เกิดอุบัติเหตุ พลบื่นบรรจุดินชะนวนมากบื่นระเบิดพังทะลายจนเรือจมไปด้วย และเบ็นมูลเหตุของการเกิดชื่อ "บ้านสำเภาล่ม"* ขึ้น ดังจะได้คัดความที่ไม้เมืองเดิมเขียนลงไว้ในรูปนวนิยาย ดังนี้

"เสียงร้องอึงคนึงเพราะสำเภาทรุด ดินที่ยัดมากเกินแรงที่ยิง พระนารายณ์สังหารก็ถีบถอยไปข้างหลัง แม่นางไอ่สำเภาไม้รักก็ทรุดท้ายสั่นไหวและโครงเครงน้ำเข้าท้ายอู้ ล่องกลับมาตามสายน้ำ ลงลอยตามน้ำมาเพราะสิ้นแรงผีพายแล้ว แม่นางก็เริ่มบั๊กท้ายลงพุ่งหัวโด่ง เสียงคร่ำครวญเรียกหาพึ่งไม่ได้ศัพท์" และ "ว่ายพ้น

*อยู่ในท้องที่อำเภอนครหลวง จังหวัดอยุธยา—ผู้เขียน

ไปได้ ๔-๕ วา ใกล้จะถึงเจ้าอิน แม่นางไอ่ก็ถวายศีรษะมิดน้ำวนเป็นวงใหญ่ สำเภาล่มแล้ว สำเภาต้องข่อมขมอยู่ ณ คุ้งน้ำนั้น พร้อมด้วยพ่อรักของลำภู และทหารผีพายอื่นที่เป็นกรรม"

ณ ที่สำเภาล่มนั้น ยังมีศาล *เจ้าแม่นางไอ่* สถิตอยู่จนทุกวันนี้ ชาวเรือแพที่ขึ้นล่องในลำน้ำบ่าสัก เข้าเขตศาลก็มักจุดธูปเทียนบูชาเสมอไม่ขาด และเล่าลือกันว่าเฮี้ยนนัก หากใครผ่านไปไหว้ไม่กล่าวก็มักจะประสบอุบัติเหตุทางน้ำเสมอ นับว่าเรื่องนี้ไม้เมืองเดิมก็ได้ใช้วิธีการเขียนแบบฝากสถานที่อีกเรื่องหนึ่ง

ในเรื่องกฎหมายนั้นนับได้ว่าไม้เมืองเดิมได้ศึกษามาพอสมควร และได้นำมายกอ้างอิงในนิยายของเขาอยู่เสมอแม้กระทั่งในเรื่อง*สำเภาล่ม*นี้ ไม้เมืองเดิมได้แทรก 'กฎหมายว่าด้วยผัวเมียของโบราณ' ไว้ในตอนที่ตัวร้ายในเรื่องชื่อ วัง ชู่เข็ญจะแย่งเอาลำภูตัวนางเอกไปจากพระเอกให้ได้ดังนี้

'ที่อ้ายพัดกับอีคอนทำงั้นน่ะกูไม่ประหลาดอะไรเลย ลักษณะเมียตามกฎหมายน่ะกูก็รู้มึงอย่ามากล่าวความให้เคลือบคลุมเลย ประการหนึ่งหญิงอันบิดามารดากุมมือให้เป็นเมียชายใด หญิงนั้นได้ชื่อว่าเป็นเมียกลางเมือง ประการหนึ่งชายเอาหญิงมาเลี้ยงเป็นอนุภรรยา หลั่นเมียลงลงมา ให้ชื่อว่าเมียกลางนอก ประการหนึ่งหญิงใดมีทุกข์ยากได้ถ่ายได้มาเห็นเหมาะหน้าสมตาเลี้ยงเป็นเมีย ได้ชื่อว่าเมียกลางทาสี แต่การที่อ้ายพัดกับอีคอนกุมมือมึงมอบให้ได้รักเมียกลางเมืองของมัน กูไม่เห็นสำคัญที่จะเอาความว่ากูเป็นชู้เย้าหยอกเมียท่านเลย กูจะแต่งเมียใหม่ด้วยรวดหนังโบยหลังไอ้รักเป็นสินสอดตามึง แล้วจะเอามึงเป็นเมียให้ได้คืนนี้"

ในเรื่องการบรรยายภาพพจน์เกี่ยวกับทุ่งนั้น นักอ่านนิยมยกย่องกันว่า ไม้เมืองเดิมมีสำนวนที่อ่านแล้วทำให้เกิดมโนภาพสมบูรณ์ที่สุด ดังจะเห็นได้จากตอนหนึ่งในเรื่อง *เรือเพลง เรือเร่* ของเขาดังนี้

"*ตะวันขึ้นจับขอบฟ้า ในวันรุ่ง ลมหนาวพัดเกรียวรอบทิศ ข้าวกำลังแก่ใกล้จะเกี่ยว ในนาเจิ่งไปด้วยน้ำเดือน*[๑๒] *ที่หลากมาจากแควประสักเหนือ กระทั่งสายตะวันขึ้นสูง ทั้งทิวไม้เข้าสู่ย่านเสือข้ามหมอกและน้ำค้างจึงค่อยเบาบาง ทุ่งแจ่มใส ข้าวในนาสีเหลืองจะเป็นทองไกวรวงรับแสงตะวัน นกนาและเจ้าเอี้ยงจากละเมาะไม้ โน้นออกเล่นแสงแดดของวันใหม่ส่งเสียงอยู่กลางหาวอย่างร่าเริงตามประสามัน แล้วร่อนถลาลงเนื้อนาดอน จ้อกันเป็นคู่ ๆ เมื่อตัวเมียจิกอาหาร เจ้าสาริกาหรือเอี้ยงผู้ก็ร้องเพลงแล้วกระโดดไปรอบ ๆ ไม่ห่วงใยในอาหารซึ่งจะต้องไปแย่งนางนกสาวกิน*"

ภาษาพูดของชาวบ้านโบราณนั้น ไม้เมืองเดิมมักจะประณีตนำมาสอดแทรกอยู่ในเรื่องราวของเขาอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากเรื่อง *เรือเพลง เรือเร่* นี้อีกตอนหนึ่งคือ

"จึงเลือกเอาชานเมืองเพิงเลียบพื้นเพียง ๕–๖ แผ่น เป็นที่นั่งผ่อนสติ ชมทุ่งชมดาวกลางพื้นและตากลมเย็น คิดอะไรเล่นเพลิน ๆ" คำว่า *เลียบ* ในที่นี้เป็นภาษาพูดของชาวบ้าน แปลว่า ปูพื้นหรือวางพื้น อย่างในปัจจุบันนั่นเอง

เรื่อง ***เรือเพลง เรือเร่*** นี้ ไม้เมืองเดิมได้วางพล็อตกำหนดให้ตัวเอกของเรื่องคือ *ลือ* และ *ฝนทอง* เป็นพ่อเพลงแม่เพลง มาพบกันในงานทอดกฐิน และกำหนดให้ท้องถิ่นบางปะหันต่อนครหลวง อันเป็นอำเภอในอยุธยาปัจจุบันเป็นสถานที่ ๆ เกิดเรื่องราวนั้น อันสถานที่ดังกล่าวนี้เป็นย่านที่ *ประเพณีเรือเพลง* ขึ้นชื่อโด่งดังมาก และเป็นสถานที่เดียวที่ยังมีประเพณีเรือเพลงในหน้าน้ำเดือนสิบสองฤดูทอดผ้าบ่าและกฐินปรากฏอยู่ บิดามารดาของผู้เขียนเองก็มีอดีตเป็นพ่อเพลงแม่เพลงมีชื่ออยู่ในย่านดังกล่าวนี้ ในเรื่องนี้เองได้แสดงอัจฉริยะของไม้เมืองเดิมในทางเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนออกมาเหมือนกัน เช่นตอนที่ *ลือ* ตัวเอกเทียบเรือ *ฝนทอง* แล้วร้องเกี้ยวเพลงเรือ

"เป็นกุศลของฉัน รีเทวัญท่านดลใจ แม่เนื้อทองล่องลับ เจ้าจึงหวลกลับ ชะ–มาใกล้ พี่ตั้งใจคอยลอยหาเป็นวาสนาเราก่อนไกล แม่อย่าสเท้นเมินหนี เชิญตอบวาทีพี่ชาย ตั้งบ้านช่องคลองแคว ตำแหน่งมีแน่ ชื่อเรียงเสียงไหร่ ฉันหวังสมัครฝากมิตร ขอฝากชีวิตเจ้าพรสีไพล เชิญแม่เทียบนาวาเข้ามาใกล้ รับรักพี่ชายหน่อยเอย"

ในเรื่อง ไม้เมืองเดิม ได้กล่าวถึงความเป็นจริงอย่างหนึ่งว่า ประเพณีเรือเพลงนี้ได้สร้างความรัก ความสมหวัง และพลาดหวัง การลักหาพาหนีของพ่อเพลงแม่เพลงมาหลายต่อหลายคู่แต่โบราณกาล ซึ่งเป็นเรื่องจริง ๆ ทำให้คิดว่าไม้เมืองเดิมนั้น สามารถที่จะเขียนเรื่องเข้าถึงชีวิตจิตใจของผู้อ่านเพราะเขาเขียนทุกอย่างจากความจริง ถึงแม้จะบิดเบือนให้เข้ามาในรูปนิยาย แต่เนื้อหาก็มีเหตุผลหาน้อยไม่ จึงน่านับถืออยู่

เป็นที่รู้กันว่า ไม้เมืองเดิมเป็นคนกรุงเทพ ฯ แต่อย่างไรก็ดี การที่เขาเป็นนักอ่านหนังสือทุกประเภท จึงเห็นได้ว่าไม้เมืองเดิม ได้ค้นคว้าเอาวัตถุดิบจากการอ่านหนังสือ มาทำเป็นพล็อตเรื่องและแทรกเนื้อหาหรือข้อความใน "*การประพันธ์แบบฝากสถานที่ลงไป*" และได้ใช้อัจฉริยะส่วนตัวของเขานำเอาเรื่องราวข้อเท็จจริงของท้องถิ่นนั้น ๆ มาลงในรูปนิยาย โดยเพิ่มรสชาติขึ้นอีกเป็นอันมาก ถึงแม้ว่า ไม้เมืองเดิมจะได้ตกแต่งเนื้อความเสียใหม่ตามความรู้สึกอันเป็นเสรีของตัวเองก็ตาม ดังนั้น การที่ท่านผู้อ่านได้อ่านนิยายอิงประวัติศาสตร์ของเขามาหลายๆเรื่อง ดังตัวอย่างที่ได้หยิบยกมาวิจารณ์ในตอนต้น ๆ นั้น จึงไม่เป็นเรื่องประหลาดอะไร แต่เมื่อท่านผู้อ่านคิดว่าไม้เมืองเดิมเป็น *คนบก* แต่สามารถเขียนเรื่องของ *คนน้ำ* หรือชีวิตของลูกทะเลได้นั้น

ก็เป็นเรื่องน่าประหลาดอยู่

มีนิยายเกี่ยวกับชีวิตรักผจญภัยของไม้เมืองเดิมหลายเรื่อง ที่ได้ถอดชีวิตของชาวทะเลออกมาดีแผ่เป็นตัวหนังสือให้อ่านกัน อาทิ *สินในน้ำ โป๊ะล้ม* ฯลฯ ไม้เมืองเดิมเขียนได้เสมือนตัวเองเป็นเลือดน้ำเค็ม เพื่อให้เห็นว่าไม้เมืองเดิมได้อ่านธรรมชาติของทะเล ชีวิตประจำวันของชาวน้ำเค็มได้ทะลุปรุโปร่ง ภาพพจน์ที่เขาบรรจงวางในรูปนิยายเมื่ออ่านแล้ว เสมือนเราออกไปนั่งสูดไอน้ำเค็มกันจริง ๆ ไม้เมืองเดิมเริ่มนิยาย *โป๊ะล้ม* ของเขาดังนี้

"พายุตะวันออกผ่านอ่าวบ้านยาง เป็นลมหัวเขาตีลงทะเล น้ำลดกำลังงวด จึงเกิดคลื่นคะนองหนัก โขดหิน ผึ่ง หรือตีนหาด ดังจะล่มถล่มด้วยเสียงคลื่น กลางทะเลเห็นน้ำโผน และประดาเรือที่จะออกจากผึ่ง ไปลากปลิงตามแหลมโขดตามแหลม ต่างก็โจนอยู่ยอดคลื่น ตาลีตาลานจะมุ่งแต่เข้าผึ่งซึ่งเห็นอยู่ลิบ ๆ ลมหลายทิศหลายทางพัดบิ่นไปหมดทั้งปะทะหน้า และไล่หลัง ประเดี๋ยวหวนบิดใบตะแคงเสาเรียวดึงเขม็ง"

ไม้เมืองเดิมนำชีวิตของลูกทะเลแห่งหาดศาลเจ้าสมุทร อ่าวบ้านยาง ชื่อ วัง มีตำแหน่งเป็นไต้ก๋งเรือ มาเขียนเรื่องนี้เป็นเรื่องชิงรักหักสวาท ระหว่างลูกทะเลกับเจ้าของโป๊ะ เป็นเรื่องรักสองเส้าระหว่างสาวนาม *เจ้าร่วม* และ *เจ้ากลอย* ในเรื่องนี้ไม้เมืองเดิมสอดแทรกความเป็นอยู่และชีวิตทำมาหากินของชาวน้ำเค็มไว้ให้เห็นเด่นชัด และแม้กระทั่งภาษาที่ใช้ในหมู่ชาวเรือก็นำมาใช้ได้ถูกต้อง อาทิ ในตอนหนึ่ง

"แล้วเสียงอูดเขาขึ้นจากลำหนึ่ง เมื่อใกล้อีกลำหนึ่งก็โห่ ทั้งเบ่าขึ้นเช่นกัน ทั้งราบตะแคงน้ำเร็วกว่า"

คำว่า *อูดเขา* ในที่นี้คือการที่ชาวเรือเบ่าเขาบอกสัญญาณคนบนบกว่า ขณะนี้เรือกลับมาจากทะเลแล้ว พวกที่อยู่ทางบ้านจะได้ออกไปรับที่ตีนหาด อีกอย่างหนึ่งเมื่ออ่านนิยายเรื่องนี้ของไม้เมืองเดิมแล้ว ก็ทราบได้ทันทีว่า ส่วนใหญ่ของชาวประมงในหาดศาลเจ้าสมุทร อ่าวบ้านยางในยุคนั้น มีอาชีพหาปลิงทะเล แล่เอาไส้ออก ย่างตากแห้งแล้วส่งมาขายในกรุงเทพฯ ปลิงทะเลดูจะมีชุกชุมอยู่ในย่านนั้น และเป็นของที่มีราคาน่าดู เรื่องนี้มีตัวร้าย ซึ่งเป็นเศรษฐีลูกจีนเจ้าของโป๊ะ ชื่อเถ้าแก่เส็ง เป็นผู้มีอิทธิพลเหนือชาวทะเลในย่านนั้น ขนาดฆ่าคนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะตั้งศาลเตี้ยฆ่าผึ่งทะเลเอาเอง นี่ก็เป็นชีวิตแท้ ๆ ของชาวทะเล ซึ่งเป็นจริงเพราะ ๘๐% ของเจ้าของโป๊ะนั้นเป็นชาวจีน อย่างไรก็ดี ไม้เมืองเดิมก็กำหนดให้ชีวิตของไต้ก๋งวังประสบความสุขในบั้นปลาย หลังจากที่ต่อสู้มาโดยตลอด เสียคนรักแรกไปก็ได้คนใหม่มาแทน อันเป็นความสมใจของนักอ่านทุกคน

เรื่องของไม้เมืองเดิมทุกเรื่องจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องฝากสถานที่ และมักสรุปเรื่องราวหรือ

การดำเนินเรื่องไปในแนวใกล้เคียงกันคือกำหนดให้ตัวเอกของเรื่องเป็นคนจน เป็นทาส แต่ต่อสู้จนประสบความสำเร็จ และได้นางเอกหรือไม่ก็นางรองของเรื่องมาอยู่กินมีสุขสมใจคนอ่าน เป็นการดีที่สร้างอารมณ์สุขให้ แต่เมื่อจำเจเข้าจึงกลายเป็นจืดชืด

เนื่องจากไม้เมืองเดิมเขียนเรื่องอยู่ประเภทเดียว จึงเห็นได้ว่า ผลงานของไม้เมืองเดิมนั้นอยู่ในวงแคบ ถึงจะแผ่สร้านยอมยกย่องให้ก็แต่ในหมู่นักเขียนด้วยกันเท่านั้น ผู้อ่านทั่วไปก็รู้จักเฉพาะ ***ขุนศึก*** อันถือเป็นผลงานชิ้นเดียวในร้อย ๆ ชิ้นที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากถ้อยคำที่เขียนเป็น***อัตสำนวน*** เขียนเองรู้เองแต่ผู้เดียว ผู้ที่อ่านหนังสือไม่แตกฉาน จึงไม่สามารถจะถอดความจากภาษาไทยเป็นภาษาไทยซ้อนได้อีก นักอ่านหลาย ๆ คนจึงไม่อยากอ่านงานของไม้เมืองเดิมโดยให้เหตุผลว่า ยิ่งอ่านยิ่งโง่เพราะไม่รู้เรื่อง บางคนก็เหมาเอาว่าเป็นสำนวนของคนที่มีอารมณ์ฝั่นเกินไป ใคร ๆ ตามไม่ทัน เรื่องนี้ในตอนต้น ๆ ก็ได้เขียนเอาไว้ว่ามีนักประพันธ์ใหญ่ ๆ หลายท่านในยุคนั้นท้วงติง แต่ไม้เมืองเดิมเป็นคนดื้อด้านและมีทิฐิ ถึงอย่างไรเขาก็ประสบความสำเร็จแม้มันจะไม่สมบูรณ์นัก

อย่างไรก็ตาม ส่วนดีของบทประพันธ์ของไม้เมืองเดิมนั้นมีมากกว่าส่วนเสีย และนับได้ว่าไม้เมืองเดิมเป็นแบบฉบับหนึ่งของนักเขียนไทยที่นักเขียนรุ่นหลังๆ จะได้จำเยี่ยงอย่างต่อไปว่านักเขียนที่ดีควรจะเป็นตัวของตัวเอง ไม่ควรเดินตามหลังใคร ◎

ช่องว่าง

ฉันมาและเห็นสิ่งที่อยู่ตรงกลาง
วางอยู่บนความว่างเปล่าของดวงตาสิ้นหวัง
หมดสิ้นความแข็งกระด้าง เหลือเพียงซากที่ยังรอคอย
คอยไปเฉือดพระเอกขี่ม้าขาว
อีกไม่ช้าผู้ร้ายกำลังมา
มาจากขุนเขากว้าง
ข้ามทุ่งมาจากบ่าทีบ
ลากเอาความฝันออกมาตีแผ่
พาไปสู่ความหวังที่หันหลังให้แก่กัน
วางเดิมพันไว้กับความตาย

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

ปล่อยนก

นิคม รายยวา

ชายชรารูปร่างผอมโซคนนั้นกำลังนั่งอยู่บนขอบซีเมนต์ที่โบกเป็นวงกลมรอบโคนต้นโพธิ์ ใบหน้าของแกเหี่ยวย่น แก้มยุบเข้าไปข้างในปากที่ปราศจากฟัน มือขวาที่กำไม้เท้าอยู่นั้นมีอาการสั่นเทาพอสังเกตเห็นได้อย่างง่ายดาย แกนั่งเหม่อลอยอยู่นานมากทีเดียว จนกระทั่งรถบัสคันใหญ่แล่นเข้ามาเทียบข้าง ๆ แกจึงได้หันไปมองดูฝูงคนที่ส่งเสียงเซ็งแซ่อย่างสนใจ

เมื่อรถดับเครื่อง พวกเขาก็ทะยอยกันลงมาสักประเดี๋ยวเดียวลานหญ้าตรงนั้นก็คลาคล่ำไปด้วยหนุ่มสาวที่สวมเสื้อผ้าสีสดใส หลายคนมีหมวกรูปทรงแปลกๆ อยู่บนหัว ต่างส่งเสียงพูดคุยใบหน้ายิ้มแย้ม หัวเราะกังวาน

“นักทัศนาจร” ชายชราพูดเบา ๆ “พวกเขามาเที่ยว”

พวกเขาเดินเข้าไปในบริเวณวัด กล้องถ่ายรูปที่สะพายอยู่ถูกปลดออกจากบ่า และยกขึ้นแนบบนใบหน้า เล็งด้วยสายตาไปยังภาพต่าง ๆ เสียงกดชัตเตอร์ เสียงเย้าแหย่ เสียงร้องบอกให้ยิ้มหน่อย แล้วมีการเคลื่อนไหวข้างหน้ากล้อง ทั้งที่อยู่โดดเดี่ยวและเป็นกลุ่ม พยายามวางท่าทางแบบต่าง ๆ ปั้นสีหน้า จัดมุมหมวกบนหัว แต่งคอเสื้อ บรรยากาศเต็มไปด้วยความพลุกพล่านและชุลมุน ระวัง เอาละนะ หนึ่ง สอง สาม พวกเขาเฮฮาขึ้นพร้อม ๆ กับกระจายออกจากการเกาะกลุ่มเมื่อเสียงลั่นคลิ๊กได้ยินมาจากกล้องถ่ายรูป

พวกเขาตามกันไปอย่างเชื่องช้า ไม่มีอาการรีบร้อน ค่อย ๆ ใกล้เข้าไปยังที่ที่พระพุทธรูปองค์งามประดิษฐานอยู่

ดอกบัว ธูปเทียน และทองบีดพระ สำหรับขาเข้า

เสียงเขย่าไม้เซียมซี ควันเทียน ควันธูป และความสลัว สำหรับขณะที่อยู่ข้างใน

เสียงพิณพาทย์ของวณิพก เสียงแผ่ว ๆ ของขอทาน เสียงคนขายล้อตเตอรี่ และเสียงของคนขายนกปล่อย สำหรับขาออกมาข้างนอก

"นักทัศนาจร" ชายชราพูดกับตนเองขณะจ้องมอง "พวกเขามาไหว้หลวงพ่อ"

เสียงเหรียญกระทบลงในขัน และกระป๋องของคนขอทานที่ยื่นออกมาจากสองข้างทางเข้าออก มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อยู่ในลักษณะที่บีบคั้นความรู้สึกของผู้พบเห็น เสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่นั้นเปื่อยและขาดวิ่น ใบหน้ามอมแมม ร่างซูบผอมและอมโรค

คนที่อยู่สุดปลายแถวเป็นเด็กชายร่างเปลือยเปล่า ซี่โครงที่นูนอยู่ภายใต้หนังสีน้ำตาลนั้นแลเห็นได้ชัดเจน นิ้วชี้มือซ้างซ้ายของแกอมอยู่ในปากที่แห้งผาก มือขวาถือจานสกปรกที่ปราศจากเมล็ดข้าว นัยน์ตาที่ผึ่งอยู่ในเบ้ากลวงลึกนั้นไร้ประกาย

คนขายนกยืนร้องเรียกผู้ซื้ออยู่ข้าง ๆ นั้น เบื้องหลังของเขามีกรงนกชนิดต่าง ๆ มากมายกองเทินกันจนสูง ทาสีแปลก ๆ หลายสี เขาขายนกปล่อยและนกอื่น ๆ อีกหลายประเภท เขามีกรงนกไว้สำหรับขายต่างหากอีกด้วย

นกกระจาบสีน้ำตาลถูกขังอยู่ในกรงไม้อันเล็ก ๆ มีที่ว่างเพียงพอให้มันหันตัวไปมาแค่นั้น แต่ไม่พอสำหรับกระโดดโลดเต้น หรือแม้แต่กางปีก เสียงที่มันร้องแหบพร่า ไม่มีกังวานแจ่มใสนัยน์ตาของมันไร้ประกาย

"น่าสงสารนะ" หญิงสาวที่ถือกรงอยู่ในมือพูด หล่อนเอานิ้วแหย่เข้าไปลูบขนของมัน "เธอรู้สึกอย่างไรบ้าง"

"น่าสงสาร" ชายหนุ่มที่ยืนอยู่ข้าง ๆ เธอตอบ

"เปล่า ฉันไม่ได้หมายถึงนก" หญิงสาวพูดแล้วหันมามองดูเขา หล่อนยิ้มสดชื่น

"อ๋อ" เขาผงกหัว "ไม่ค่อยสบายใจ"

"เธอคิดมากไปเอง" หล่อนพูด "เดี๋ยวเราก็ปล่อยนก แล้วจิตใจจะดีขึ้นเอง

"มันจะช่วยได้หรือ"

"ได้สิ"

"แน่ใจหรือ"

"เลิกถามเสียที ปล่อยมันออกไปเถอะ"

เมื่อประตูกรงเปิด นกกระจาบตัวน้อยกระโดดออกไป มันขยับปีกบินขึ้นไปบนอากาศวนรอบต้นโพธิ์ แล้วไปหมดแรงฟุบอยู่ข้างพุ่มหญ้าริมตลิ่งด้วยความอ่อนเปลี้ย คนขายนกเข้ามารับกรงคืนไปจากชายหนุ่ม แล้วเอาไปกองรวมกับกรงอื่น ๆ ในกระบุง

หญิงสาวมองตามนกกระจาบที่บินไปฟุบอยู่ข้างพุ่มหญ้า หล่อนหันมามองเขาและถาม

"เธออธิษฐานหรือเปล่า"

"เปล่า"

"เธอน่าจะอธิษฐาน"

"ฉันไม่รู้จะอธิษฐานว่าอย่างไร"

"ถ้าอธิษฐานมันจะทำให้จิตใจเธอสบายขึ้น เธอรู้สึกดีขึ้นไหม"

"แย่"

"เธอน่าจะสบายใจขึ้น"

"เมื่อกี้เราทำอะไร"

"เธอถามจริง ๆ หรือ" หล่อนพูด "เธอไม่รู้จริง ๆ หรือ"

"จริง"

"เธอปล่อยนก - - -"

"ฉันรู้สึกว่าฉันไม่ได้ปล่อยนกเลย" เขาพูด "ฉันไม่รู้สึกว่าฉันได้ปล่อยอะไรทั้งนั้น"

"ก็เธอปล่อยมันไปแล้วเมื่อตะกี้

"เธอดูที่นั่นซิ" เขาพูด "กรงเปล่ากองเบ้อเร่อ กรงสำหรับที่เขาจะเอาไปขังนกอีก การปลดปล่อยจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ถ้ากรงพวกนั้นยังไม่ถูกทำลาย เราจะต้องเอากรงพวกนั้นมาพังทิ้งเสียให้หมด"

"เธอน่ะบ้า" หล่อนพูด "*ยังไม่เคย*มีใครเขาทำอย่างนั้นมาก่อน ถ้าเธอทำอย่างนั้น เธอ*ต้องบ้า*แน่"

เสียงตะโกนเรียกขานซึ่งกันและกัน เสียงหัวเราะเฮฮา เสียงเดิน เสียงวิ่ง เสียงเครื่องยนต์ เมื่อทุกคนขึ้นประจำที่เรียบร้อย รถบัสคันใหญ่ก็เคลื่อนออกไปยังถนนหลวง แล่นข้ามสะพานนเรศวร หายลับไปตรงทางโค้งข้างหน้า

"นักทัศนาจร" ชายชราคนที่นั่งอยู่ตรงนั้นพูดด้วยนัยน์ตาเลื่อนลอย "พวกเขามาปล่อยนก---"

บรรยากาศที่ลานหญ้าข้างต้นโพธิ์กลับสู่ความเงียบเชียบดังเดิม เปลวร้อนของแดดยามบ่ายแผ่กระจายไปทั่วบริเวณ

วณิพกหยุดบรรเลงพิณพาทย์ คนขายล้อตเตอรี่นั่งสงบเงียบ คนขอทานถอยออกไปจากริมทางเข้าออก และนั่งคุดคู้นิ่งอยู่บนพื้นดิน แลดูเหมือนสิ่งปราศจากชีวิต คนขายนกปล่อยล้วงมือเข้าไปจับนกกระจาบในตะเข่งที่คลุมด้วยร่างแหออกมา และเอามันใส่เข้าไปในกรงไม้เล็ก ๆ ที่ว่างเปล่า เขาบีดประตูกรง ลงสลัก แล้วนำมันมาตั้งเรียงไว้ข้างหน้า เพื่อรอลูกค้าคนต่อ ๆ ไป

เด็กที่ยืนเปลือยเปล่าชี่โครงบานขึ้นแล้วหุบลงตามแรงลมหายใจ นิ้วชี้มือข้างซ้ายของแกอมอยู่ในปาก มือขวาถือจานข้าวที่สกปรกแต่ปราศจากเมล็ดข้าว ในนั้นมีเหรียญสลึงอยู่อันหนึ่ง นัยน์ตาที่ผึ่งอยู่ในเบ้ากลวงลึกนั้นไร้ประกายอยู่เหมือนเดิม

ชายชราใช้ไม้เท้ายันพื้น และค่อย ๆ พยุงตัวยืนขึ้นด้วยความระมัดระวัง แกก้าวเดินอย่างเชื่องช้าตรงไปทางริมแม่น้ำ ท่ามกลางแสงของดวงอาทิตย์ที่สาดกระจายลงมาต้องร่างจนผิวหนังร้อนผ่าว

"นักทัศนาจร" แกพูดพึมพำ "เยอะจริง ๆ---" ◎

คืนที่มีดาวของวินเซนต์

ในคืนเดือนมืด มองไปบนท้องฟ้า เราจะเห็นกลุ่มดาวกระจายเป็นดวงระยิบระยับ บางดวงเจิดจ้า บางดวงคล้ายประทีปที่ใกล้จะหมดเชื้อ บางดวงเป็นประกายเพลิงกล้าเหมือนจะไหม้ท้องฟ้าให้หายไปกับความรู้สึกรุนแรงที่ซ่อนอยู่ในหัวใจของใครสักคน--

เสียงเพลง **วินเซนต์** ที่ขึ้นต้นอย่างเศร้าสร้อยของ **ดอน แมคคลีน** (Don Mclean) คือเสียงที่อุทิศให้แก่ชีวิตและผลงานของ วินเซนต์ แวนโกะ (Vincent Van Gogh) ศิลปินชาวดัชท์ในกลุ่ม *Post Impressionism* ของฝรั่งเศส ซึ่งตลอดเวลาในชีวิตอันขมขื่นของเขาขายรูปได้เพียง รูปเดียว แต่พอเขาตาย รูปของเขากลับเป็นที่ปรารถนาและมีคุณค่าอย่างมหาศาล เพลง **วินเซนต์** ที่ ดอน แมคลีน แต่งและร้องนั้นมีความหมายให้เราหวนคิดถึงชีวิตของคนๆ หนึ่ง ซึ่งอุทิศตัวให้แก่งานศิลปยากจะมีผู้ใดเสมอเหมือน เนื้อเพลงที่แมคลีนร้องค่อนข้างเข้าใจยาก เพราะผู้แต่งไม่ได้บอกเราตรงๆ ถ้าใครไม่ทราบประวัติแวนโกะมาก่อน ก็ยากที่จะเข้าใจได้ ในเนื้อที่จำกัดครั้งนี้จึงอยากขอเล่าชีวิตของ **วินเซนต์** พอให้เพื่อนเราฟังเพลงได้เศร้าขึ้น

Starry, starry night
Paint your pallet blue and grey
Look out on a summer's day
With eyes that know the darkness in my soul.

วินเซนต์ แวนโกะ เกิดเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓ เป็นชาวดัชท์ บุตรของนักสอนศาสนา เขาเริ่มงานเขียนรูปจากการศึกษาด้วยตนเองเมื่ออายุ ๒๙ และฆ่าตัวตายหลังจากนั้นอีก ๘ ปีต่อมา ความขมขื่นจากอารมณ์ของวินเซนต์มักเป็นที่ไม่เข้าใจของผู้อยู่ใกล้ชิด ระยะที่อยู่ลอนดอน เขาผิดหวังเรื่องความรักอย่างรุนแรง เขาเสียใจถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย และถูกหาว่าบ้าเมื่อเขาตัดหูข้างหนึ่งให้โสเภณีที่แกล้งขอเขาเพียงล้อเล่นสนุก เมื่ออยู่ในปารีสร่วมกับเพื่อนศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ วินเซนต์ทุ่มพลังให้กับงานเขียนรูป

อย่างเต็มที่ เขาหมกตัวอยู่แต่ในห้อง เขียนภาพพอทเตรทตัวเอง เพราะไม่มีเงินไปจ้างแบบ พอทเตรทของแวนโกะแสดงลักษณะ **คนนอก** ของเขาออกมาทางดวงตา เริ่มแต่เมื่อดวงตานั้นเรียบเฉย จนกลายเป็นเคลือบแคลงสงสัย หวาดวิตก ทอดอาลัยตายอยาก ใบหน้า ผม หนวด และบรรยากาศในภาพมองดูเหมือนความผันแปรไม่คงที่ในจิตใจของเขา แม้รูปทิวทัศน์ ทุ่งข้าวโพด ภาพสติลไลฟ์ และภาพชื่อ *The Starry Night* ที่แมคลีนเอามาแต่งขึ้นเป็นเพลง ต้นสนไซเพรส บ้าน และดวงดาวที่เขาวาด เขาใช้สีเหมือนจงใจให้เรารับรู้ว่า สิ่งที่อยู่ในใจของเขาคือไฟที่กระหน่ำลุกไหม้และส่งประกายเป็นคลื่นม้วนตัวขึ้นสู่ท้องฟ้า- -

Starry, starry night
Flaming flowers that brightly blaze
Swerling clouds in violet haze
Reflect in Vincent's eyes of china blue.

วินเซนต์คลุ้มคลั่งอยู่หลายหนในบั้นปลายของชีวิต เขามีน้องชายอยู่คนเดียวที่คอยปลอบประโลมใจ แม้จะอุทิศตัวให้กับงานเขียนภาพอย่างจริงจัง แต่ภาพของเขาก็ไม่มีใครแยแส นอกจากเพื่อนศิลปิน ๒-๓ คนสมัยที่อยู่ปารีสด้วยกัน แต่พวกนี้ก็เอาอะไรแน่ไม่ได้ เพราะต่างคนต่างมีปัญหา โกแกงหนีไปวาดภาพอยู่เกาะทะเลใต้และกำลังเป็นซิฟิลิส ศูลูส โลแทรก มีปมด้อยเรื่องขาของตนและหาทางออกขณะเขียนภาพด้วยการนอนกับโสเภณีคนแล้วคนเล่า เซซานยังเมาอยู่ตามสวนสาธารณะและหาว่าเอมิล โซลา เอาเรื่องของตนไปเขียนเป็นนวนิยาย ซัวรัทแม้จะมีฐานะดีกว่าเพื่อน แต่ก็หมกมุ่นกับตัวเองมากไป รุสโซมักไม่ค่อยออกมาพบปะเพื่อนฝูง เพราะใช้เวลาวันอาทิตย์เขียนรูปเพียงวันเดียว อีก ๖ วันทำงานอยู่ในออฟฟิศ--

You took your life as lovers often do
But I could have told you Vincent
This world was never meant for one
As beautiful as you.

ภาพสุดท้ายที่วินเซนต์ แวนโกะ วาดก่อนฆ่าตัวตายชื่อ **ทุ่งข้าวโพดกับอีกา** เป็นภาพที่แสดงอารมณ์เต็มเหนี่ยวออกมาแบบกลุ่มลัทธิ *Expressionism* บอกถึงความขุ่นมัว มืดมน สีที่เขาใช้พยายามจะบอกกับโลกว่า เขาไม่ควรอยู่ต่อไปอีกแล้ว ท้องฟ้าสีน้ำเงิน-ดำ บอกถึงพายุที่โหมกระหน่ำเข้ามาหาเขา หนทางในภาพสิ้นสุดลง ณ ที่ใดที่หนึ่งไม่มีใครรู้ วินเซนต์ เห็นอีกา ๒-๓ ตัวเกาะกลุ่มบินมา จึงแต้มสีดำลงไปทันทีด้วยอารมณ์บีบบ่วน สิ่งที่ได้จากภาพ **ทุ่งข้าวโพดกับอีกา** เป็นการแสดงถึงภาวะที่เขาคนเดียวเท่านั้นรู้ดี พรุ่งนี้พระอาทิตย์จะยังคงสาดแสงร้อนแรงของมันเหนือต้นข้าว ชาวบ้านคงออกมาทำกิจวัตรประจำวันของตนตามเดิม ท้องฟ้าสีน้ำเงินอาจจะดำเพราะเมฆฝนที่พายุพัดมาชั่วขณะ แต่ครั้นพายุผ่านไป ท้องฟ้าก็คงสดใสตามเคย อีกาจะออกมาหาข้าวโพดกินในท้องทุ่งต่อไป--

สองสามวันหลังจากวาดภาพ **ทุ่งข้าวโพดกับอีกา** เสร็จ วินเซนต์เดินออกไปกลางทุ่งแห่งเดิม เขาเห็นถนนสายหนึ่งทอดยาวออกไปกลางทุ่ง ไม่มีทางสิ้นสุด แต่สำหรับเขา เขารู้ว่ามันสิ้นสุดลงแล้ว เขามองท้องฟ้าสีน้ำเงิน แสงจากดวงอาทิตย์ร้อนแรงคอยอยู่เป็นเพื่อนเขายามออกมาวาดภาพกลางทุ่งต่อไปนี้มันจะไม่มีความหมายกับเขาอีกแล้ว วินเซนต์ยกปืนขึ้นจ่อหัวใจตัวเองแล้วเหนี่ยวไก แต่สายตาพร่ามัว ทำให้เขาเหนี่ยวไกพลาด กระสุนแฉลบไปถูกที่ท้อง เขาลุกขึ้น สวมเสื้อคลุมไม่ให้ใครเห็นบาดแผล เดินข้ามทุ่งกลับมา นอนรอความตายอยู่ ๒ วันจึงสิ้นใจ

Starry, starry night
Portraits hung in empty halls
Frameless heads on nameless walls
With eyes that watch the world and can't forget.

ชีวิตของวินเซนต์คือการแสดงตัวออกมาในทางศิลป แม้จะผ่านความขมขื่นมาตลอดชีวิต ถ้ามีผู้หญิงแต่งงานกับเขาสักคน หรือเขาได้รับความสำเร็จทางศาสนา เมื่อตอนบวชเป็นพระ เขาก็อาจจะวาดภาพได้ตามแบบของโคโร หรือพวกอิมเพรสชั่นนิสม์ระยะต้นๆ บางทีเขาอาจเป็นเพียงเสมียน หรือนักจำหน่ายงานศิลปที่ดีคนหนึ่งในกรุงลอนดอนเท่านั้น ความปวดร้าวของเขาอยู่ที่ว่า เขารู้แน่ว่าเขาต้องการอะไรในชีวิต ในช่วระยะเวลา ๘ ปีของการเขียนรูป แวนโกะยอมรับกับตัวเองว่า การที่เขาอุทิศตัวให้แก่ศิลปเพื่อมองหาจุดมุ่งหมายบางอย่างในชีวิตนั้น เขาพบเหตุผลก็เพียงครึ่งเดียว ส่วนอีกครึ่งหนึ่งนั้นเป็นเรื่องไร้เหตุผล- ◎

สีกัน บ้านทุ่ง

นักดนตรี

การเดินทางของน้ำ
บนเส้นลวด
เนินเขาสีขาว สีน้ำตาล สีแดง
น้ำไม่กระดิกไก
ใจกระดิกดนตรี
ไว้ใจชีวิต
การหมุนของไฟ
ลูบไล้ภาพเขียน
บันไดไฟฟ้า
ดราง วาว ว้าว ว้าว
ราวกับลมพัด

วีระศักดิ์ สุนทรศรี

กลางไพร

ฉันอยู่ในป่า
ท่ามกลางสิ่งที่เป็นสัจจะ
เสียงนกเซ็งแซ่อยู่ตามสุมทุมพุ่มไม้
เบื้องหน้าฉันคือขุนเขาล้อมอยู่รายรอบ
ตัดกับขอบฟ้าที่เริ่มจะเป็นสีเงิน
หมอกสีขาวเคลื่อนไหวไปอย่างช้า
แสงทองเริ่มสาดส่อง
ความหนาวเย็นยังอยู่เป็นเพื่อน
ฉันพูดออกมาเป็นไอ
ขณะที่หมอกเริ่มจางหาย

มนต์ อาลักษณ์

ยกับพระ

นช่วงสองสามเดือนที่ผ่านมานี้ ผมมีอันต้องเข้าด์เข้าวาบ่อย ๆ ไม่ใช่ไปฟังเทศน์ฟังธรรม หรือปรดน้ำมนต์พ่นน้ำมันอะไรหรอก หากไปงานเพญาติมิตรที่พากันไปปรโลกชุกชุมเป็นพิเศษ เมก็ไม่รู้เหมือนกันว่า ดวงดาวอะไรมันโคจรกับดาวอะไรในดวงชะตาของผม ถึงได้เสียญาติสียมิตรบ่อย ๆ ในระยะนี้ ทั้งที่จากเป็นและจากาย ที่จากตาย ก็ต้องไปช่วยฟังสวดอภิธรรมช่วยเผาให้ตามมีตามเกิด ที่จากเป็น (เช่นคบกันมานาน มีอันต้องตัดญาติขาดมิตรกันไป) ผมก็ช่วย "เผา" ให้ ด้วยความอาลัยอาวรณ์ไม่แพ้คนที่ล้มหายตายจากไปเหมือนกันก็ผมมันคนรักเพื่อนนี่ครับ

การไปวัดบ่อย ๆ นี่เอง ทำให้ผมเกิดความเบื่อรำคาญ รำคาญที่ต้องไปนั่งแกร่วฟังพระสวดภาษาที่ผมไม่เข้าใจความหมายเป็นชั่วโมง ๆ ผมได้แต่เก็บความสงสัยไว้ในใจคนเดียวว่าทำไมหนอพระท่านจึงสวดภาษาที่เราไม่เข้าใจ จะสวดให้รู้เรื่องกันบ้างไม่ได้หรือ แต่ผมก็มิได้แพร่งพรายความอึดอัดรำคาญหรือความสงสัยของผมให้ใครทราบ กลัวเขาจะหาว่าทลึ่งสงสัยไม่เข้าเรื่องเข้าราว วันหนึ่งผมไปงานศพของเพื่อนคนหนึ่ง ณ วัดแห่งหนึ่งที่ฝั่งธนบุรี ขณะที่พระสงฆ์สี่รูปสวดอยู่ ผมหันไปกระซิบถามเพื่อนที่นั่งฟังอยู่ด้วยคนหนึ่งถึงความสงสัยของผม เพื่อนบอกว่าไม่ได้หรอก มันเป็นธรรมเนียม ผมซักมันว่าแล้วธรรมเนียมนี้มันมาจากไหน เพื่อนตอบฉุนๆ ว่า ไม่รู้เว้ย อยากรู้ไปถามพระเอาเอง

พอพระสวดได้จบหนึ่ง ผมจึงถือโอกาสไปเรียนถามองค์ที่นั่งอยู่หน้าแถว ท่านได้เล่าให้ผมฟังว่า การสวดพระอภิธรรม เป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาแต่โบราณกาล อย่างน้อยก็คงด้วยเหตุผลสองประการคือ (๑) เพื่อช่วยปลอบใจเจ้าภาพให้คลายความทุกข์โศก เพราะเวลาเช่นนี้ คนที่อยู่ข้างหลังย่อมเศร้าโศกเสียใจมาก การนิมนต์พระมาสวดและมีมิตรสหายมาร่วมฟังอยู่ด้วย เท่ากับเป็นการช่วยอยู่เป็นเพื่อน ปลอบใจให้เจ้าภาพค่อยคลายทุกข์โศกได้บ้างชั่วขณะ (๒) เพื่อช่วยให้เจ้าภาพและญาติมิตรที่มาร่วมฟังสวดเข้าใจถึงสภาวะอันเป็นจริงของชีวิต และธรรมชาติว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ หาตัวตนแท้จริงไม่ได้ ชี้ให้เห็นว่าคนเรามาตัวเปล่า และไปตัวเปล่าอย่างไรบ้าง ทรัพย์สมบัติที่โกงบ้านโกงเมืองเอาไว้มากมาย ถึงเวลาตายหอบหิ้วไปได้หรือไม่ (ท่อนหลังนี้พระท่านไม่ได้พูด ผมพูดเอง) เพราะเนื้อหาของบทสวดเป็นบทประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่าพระอภิธรรม การฟังพระอภิธรรมก็เท่ากับฟังปฏิจจสมุทปบาท และอริยสัจ

ซึ่งเป็นหลักแสดงความจริงของชีวิตและธรรมชาติ ว่ามันมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ เป็นไปอย่างไร เท่าทันตามที่มันเป็นจริง ไม่ใช่อย่างที่เรานึกอยากให้มันเป็น เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ความหลงผิด ความยึดถือผิด ๆ ก็จะหมดไป เช่นความโศกเสียดายผู้วายชนม์ ก็จะหมดไป เพราะเข้าใจถึงธรรมดาของชีวิตแล้ว

พอพระท่านเล่าถึงตรงนี้ ผมขัดขึ้นว่า ก็ท่านสวดภาษาที่ชาวบ้านพังไม่รู้เรื่องอย่างนี้ ไม่ต่างกับ "เข่าบีใส่หูควาย" เบ้าหมายที่ตั้งไว้โดยเฉพาะข้อหลัง ก็เห็นจะเป็นได้ยาก"

พระท่านมองหน้าผมแวบหนึ่ง ก่อนพูดว่า "ทุกอย่างย่อมมีเบ้าหมาย ส่วนการจะดำเนินการให้บรรลุเบ้าหมายนั้น มันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง"

"ถามจริง ๆ เถอะขอรับ ในความรู้สึกส่วนตัวของท่าน ท่านเห็นว่าเท่าที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ มันจะทำให้บรรลุถึงเบ้าหมายที่วางไว้บ้างไหมครับ"

"ในทัศนะของอาตมาก็เห็นว่า ไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร เพราะคนไม่เข้าใจถึงเบ้าหมายดั้งเดิม กลับคิดเสียว่า พระท่านสวดให้ผีพ่ง ไม่ใช่สวดให้คนพ่ง ทั้งนี้ทั้งนั้นคงจะเป็นเพราะไม่ได้อธิบายให้เป็นที่เข้าใจนั่นเอง ครั้นจะสวดภาษาไทย มันก็ไม่มีธรรมเนียมที่ไหนเขาทำกัน จุดประสงค์เดิมที่ตั้งไว้ว่า 'เพื่อให้คนพ่งเข้าใจคำสอนพระพุทธเจ้า' ก็เห็นจะล้มเหลวอย่างคุณว่า"

"เมื่อเห็นว่ามันล้มเหลวอย่างนี้ ทำไมไม่เลิกสวดเสียละครับ"

"ก็มันเป็นธรรมเนียมนี่โยม เขาสวดกันมานมนานกาลแล้ว จะเลิกได้ยังไง" พระท่านย้อนทันควัน สีหน้าไม่พอใจนัก "เอาละโยม อย่าเพิ่งซักมากไปเลย ได้เวลาสวดจบสองแล้ว"

ผมกล่าวขอโทษท่านแล้ว ลุกกลับไปนั่งเก้าอี้ตามเดิม แต่ไม่ก่อนที่โสตรประสาทสัมผัสเสียงบ่นไล่หลังผมว่า

"ให้เลิกอะไรไม่เลิก หนอยมันจะให้เลิกสวดผี แล้วกูจะเอาอะไรกิน" ●

กัทร พจนินทร

เถื่อน

นิตยสารรายเดือนเพื่อชนทุกชั้น

เล่ม ๒ วางตลาดแล้ว มีเรื่องน่าสนใจ

ดร. ป่วย อึ้งภากรณ์

พูดถึงปัญหาสังคมไทย

สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร

เมด อิน ยู. เอส. เอ.

ฐานทัพอเมริกันในไทย-จะเอายังไงกันแน่

สมใจสมัครเป็นสมาชิกได้ที่

นายประชุม ศิริธรรมวัฒน์

กองจัดการหนังสือ เถื่อน

๑๐๙-๑๑๑ ถนนนเรศ

บางรัก ก.ท. ๕ ครึ่งปี ๓๐ บาท

สั่งจ่าย ปณ. กลาง

ทางรอดของมนุษยชา

ซัลวาดอร์ อี ลูเรี

ในคริสต์ศวรรษที่ ๑๗ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ความคิดที่ว่าความรู้ทั้งหลายย่อมนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติได้ทั้งนั้น เป็นความคิดที่ได้รับการยอมรับกันอยู่ทั่วไป ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เทคโนโลยีซึ่งอยู่บนรากฐานของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ได้แผ่ขยายออกไปอย่างมีพลัง อันเป็นการช่วยสร้างพื้นฐานของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมสมัยใหม่ก็ช่วยทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ยิ่งขึ้นไปอีก ตลอดระยะเวลาเหล่านี้ ทัศนคติที่เด่นชัดของประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย คือ ทัศนคติแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา (laissez-faire) ของนักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม ซึ่งตั้งอยู่บนความเชื่อในการทำงานโดยอัตโนมัติของพลังทางสังคม ความเชื่อนี้บ่งให้เห็นถึงสมมุติฐานที่ว่า การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีจะนำมาซึ่งความรุ่งเรืองและทางแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ สงคราม และความยากจน ทั่วโลกได้เองในที่สุด

ในอีกด้านหนึ่ง ความผิดพลาดของการเทคโนโลยีในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้เผลเสียหายตามมา ได้ก่อให้เกิดอุดมการขึ้นอันหนึ่งคืออุดมการมาร์กซิสม์ ซึ่งเรียกร้องให้การเปลี่ยนแปลงการจัดองค์การของสังคม เพให้มีการใช้พลังงานที่ได้จากวิทยาศาสตร์อย่เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่อุการนี้ก็ยอมรับความจำเป็นของการขยายตัวเทคโนโลยีอย่างไม่ได้ตั้งข้อสงสัย เช่นเดียวกับอุการเสรีนิยมเหมือนกัน

ความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โเฉพาะในหมู่คนหนุ่ม คือการตั้งข้อสงสัยต่อแทางการขยายตัวทางเทคโนโลยี ซึ่งสังคมมนุ

ทั้งในประเทศทุนนิยมและสังคมนิยมกำลังก้าวไปสู่ การตั้งคำถามเช่นนี้มีประโยชน์อย่างน้อยที่สุดก็คือ มันช่วยเตือนเราว่า ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของเรานั้นไม่มีสิ่งใดที่จะเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ ไม่มีสิ่งใดจะถูกกำหนดโดยเด็ดขาดจากสาเหตุเบื้องต้นหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอันหนึ่งอันใด วัฒนธรรมเป็นผลิตผลของมนุษย์ ผลิตผลของจิตใจและความพยายามของมนุษย์ทั่วทั้งโลกทุกยุคทุกสมัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของโครงการซึ่งมนุษย์เราสามารถควบคุมได้ ดังนั้นเราจึงต้องมีความรับผิดชอบ

อะไรเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติต่อวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของคนจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรม ข้าพเจ้าเชื่อว่าสาเหตุประการแรกที่สำคัญที่สุดคือความล้มเหลวของภาพฝัน (illusions) เกี่ยวกับความก้าวหน้าของมนุษย์ภายในระยะห้าสิบปีที่ผ่านมา สงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้ทำลายภาพฝันของคนรุ่นที่แล้ว ภาพฝันที่ว่าสงคราม (อย่างน้อยก็ในระหว่างประเทศอุตสาหกรรมด้วยกัน) คงจะค่อยๆหมดไป และเราจะสามารถแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างสันติโดยข้อตกลงที่มีเหตุผล ถึงแม้ภาพฝันอันนี้จะลืมคิดถึงความไม่ยุติธรรมอย่างมากมายที่มีอยู่ระหว่างประเทศรวยกับประเทศจน และการที่ประเทศกลุ่มหลังถูกเอารัดเอาเปรียบโดยประเทศกลุ่มแรก แต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งก็ได้ปลุกให้คนสะดุ้งตื่นจากภาพฝันอย่างรุนแรงเกินกว่าที่ใครจะคาดคิด

หลังจากนั้นเมื่อโลกเริ่มฟื้นตัวจากสงคราม และเริ่มฝันถึงอนาคตที่สดใสของความก้าวหน้าอีกครั้ง ประสบการณ์ที่น่าหวั่นไหวอีกอันหนึ่งก็ได้เกิดขึ้นตามมา ในประเทศที่ 'ก้าวหน้า' และมี 'อารยธรรม' ของยุโรปแห่งหนึ่งอันได้แก่ เยอรมัน ได้เกิดมีบีศาจร้ายตัวใหม่-รัฐบาลซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิเสธอย่างเปิดเผยต่ออุดมคติของชาวคริสต์ ในเรื่องความเป็นพี่น้องกันของมนุษยชาติ การปฏิเสธต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การหลงชาติพันธุ์ รัฐ และกำลังทหาร การนำความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้านของมนุษย์ไปประยุกต์ใช้เพื่อจุดมุ่งหมายที่ชั่วร้าย ปรากฏการณ์ครั้งนี้ทำลายภาพฝันของความก้าวหน้าแบบอัตโนมัติอย่างรุนแรงยิ่งกว่าคราวที่แล้วเสียอีก การได้รู้ว่าสถาบันของมนุษย์อาจจะผิดพลาดจนกระทั่งนำไปสู่สงครามได้ ถึงจะเจ็บปวดแต่ก็ยังพอทนได้ แต่ความคิดที่ว่าสถาบันมนุษย์อาจจะถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ทำสิ่งที่ผิดโดยเจตนานั้นเป็นสิ่งที่เหลือทนทีเดียว

สงครามโลกครั้งที่สองได้ระเบิดขึ้นพร้อมกับเหตุการณ์ที่เลวร้าย ซึ่งเรายังคงทุกข์ทรมานมาจนถึงทุกวันนี้ นั่นก็คือการยอมรับการฆ่าหมู่ในฮอลแลนด์และอังกฤษ การยอมรับการทิ้งระเบิดพลเรือนในเยอรมันและญี่ปุ่น ซึ่งขยายไปถึงขั้นการทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมา และนางาซากิ ระเบิดปรมาณูนั่นเองที่ได้เตือนให้ชาวโลก

ทั้งมวลได้สำนึกเป็นครั้งแรกว่าการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ได้ถูกนำไปใช้ในการฆ่าหมู่โดยตรงตั้งแต่ก่อนที่จะได้มีการค้นพบวิธีการนำมันไปใช้ในทางสร้างสรรค์ *และที่น่าขนเครือง ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ สันติภาพของโลกไม่ว่าจะเป็นสันติภาพชนิดใดที่เรามีอยู่ต่อมา ได้กลายเป็นสันติภาพที่ไม่ได้วางอยู่บนรากฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกัน แต่วางอยู่บนสมดุลย์ทางอาวุธปรมาณูที่น่ากลัว วางอยู่บนความสำนึกที่ว่า ปัจจุบันเรามีประเทศอยู่หลายประเทศที่ได้ลงทุนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากมายพอที่จะใช้ในการทำลายพลเมืองของกันและกัน หรืออาจจะทำลายชาวโลกทั้งหมดได้ด้วย*

สาเหตุประการที่สองของการขยายตัวของทัศนคติแบบใหม่ มาจากความจริงที่ว่าในรอบห้าสิบปีที่แล้ว การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่มีรากฐานอยู่บนวิทยาศาสตร์ได้เพิ่มขึ้นในอัตราสูง ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าอาวุธในปัจจุบันมีประสิทธิภาพในการทำลายมนุษย์สูงเพียงไร แต่นั่นเป็นเพียงตัวอย่างเดียวเท่านั้น ลองดูในแง่วิทยาศาสตร์ด้านเกษตรและสาธารณสุข เราได้เรียนรู้ว่าเทคโนโลยีทำให้เราสามารถผลิตอาหารได้เพิ่มขึ้น ปรับปรุงการสาธารณสุขให้ดีขึ้น ขจัดปัญหาแต่ดั้งเดิมของมนุษยชาติอันได้แก่ปัญหาความอดอยากยากแค้น ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ และช่วยทำให้คนมีอายุยืนขึ้น แต่เราไม่ได้มีความสำนึกอย่างเพียงพอว่า เทคโนโลยีที่ทำให้เรามีอายุยืนขึ้น รวยขึ้น และสุขภาพดีขึ้นอันเดียวกันนี่แหละที่กำลังนำปัญหาประชากรล้นโลกมาให้ ปัญหาซึ่งจะกลายมาเป็นปัญหาอันดับหนึ่งในเวลาต่อไป โลกซึ่งมีคน ๔ พันล้านคนในปี ๒๐๑๐ จะมีคน ๑๕ พันล้านคนในปี ๒๐๕๐ การมองเทคโนโลยีแต่ในแง่ดีของเราทำให้เราลืมนึกถึงความจริงที่ว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างปราศจากการควบคุมของประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมกำลังทำให้ทรัพยากรที่สำคัญๆ หลายอย่างร่อยหรอไป สภาพแวดล้อมถูกทำลาย นอกจากนั้นก็ยังทำให้ประเทศด้อยพัฒนาประสบกับความยากลำบากในการแข่งขันทางด้านมาตรฐานการผลิตมากยิ่งขึ้นด้วย

สาเหตุสุดท้ายคือ แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่จะนำประโยชน์อย่างใหญ่หลวงมาสู่มนุษยชาติจำนวนมากอย่างไม่มีข้อสงสัยจริง แต่ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความจำเป็นในการสร้างสถาบันที่ใหญ่ขึ้น ละเอียดขึ้น และไม่เป็นกันเอง(impersonal) มากขึ้น สำหรับจัดการกับกลไกของเทคโนโลยีเหล่านั้น บริษัทสมัยใหม่ รัฐสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นสังคมนิยมหรือทุนนิยม ล้วนเป็นเครื่องจักรที่สลับซับซ้อนซึ่งต้องการประสิทธิภาพทางเทคนิคระดับหนึ่งอันจำเป็นสำหรับการทำให้สังคมสมัยใหม่ดำเนินไปได้ สถาบันเหล่านี้มีแต่จะทำให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อย (depersonalized) มากขึ้นทุกที ส่วนที่มีธาตุของความ

เป็นมนุษย์ดูเหมือนจะค่อยหดหายไปและที่สำคัญกว่านั้นคือ คนทั่วไปมีความเข้าใจและมีส่วนในการควบคุมพลังที่กำหนดสังคมซึ่งเขามีชีวิตอยู่น้อยลง ๆ ทุกที ความงุนงงสงสัยเปลี่ยนเป็นความรู้สึกท้อแท้ และจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นความรู้สึกผิดแผกแตกต่าง (alienation) ความรู้สึกประการหลังทำให้คนไม่เพียงตั้งข้อสงสัยต่อโครงสร้างของสังคมเท่านั้น แต่ยังสงสัยไปถึงพื้นฐานทางเทคโนโลยีของมัน และแม้แต่ตัวสถาบันทางวิทยาศาสตร์เองในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดของเทคโนโลยี

มนุษย์เรากำลังเผชิญหน้ากับสิ่งที่ดูคล้ายกับการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างอัตโนมัติ และตาบอด ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ John Van Neumann นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งที่ว่า "ในขอบเขตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อะไรที่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ก็คงจะต้องได้ทำในที่สุด" (What can be done will be done) แน่ละ วิทยาศาสตร์คงจะค้นพบสิ่งที่รอการค้นพบอยู่จนได้ แต่จำเป็นหรือที่เราจะต้องนำมันมาใช้โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา มนุษย์เราได้เริ่มต่อต้านความคิดอัตโนมัติทำนองนี้ แต่ในการทำเช่นนั้น เขามักจะเลยไปถึงขั้นปฏิเสธเทคโนโลยีและตัววิทยาศาสตร์เอง ราวกับว่าทั้งสองสิ่งนั้นเป็นสาเหตุแห่งความบ่วยไข้ของสังคม

นี่เป็นความเชื่อที่ผิดโดยพื้นฐาน *สิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาไม่ใช่ตัวเทคนิค แต่เป็นวิธีที่เรานำเทคนิคมาใช้ต่างหาก* ปัญหาคือการพัฒนาอย่างไม่เสมอภาคของวัฒนธรรมของมนุษย์ การพัฒนาอย่างไม่เสมอภาค ของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคด้านหนึ่ง และสถาบันทางสังคมอีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีมีมากเกินไปสำหรับสังคมซึ่งยังไม่ได้เตรียมตัวทางด้านสถาบันอย่างเพียงพอที่จะรู้จักใช้มันอย่างฉลาด ดังนั้นบ่อยครั้งมันจึงกลายเป็นเครื่องมือของอุดมการที่ล้าสมัยหรือเครื่องมือของระบบทางเทคนิค (technocracy) ที่ไร้วิญญาณ ปัญหาที่แท้จริงไม่ใช่ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หรือเทคนิค*แต่เป็นปัญหาทางสังคมและการเมือง*

แม้กระนั้นการไม่ยอมรับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีว่าเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องในวัฒนธรรมของเราก็เป็นไปอย่างกว้างขวาง ในสหรัฐ การปฏิเสธเช่นนี้ไม่ได้แสดงออกมาในรูปขบวนการฮิปปี้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังแสดงออกมาในรูปที่เป็นวิชาการมากกว่านั้น อย่างในหนังสือที่ท้าทายเช่น *The Making of a Counterculture* ของ Theodore Roszalk และ *The Greening of America* ของ Charles Reich นักเขียนเหล่านี้ได้ตั้งข้อสงสัยต่อความถูกต้องของจิตสำนึกในแง่ภววิสัย (objective consciousness) อันได้แก่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีรากฐานอยู่บนการวัดและการทดสอบ พวกเขาได้กลับไปให้ความสำคัญแก่จิตสำนึกแบบอัตวิสัย (subjective

consciousness) ในฐานะที่มันเป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างค่านิยมของคนขึ้นมาใหม่มากกว่า

ปฏิกิริยาเช่นนี้มีผลดีในแง่ของการปฏิเสธที่จะพัฒนาทัศนคติต่อโลกแบบปล่อยให้ขึ้นอยู่กับโชคชะตา การปฏิเสธต่อความคิดแบบกลไกที่ว่าโชคชะตาของมนุษย์ถูกกำหนดโดยอำนาจที่อยู่นอกไปจากตัวเรา และกลับยืนยันว่า ถ้าหากมนุษย์ไม่เห็นด้วยกับวิธีที่สังคมเทคโนโลยีสมัยใหม่กำลังพัฒนาไป เขาควรมีโอกาสที่จะแสวงหาทางเลือกอื่น ๆ หาแบบอย่างการดำรงชีวิตแบบอื่นที่อนุญาตให้คนเป็นตัวของตัวเองมากกว่าที่จะเป็นเพียงเฟืองตัวหนึ่งในเครื่องจักรที่ซับซ้อน และไม่อาจจะหยุดได้

แม้กระนั้นก็ตาม ทัศนคติเช่นนี้ก็มีอันตรายอยู่ไม่น้อย เพราะการยกย่องจิตสำนึกแบบอัตวิสัยเสียเลิศลอยและลดค่าวิทยาศาสตร์ จิตสำนึกแบบภววิสัยลงมา ก็มีความหมายเช่นเดียวกับการคิดอะไรโดยอัตโนมัติตามวิถีทางของเทคโนโลยีนั่นเอง การคิดทำนองนี้จะทำให้เกิดความเชื่อว่าถ้าหากมนุษย์เราในฐานะเอกัตบุคคลจะแหกคอกไปจากการบีบคั้นของสังคมซับซ้อนแล้ว สังคมจะปฏิรูปหรือหายไปได้โดยอัตโนมัติ ความเชื่อดังกล่าวเป็นอันตราย เนื่องจากเป็นการเพิกเฉยต่อความรับผิดชอบร่วมกันของมนุษย์ในการที่จะสร้างสรรค์อนาคตของตัวเอง ถ้าสังคมจำเป็นจะต้องมีการปฏิรูป เราไม่สามารถปฏิรูปได้ด้วยการเดินออกไปจากสังคมเสีย ที่อันตรายยิ่งกว่านั้นก็คือ ทัศนคติแบบต่อต้านวิทยาศาสตร์ของชนชั้นหัวกระทิ การปฏิเสธเทคโนโลยีเท่ากับเป็นการปฏิเสธความใฝ่ฝันของมวลชนในโลกส่วนที่ยังด้อยพัฒนา เพราะการใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์*อย่างถูกต้อง*เป็นความหวังสำหรับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเขา แต่เพียงอันเดียวเท่านั้น

ในประการสุดท้าย ทัศนคติแบบต่อต้านวิทยาศาสตร์ยังเป็นอันตรายเพราะว่า มันมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นการปฏิเสธความมีเหตุมีผล (rationality) ไป และถ้าหากสังคมเลิกถือเอาเหตุผลเป็นเครื่องนำทางนโยบายแล้ว ผลที่ตามมาก็คงจะไม่เป็นเพียงแค่วิมานในฝันของนักบูชาจิตสำนึกแบบอัตวิสัยเท่านั้น แต่จะเป็นฝันร้ายของระบบเทคนิค (technocracy) ที่ไร้เหตุผลอันใหม่ทำนองเดียวกับลัทธินาซีทีเดียว

นี่คือข้อขัดแย้งที่เผชิญหน้าเราอยู่ เราไม่สามารถปฏิเสธเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในฐานะที่มันเป็นความจริงในชีวิตได้ ขณะเดียวกันเราก็รู้ว่าเทคโนโลยีถึงจะเป็นแหล่งที่ให้ประโยชน์มหาศาล แต่สังคมก็อาจจะใช้มันอย่างผิดๆ ได้ ยิ่งไปกว่านั้นคือ เรามองเห็นถึงอันตรายที่ว่ากลไกที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อบริหารเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจจะกลายเป็นระบบแห่งอำนาจที่ไม่ไยดีต่อความปรารถนาของมนุษย์ในโอกาสต่อไปได้

ถ้าเช่นนั้นอะไรจะเป็นทางออก มนุษย์จะ

ต้องหาหนทางใช้อำนาจที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมอบให้อย่างมีเหตุผล เพื่อจุดหมายที่จะสนองความพอใจที่สามารถเลือกได้อย่างเสรีโดยประชาชนผู้รู้ข่าวสารอย่างเพียงพอ นี่คงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะว่าสถาบันและวิธีคิดแบบต่าง ๆ ของเรา ทั้งลัทธิชาตินิยม ลัทธิรังเกียจผิว อคติทางศาสนา ความเชื่อว่าสงครามเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบาย ล้วนแต่เป็นซากที่เหลือจากอดีตซึ่งถูกทำให้ล้าสมัยโดยเทคโนโลยี ที่ว่าล้าสมัยนั้นอธิบายได้ ๒ ทางคือ เพราะว่าเทคโนโลยีที่อาจนำไปใช้ได้อย่างผิด ๆ นั้นมีอำนาจมากเกินไป และเพราะว่าความต้องการใช้เทคโนโลยีอย่างมีเหตุผลนั้นเป็นเรื่องที่ฉุกเฉินเกินไป การแบ่งอำนาจระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่กำลังแข่งขันกัน ระหว่างองค์การเอกชนหรือระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม อาจเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับความล้มเหลวในการใช้วิทยาศาสตร์อย่างฉลาด และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ดังนั้นสิ่งนี้จึงกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาของสังคมมนุษย์ชนิดที่จะเป็นนายเหนือเทคโนโลยี

ความรับผิดชอบในการสร้างสังคมในอนาคตตกอยู่กับมนุษย์ทุกคน แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าในฐานะนักวิทยาศาสตร์ เรามีความรับผิดชอบพิเศษบางอย่าง เพราะว่างานของเราเป็นแหล่งกำเนิดของเทคโนโลยี ซึ่งสังคมต้องเป็นผู้ตัดสินว่าจะพัฒนาขึ้นมาหรือไม่และจะใช้อย่างไร

นักวิทยาศาสตร์บางคนอาจต้องเผชิญกับการตัดสินใจว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับเรื่องที่คอขาดบาดตายอย่างเรื่องการสร้างอาวุธชนิดใหม่หรือไม่ เมื่อเหตุการณ์นั้นมาถึง เป็นต้นว่าการวิจัยเกี่ยวกับอาวุธทางชีวะหรือเคมี นักวิทยาศาสตร์แต่ละคนควรจะรู้ตัวเองว่าเขากำลังทำอะไรอยู่

สิ่งที่นักวิทยาศาสตร์อาจจะต้องเลือกตัดสินใจบ่อย ๆ อีกอันหนึ่งคือ ทางด้านความสัมพันธ์กับศูนย์แห่งอำนาจ ซึ่งเป็นแหล่งที่การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนา และการใช้เทคโนโลยี นักวิทยาศาสตร์ อาจจะต้องเลือกเอาระหว่างความน่าดึงดูดใจของอำนาจ โอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสำคัญ ๆ โอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากการค้นคว้าของตัวเองในขั้นต่อ ๆ ไป และการเสี่ยงต่อการที่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักรทางเทคโนโลยี ภายในห้องทดลองเอง นักวิทยาศาสตร์ก็ต้องเลือกปัญหาที่เขาจะค้นคว้าด้วยเหมือนกัน (อย่างน้อยการตัดสินใจก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าเขาจะหาทุนอุดหนุนได้จากไหน) นี่นับว่าเป็นคำถามที่ยากลำบากมากขึ้น นักวิทยาศาสตร์จะรับผิดชอบต่อการนำผลงานของเขาไปประยุกต์ใช้ และต่อการทำให้สังคมมีอำนาจที่สังคมเองยาจจะใช้ผิด ๆ ได้ หรือไม่ นักวิทยาศาสตร์ควรคิดล่วงหน้าหรือไม่ว่างานชนิดที่เขาวิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้ในทางใดได้บ้าง เขาควรจะให้ความสนใจต่อปัญหาที่สนองความต้อง

การโดยรีบด่วนของมนุษย์ หรือว่าเขาควรจะติดตามความรู้ใหม่ ๆ ไปอย่างเสรี และที่สำคัญที่สุดคือ นักวิทยาศาสตร์ควรจะปฏิเสธที่จะวิจัย (หรือตีพิมพ์) ผลงานที่อาจจะก่อให้เกิดเทคนิคซึ่งสังคมยังไม่ได้เรียนรู้วิธีควบคุมหรือไม่

ที่กล่าวมาล้วนแต่เป็นทางเลือกที่ยากลำบาก ซึ่งข้าพเจ้าไม่กล้าพอที่จะเลือกแทนคนอื่น ๆ ได้ แต่ประเด็นของข้าพเจ้าอยู่ที่ว่า ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าวิทยาศาสตร์จะเป็นกลางหรือปราศจากค่านิยม (value-free) เหมือนอย่างที่คนมักเชื่อกัน เนื่องจากความก้าวหน้าของมันมีผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ***วิทยาศาสตร์ที่ปราศจากค่านิยมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง เช่นเดียวกับที่ไม่มีวรรณคดีหรือศิลปะที่ปราศจากค่านิยม*** ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์จึงต้องเผชิญหน้ากับทางเลือกมากมายด้วยกัน ซึ่งเขาจะต้องตัดสินใจตามค่านิยมของตัวเขาเอง แต่มีหน้าที่อันสำคัญหน้าที่หนึ่งที่นักวิทยาศาสตร์ควรจะได้ทำทั้งโดยส่วนตัวและร่วมมือกับคนอื่นนั่นก็คือ การพยายามให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับความจริงของวิทยาศาสตร์ อธิบายถึงการพัฒนาใหม่ๆ และผลทางเทคโนโลยีที่จะตามมาเพื่อว่าประชาชนจะได้มีความรู้พื้นฐานพอที่จะใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาทางด้านนโยบายได้

ถ้าหากว่าสังคมเป็นประชาธิปไตยพอที่จะยอมให้มติมหาชนที่รู้ข่าวสารดีเป็นผู้ตัดสินใจแล้ว ย่อมเป็นความรับผิดชอบของผู้ที่รู้ความจริง เป็นต้นว่าความจริงทางวิทยาศาสตร์ ที่จะอธิบายให้สาธารณชนได้รู้ พวกเรามามัวอยู่บนหอคอยงาช้างกันมากเกินไป ตีพิมพ์แต่ผลงานทางวิชาการ แต่ละเลยที่จะติดต่อกับโลกภายนอกหรือทำความเข้าใจกับการทำงานของสังคมซึ่งเป็นผู้ใช้ผลิตผลทางวิทยาศาสตร์

ความไม่พอใจหรือจนกระทั่งความเกลียดชังของสาธารณชนที่มีต่อวิทยาศาสตร์มีรากฐานส่วนใหญ่มาจากความไม่รู้และเข้าใจผิด ไม่แต่เพียงเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยี ผู้จัดการ และนักการเมืองในสังคม แต่ยังรวมทั้งความไม่เข้าใจเกี่ยวกับความจริงของวิทยาศาสตร์ และที่สำคัญกว่าคือ เกี่ยวกับธรรมชาติและการค้นพบของวิทยาศาสตร์ ความไม่รู้และเข้าใจผิดอันนี้มีอยู่อย่างกว้างขวางแม้ในหมู่ประชาชนผู้มีการศึกษา เนื่องจากเราต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมที่ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยี (สิ่งเดียวที่จะช่วยแก้ปัญหาของมนุษยชาติในปัจจุบันได้) มากขึ้นทุกที ๆ การไม่เข้าใจวิทยาศาสตร์ย่อมหมายถึงการถูกตัดขาดจากรากฐานของพลังแห่งอำนาจที่สำคัญที่สุดที่มนุษย์มีอยู่ แต่ความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ที่ว่าถ้าจะให้ได้ประโยชน์ต้องเป็นความเข้าใจชนิดพิเศษ ซึ่งข้าพเจ้าจะขอเรียกในที่นี้ว่า ความเข้าใจ 'ทางด้านมนุษยธรรม' (humanistic) สิ่งที่ประชาชนผู้มีการศึกษาควรจะได้รู้ (จากโรงเรียนและสื่อสารมวลชน) ควรจะ

เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์และความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการเมือง มากกว่าความรู้ผิวเผินทางด้านฟิสิกส์ เคมี ธรณีวิทยา หรือชีววิทยา ความรู้ดังกล่าวนอกจากจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายแล้ว ยังจะช่วยขจัดความกลัวแบบไร้เหตุผล ความท้อแท้หมดหวัง หรือความรู้สึกยกย่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างงมงาย นอกจากนั้นก็ยังจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดชนชั้นผู้นำทางด้านเทคโนโลยีขึ้นมาผูกขาดในทางกิจกรรมของสังคมเสียหมด

ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์จึงควรจะให้การเอาใจใส่ต่อโครงการให้การศึกษาทางวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ทั้งในชั้นมัธยม มหาวิทยาลัย ในหนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนอื่น ๆ รวมทั้งอาจจะต้องมีการจัดโครงสร้างทางการศึกษาพิเศษสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ด้วย

ยังมีงานที่นักวิทยาศาสตร์สามารถทำได้ แต่ยังไม่ค่อยได้ทำอีกคือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสังคม ซึ่งผลงานของเขาจะมีส่วนกระทบหรือแม้แต่เปลี่ยนแปลงในที่สุด การเข้าไปเกี่ยวข้องนี้ไม่ควรจำกัดแค่การเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลหรือหน่วยงานทางอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ควรจะรวมถึงการเกี่ยวข้องในฐานะเอกชน ในระดับการเมืองชั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นแหล่งที่การตัดสินเกิดขึ้นหรือควรจะเกิดขึ้น สังคมประชาธิปไตยควรจะได้ใช้นักวิทยาศาสตร์ที่เข้าไปมีส่วนในการเมืองให้มากขึ้น โดยให้นักวิทยาศาสตร์ได้เข้าไปมีส่วนในขบวนการตัดสินใจโดยตรงทีเดียว ไม่ใช่อยู่เพียงหลังฉากเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของการที่นักวิทยาศาสตร์สหรัฐได้เริ่มโต้แย้งโครงการขยายจรวดต่อต้านขีปนาวุธเมื่อเร็ว ๆ นี้ เพราะด้วยวิธีเหล่านี้เท่านั้นที่นักวิทยาศาสตร์จะสามารถช่วยให้สังคมพัฒนาไปในทางที่จะเปิดโอกาสให้มีการใช้ผลทางวิทยาศาสตร์ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์อย่างแท้จริงได้

แม้แต่ในขอบเขตที่วิทยาศาสตร์ไม่ค่อยได้มีอิทธิพลโดยตรง นักวิทยาศาสตร์ก็ยังสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมืองอย่างเป็นประโยชน์ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพราะว่าเขาเป็นบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนในเรื่องความแม่นยำในการวัด ความถี่ถ้วนในการวิเคราะห์ข้อมูล และเพราะว่าลักษณะงานของเขาก่อให้เกิดนิสัยในกิจกรรมทางด้านบัญญา ทั้งเป็นการส่วนตัวและในการทำงานร่วมกับคนอื่น

ข้อสุดท้าย ขอให้เรากลับมาสู่คำถามที่สำคัญที่สุด ในการเลือกหัวข้อวิจัย นักวิทยาศาสตร์ควรจะพิจารณาถึงความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นอันดับแรกหรือว่าเขาควรจะถามตัวเองก่อนว่างานของเขาจะเกี่ยวข้องกับความต้องการเร่งด่วนของสังคมหรือไม่ ในระยะหลังได้มีการโจมตีวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์กันมากมาย และเริ่มมีข้อเรียกร้องให้งานของนักวิทยาศาสตร์มีส่วนสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้นโดยเฉพาะงานในด้านขจัด

ความยากจน โรคภัย และปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมเน่าเสีย

งานที่เร่งด่วนเหล่านี้เป็นสิ่งที่เผชิญหน้าเราอย่างจริง ๆ จัง ๆ และ นักวิทยาศาสตร์สาขาประยุกต์จำนวนไม่น้อยได้เริ่มอุทิศเวลาของเขาไปในการทำงานด้านนี้ แต่วิทยาศาสตร์ทั้งหมดก็ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เราจึงต้องระมัดระวังที่จะไม่เฮโลไปทางข้อเรียกร้องดังกล่าวโดยละทิ้งวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หรือที่ยิ่งร้ายกว่านั้นคือโดยการพรางว่ามันเป็นวิทยาศาสตร์ที่ต้องเดินไปตามจุดหมายใดจุดหมายเดียว

วิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับใช้ของเทคโนโลยีเท่านั้น มันเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของมนุษยชาติ เช่นเดียวกับปรัชญา และศิลปะ เป็นส่วนที่ทำให้คนมีความเป็นมนุษย์ เป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับตัวเองและโลกรอบตัวเขา สังคมอาจจะเลือกสนับสนุนวิทยาศาสตร์ทุกสาขาโดยเชื่อว่าผลของมันจะต้องเป็นประโยชน์อย่างไม่มีข้อสงสัย อย่างในกรณีของสหรัฐในทศวรรษที่ผ่านมา และในช่วงหนึ่ง การสนับสนุนเช่นนี้ก็อาจจะได้รับการโต้แย้งได้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานาดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว แต่ตราบเท่าที่ยังมีเด็กรุ่นใหม่ผู้สงสัยว่าทำไมดอกไม้จึงออกดอกในฤดูใบไม้ผลิหรือทำไมไข่จึงกลายเป็นนก หรือทำไมแต่ละสิ่งจึงเกิดขึ้นมาได้ หรือว่ามันจะไปจบลงที่ไหนแล้ว วิทยาศาสตร์ก็จะยังคงก้าวต่อไป ไม่ว่าจะได้รับความสนับสนุนหรือไม่ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม รากฐานที่ลึกซึ้งสำหรับความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ อาจจะต้องการความรู้สึกใหม่ของนักวิทยาศาสตร์ที่พร้อมจะสนองตอบต่อความปรารถนาของมนุษยชาติในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งชีวิตที่ดีกว่า อาจจะต้องการการฝึกหัดรับผิดชอบต่อบทบาททางสังคมของวิทยาศาสตร์ นี่อาจจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่นักวิทยาศาสตร์จะได้วางกฎเกณฑ์ของตัวสำหรับการเดินทางไปในอาชีพที่เขาได้เลือกไว้แล้ว ◎

วิทยากร เชียงกูล

แปลเก็บความจาก *Science and Humanism* ซึ่งเสนอในที่ประชุมสัมนาที่ *Aspen Institute for Humanistic Studies* เป็นผู้จัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔

รัฐศาสตร์นิเทศ

วารสารทางการเมือง
การบริหาร และการปกครอง
ฉบับใหม่ล่าสุด
ปีระจำเดือน ม.ค.-มี.ค. ๒๕๑๖

นโยบายต่างประเทศจีน
'อำนาจแฝง' ด้านการบริหาร
การปกครองนครหลวงในอเมริกา
ระบบกสิกรรมในชนบทจีน

สนใจสมัครเป็นสมาชิกได้ที่
อรุณ รักธรรม ผู้จัดการวารสาร
รัฐศาสตร์นิเทศ สมาคมรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีละ ๓๐ บาท เล่มละ ๘ บาท

เนื่องมาจาก "สัปดาห์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น"

ข่าวเกี่ยวกับการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นได้กลายเป็นข่าวใหญ่ในหน้าหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างวันที่ ๒๑—๓๐ พฤศจิกายน หนังสือพิมพ์อะซาฮี (Asahi) ได้จัดให้มีคอลัมน์ *บางกอก* เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒—๑๔ มกราคม นอกจากนี้ยังได้เป็นเรื่องใหญ่ในหนังสือรายเดือนเช่น *Asahi Journal* ฉบับเดือนธันวาคม *Ushio* ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ *Chuo Koron* ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ (ข้อความที่เขียนลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับภัยเหลือง ได้ถูกแปลลงใน *Chuo Koron* ฉบับนี้ด้วย) นอกจากนั้นเรื่องเกี่ยวกับการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นก็ได้ถูกถ่ายทอดทางโทรทัศน์อีกด้วย

ตามที่ปรากฏใน น.ส.พ. เขาเข้าใจว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านสินค้าครั้งนี้ได้แก่ ๑) ไทยเสียดุลการค้าแก่ญี่ปุ่นมาก ๒) เนื่องจากนักศึกษาไทยมีความไม่พอใจรัฐบาลหลายด้าน แต่ไม่สามารถจะแสดงออกโดยตรงได้ การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นจึงเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่ง ๓) จุดเริ่มของการต่อต้านครั้งนี้ก็คือ เรื่องมวยที่นายโนกูจิก่อขึ้น ความคิดนอกเหนือจากนี้มีว่า การต่อต้านครั้งนี้เกิดขึ้นเพราะมีพ่อค้าจีนหนุนหลังพวกนักศึกษาอยู่ (จาก *Sankei Shimbun* ฉบับวันที่ ๒๙ และ *Yomiuri* ฉบับวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน) นอกจากนี้ก็ยังมีความคิดว่า การต่อต้านครั้งนี้เกิดจากการที่ต่อไปเศรษฐกิจของไทยจะคลอนแคลนเนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้จากสงครามเวียดนามจะน้อยลง ประจวบกับการบุกรุกของ

อุตสาหกรรมญี่ปุ่นในไทย รวมทั้งความประพฤติไม่ดีของนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น (จากหนังสือพิมพ์ *Yomiuri* ฉบับวันที่ ๒๘) นอกจากนี้เรื่องป้ายโฆษณาเด่นเกินไปก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ได้มาจากการร่วมสังสรรค์ระหว่างผู้บริหารของ*เคดันเรน*กับทูตญี่ปุ่นที่ประจำในประเทศแถบภาคพื้นปาซิฟิค

ข้อความตอนหนึ่งใน น.ส.พ. *โยมิอุริ* ฉบับวันที่ ๒๘ กล่าวว่า การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นครั้งนี้ถึงแม้จะเกิดจากชนชั้นปัญญาชนก็จริง แต่ถ้าญี่ปุ่นเลิกส่งสินค้าไปยังไทย หรือถอนทุนออกจากไทยทันทีก็จะทำให้เศรษฐกิจของไทยแย่ลง ดังนั้นสิ่งที่ญี่ปุ่นจะทำได้ตอนนี้ก็คือ การคิดอีกครั้งว่า "ความช่วยเหลือนั้นคืออะไร"

ความคิดที่ว่าญี่ปุ่นควรจะปรับปรุงในเรื่องของคุณภาพของความช่วยเหลือ (ปัจจุบันความช่วยเหลือของญี่ปุ่นมากเป็นอันดับ ๒ แต่คุณภาพไม่เอาไหน) นั้นปรากฏในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ และยังเป็นข้อหนึ่งในผลของการประชุมร่วมกันระหว่างทูตญี่ปุ่นประจำประเทศภาคพื้นปาซิฟิค นอกจากนี้บางคนยังได้เสนอความคิดว่า ญี่ปุ่นควรจะเอาแบบจีนหลายๆ ข้อในด้านความช่วยเหลือ (ความช่วยเหลือของจีนนั้นดอกเบี้ยต่ำ ไม่คิดดอกเบี้ย บางทีก็ส่งผู้ชำนาญงานไปร่วมประกอบกิจการเพื่อประเทศนั้น ๆ โดยตรง)

หนังสือพิมพ์*อะซาฮี*ฉบับวันที่ ๑๔ มกราคม ลงข่าวว่า ทางญี่ปุ่นจะยกเลิกข้อผูกมัดต่าง ๆ เกี่ยวกับการกู้เงินจำนวน ๖๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เยน (๖ หมื่น ๔ พันล้านเยน) เพื่อใช้ในแผนพัฒนาแผนที่ ๓ ของไทย รายละเอียดต่าง ๆ คงจะมีปรากฏในผลของการประชุมเกี่ยวกับการค้าระหว่างไทย—ญี่ปุ่นครั้งที่ ๕ ซึ่งได้จัดขึ้นที่ประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคมนี้แล้ว

ตามข่าวจาก น.ส.พ. *นิฮอง เคอิไซ* (๑๙ ธันวาคม) แจ้งว่า เดือนพฤษภาคม ปีนี้ ห้าง*ไดมารู* จะนำของไทยมาแสดงและขายที่โอซาก้า โตเกียว เกียวโต โกเบ สินค้าที่จะเอามา เช่น ข้าวไทย ผลไม้ เนื้อวัว เนื้อหมู เนื้อเป็ด ผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผลิตภัณฑ์พื้นเมือง โดยเฉพาะที่โอซาก้าจะมีรำไทย แมวสีสวาท แฟชั่นโชว์ผ้าไหมไทยและจะมีร้านอาหารไทยซึ่งจะเอาคนไทยไปทำอาหารด้วย

วันที่ ๑๖ มกราคม (เวลา ๑๔.๐๐–๑๖.๐๐น.) *ที่เจโทร* ได้มีการพูดถึงเรื่องการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในไทย ในฐานะบุคคลที่ ๓ โดย นาย*เอสโก เค. พายาชาลมิ* (ผู้จัดการบริษัทเพรสโก ชาวฟินแลนด์)

นายพายาชาลมิ ได้เสนอความบกพร่องคนญี่ปุ่นที่ไม่ชี้แจงเหตุผลให้คนไทยเข้าใจว่า ทำไมญี่ปุ่นจึงต้องทำเช่นนั้น เช่น การที่ญี่ปุ่นไม่ซื้อสินค้าไทย เพราะคุณภาพของสินค้าไทยไม่เข้าขั้นระดับมาตรฐาน ทางญี่ปุ่นก็ไม่บอกทางไทยให้เข้าใจถึงเหตุผล การไม่บอกเหตุผลนั้นทำให้คนไทยเข้าใจว่าญี่ปุ่นสามารถจะซื้อได้แต่ไม่ซื้อ

นอกจากนั้นนายพายาซาลมิได้ให้ความคิดว่า เพราะคนไทยไม่รู้ว่าการที่ญี่ปุ่นเข้าไปตั้งบริษัทในไทยนั้น ได้ให้ผลประโยชน์อย่างไรกับไทยบ้าง ดังนั้นทางญี่ปุ่นควรจะจัดทำและแสดงให้คนไทยได้รู้

จากนั้นนายพายาซาลมิได้ให้ความคิดว่าผู้ผลิตญี่ปุ่นจะต้องพยายามปรับปรุงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนงานให้ดีขึ้นกว่านี้ ควรมีผู้ที่รู้และเข้าใจถึงสถานการณ์ตลอดจนวัฒนธรรมของประเทศนั้น คอยชี้แจงให้พนักงานญี่ปุ่นได้รู้ถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย ในขณะเดียวกันก็ควรมีพนักงานคอยชี้แจงให้คนทางนั้น (ทางเมืองไทย) เข้าใจถึงสิ่งต่าง ๆ ทางญี่ปุ่นด้วย การกระทำเช่นนี้ จะทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดีขึ้น

นายพายาซาลมิได้เสนอว่า ทางบริษัทญี่ปุ่นควรจะใช้เงินทุนส่วนหนึ่งที่จะนำไปใช้ในการโฆษณานั้น ไปใช้ในด้านการช่วยเหลือสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล หรือ ทำความคุ้นเคยกับครอบครัวคนไทย เพราะจะทำให้คนไทยมีความรู้สึกที่ดีต่อคนญี่ปุ่นและการต่อต้านญี่ปุ่นก็จะไม่เกิดขึ้น มิหนำซ้ำวิธีนี้ยังจะทำให้บริษัทสามารถขายของได้มากขึ้นอีก

การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในไทย ตลอดจนการคาดว่าการต่อต้านเช่นนี้จะเกิดขึ้นในประเทศอื่น ๆ อีกถ้าญี่ปุ่นไม่แก้ไขวิธีการของตน เป็นเหตุทำให้ผู้ตีความหมายของคำว่า "ช่วยเหลือ" ได้ถูกนำมาพิจารณาใหม่ มาตรฐานของวิธีการดำเนินธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในต่างประเทศได้ถูกนำมาพิจารณาใหม่ ทั้งทางกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่นและทาง*เคดันเรน* ได้เริ่มทำการสำรวจสภาพความเป็นจริงของระบบโรงงาน รวมทั้งฐานะของคนไทย และพนักงานญี่ปุ่นในโรงงานญี่ปุ่นในเมืองไทย นอกจากนี้กลุ่มของนักศึกษาญี่ปุ่นที่เรียกตัวเองว่า *JISU* (Japan International Student Union) ที่มหาวิทยาลัยเคอิโอก็ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับ "การต่อต้านสินค้าในไทย" เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ศกนี้ด้วย

ผลของการสำรวจคนในโตเกียวและโอซาก้ารวม ๑,๐๐๐ คน ทางโทรศัพท์โดยสำนักพิมพ์ซังเคอิ (น.ส.พ. ซังเคอิ ฉบับวันที่ ๒๘ เดือนพฤศจิกายน) มีดังนี้คือ ๔๗.๕% เห็นว่าการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่สมควรแล้วและทางญี่ปุ่นควรจะพิจารณาตัวเองใหม่ ๓๒.๐% เห็นว่าการต่อต้านครั้งนี้ไม่ใช่เรื่องใหญ่ เวลาผ่านไปก็เงียบไปเอง ๔๐.๕% เห็นว่าที่ญี่ปุ่นถูกเรียกว่าเป็น "สัตว์เศรษฐกิจ" นั้นเป็นสิ่งที่ช่วยไม่ได้ ๖๐.๙% เห็นว่าการออกไปตั้งบริษัทโรงงาน หรือดีพาร์ทเม้นสโตร์ในต่างประเทศมีความจำเป็นสำหรับญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นจะจัดการอย่างไรเกี่ยวกับปัญหานี้นั้นเป็นสิ่งที่เราคนไทยจะต้องเฝ้าดูต่อไป ◎

แตงอ่อน ใจมั่นตน

ก่อนที่ผมจะอ่านคอลัมน์ ***คนกับหนังสือ*** ในฉบับที่แล้ว ซึ่งคุณเฉลิม อยู่เวียงชัย เขียนถึงงานของ ***ทีปกร*** ผมได้ลงมือนับจำนวนหน้าก่อน (จะว่าผมเป็นชนชั้นผู้บ้าผลผลิตก็ตามใจเถิด) ปรากฏว่ามีถึง ๑๒ หน้า ทำให้รู้สึกกระหยิ่มใจยิ่งนัก เพราะนึกว่าคงมีโอกาสรู้จักและเข้าใจทีปกรหรือคุณจิต ภูมิศักดิ์ มากกว่าที่รู้มาอย่างเลา ๆ ครั้นลงมืออ่านจริง ๆ กลับหาได้เป็นดังหวังไม่ ดูเหมือนทีปกรจะเป็นคนที่อาภัพอยู่มาก เมื่อคราวที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยทำหนังสือ ***ทำเนียบนักเขียนอักษรศาสตร์*** นั้น ก็คล้ายกับจงใจลืม "ทีปกร" ได้อย่างลงคอ ทั้งที่คนผู้นี้อาจน่าสนใจและมีผลงานท้าทายยิ่งกว่าผู้ปรากฏนามในหนังสือดังกล่าวอีกหลายคน ผมไม่แน่ใจว่าในทางนฤมิตกรรมศิลปกรรมเราจะต้องแบ่งเส้นเขตแดนด้วยลัทธิการเมืองกันด้วยหรือ ทีปกรอาจตายเพราะเขามีความเชื่อในความคิดทางการเมืองที่แผกออกไปจากผู้ปกครองประเทศ ตายเพราะกระสุนของกำนันโง่ ๆ ที่ภายหลังกลายเป็นวีรบุรุษ ได้ทุน ***เอ.ไอ.ดี.*** ของมหามิตรไปเที่ยวฮาวาย ตายเพราะทีปกรกำลังป่วยหนักและไร้อาวุธ ไร้หนทางต่อสู้ แต่งานทางวรรณกรรมของเขา ความคิดของเขาควรจะปล่อยให้ตายตามไปด้วย เพื่อพิสูจน์ความเป็นประชาธิปไตยของเราหรือ

อย่างไรก็ตาม แม้คุณเฉลิมจะมิได้กล่าวถึงทีปกรอย่างจริงจังในทางความคิดของเขาจากงานหลาย ๆ ชิ้น แต่การกล่าวเฉพาะ ***ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน*** ก็นับว่าเป็นประโยชน์หาน้อยไม่ เพราะเท่ากับเป็นการนำทางให้แก่คนรุ่นเยาว์ในอันที่จะแสวงหา โดยไม่ติดยึดกับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งอย่างสุดโต่ง ดังที่ทีปกรแลเห็นศิลปะเป็นเครื่องมือรับใช้ทัศนะของตนอย่างแคบ ๆ แต่ก็มิได้หมายความว่าความคิดของเขาจะใช้ไม่ได้ อย่างน้อยคนที่เรียกตนว่า *Artist* หรือ ***ศิลปิน*** จะพึงเงี่ยหูรับฟังอยู่บ้างประเด็นที่เห็นด้วยกับคุณเฉลิมเป็นอย่างยิ่ง ก็คือในกรณีที่ ทีปกรวิจารณ์งานกวีนิพนธ์ไทยบางชิ้นว่าเป็นอนาจารนั่นเอง ที่จริง คุณเฉลิมน่าจะชี้ชัดลงไปว่าภูมิหลังของสังคมไทยเป็นอย่างไร แวดวงคนอ่านคนเขียนจำกัดแค่ไหน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการสร้างสรรค์ของกวีแต่ก่อนมาก และเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาออกไปอีกกรณีหนึ่งต่างหากจากกรณีที่ทีปกรไม่ยอมรับการแสดงออกทางอารมณ์ของกวีแต่ก่อนในรูปแบบของงานนิราศ

ข้อเขียนของ คุณเฉลิม นั้นหากละเว้นจาก "ศิลปโวหารบนธรรมาสน์" และความ

พรรณนาดั่ง "กวีขี่ม้าชมดอกไม้" ออกเสียแล้ว จะมีโอกาสวิจารณ์งาน วิจารณ์หนังสือของทีปกรได้อีกมาก ทั้งเชื่อว่าทัศนะของ คุณเฉลิมจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทางวรรณกรรมไม่น้อยเลย และคงเป็นประโยชน์กว่าการเขียนในเชิงชวนอ่าน หรือแบบคอลัมน์ "คน (หลายคน) กับหนังสือ (หลายเล่ม)" การแสดงมติเช่นนี้คงไม่ถูกตราว่าเป็น "คนหนุ่มพิโรธ" ดอกนะ ◎

วรรณธร เทพฤทัย

วิจารณ์หนังสือ

เราจะไปทางไหนกัน
วิทยากร เชียงกูล
สำนักพิมพ์พิมเณศ ๒๗๑ หน้า ๙ บาท

ผมชอบข้อเขียนของวิทยากรด้วยเหตุผลที่ว่าวิทยากรเขียนบทความได้ตรงจุดของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของเรายุคปัจจุบัน แม้ว่าวิทยากรออกจะเกรี้ยวกราดแสดงความไม่พอใจสภาพการณ์รอบตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและอื่นใด แต่วิทยากรก็พยายามมองปัญหาต่างๆ อย่างวิเคราะห์และเห็นได้ค่อนข้างชัดว่า ข้อเขียนของวิทยากรส่วนใหญ่ได้ผ่านการคิดอย่างมีเหตุผล (เท่าที่ความสามารถของวิทยากรเอง) มาแล้วเป็นอย่างดี วิทยากรไม่เพียงแต่เขียนบทความแสดงออกถึงอารมณ์ความไม่พอใจต่อสิ่งต่างๆ อย่างเดียวเฉกเช่นนักเขียนร่วมสมัยหลายคนชอบกระทำด้วยอยากจะดังในทางลัดด้วยการเขียนอะไรแรงๆ แต่ขาดแก่นสารหรือไม่มีทางออกอะไรให้กับปัญหาที่เขียนถึง สำหรับวิทยากรนั้นเขาได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างยิ่งยวดในหลายต่อหลายครั้งด้วยการมองปัญหาอย่างวิเคราะห์ และพยายามเสนอแนะทางออกของปัญหาเหล่านั้นออกมาตามความเห็น และสติปัญญาของเขา จริงอยู่ข้อเสนอแนะบางอย่างของวิทยากรอาจจะมิใช่ของใหม่ หรืออาจจะเห็นว่าเป็นของ "ดิ้น ๆ" สำหรับคนที่หลงตัวเองว่ารู้มากกว่าคนอื่น แต่ก็เห็นจะยอมรับกันได้มิใช่หรือว่าด้วยวิธีเขียนในทำนองนี้เท่านั้นดอกจึงจะเป็นแนวทางให้การแก้ปัญหาต่างๆ เป็นไปอย่างได้ผล ผมเองแม้จะมีอยู่บ่อยครั้งที่มีความเห็นขัดแย้งกับข้อเขียนและข้อเสนอแนะของวิทยากร แต่ก็ยอมรับว่าข้อเขียนของวิทยากรหลายๆ อันมีเหตุมีผล และข้อเขียนของเขาเป็นตัวช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดขัดแย้งและเกิดความคิดใหม่

ผู้ที่ติดตามงานเขียนของวิทยากรมาตั้งแต่ต้นย่อมจะเห็นได้ค่อนข้างชัดว่าวิทยากรสนใจที่จะพูดถึงปัญหาทางด้านการศึกษา และบทบาทของคน

หนุ่มสาว (ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่) มากกว่าเรื่องอื่นๆ (แม้แต่ในเล่มที่กล่าวถึงนี้ก็มีเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาและคนหนุ่มสาวถึง ๑๓ เรื่อง ขณะที่มีเรื่องทางเศรษฐกิจและสังคมเพียง ๖ เรื่อง และเรื่องอื่นๆ อีกสองสามเรื่อง) แม้ในระยะหลังๆ ข้อเขียนของวิทยากรที่ตีพิมพ์ในวารสารรายต่างๆ ก็มีแนวโน้มมาทางด้านการศึกษามากกว่าเรื่องประเภทอื่น ความสนใจทางด้านการศึกษาของวิทยากรที่เขาย้ำอยู่บ่อยครั้งได้แก่ความอยุติธรรมของโอกาสทางการศึกษา วิทยากรเห็นว่าการจัดบริการการศึกษาของรัฐที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้นไม่เป็นธรรมต่อชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะความเป็นอยู่ยากจนอย่างยิ่ง การศึกษาเท่าที่จัดทำอยู่นี้จะเป็นโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม แต่เห็นเป็นที่แน่ชัดว่าเป็นไปเพื่อคนในชนชั้น 'ผู้กดขี่' มากกว่าเป็นไปเพื่อชนชั้นที่ถูก 'กดขี่' ความอยุติธรรมในโอกาสทางการศึกษาของคนส่วนใหญ่มีผลเนื่องมาจากความอยุติธรรมทางเศรษฐกิจด้วยอย่างมิต้องสงสัย วิทยากรเองก็พูดถึงเรื่องนี้หลายต่อหลายครั้ง ในฐานะที่วิทยากรได้รับการศึกษามาทางเศรษฐศาสตร์ เขาก็ย่อมมองเห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ได้กว้างกว่าหากผมเข้าใจไม่ผิดดูเหมือนจะมีคนจำนวนไม่มากนักที่สนใจการจัดการศึกษาในแง่ของเศรษฐกิจการศึกษาผู้ที่คิดถึงเรื่องเศรษฐกิจการศึกษาอย่างจริงจังก็เห็นมีแต่นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ กับนายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ เท่านั้น (อาจจะมีคนอื่นๆ อีกก็ได้แต่ด้วยความแคบของผมเองจึงไม่ค่อยได้พบได้อ่านข้อเขียนของคนอื่นๆ ในเรื่องนี้)

วิทยากรควรจะถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีคนหนึ่งของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมบ้านเรา เพราะเขาได้ให้ความสนใจต่อปัญหาต่างๆ ในสังคมอย่างจริงจังและจริงใจ วิทยากรเป็นคนที่อ่านหนังสือมากคนหนึ่งด้วยลักษณะนิสัยที่เป็นผู้ใฝ่รู้ เขาติดตามข้อเขียนทั้งที่เป็นวิชาการและเชิงวิชาการต่างๆ อย่างใกล้ชิดซึ่งเห็นได้ชัดในบทความที่เขานำมาอ้างถึงอยู่มากมาย นอกจากอ่านมากและคิดมากแล้ววิทยากรยังรักที่จะแสดงความคิดเห็นของเขาออกมาให้ปรากฏอีกด้วย นั้นนับเป็นเรื่องที่ควรยกย่อง เพราะสังคมไทยกำลังต้องการสมาชิกของสังคมประเภทที่มีความคิดเป็นของตัวเอง และมีความกล้าในการแสดงออกซึ่งความคิดความเห็นของตนอย่างบริสุทธิ์ใจ ด้วยการที่สมาชิกของสังคมกล้าแสดงออกถึงความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์ใจและอย่างเสรีเท่านั้น การแก้ปัญหาแก่นต่างๆ ของสังคมจึงจะมีทางบรรลุถึงเป้าหมายได้ หากไม่มีการแสดงทัศนะของสมาชิกในสังคมออกมาให้ประจักษ์หรือทางรัฐบาลหาทางใช้กลอุบายอื่นใดที่ไม่ยอมให้สมาชิกในสังคมได้แสดงทัศนะของเขาออกมาได้อย่างเสรีแล้ว การแก้ปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญกันอยู่ในปัจจุบันนี้ก็เป็นเรื่องที่ 'ผู้มีอำนาจ' ใช้วิธี 'นั่งทางใน' เอาเอง และเข้าใจว่าสิ่งที่จับทำนั้นถูกต้อง ทั้งๆ ที่กำลังทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการก็ได้

เราจะไปทางไหนกัน ชื่อของบทความบทหนึ่งของวิทยากรและได้กลายมาเป็นชื่อของหนังสือรวมบทความเล่มนี้ เป็นคำถามที่ช่างมีความหมายและเหมาะต่อเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันนี้อย่างยิ่ง ผมมีความรู้สึกว่า คำถามที่ว่า *เราจะไปทางไหนกัน* ไม่ควรจะจำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้ที่เรียนสำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัย (ตามความตั้งใจของวิทยากรขณะที่เขียนบทความนั้น) แต่คำถามนี้ควรจะได้ถามคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะรัฐบาล

ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบกับความเป็นความตายของบ้านเมืองอยู่ในบัจจุบันนี้ ตามสภาพการณ์ที่เราทำสังเผชิญอยู่อย่างซ้ำซากจำเจรอบตัวทุกวันนี้ ประชาชนในชาติ ซึ่งมักจะได้รับการถูกกล่าวอ้างอยู่เนืองๆ ว่าเป็นเจ้าของประเทศชาติแต่มิได้มีส่วนรู้เห็นหรือรับรู้ถึงนโยบาย หรือทิศทางของการเดินทางร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และด้านอื่นๆ จึงเป็นการยากที่จะให้ประชาชนเข้าใจได้ว่า*เราจะไปทางไหนกัน* การที่จะให้การดำเนินการบริหารประเทศไปสู่เป้าหมายได้นั้น สิ่งจำเป็นประการต้นก็คือ ประเทศชาติต้องมีจุดมุ่งหมายและมีนโยบายของชาติให้แน่ชัดเสียก่อน และสิ่งจำเป็นประการถัดมาก็คือ จะต้องหาทางทำให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจว่าจุดมุ่งหมายปลายทางของชาติคืออะไร เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจหาทางแก้ปัญหาต่างๆ ให้หมดสิ้นไปเพื่อจะไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น มาถึงตรงนี้ก็ขอถือโอกาสตั้งคำถามเสียเลยว่า *เราจะไปทางไหนกัน* และหวังว่าสักวันหนึ่งคงจะได้คำตอบจากใครก็ได้ที่คิดว่ารู้คำตอบที่แท้จริง

อุทัย ดุลยเกษม
ร.ร. การช่างศรัง

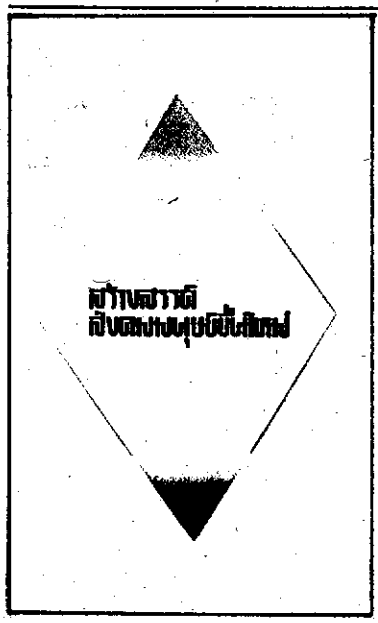

สร้างสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่

รายงานการประชุมว่าด้วยความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในอนาคต

มูลนิธิเฮเซน ร่วมกับ มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป สนับสนุนการตีพิมพ์เป็นฉบับภาษาไทย

ศึกษิตสยาม ๑๒๘ หน้า ๕ บาท

ขณะที่สังคมมนุษย์สับสนวุ่นวายมากยิ่งขึ้นๆ ทุกวัน ความขัดแย้งแตกต่างในด้านสังคมและวัฒนธรรมปรากฏให้เห็นทั่วไป ทั้งระดับโลก ระดับค่ายทางความเชื่อ ระดับประเทศ ระดับสังคม และระดับกลุ่ม กลุ่มชนหลายกลุ่มร่วมกันมองไปข้างหน้า บ้างเห็นโลกในแง่ร้าย บ้างคิดหาอุบายที่จะสมัครสมานหาทางไปสู่สังคมที่ดีกว่า หลายกลุ่มหลายบุคคลเสนอวิธีการที่ตนเห็นว่าน่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อการแสวงหาสังคมในอุดมคติ และหนทางที่อาจจะนำไปสู่สังคมมนุษย์เช่นว่านั้นรายงานเรื่อง สร้างสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่ เล่มนี้ เกิดขึ้นจากการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ที่เบลลายิโอ ประเทศอิตาลี

สาระสำคัญจากผลการประชุมดังกล่าวคือการแสวงหา "ความสมดุลที่เหมาะสม" ระหว่างปัญหาขัดแย้งในเรื่อง เช่น ความเป็นตัวเองกับการร่วมมือกันในสังคมมนุษย์ที่กว้างขวาง ความเจริญทางเศรษฐกิจ วิทยาการ กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แนวทางการเมืองการปกครอง แบบรวมอำนาจเพื่อการพัฒนาที่ได้ผลรวดเร็ว กับแบบกระจายอำนาจ เพื่อเสถียรภาพในระยะยาว รวมทั้ง

การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีไว้ กับการรับคุณค่าใหม่ๆ บางประการที่กระทบกระเทือนถึงคุณค่าเก่าๆ ในระบบประเพณีเดิม ทั้งนี้โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักแห่งความเสมอภาค ความมีน้ำใจเปิดเผยกว้างขวางในการวิเคราะห์ศึกษาวิถีแห่งวัฒนธรรมต่างๆ ที่ผิดแผกออกไป ความมีจริยธรรม และการสร้างสรรค์ผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นสำคัญๆ ๓ จุดที่มุ่งเน้นในการสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่ก็คือ มนุษยธรรม เชาวชน และ คุณธรรม โดยที่ต้องตระหนักอยู่เสมอถึงเอกลักษณ์ การพัฒนาความสามารถ และ การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สัมพันธ์กับการพัฒนาของแต่ละท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสาระทั้งปวงที่นำมาอ้างถึงไว้นั้น เป็นหลักการที่มีคุณค่าและน่าจะเกิดประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งมวลได้ ถ้า

๑) มีการกำหนดแนวทาง เป้าหมาย และขอบเขตการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับการปฏิบัติมากขึ้น เป็นคล้ายๆ การตีความหมายจากเป้าหมายเชิงทฤษฎีและหลักการออกมาเป็นเป้าหมายในเชิงปฏิบัติมากขึ้นกว่านี้นั่นเอง เพราะอันที่จริง ถ้อยคำหรูๆ ทางทฤษฎีนั้น ยังไม่อาจประกันได้ว่าจะบรรลุผลในเชิงปฏิบัติได้เพียงใด ด้วยว่า "การที่จะบรรลุได้ถึงเป้าหมายดังกล่าว จำต้องฟันฝ่าอุปสรรคมาก" (หน้า ๔๕) ฉะนั้นในภายภาคหน้าถ้าจะช่วยกันเน้นความพยายามไปในทางฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อบรรลุเป้าหมายทั้งหลายนั้นได้ที่ก็จะไม่ต้องหนักแรงเพิ่มมากขึ้นในการถกเถียงกันอีกถึง 'เป้าหมาย' เหล่านั้น แต่ความคิดนี้คงเป็นข้อยากในทางปฏิบัติ เพราะนักปราชญ์ทั้งหลายดูเหมือนจะพอใจถกเถียงกันในเชิง 'เป้าหมาย' ที่กว้างขวางมากกว่า

๒) แน่ใจได้ว่ามีกระบวนการแพร่กระจายความคิดออกไปยังกลุ่มและปัจเจกชนทุกมุมโลกอย่างได้ผลและสอดคล้องต้องกันกว้างขวางขึ้น จวบจนกระทั่งเกิดการยอมรับปฏิบัติเป็นวัฒนธรรมใหญ่ขึ้นใหม่สำหรับสังคมมนุษย์ ยิ่งรวบรวมกลุ่มผู้มีความคิดทั้งหลายเข้าร่วมพิจารณาปรึกษาหรือปรุงแต่งโครงร่างเป้าหมายและแนวทางได้มั่นคงเพียงใด ก็ยิ่งจะส่งผลดีขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงควร 'ระดม' คนดีมีฝีมือที่ยังอยู่ 'วงนอก' ให้ได้เข้าไป 'ร่วมวง' ไพบูลย์กันมากขึ้นเต็มที่ในโอกาสต่อไป ในการนี้มีสิ่งที่น่าจะพิจารณาอยู่บางประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการทำให้ผู้คนทั้งหลายรู้สึกเหมือนถูกบังคับให้มองเห็นสิ่งต่างๆ ในแง่มุมที่ผิดไปจากเดิม ถึงแม้จะอุดมด้วยคุณค่า แต่เขายังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นหรือไม่

การเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์เหล่านี้จะเริ่มได้จริงจังเมื่อแนวความคิดของคนเปลี่ยนไปจากที่คิดอยู่มาก่อน และการนี้อาจจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการ เสียหน้า สำหรับบุคคลบางคน บางกลุ่มหรือบางสถาบัน ได้หรือไม่ องค์ประกอบเกี่ยวกับได้หน้าเสียหน้านี้ แท้จริงเป็นสิ่งที่ขัดขวางวิวัฒนาการในประการต่างๆ มิให้เกิดขึ้นได้เร็วเท่าที่ควร และดูเหมือนจะเกิดมีแอบแฝงอยู่ในวงการปฏิบัติงานทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสังคมที่มีค่านิยมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะเป็นปัญหาชุกชุมเร้อรังกว่ากลุ่มสังคมที่มีค่านิยมส่งเสริมความสำเร็จในการงาน (ดูเพิ่มเติมจาก วีรยุทธ วิเชียรโชติ "สังคมไทยสมัยพัฒนา" พัฒนาวัตผล ๖: ๒๕๑๓ และ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ "ได้หน้า-เสียหน้า" วารสารจิตวิทยา: ๒๕๑๔)

บทบาทของการให้การศึกษาแก่คนรุ่นเก่าใน

เชิงการยอมรับและความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมไปสู่สังคมที่สมดุลกว่า จะต้องให้ประสานสอดคล้องและเอื้อกันแก่การให้การศึกษาในเชิงค่านิยมและวัฒนธรรมสำหรับการสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่แก่คนรุ่นเด็ก และกลางเก่ากลางใหม่ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนโดยต้องพิจารณากันอย่างเหมาะสม และจริงจัง ในการนี้แนวทางกระบวนการ *Socialing ation* ควรจะได้รับการพิจารณาศึกษาและนำมาใช้ให้เกิดผลที่ชอบที่ควรอย่างเต็มที่

อนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการระหว่างความจำเริญทางวัตถุธรรมกับความจำเริญทางจิตหรือจริยธรรม (อารยนิยม) นั้นควรเป็นเป้าหมายของการสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่อย่างยิ่ง แต่แนวคิดนี้หลายคนอาจมองเห็นว่าไปถึงยาก ดังนั้นหากมีโอกาสอนสมควรเมื่อใด ก็หวังว่ามูลนิธิเยซนมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป และมูลนิธิอื่นใด ที่เต็มใจส่งเสริมพัฒนาการทางด้านวัฒนธรรมน่าที่จะจัดการประชุมกันขึ้นเป็นการใหญ่เฉพาะเรื่องนี้ต่อไป

สำหรับผู้ที่สนใจและอยากมองหาตัวอย่างบัญหาการ สรางสรรค์สังคมมนุษย์ขึ้นใหม่ นั้น คิดว่าพิจารณาศึกษาเอาจากสังคมไทยๆ เราก็จะพอมองเห็นได้แทบทุกประการ ซึ่งเป็นพยานที่แสดงถึง "สิ่งที่มีร่วมกันโดยพื้นฐานของมนุษย์" ดังเช่นความคิดที่ว่า "เราต่อต้านอาการอันเห็นแก่ตัวที่แฝงมาด้วยกโลบายต่างๆ เราต่อต้านระบบที่ทำให้คนชินชา เพื่อไม่เรียกร้องสิทธิต่างๆ เราต่อต้านระบบที่บีบคั้นกดหัวผู้อื่นให้ต่ำลง เพื่อความสะดวกสบายในการปกครอง เราต่อต้านระบบที่แสดงอาการอันหน้าไหว้หลังหลอกเท่าๆ กับเรารังเกียจระบบที่ถือจริยธรรมเป็นเกณฑ์ตายตัวในสังคม" (หน้า ๑๑๘) หรือ "โลกเราจะดำรงคงอยู่ได้เพราะความร่วมมือกันและกัน มิใช่เพราะความขัดแย้งซึ่งกันและกัน (หน้า ๑๑๙) ย่อมจะปรากฏเป็นจริงอยู่ทั่วไปในโลก รวมทั้งในสังคมไทย

ขอกระซิบกับ นักวิชาการ ว่าขอบเขตของหนังสือนี้ กล่าวคลุมทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา มนุษย (ธรรม) ศาสตร์ และการเมืองการปกครองด้วย แต่น่าสังเกตว่าไม่ใครกล่าวถึงทางจิตวิทยานัก ซึ่งอันที่จริงน่าจะได้ความคิดเห็นในเชิงจิตวิทยามากกว่านี้ อย่างน้อยจะช่วยให้มองถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับคนได้มากขึ้น ช่วยกันคิดถึงทางแก้ไข และอาจทำให้ตีความหมายของการแปลงเชิงวัฒนธรรมออกมาในรูปของการกระทำที่มองเห็นได้ง่ายขึ้นได้

ถ้าจะมีการตีพิมพ์ซ้ำหรือตีพิมพ์ชุดใหม่ต่อไปอยากขอให้อ่านง่าย คือห่างจากสภาพรายงานการประชุมขึ้นกว่านี้สักหน่อย (หมายความถึงต้นฉบับภาษาอังกฤษด้วย) จะทำให้ได้อ่านกันแพร่หลายมากๆ ออกไปมากขึ้น ตัวพิมพ์สวยดีและไม่ค่อยผิด แต่ดูเหมือนจะมีประโยคภาษาไทยที่อ่านแล้วชวนงงอยู่บ้าง สงสัยว่าคำบางคำอาจจะตกหล่นไปหรือใช้คำสับกัน เช่นที่หน้า ๓๖, ๕๒, หรือ ๖๙ เป็นต้นและสำนวนบางตอนเช่น "อยู่ระหว่างปากหมีกับปากเสือ" ถ้าพูดให้เป็นไทยๆ กว่านี้ทำนองเสือกับจระเข้ก็จะดูกลมกลืนขึ้นอีกมาก

ส่วนรูปเล่มเข้าข่ายหนังสือที่น่าจับอ่านอยู่แล้ว หากทำให้เนื้อหาอ่านได้สำหรับคนหมู่ใหญ่มากขึ้นก็จะ เข้าถึงประชาชนผู้สนใจ ได้ยิ่งกว่าเดิม

มงคล เอี่ยมสำอางค์
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

ในประเทศ

วงการนักทำหนังสือระยะนี้ กลุ่มที่คึกคักมากที่สุด เห็นจะไม่มีเกินกลุ่มแถวหลังคาโดม หลังจากออก จุลสารเศรษฐศาสตร์ นำทางได้ดีมาแล้ว จึงทำท่าพระจันทร์ ออกมาในจังหวะที่กำลังเกิดการต่อสู้เพื่อเลือกหาอธิการบดีอยู่พอดี เลยถูกกล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือเพื่อคนบางคน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับสังคมบ้านเราที่คิดได้เพียงเท่านี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับใด แต่ถึงอย่างไร ท่าพระจันทร์ก็นับว่าเป็นพลังของคนรุ่นใหม่โดยแท้ มีการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสถาบันที่ตนอาศัยอยู่อย่างจริงจัง ในขณะที่สถาบันอื่นๆ ยังเป็นเมืองหลับเมืองตื่นอยู่ สำหรับหนังสือเล่มของแวดวงข้างนอกระยะนี้ก็มีหนังสือที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องการเมืองออกมาใหม่หลายเล่ม ที่น่าสนใจเล่มหนึ่งเป็นของสำนักพิมพ์เสรีภาพ ชื่อ นักการเมืองผิวดำ ซึ่ง ทักษิณา สวนานนท์ แปลมาจากเรื่อง Black Politicians ของ Richard W. Bruner เขียนขึ้นเมื่อสองปีที่แล้ว เป็นประวัตินักการเมืองผิวดำ ๖ คน ที่กำลังมีบทบาททางการเมืองของอเมริกาอยู่ในรอบทศวรรษนี้ ถึงจะหวังไม่ได้มากนักว่าสำนักพิมพ์แห่งนี้จะไม่ทำหนังสือที่มีนโยบายโฆษณาชวนเชื่อแอบแฝงอยู่เลยก็ตาม แต่อ่านเล่มนี้แล้ว ก็ทำให้พอมองเห็นภาพการขัดแย้งเรื่องผิวในสหรัฐฯ ที่ยังคงรุนแรงอยู่ ส่วนอีกเล่มหนึ่งเป็นหนังสือซึ่งได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ ในช่วระยะเวลาที่ห่างกันไม่มากนัก ชื่อ ความคิดทางการเมือง : จากเปลโตถึงบัจจุบัน M. Judd Harmon เป็นผู้เขียน เสน่ห์ จามริก นำมาแปลเป็นภาษาไทย นับเป็นหนังสือที่มีความหนาที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านมากในเรื่องการศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของนักคิดยุโรป พิมพ์ใหม่ครั้งนี้รูปเล่มดีกว่าเก่ามากนัก สำหรับอีกเล่มหนึ่งเป็นของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้ชื่อว่าจ่ายค่าลิขสิทธิ์แพงที่สุด ในปีจจุบันเกือบจะเป็นศูนย์รวมของนักเขียนทางวิชาการ แต่ยังไม่มีชื่อทางด้านคุณภาพมากนัก เล่มล่าสุดที่พิมพ์ออกมานี้ชื่อว่า ลำดับขั้นของการพัฒนาการเมือง ซึ่ง ฉัตรทิพย์ นาถสุภา แปลมาจากเรื่อง The Stages of Political Development ของ A.F.K. Organski เป็นหนังสือที่พยายามให้ภาพระบบการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม ระบบการเมืองแบบต่างๆ ทั้ง ๒ เล่ม จึงเหมาะสำหรับอ่านเพื่อปูพื้นฐานความรู้ทางการเมือง จะได้เกิดความสำนึกทางการเมืองแบบใหม่นี้มากยิ่งขึ้น

ระยะนี้มีหนังสือที่เกี่ยวกับปรัชญาออกมาหลายเล่มจากสถาบันที่ได้ชื่อว่าผลิตหนังสือประเภทนี้มากที่สุดโดยคนๆ เดียว คือ พินิจ รัตนกุล ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชานี้อยู่ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่บัดนี้ได้ย้ายไปทำงานด้านบริหารที่มหาวิทยาลัยมหิดลเสียแล้ว ให้น่าเสียดาย หนังสือชุดหลังที่เขาผลิตออกมามี โสกราตีสและปัญหาเรื่องความดี รวมบทความปรัชญา และ รวมบทความทางศาสนา สองเล่มแรกเป็นเรื่องแปล ส่วนเล่มหลังเป็นการรวมบทความเก่าๆ ที่เคยตีพิมพ์มาแล้วของ พุทธทาสภิกขุ นายแพทย์ตันม่อเซียง วาทิน ตันตินิรันดร์ ประยูร วาทานยกุล และจาก วิวาทะ ระหว่าง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งกว้างขวางไม่เฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

มีหนังสือของคนรุ่นใหม่ออกมาเล่มหนึ่ง ชื่อ กด กด กด กด ทั้งเล่มต่อต้านระบบการศึกษาแบบที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะ 'ครูผู้กดขี่' คนทำกลุ่มนี้เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมปลาย แต่คนละกลุ่มกับกลุ่มยุวชนสยาม กลุ่มนี้กำลังนิยมแนวความคิดทางการศึกษาของ Ivan Illich และ Paulo Freire เป็นอย่างมาก มีความคิดใหม่ที่ทำให้ครูหัวเก่าเริ่มตั้งป้อมขัดขวางและใช้อำนาจข่มขู่ หาว่าเป็นพวกนอกคอก ความขัดแย้งเหล่านี้ในวงการศึกษาบ้านเรากำลังแผ่ขยายวงกว้างออกไปทุกขณะ

มีหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ที่ขาดตลาดไปนาน คือ หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ โกมล คีมทอง ไม่ทราบว่าผู้อ่านท่านใดมีอยู่บ้าง ทางมูลนิธิโกมล คีมทอง มีความประสงค์อยากได้ จะให้ยืมชั่วคราวหรือจะขายให้ก็ยินดี ขอให้ติดต่อผ่านกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เล่มนี้ ก็ได้

ต่างประเทศ

ในวงการหนังสือด้านการศึกษา บัดนี้มีหนังสือของกลุ่ม de-schoolers ออกสู่บรรณพิภพหลายเล่ม คนสำคัญของกลุ่มนี้คือ Ivan Illich ชาวออสเตรียผู้ไปตั้งค่าย CIDOC (Centre for Intrecultural Documentation) อยู่ในเม็กซิโก ได้ผลิตหนังสือของตนออกสู่ตลอด ๒ เล่มด้วยกันคือ *Celebration of Awareness* กับ *Deschooling Society* ขณะนี้กำลังพิมพ์หนังสืออีกเล่มหนึ่งคือ *Retooling Society* ทราบว่ากำลังมีผู้พยายามแปลเป็นภาษาไทยอยู่ ครั้งหนึ่งนักการเมืองฝ่ายค้านในเม็กซิโกเคยกล่าวหาว่า นายอิลลิชอาศัย CIDOC เป็นที่สังสุมผู้คนเพื่อก่อการปฏิวัติ นายอิลลิชประสบมรสุมทางการเมืองจนเกือบจะอยู่ในประเทศนั้นไม่ได้ เมื่อปีที่แล้ว อิลลิชไปประชุมที่สิงคโปร์ และได้แวะเมืองไทย เกิดทราบซึ้งคุณธรรมของคนไทยจนถึงกับกล่าวยกย่องพุทธศาสนา งานของกลุ่ม de-schoolers ที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งคือ *School is Dead* ของนาย Everett Reimer นายไรเมอร์เคยเป็นดาราฟุตบอลอเมริกัน ภายหลังเป็นข้าราชการพลเรือนต่อมาทำงานให้แก่องค์การ *Alliance for Progress* และร่วมงานกับนายอิลลิชที่ CIDOC อนึ่งเป็นที่น่าเสียใจว่า Paul Goodman ผู้เขียน *Compulsory Miseducation* ได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ๑๙๖๑ สำนักพิมพ์เพ็นกวิน เพิ่งนำมาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งเมื่อต้นปีที่แล้ว

สำหรับหนังสือทางเศรษฐศาสตร์การศึกษานั้น หลังจากที่หนังสือ *The Economics of Education* ของ John Vaizey ตีพิมพ์ในปี ๑๙๖๒ แล้ว ในปี ๑๙๗๐ ก็มี *An Introduction to the Economics of Education* ของ Mark Blaug ออกสู่ตลาด สองปีต่อมาสำนักพิมพ์เพ็นกวินก็นำออกตีพิมพ์เป็นปกอ่อน น่าสังเกตว่าเพียงช่วงเวลาทศวรรษเศษ วิชาการสาขานี้ได้รุดหน้าไปเป็นอันมากมีการประยุกต์คณิตศาสตร์มาใช้มากขึ้น เฉพาะหนังสือของศาสตราจารย์เบลาได้เน้นถึงการนำ cost-benefit analysis มาใช้ในการวางแผนการศึกษา กล่าวโดยทั่วไปหนังสือเล่มนี้เป็นตำราเบื้องต้นที่ดีมากเล่มหนึ่ง จนมีผู้กล่าวยกย่องไว้ใน *Economic Journal* ในวารสาร *Journal of Development Studies* ฉบับเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๕ ศาสตราจารย์เบลาได้เขียนบทความเรื่อง *A Post-Mortem of Manpower Forecasts in Thailand* ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของการนำ Manpower Forecasts มาใช้ในการวางแผนการศึกษา เหตุฉะนี้ จึงไม่น่าประหลาดที่ในรายงานที่ศาสตราจารย์เบลาเสนอต่อสภาการศึกษาสำหรับการวางแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๓ นั้น ศาสตราจารย์

เบลาได้เสนอให้ใช้ cost-benefit analysis เป็นหลักในการวางแผนการศึกษา รายงานเรื่องนี้ชื่อ *The Rate of Return to Investment in Education in Thailand* ผู้สนใจจะขอรายงานได้จากสภาการศึกษาแห่งชาติ

เมื่อปีที่แล้ว จอร์น เมย์นาร์ด เคนส์ ถึงแก่กรรมครบ ๒๕ ปี ราชบัณฑิตสภาเศรษฐศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักรได้ตีพิมพ์ *The Collected Writings of John Maynard Keynes* เพื่อเผยแพร่ บัดนี้ออกสู่ตลาดได้ ๘ เล่มแล้ว เพิ่งออกจำหน่ายใหม่อีก ๒ เล่ม คือ *Essays in Persuasion* และ *Essays in Biography* ภาษาที่ใช้ในหนังสือสองเล่มนี้สละสลวยน่าอ่านผิดกับ *The General Theory* ซึ่งการใช้ภาษาค่อนข้างงุ่มง่าม เฉพาะเล่มหลังนั้น บรรจุประวัติของอัลเฟรด มาร์แชลล์ แมลี่ มาร์แชลล์ แฟรงค์ แรมเซย์ ฯลฯ กับมีบันทึกความทรงจำสองเรื่องเกี่ยวกับเพื่อนฝูงในกลุ่ม บลูมสเบอรี่ อันเป็นกลุ่มบัญญาชนสำคัญกลุ่มหนึ่งในประวัติศาสตร์อังกฤษ ระยะนี้มีหนังสือเกี่ยวกับบุคคลในกลุ่มนี้ออกสู่บรรณพิภพหลายเล่ม เช่น *The Life of John Maynard Keynes* ของ Roy Harrod สำนักพิมพ์เพ็นกวินก็นำออกตีพิมพ์เป็นปกอ่อนแล้ว หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นหนังสือประวัติเคนส์ฉบับทางการ เขียนโดยคนที่เป็นทั้งเพื่อนร่วมงานและลูกศิษย์ เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่มิได้กล่าวแม้แต่น้อยว่าเคนส์เป็น *homo-sexual* และเคยแย่งผู้ชายแข่งกับลิตตัน สเตรชีย์ มาอย่างไรบ้าง ผู้ที่สนใจประวัติของลิตตัน สเตรชีย์ อาจหาอ่านได้จาก *Lytton Strachey: A Biography* ของ Michael Holroyd สำนักพิมพ์เพ็นกวินนำมาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ หลังจากที่ขาดตลาดไปหลายปี สเตรชีย์ นั้นเป็น homo-sexual ที่เลื่องลือ ครั้งหนึ่งเกือบจะแต่งงานกับ **เวอร์จิเนีย วูล์ฟ** คู่แข่งคนสำคัญในด้านวรรณกรรมร่วมสมัย ดีแต่ว่าล้มเลิกความตั้งใจเสียก่อน มิฉะนั้นก็ไม่อาจวาดภาพได้ว่าการณ์จะลงเอยในรูปใด เพราะเวอร์จิเนีย วูล์ฟนั้นก็เป็น *lesbian* ประวัติของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ มีออกใหม่อีกชุดหนึ่ง เขียนโดย *Quentin Bell* พี่สาวของเวอร์จิเนีย หนังสือชุดนี้มี ๒ เล่ม เล่มแรกออกเมื่อต้นปี ๑๙๗๒ ส่วนเล่มที่สองเพิ่งออกในเดือนตุลาคม ศกเดียวกัน อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วจะรู้สึกว่า ครั้งหนึ่งเวอร์จิเนียเคยหลงรักวาเนสซาชนิดที่คู่รักพึงรักกัน ใครรู้สึกอย่างนี้แล้วคงไม่แปลกใจเรื่องที่ Joan Baez นักร้องเพลงพื้นเมืองต่อต้านสงคราม ให้สัมภาษณ์ว่าตนเป็น *Bi-sexual* ภายหลังจากที่เธอประกาศแยกกันอยู่กับเดวิดผู้เป็นสามี ◎

ผู้สื่อข่าววรรณกรรม

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับหน้า

ฐานทัพอเมริกันในเมืองไทย

กับประเทศเพื่อนบ้าน

อ่านการเปิดเผยครั้งแรกที่จะบันทึกลงไว้ในประวัติศาสตร์ ไทย-อเมริกัน จากข้อเขียนชุด *ถนัด คอมันตร์ เขียน ธีรวิทย์ สมศักดิ์ ชูโต ส. ศิวรักษ์ พันศักดิ์ วิญญรัตน์ วิคเตอร์ อนันท์* **พร้อมกับผู้สื่อข่าวของเรา จากประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน** ◎

บรรณาธิการ

ในเล่มนี้ ดูจะหนักไปในทางเศรษฐกิจ เหตุก็เนื่องมาจากการลดค่าเงินบาท ซึ่งมีผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้นโดยใช่เหตุ เงิน ๑ บาทเดี๋ยวนี้ ซื้อของได้ไม่เท่าก่อนเสียแล้ว ความยุติธรรมที่เรียกร้องหาบางทีกลายเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากเบื้องบน การที่ผู้มีอำนาจ และพ่อค้าคนกลางยังมีผลประโยชน์อยู่ร่วมกัน ทำให้ภาวะของแพงเกิดขึ้นเพราะน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเองแท้ๆ ยิ่งบ้านเราทำอะไรดูไม่ค่อยมีกฎเกณฑ์แน่นอนมากนัก พอเขาลดเงินดอลล่าร์ เราก็ลดตามเขาบ้าง ดู ๆ ไปก็คล้ายคนขวัญเสีย เพราะผูกพันมีเงินตราสกุลอเมริกันอยู่ในมือมากเกินไป ตอนนี้หลวมตัวเข้าไปแล้ว คราวต่อไปจงระวังให้ดี ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ยากของประชาชน ก็ขอให้เร่งใช้มาตราการสอดส่องปราบปรามการค้ากำไรเกินควรให้จงดีเถิด ท่านที่อ้างว่ารักชาติทั้งหลาย ถ้าท่านยังไม่เห็นว่าเรื่องนี้สำคัญรีบด่วน ต่อไปราคาสินค้าก็มีหวังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และภาวะเงินเฟ้อก็คงเกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดา ความทุกข์ยากและความเดือดร้อนของประชาชนก็จะเพิ่มขึ้น แล้วใครเล่าจะเป็นพระเอกขี่ม้าขาว?

มีเรื่องหนึ่งที่จะขอเอ่ยให้ปรากฏไว้ ณ ที่นี้ ก็คือ การที่ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** อยู่ตลอดรอดผึ่งมาได้ ก็เพราะเราพยายามเป็นตัวเอง การเสนอบทความหรือข้อคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การบ้านการเมืองใดๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ บรรณาธิการเป็นผู้รับผิดชอบต่อการที่ได้นำเอาบทความนั้นตีพิมพ์เผยแพร่ แม้ระยะแรกๆ คำวิพากษ์วิจารณ์จะก้าวร้าว แต่เราก็จริงใจเสมอมา ด้วยหวังว่าการติเพื่อก่อทางสื่อสารมวลชนจะช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในส่วนที่กล่าวถึง และเพื่อให้ผู้อ่านมีปฏิกิริยาร่วมด้วยในระยะหลังต่อมา ถ้าท่านผู้อ่านสังเกต์ก็จะเห็นว่าเราเน้นการกล่าวถึงเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวมากขึ้น โดยใช้หลักฐานข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ มาประกอบความเห็น และพยายามมองสองแง่เสมอ จนดูเหมือน **เสรีนิยม** คือลักษณะหนังสือของเรา ซึ่งบรรณาธิการก็หวังให้เป็นเช่นนั้น อย่างน้อยก็ในระยะนี้ก่อน ดังได้เอ่ยไว้เสมอว่าข้อคิดเห็นใดๆ ในหนังสือนี้ ย่อมเป็นของผู้เขียน มิใช่เป็นทัศนะของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย การตีพิมพ์ข้อคิดเห็นต่างๆ จึงอยู่ในความรับผิดชอบของบรรณาธิการเต็มที่ ไม่ใช่คอยแต่เป็น 'แขกตัดหญ้า' ให้ 'วัว' ของใคร เราหวังที่จะทำหนังสือให้มีชีวิตขึ้นมาด้วยการแสวงหาสัจจะและคอยกล่าวถึงสิ่งที่สื่อมวลชนในประเทศนี้เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ และหน้าที่ของบรรณาธิการที่ดีนั้น ก็ถือว่าควรจะเป็นดังที่ ที. เอส. เอลเลียตเคยกล่าวไว้กับ สตีเฟน สเปนเดอร์ ว่า "--- a good editor should not be someone who simply waits and collects the best material submitted to him. But he has to impose his own personality on the magazine, and he has to go out commissioning stuff."

ด้วยข้อนี้บรรณาธิการจึงเคารพตนเองเต็มที่ และขอแจ้งให้ปรากฏต่อผู้นำเอาบทความของเราไปลงเผยแพร่ต่อ โปรดทราบด้วยว่า ลิขสิทธิ์ของทุกบทความในหนังสือ ย่อมเป็นของ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** การตีพิมพ์ซ้ำจึงต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบก่อน อย่างน้อยโดยมารยาท ก็ควรบอกที่มาว่านำมาจากที่ใด แต่นี่บทความบางเรื่องซึ่งบรรณาธิการได้ติดต่อขอมาและได้ลงพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือนี้เรียบร้อยแล้ว กลับไปปรากฏในหนังสืออื่น คล้ายกับว่าหนังสือนั้นเป็นผู้นำมาตีพิมพ์ใหม่ ยิ่งถ้าหนังสือนั้นๆ ออกมาจากสถาบันการศึกษาของชาติด้วยแล้ว เราเห็นว่าเป็นการผิดมารยาทอย่างร้ายแรง จึงใคร่ขอกล่าวย้ำไว้ ณ ที่นี้ อย่างน้อยก็เพื่อบอกว่า บทความทุกบทความที่เรานำตีพิมพ์ออกไปนั้น เราตีพิมพ์ออกไปด้วยความรับผิดชอบต่อผู้เขียนนั้น ต่อผู้อ่านที่อ่าน และต่อความนับถือที่เรามีกับตัวเอง ◎